

**Diagnoza
w zakresie kształcenia
i szkolenia zawodowego
w Wielkopolsce Wschodniej
w kontekście
transformacji energetycznej**

Redakcja:

**Edyta KOZIEŁ
Małgorzata SOŁTYSIAK
Mirosław ŻUREK**

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Diagnoza w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej w kontekście transformacji energetycznej

Redakcja:
Edyta Kozieł, Małgorzata Sołtysiak, Mirosław Żurek

Konin, Oslo, Radom 2023

Diagnoza w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej w kontekście transformacji energetycznej
Analysis regarding vocational education and training in the Wielkopolska Wschodnia region in the context of energy transformation

Redakcja: **Edyta Kozieł, Małgorzata Sołtysiak, Mirosław Żurek**

Zespół autorski:

- **Andrzej Budny, Arleta Jaśniewicz, Grażyna Sędziak** (Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego, Konin, Polska);
- **Edyta Kozieł, Małgorzata Sołtysiak, Joanna Tomczyńska, Mirosław Żurek** (Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Technologii Eksploatacji, Radom, Polska);
- **Max Mykklagard** (FURIM Institutt, Oslo, Norwegia).

Recenzenci:

- **prof. Ivona Grzegorzczak** (California University Channel Island, USA)
- **dr hab. Daniel Kukła, prof. UHP** (Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza, Częstochowa, Polska)
- **dr hab. Magdalena Paździor** (Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego, Radom, Polska)

Publikacja powstała w ramach projektu „Innowacyjne kształcenie i szkolenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej w kontekście transformacji energetycznej” (Nr projektu: EOG/21/K3/W/0046) finansowanego z Mechanizmu Finansowego EOG oraz budżetu Rzeczypospolitej Polskiej w ramach Programu Edukacja.

Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko autorów i instancje finansujące nie ponoszą odpowiedzialności za umieszczoną w nich zawartość merytoryczną.

W publikacji przedstawiono metodykę badań, narzędzia oraz wyniki badań w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej w kontekście transformacji energetycznej, które posłużyły do sformułowania wniosków i przeprowadzenia pogłębionych badań jakościowych.

ISBN 978–83–7789–733–1

© Copyright by Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Technologii Eksploatacji w Radomiu

Wszystkie prawa zastrzeżone. Żadna część tej pracy nie może być powielana w jakikolwiek sposób bez pisemnej zgody, z wyjątkiem krótkich cytatów zawartych w artykułach i recenzjach. Aby uzyskać informacje, należy skontaktować się z autorami lub partnerami projektu.

Seria Wydawnicza: Biblioteka Pedagogiki Pracy

Published since 1987

Projekt okładki: Marta Pobereszko

Opracowanie wydawnicze: Marta Pobereszko

Redakcja językowa: dr Karol Alichnowicz

Okładka została zaprojektowana przy użyciu zasobów z portalu Freepik.com

Łukasiewicz – Instytut Technologii Eksploatacji
Wydawnictwo Naukowe
26-600 Radom, ul. K. Pułaskiego 6/10, tel. centr. (48) 364-42-41
e-mail: instytut@itee.lukasiewicz.gov.pl www.itee.lukasiewicz.gov.pl

SPIS TREŚCI

ABSTRACT.....	6
WPROWADZENIE	16
1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE BADAŃ	21
1.1. Cel badań.....	21
1.2. Metody, techniki i narzędzia badawcze.....	21
1.3. Organizacja, teren badań, charakterystyka środowiska i próby badawczej.....	27
1.3.1. Organizacja – procedura badawcza	27
1.3.2. Teren badań – charakterystyka szkół/placówek edukacyjnych uczestniczących w badaniu.....	30
1.3.3. Potrzeby szkolnictwa branżowego w zakresie wsparcia ze środków pomocowych.....	35
2. INFORMACJE O SZKOŁACH I PLACÓWKACH KSZTAŁCENIA BRANŻOWEGO UCZESTNICZĄCYCH W BADANIU – WYNIKI BADAŃ	38
2.1. Dane ilościowe o kadrze dydaktycznej i uczniach	38
2.2. Oferta edukacyjna – terażniejszość i plany zmian związane m.in. z procesem transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.....	43
2.2.1. Oferta edukacyjna szkolnictwa branżowego – powiązanie ze strategią transformacji energetycznej.....	43
2.2.2. Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy: DUZ-y, kwalifikacje rynkowe, dodatkowe uprawnienia zawodowe.....	50
2.2.3. Dodatkowe umiejętności zawodowe.....	51
2.2.4. Kwalifikacje rynkowe	58
2.2.5. Dodatkowe uprawnienia zawodowe	63
2.2.6. Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy: kwalifikacyjne kursy zawodowe.....	69
2.2.7. Aktualizacja, rozszerzenie oferty kształcenia.....	77
2.2.8. Dostosowanie podstaw programowych kształcenia w zawodach do potrzeb lokalnego rynku pracy.....	86
3. WPŁYW TRANSFORMACJI ENERGETYCZNEJ WIELKOPOLSKI WSCHODNIEJ NA DZIAŁALNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTWA ORAZ OTWARTOŚĆ NA WSPÓŁPRACĘ MIĘDZYNARODOWĄ.....	88
4. WSPÓŁPRACA SZKÓŁ PROWADZĄCYCH KSZTAŁCENIE W ZAWODACH SZKOLNICTWA BRANŻOWEGO Z PRACODAWCAMI.....	95
4.1. Współpraca szkół/placówek szkolnictwa branżowego z pracodawcami w opinii przedstawicieli szkół i pracodawców	98

4.1.1. Praktyczna nauka zawodu jako jedna z formy współpracy szkolnictwa branżowego z pracodawcami	103
4.1.2. Zajęcia praktyczne na zasadach dualnego systemu kształcenia u pracodawców.....	110
4.1.3. Klasy patronackie	115
4.1.4. Inne formy współpracy na linii szkoła branżowa – pracodawcy.....	118
4.2. Przyczyny niepodjęcia współpracy i bariery we współpracy pracodawców ze szkołami z punktu widzenia przedstawicieli szkół/placówek szkolnictwa branżowego oraz pracodawców	128
4.3. Ocena przygotowania absolwentów szkół/placówek szkolnictwa branżowego do pracy zawodowej	135
4.4. Przykłady dobrych praktyk współpracy pracodawców ze szkołami/placówkami szkolnictwa branżowego	137
4.5. Podsumowanie – problemy w obszarze rozwoju współpracy na linii pracodawca – szkoła prowadząca kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego.....	140
5. WYPOSAŻENIE/DOPOSAŻENIE SZKÓŁ I PLACÓWEK KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO	143
5.1. Ocena poziomu wyposażenia pracowni szkolnych pod kątem realizacji podstawy programowej kształcenia w zawodach w warunkach zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy	143
5.2. Potrzeby wyposażenia pracowni kształcenia zawodowego – zawody, pracownie.....	145
6. KOMPETENCJE NAUCZYCIELI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO ORAZ INSTRUKTORÓW NAUKI ZAWODU	149
6.1. Potrzeby kadrowe szkół/placówek szkolnictwa branżowego Wielkopolski Wschodniej z uwzględnieniem kontekstu transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.....	149
6.2. Potrzeby doskonalenia kompetencji nauczycieli w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej z uwzględnieniem wpływu transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej	152
6.3. Doskonalenie kompetencji personalnych i społecznych uczniów.....	156
7. DORADZTWO EDUKACYJNO-ZAWODOWE DLA MŁODZIEŻY W SZKOŁACH I PLACÓWKACH SZKOLNICTWA BRANŻOWEGO	158
7.1. Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego oraz realizacja doradztwa zawodowego.....	160
7.1.1. Program realizacji doradztwa zawodowego	160
7.1.2. Zajęcia, na których realizowane jest doradztwo zawodowe	169
7.1.3. Liczba godzin przeznaczona na realizację zajęć z zakresu doradztwa zawodowego ...	171
7.1.4. Prowadzący zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego	172
7.1.5. Odbiorcy zajęć z doradztwa zawodowego.....	174
7.1.6. Eksperti i podmioty zaangażowane w realizację doradztwa zawodowego	175
7.1.7. Wymierne efekty pracy ucznia na doradztwie zawodowym	181
7.2. Ewaluacja doradztwa edukacyjno-zawodowego.....	183

7.3. Działania ukierunkowane na wsparcie doradztwa zawodowego	185
7.3.1. Potrzeby w zakresie doskonalenia kompetencji kadry z doradztwa edukacyjno- -zawodowego	189
7.4. Doposażenie pracowni doradztwa edukacyjno-zawodowego	190
7.5. Wsparcie doradztwa zawodowego poprzez realizowane projekty.....	194
7.6. Podsumowanie – problemy w obszarze doradztwa zawodowego	196
8. WNIOSKI	200
9. BIBLIOGRAFIA	205
10. ZAŁĄCZNIKI	209
10.1. Tabele zbiorcze z wynikami badań	209
10.2. Spis tabel i rysunków.....	218
10.2.1. Spis tabel.....	218
10.2.2. Spis rysunków.....	221

ABSTRACT

The energy policy and fair energy transition are key priorities of Poland's Energy Policy until 2040. The energy transformation offers an opportunity to create new jobs and, as a result, helps build competitive advantage. The energy transition process is taking place in 6 Polish regions, also in Eastern Greater Poland, which includes the city of Konin and the districts of Konin, Turek, Słupca and Koło.

Eastern Greater Poland is the largest industrial area in the Greater Poland (Wielkopolska) region where the socio-economic situation is constantly deteriorating. This district is the heart of the Polish heavy industry that is based on lignite resources. The depletion of deposits coincides with the European Commission's measures aimed to counteract climate change. The directions for achieving climate neutrality are set out in the European Green Deal the main goal of which is to introduce a mechanism for a just transition, including, among others, The Fund for a Just Transition aiming to provide support to territories which, due heavy reliance on fossil fuels and carbon-intensive processes, face serious socio-economic challenges arising from the transition towards climate neutrality.

The Just Transition Concept for Eastern Greater Poland specifies the main measures authorities should take to counteract the negative effects of the transformation, e.g. improving management strategies in, among others, the education sector, and singling out an objective related to the development of the education sector, including vocational education and training, which requires education sector stakeholders to take complementary measures.

From the Strategy for the Development of the Greater Poland Region until 2030¹, it follows that Eastern Greater Poland:

- is the largest industrial area in the Greater Poland region where the socio-economic situation is constantly deteriorating. The area is dominated by traditional industries based on power generation from the combustion of lignite. Given the circumstances, the Greater Poland area is likely to lose its function in the near future;
- offers various conditions for renewable energy development and, due to its potential, could become an important site for the production of energy from alternative sources, particularly in the eastern part of the Greater Poland region.

¹ Development Strategy for the Greater Poland District until 2030. Governing Authorities of the Greater Poland District, Poznań, January 27, 2020, p. 29.

The report presents the results of the work carried out under the project: **Innovative Vocational Education and Training in the Eastern Greater Poland Region in the Context of Energy Transformation** centred around preparing the authorities of the Eastern Greater Poland region for the challenges related to the changing economic structure as a result of the energy transition, which require, among others, adapting the vocational education offer and infrastructure to the needs of the changing labour market. The Project is financed under the EEA Financial Mechanism and implemented under Component III of the Education Programme: *Institutional cooperation to improve the quality and relevance of vocational education and training (VET) and continuing education*.

Another problem is that a vast majority of vocational school students/graduates are believed to have insufficient professional qualifications (practical and soft skills) and thus unprepared to enter the labour market. This situation poses a challenge for the vocational education and training sector, as well as for career counsellors, and requires the adoption of specific strategic measures enabling the alignment of the educational offer with the needs of youth and the labour market, and also calls for career planning and development.

Eastern Greater Poland is an area characterised by homogeneity of the socio-economic phenomena. It is essential to develop inclusive education with good quality training and lifelong learning in order to maintain and acquire skills enabling students and graduates to deal with the changing labour market needs and requirements. The development of the quality-centred culture in the education sector, including internal quality assurance systems, will occur through quality assurance of the developed assurance procedures related to the curriculum standards and learning outcomes, as well as to vocational education and training, with a focus on meeting future demand for specific skills. Good quality education is a prerequisite for success in terms of both education, prosperity, better job opportunities, and social inclusion. This is particularly important in the case of disadvantaged communities. Good quality education revolving around social welfare offers high return on investment in education and training. Good vocational training will contribute to better employment opportunities, higher wages or better access to education, thereby improving young people's welfare.

Therefore, the main objective of the project was to develop a Strategy for the Development of Vocational Education and Training in Eastern Greater Poland, which would allow local governments and other stakeholders to better prepare for the challenges associated with the changing economic structure of the region, respond to new needs of the labour market, and adjust the scope and quality of education. The project assumes the development and promotion of the vocational education and training sector, including, among others, the dual teaching system and cooperation between vocational education institutions and employers. In practice, both the authorities and the VET institutions themselves will have a solid foundation for organising education, hiring and training

teachers, and making investments in the practical vocational training infrastructure.

The project: **Innovative Vocational Education and Training in the Eastern Greater Poland Region in the Context of Energy Transformation** is implemented in the broader context of the energy transition process taking place in the Eastern Greater Poland region, which requires, among others, adapting the vocational education offer and infrastructure to the needs of the changing labour market.

The main objective of the project is to prepare local authorities (institutions managing vocational training institutions) and other stakeholders for challenges posed by the changes in the economic structure as a result of the energy transition process.

As regards the specific objectives of the project, these are as follows:

- Analysis of the resources, potential, and needs of the VET sector;
- Development of the basis for the implementation of VET strategic management in Eastern Greater Poland;
- Improvement of local VET stakeholders' knowledge of the VET sector development programmes and strategies;
- Definition, dissemination and implementation of cooperation instruments and best practices concerning cooperation between employers and VET institutions;
- Institutional development and internationalisation of partners;
- Establishment of closer cooperation between countries disbursing funds and Poland; and
- Promotion of vocational education and training as a priority educational choice among young people and local society.

The report presents the results of the work produced as part of the first intellectual output, i.e. *Analysis regarding vocational education and training in the eastern greater Poland region in the context of energy transformation*, the main objective of which, as the title denotes, was to develop and prepare an analysis of the VET in Eastern Greater Poland in the context of the energy transition.

Transformation of the economy to a sustainable model calls for modernising the educational offer in response to the energy transition of the Eastern Greater Poland region. It is necessary to identify the needs of employers and modify the vocational training offer in the counties in which the project is implemented with the use of the research tool (survey and in-depth interviews) developed. The information collected will determine the areas and directions relevant to the development of the analysis of variables relevant to stakeholders. Given the defined transformation/transition strategies, the information on new qualifications, competencies, and professions related to the local labour market will need to be verified to specify the strengths and weaknesses of vocational training institutions and local employers. The analysis was prepared in cooperation with employers and

vocational training institutions and it takes into account the elements of the adopted transformation and issues relevant to vocational training.

The developed thematic scope of the report exceeds the assumptions presented in the project proposal. The analysis concerned the curricula and scope of vocational education and their relevance to employers, demand for market qualifications and learning outcome packages, as well as the state of vocational education designed for vocational education professionals and counsellors working at vocational schools in Eastern Greater Poland.

For the purposes of the analysis, two research tools were developed – a survey questionnaire to be filled out by respondents representing vocational training schools and a survey questionnaire to be completed by employers operating in the Eastern Greater Poland region. The data obtained through surveys carried out at vocational training schools and from employers in Eastern Greater Poland were discussed with school, employer, and partner representatives to adopt preliminary assumptions for the strategy for the development of vocational education.

The research tools (survey questionnaires) used to prepare the analysis and the in-depth interview scenario were developed by the employees of the Łukasiewicz Research Network – Institute for Sustainable Technologies in Radom, in cooperation with the Centre for Craftsmanship, Dual Education and Vocational Education (CWRKDiZ) in Konin, and FURIM Institutt (Norway). CWRKDiZ was responsible for field surveys. The report was drawn up by the employees of the Łukasiewicz Research Network – Institute for Sustainable Technologies in Radom and project partners.

The report presents methodological assumptions as well as qualitative and quantitative results in the following areas:

- Educational offer of vocational schools and vocational education institutions in Eastern Greater Poland, also in the context of energy transition;
- Equipping and retrofitting vocational schools and vocational education institutions in Eastern Greater Poland, also in the context of energy transition;
- Competencies of teachers at vocational schools and vocational education institutions in Eastern Greater Poland, also in the context of energy transition;
- Impact of energy transition of Eastern Greater Poland on businesses (employer–school cooperation); and
- Career counselling at schools providing vocational education.

The surveys helped obtain necessary information on new qualifications, competencies, and professions related to the local labour market required in connection with the introduced Energy Transition Strategy for the Eastern Greater Poland region.

Conclusions were grouped into 3 areas (sessions) and then subjected to an in-depth interview conducted using the Metaplan method at workshops held in:

- Session 1. Educational offer, equipment and retrofitting of schools and teacher's competencies.
- Session 2. Impact of energy transition of Eastern Greater Poland on businesses (employer–school cooperation); and
- Session 3. Career counselling at schools providing vocational education.

Survey questionnaires and a list of tables and figures constitute appendices to the report.

This report presents the information about the organisation, area, environment and research sample characteristics; it also includes conclusions related to the 3 thematic sessions. Conclusions formulated in this way formed the basis for the formulation of recommendations – input to the strategy for vocational education and training in the context of energy transformation in the Eastern Greater Poland region.

Area – characteristics of schools/educational institution participating in the study

As part of the *Analysis regarding vocational education and training in the eastern greater Poland region in the context of energy transformation* the selection of the research sample was targeted, as the study involved public schools and educational institutions providing vocational education, as well as employers from different areas in the Eastern Greater Poland region, including:

- Konin (town);
- Konin (county/district);
- Turek (county/district);
- Słupca (county/district); and
- Koło (county/district).

The study involved a total of **26 schools and educational institutions** that provide vocational education Eastern Greater Poland, including 8 schools from the Konin (town), 4 from Konin county, 3 from Turek county, 5 from Słupca county, and 6 from Koło county.

In Eastern Greater Poland there are 26 vocational schools and educational institutions offering vocational education, including:

- 19 vocational schools level 1 (BS I) (and 5 special);
- 18 technical schools (T);

- 2 vocational schools level 2 (BS II); and
- 3 community colleges (SP).

Through surveys, feedback from 56 employers based in the town of Konin (29 respondents), Konin county (8 respondents), Turek county (4 respondents), Słupca county (6 respondents) and Koło county (9 respondents) was obtained.

The majority of the surveyed businesses were micro-enterprises (43%), i.e. businesses with up to 9 employees. Small (10–49 employees) and medium companies (50–249 employees), constituted 27% and 16% of respondents respectively, and large companies (250+ employees) – 14%.

Data obtained from respondents show that the oldest surveyed company was established in 1930. One in three of the surveyed companies were established between 1990 and 2000, and one in four – before 1989. Thirteen (13) companies were established between 2001 and 2010, and ten (10) – between 2011 and 2020. One respondent did not specify the date of establishment of the company represented.

From the data collected it follows that over 80% companies have more than 11 years of business experience. Therefore, they are knowledgeable about the market situation and are a valuable source of information.

The majority of the surveyed businesses (almost 50%) are sole traders, followed by limited liability partnerships/companies (ca. 36%), i.e. 20 entities.

Conclusions

The following conclusions were drawn for each of the three (3) sessions held:

Session 1. Educational offer, equipment and retrofitting of schools and teacher's competencies

1. Few specialists assist vocational schools in the educational process.
2. Vocational school students – proportions: 30% choose vocational schools level 1, 70% – technical schools.
3. Fierce competition among schools for students (in the same city/town and as regards the same vocation).
4. Respondents find it difficult to connect the profession included in the vocational education curriculum with the energy transition in the Eastern Greater Poland region.
5. Additional vocational skills (DUZs) are taught at 4 out of the 26 vocational schools surveyed.
6. Market qualifications are taught at 3 schools.
7. Additional vocational credentials are offered by 10 schools.
8. Qualifying courses are offered to students/adults at 8 schools.

9. The educational offer is not updated at 8 schools.
10. Professions are struck off the educational offer as a result of little or no interest expressed by students or insufficient number of teachers.
11. Over 50% of the schools surveyed find it necessary to extend their educational offer (1/4 difficult to predict).
12. Core vocational education curriculum is not adapted to the local labour market needs as regards 22 professions.
13. Inclusion of new courses – rationale: the availability of resources and teachers is more important than the needs of the labour market.
14. Curriculum is planned to be updated at 9 schools (out of 26 schools surveyed).
15. 88% of respondents believe that schools are rather well equipped/retrofitted.
16. 153 classrooms need new equipment/need to be retrofitted.
17. 25 schools surveyed use the resources published on the Integrated Educational Platform.
18. It is estimated that in the 2023–2030 period, the teachers’ professional development offer will have to be updated to account for the effects of the energy transition of Eastern Greater Poland.
19. A new offer for teachers’ professional development needs to be developed for the 2023–2030 period to account for the effects of the energy transition of Eastern Greater Poland.
20. Insufficient number of teachers was reported by 10 vocational schools level 1, 15 technical schools, 1 vocational school level 2, and 2 community colleges.
21. A new teachers’ professional development offer accounting for the effects of the energy transition of Eastern Greater Poland should be developed with post-graduate studies, apprenticeships and internships in mind.
22. The energy transition and planned changes in the educational offer call for the introduction of new training courses in preparation for vocational exams, practical education, and analysis of achievements.
23. The energy transition necessitates improving competencies through training for vocational education teachers, practical vocational training and in-company instructors (study visits, work placements, internships), or analysing professional development needs as regards new professions to be included in the vocational education curriculum.
24. Teachers expressed the need to develop their social competencies (openness to change, coping with stress, updating knowledge, negotiation, etc.).

Session 2. Impact of energy transition of Eastern Greater Poland on businesses (employer–school cooperation)

1. Employers find it difficult to determine the impact of the energy transition on their business operations (both now and by 2030) (about 50% – difficult to predict).

2. According to employers – there is (an in the next 5 years and by 2030 will be) a great demand for skilled workers and technicians in the Eastern Greater Poland region (also as a result of the energy transition process).
3. Employers believe that energy transition of Eastern Greater Poland will not lead to lay-offs (in the next 5 years and by 2030).
4. Employers most frequently cooperate with vocational schools level 1 and technical schools.
5. Other entities with which employers cooperate include job centres, universities and craft guilds.
6. Employers believe they are well prepared to cooperate with schools in terms of practical vocational training, training supervision, and violations of work regulations by students.
7. Cooperation between employers and schools is very often occasional.
8. According to employers, cooperation should be initiated by schools.
9. Employers express their willingness to engage in practical vocational training, promotion, trips, dual education.
10. Schools most often cooperate with a few (1 to 5) of employers only.
11. When selecting an employer for cooperation, schools most frequently pay attention to a company's willingness to cooperate with the school, its equipment and infrastructure, and ability to implement the core curriculum.
12. In the case of the majority of vocational schools level 1, practical vocational education takes place at the employer's.
13. In the case of the vast majority of technical schools, practical classes are held at school laboratories.
14. Apprenticeships and internship programmes offered by technical schools are implemented at the employer's.
15. Dual training of students is not a popular form of the school-employer cooperation.
16. Patronage classes are not a popular form of the school-employer cooperation.
17. Schools also expect financial support from employers (e.g., purchase of additional equipment), while employers prefer support through joint ventures (practical vocational training, promotion, dual training, trips).
18. Employers most often engage in one form of cooperation with schools.
19. The peculiarities of the local labour market (county/district level) have an impact on the preferred form of the school-employer cooperation.
20. Employers rarely attend meetings with schools to discuss changes in education.
21. Meetings between employers and school representatives most often revolve around the organisation of practical classes at companies.

22. According to schools, the main impediments to cooperation with companies are: the insufficient number of company employees to teach students; the lack of the need for cooperation; the necessity to make organisational changes and delegate an employee responsible for student training; and the lack of support from the state.
23. According to employers, improving the quality of theoretical and practical education of students and covering the cost of an in-company educator can improve the employer-school cooperation.
24. Schools rate graduates' readiness to enter the labour market much better than employers. This includes students' theoretical and practical preparation, language skills, teamwork, work culture, and professional attitudes.

Session 3. Career counselling at schools providing vocational education

1. Not all (5) vocational schools have a career counselling curriculum taking into account the Intra-school Career Guidance and Counselling System.
2. Various teaching staff participate in the preparation of the career guidance and counselling curriculum.
3. In four (4) schools no school employees participated in the preparation of the career guidance and counselling curriculum and in one (1) school the curriculum was prepared by one person.
4. The career guidance and counselling curriculum is not always updated for each academic year.
5. The developed curricula do not include all components listed in the regulation on career guidance and counselling.
6. Career guidance and counselling is mainly offered as part of career guidance and counselling classes (10 hours).
7. Not all vocational schools in Eastern Greater Poland offer psychologically and pedagogically assisted career guidance and counselling as part of classes with the head teacher or other teacher.
8. Teacher – career counsellor is usually a full-time school employee and teaches other subjects (career guidance and counselling as an additional subject).
9. Students are the main recipients of career guidance and counselling services.
10. Not all vocational schools in Eastern Greater Poland direct their career guidance and counselling services to parents, (head) teachers or employers.
11. There are vocational schools where all teaching staff are involved in career guidance and counselling.
12. At vocational schools, career guidance and counselling is most often offered in cooperation with employers, psychological and pedagogical counselling centres, CWRKDiD, and other vocational schools.

13. Not all vocational school offering career guidance and counselling cooperate with psychological and pedagogical counselling centres.
14. 50% of the vocational schools and vocational training institutions in Eastern Greater Poland do not develop measurable individual career guidance and counselling deliverables (e.g. individual action plans (IPDs)).
15. According to respondents, students need to be better motivated to develop IPDs and teachers-counsellors should be better trained in that regard.
16. In many schools and vocational training institutions in Eastern Greater Poland (16), career guidance and counselling is not evaluated.
17. Vocational school employees involved in career guidance and counselling are interested in improving their qualifications (post-graduate studies, courses).
18. Vocational schools interested in creating a laboratory or designated premises in which career guidance and counselling services could be provided.
19. Vocational schools are mainly interested in being equipped with multimedia tools and teaching aids that would support teachers' work with students as part of career guidance and counselling classes.
20. Additional career guidance and counselling services were offered under projects financed by the EU.

WPROWADZENIE

Polityka energetyczna oraz sprawiedliwa transformacja to kluczowe priorytety Polityki Energetycznej Polski do 2040 r. Transformacja energetyczna jest szansą na stworzenie nowych miejsc pracy, przez co będzie zbudowana przewaga konkurencyjna. Proces transformacji energetycznej ma miejsce w 6 regionach Polski, w tym w Wielkopolsce Wschodniej, która obejmuje miasto Konin oraz powiaty: koniński, turecki, słupecki i kolski.

Wielkopolska Wschodnia jest największym w województwie wielkopolskim obszarem przemysłowym, który doświadcza stale pogarszającej się sytuacji społeczno-gospodarczej. Jest to obszar koncentracji przemysłu ciężkiego, opartego na zasobach węgla brunatnego. Wyczerpanie złóż zbiega się z działaniami Komisji Europejskiej dotyczącej zapobiegania zmianom klimatycznym. Kierunki dochodzenia do neutralności klimatycznej określono w dokumencie „Europejski Zielony Ład”, którego głównym celem jest wprowadzenie mechanizmu sprawiedliwej transformacji, obejmującego m.in. Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, koncentrujący się na regionach i sektorach najsilniej odczuwających skutki transformacji w kierunku neutralności klimatycznej ze względu na swoją dużą zależność od paliw kopalnych i wysokoemisyjnych procesów.

Koncepcja Sprawiedliwej Transformacji dla Wielkopolski Wschodniej wyznacza główne kierunki interwencji władz związane z przeciwdziałaniem negatywnym skutkom transformacji poprzez doskonalenie strategii zarządzania m.in. w sektorze edukacji i wyodrębnienie celu związanego z rozwojem sektora edukacji i oświaty, w tym kształcenia i szkolnictwa zawodowego, co wymaga od interesariuszy sektora edukacji podjęcia komplementarnych działań.

Ze Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku² wynika, że Wielkopolska Wschodnia:

- jest największym w województwie wielkopolskim obszarem przemysłowym, który doświadcza stale pogarszającej się sytuacji społeczno-gospodarczej. Obszar zdominowany jest przez przemysł tradycyjny oparty na wytwarzaniu energii pochodzącej ze spalania węgla brunatnego. Sytuacja ta powoduje realne zagrożenie utraty dotychczasowych funkcji przez obszar Wielkopolski Wschodniej w niedalekiej przyszłości;

² *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*. Zarząd Województwa Wielkopolskiego, Poznań, 27 stycznia 2020 roku, s. 29.

- posiada zróżnicowane warunki do rozwoju energetyki odnawialnej i ze względu na swój potencjał może stać się ważnym miejscem produkcji energii z alternatywnych źródeł, w szczególności we wschodniej Wielkopolsce.

W opracowaniu przedstawiono efekty prac prowadzonych w ramach projektu „**Innowacyjne kształcenie i szkolenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej w kontekście transformacji energetycznej**”, który ukierunkowany został na przygotowanie jednostek samorządu terytorialnego Wielkopolski Wschodniej do podjęcia wyzwań związanych ze zmianą struktury gospodarczej w wyniku transformacji energetycznej, które wymagają m.in. dostosowania oferty i infrastruktury kształcenia zawodowego do potrzeb zmieniającego się rynku pracy. Projekt jest finansowany ze środków Funduszy EOG i realizowany w ramach Komponentu III PROGRAMU EDUKACJA – Współpraca instytucjonalna na rzecz poprawy jakości i dopasowania kształcenia i szkolenia zawodowego (VET) oraz kształcenia ustawicznego.

Dodatkowo problemem jest fakt, że duży odsetek uczniów/absolwentów szkół zawodowych postrzega się jako osoby nieprzygotowane do wejścia na rynek pracy w kontekście posiadanych kwalifikacji zawodowych (umiejętności praktycznych i miękkich). Sytuacja ta stanowi wyzwanie dla sektora kształcenia i szkolenia zawodowego, jak i doradztwa zawodowego i wymaga przyjęcia określonych działań o charakterze strategicznym, które pozwolą dostosować wymiar i jakość oferty kształcenia do potrzeb młodzieży i rynku pracy, a także planowania i rozwoju kariery zawodowej.

Wielkopolska Wschodnia to obszar charakteryzujący się jednorodnością cech zjawisk społeczno-gospodarczych. Niezbędne jest rozwijanie edukacji sprzyjającej włączaniu społecznemu, charakteryzującej się dobrą jakością szkoleń i uczenia się przez całe życie w celu utrzymania i nabywania umiejętności pozwalających w pełni uczestniczyć w życiu społecznym i skutecznie radzić sobie ze zmianami na rynku pracy. Rozwój kultury jakości w sektorze edukacji, w tym wewnętrznych systemów zapewniania jakości nastąpi dzięki zapewnianiu jakości opracowanych procedur związanych ze standardami oferowanych programów i ich efektów oraz kształceniem i szkoleniem zawodowym z ukierunkowaniem na zaspokojenie przyszłego zapotrzebowania na konkretne umiejętności. Wysokiej jakości edukacja i opieka nad młodzieżą jest fundamentem sukcesu w kontekście zarówno edukacji, dobrobytu, zwiększonych szans na rynku pracy i integracji społecznej. Ważne jest to w przypadku środowisk defaworyzowanych. Wysokiej jakości edukacja dotycząca systemu opieki społecznej jest skuteczną inwestycją w kształcenie i szkolenie. Dobre wykształcenie zawodowe przyczyni się do uzyskania zatrudnienia, wyższych zarobków lub lepszego dostępu do edukacji, tym samym poprawy dobrostanu młodzieży.

Dlatego też projekt został ukierunkowany na opracowanie Strategii Rozwoju kształcenia i szkolenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej, która pozwoli samorządom i innym interesariuszom lepiej

przygotować się na wyzwania związane ze zmianą struktury gospodarczej regionu, z nowymi potrzebami pracodawców w zakresie przygotowania przyszłych pracowników oraz koniecznością dostosowania kierunków i jakości kształcenia. Nastąpi rozwój i promocja sektora kształcenia i szkolenia zawodowego z uwzględnieniem m.in. dualnego systemu nauczania oraz współpraca instytucji kształcenia zawodowego z pracodawcami. W praktyce zarówno organy prowadzące, jak i same placówki kształcenia i szkolenia zawodowego będą miały solidne podstawy dotyczące organizowania kształcenia, pozyskiwania i szkolenia nauczycieli oraz dokonywania inwestycji w infrastrukturę praktycznej nauki zawodu.

Szerszy kontekst projektu **„Innowacyjne kształcenie i szkolenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej w kontekście transformacji energetycznej”** związany jest z procesem transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej, tj. odchodzenia od paliw kopalnych na rzecz odnawialnych źródeł energii i wodoru, który wymaga m.in. dostosowania oferty i infrastruktury kształcenia zawodowego do potrzeb zmieniającego się rynku pracy.

Celem głównym projektu jest przygotowanie jednostek samorządu terytorialnego (organów prowadzących placówki kształcenia zawodowego) oraz innych interesariuszy do podjęcia wyzwań związanych ze zmianą struktury gospodarczej w wyniku transformacji energetycznej.

Cele szczegółowe projektu obejmują:

- zdiagnozowanie zasobów, potencjału i potrzeb sektora VET;
- opracowanie podstaw do wdrożenia zarządzania strategicznego VET w Wielkopolsce Wschodniej;
- podniesienie wiedzy lokalnych interesariuszy VET w zakresie wdrażania programów i strategii rozwoju w sektorze VET;
- zdefiniowanie, upowszechnienie i wdrożenie instrumentów współpracy i dobrych praktyk dotyczących współpracy pomiędzy pracodawcami i placówkami VET;
- rozwój instytucjonalny i umiędzynarodowienie partnerów;
- zacieśnienie współpracy pomiędzy krajami darczyńcami i Polską;
- promocję kształcenia i szkolenia zawodowego jako priorytetowego wyboru ścieżki kształcenia wśród młodzieży i społeczeństwa lokalnego.

W danym raporcie przedstawiamy efekty prac powstałych w ramach pierwszego rezultatu projektu „Diagnoza w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej w kontekście transformacji energetycznej”, którego celem, jak już wskazuje sam tytuł, było opracowanie i przygotowanie diagnozy w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej w kontekście transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.

Zmiany przekształcania gospodarki na model zrównoważony wymagają zmian w zakresie konieczności wprowadzenia innowacyjnych kierunków kształcenia w związku z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej. Niezbędna jest identyfikacja potrzeb pracodawców oraz konieczność modyfikacji oferty kształcenia zawodowego w powiatach objętych projektem poprzez opracowane narzędzie badawcze (typu ankieta oraz wywiady pogłębione). Zebrane informacje będą wyznaczały obszary oraz kierunki istotne dla opracowania analizy zależnych oraz zmiennych, a istotnych dla zainteresowanych podmiotów. Weryfikacja informacji w zakresie nowych kwalifikacji, kompetencji, zawodów związanych z regionalnym rynkiem pracy w związku z określeniem strategii transformacji będzie niezbędna do opracowania mocnych oraz słabych stron instytucji kształcenia zawodowego oraz lokalnych pracodawców. Opracowana diagnoza uwzględni elementy przyjętej transformacji i kwestie istotne dla kształcenia zawodowego przy udziale pracodawców oraz placówek kształcenia zawodowego.

Opracowany zakres tematyczny raportu został rozszerzony w stosunku do założeń we wniosku projektu. W ramach przeprowadzonej diagnozy nie tylko poddane były weryfikacji programy nauczania czy kierunki kształcenia zawodowego i ich znaczenie dla pracodawców, zapotrzebowanie na kwalifikacje rynkowe lub zestawy efektów kształcenia, lecz także podjęto się próby diagnozy stanu kształcenia zawodowego w zawodach szkolnictwa zawodowego oraz doradztwa zawodowego w szkołach zawodowych w Wielkopolsce Wschodniej.

Dla potrzeb przeprowadzenia diagnozy opracowano dwa narzędzia badawcze – kwestionariusze ankiet, które wypełnili respondenci ze szkół prowadzących kształcenie zawodowe oraz pracodawcy działający na terenie Wielkopolski Wschodniej. Pozyskane w wyniku badań ankietowych w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe oraz od pracodawców z Wielkopolski Wschodniej dane były przedmiotem debat z przedstawicielami szkół, pracodawców i partnerów w celu opracowania wstępnych założeń strategii rozwoju kształcenia zawodowego.

W tym miejscu chcemy **serdecznie podziękować przedstawicielom dyrekcji szkół i placówek prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej za ich wkład w przygotowanie danych wejściowych**. Bez Państwa udziału nie byłoby możliwe przedstawienie rzeczywistego obrazu szkolnictwa branżowego.

Narzędzia badawcze (kwestionariusze ankiet) do opracowania diagnozy oraz scenariusz wywiadu pogłębionego zostały opracowane przez pracowników Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytutu Technologii Eksploatacji w Radomiu, przy współpracy z przedstawicielami Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego (CWRKDiZ) w Koninie oraz partnerem FURIM Instituttt (Norwegia). CWRKDiZ był odpowiedzialny za przeprowadzenie badania w terenie. Raport z badań opracowali pracownicy Łukasiewicz – ITeE we współpracy z partnerami projektu.

W opracowaniu przedstawiono założenia metodologiczne przeprowadzonych badań, wyniki ilościowe i jakościowe w poniższych obszarach:

- Oferta edukacyjna szkół i placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w tym w kontekście transformacji energetycznej;
- Wyposażenie i doposażenie szkół prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej, w tym w kontekście transformacji energetycznej;
- Kompetencje nauczycieli szkół prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej, w tym w kontekście transformacji energetycznej;
- Wpływ transformacji energetycznej na działalność przedsiębiorstw i współpraca na linii pracodawca – szkoła;
- Doradztwo zawodowe w szkołach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego.

W trakcie badań pozyskano dane w kontekście potrzeb w zakresie nowych kwalifikacji, kompetencji, zawodów związanych z regionalnym rynkiem pracy w związku z wprowadzaną Strategią transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.

W efekcie przeprowadzonych badań sformułowano wnioski pogrupowane w 3 obszary (sesje), które były przedmiotem wywiadu pogłębionego przeprowadzonego metodą Metaplanu na warsztatach:

- Sesja 1. Oferta edukacyjna szkół, wyposażenie i doposażenie szkół, kompetencje nauczycieli;
- Sesja 2. Wpływ transformacji energetycznej na działalność przedsiębiorstw i współpraca na linii pracodawca – szkoła;
- Sesja 3. Doradztwo zawodowe w szkołach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego.

Do raportu z badań załączono spis tabel i rysunków oraz zastosowane w badaniu ankietowym kwestionariusze ankiet skierowane do kadry zarządzającej szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego oraz pracodawców.

1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE BADAŃ

1.1. Cel badań

Badania zostały zrealizowane w roku 2022 w ramach projektu pt. „Innowacyjne kształcenie i szkolenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej w kontekście transformacji energetycznej”, którego głównym celem jest przygotowanie jednostek samorządu terytorialnego (JST) jako organów prowadzących placówki kształcenia zawodowego oraz innych interesariuszy do podjęcia wyzwań związanych ze zmianą struktury gospodarczej w wyniku transformacji energetycznej w regionie Wielkopolski Wschodniej.

Cele szczegółowe badań obejmują:

- przeprowadzenie diagnozy stanu kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego w powiatach Wielkopolski Wschodniej;
- wskazanie propozycji zmian w ofercie edukacyjnej szkół kształcących w zawodach szkolnictwa branżowego jako efekt transformacji energetycznej w regionie Wielkopolski Wschodniej.

Tak sformułowany cel główny projektu i cele szczegółowe badań wymagały podjęcia następujących działań w ramach projektu:

- 1) przeprowadzenia diagnozy potrzeb pracodawców oraz placówek kształcenia zawodowego ze względu na konieczność wprowadzenia innowacyjnych kierunków kształcenia.
- 2) sformułowania propozycji modyfikacji oferty kształcenia zawodowego w powiatach Wielkopolski Wschodniej objętych transformacją energetyczną.

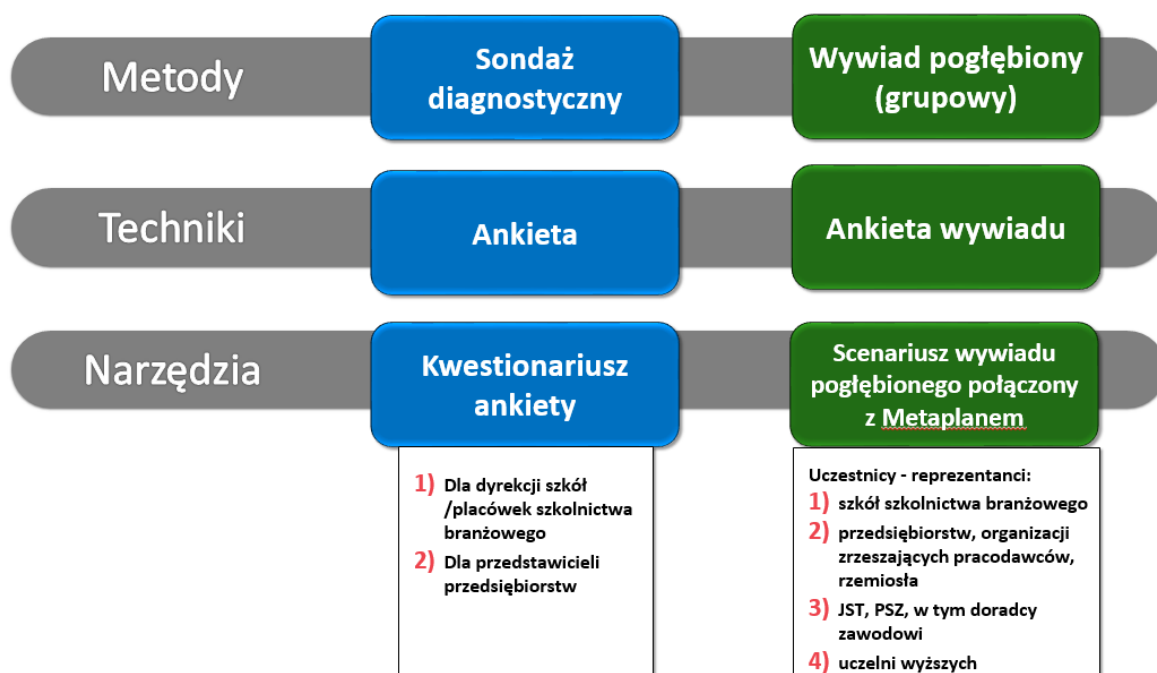
1.2. Metody, techniki i narzędzia badawcze

W celu kompleksowej analizy przedmiotu badań zastosowano triangulację metod badawczych. Takie podejście bazuje na wykorzystaniu w badaniach metod badawczych zarówno o charakterze ilościowym, jak i jakościowym (rys. 1.1).

Badania rozpoczęto od przeprowadzenia studium literaturowego w zakresie specyfiki funkcjonowania placówek prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego oraz transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej. Uzyskane dane posłużyły jako dane wejściowe m.in. do przygotowania treści narzędzi badawczych, tj. kwestionariuszy ankiet, a tym samym

zastosowania jako głównej metody badawczej – metody sondażu diagnostycznego (metody ilościowej) i techniki ankiety. Badaniami ankietowymi objęto dwie grupy respondentów, w tym przedstawicieli:

- kadry zarządzającej szkołą/placówką edukacyjną prowadzącą kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego (wsparcie: grono pedagogiczne, doradca zawodowy);
- pracodawców.

Rys. 1.1. Metodyka badań: metody, techniki i narzędzia badawcze
 Źródło: opracowanie własne.

Metodyka badań, jak i konstruowane narzędzia badawcze – kwestionariusze ankiet były przedmiotem konsultacji wewnątrz partnerstwa projektu oraz w ramach pilotażu ekspertów zewnętrznych – przedstawicieli szkół ponadpodstawowych prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego i pracodawców.

W efekcie przeprowadzonych konsultacji utworzono dwa kwestionariusze ankiet badawczych:

1. *Kwestionariusz ankiety dla szkolnictwa branżowego „Identyfikacja potrzeb w zakresie rozwoju szkolnictwa branżowego w placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego do wymagań rynku pracy, w szczególności związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej”*

Respondentami byli:

- Dyrektorzy szkół/placówek prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego lub wskazani przez nich kierownicy zajęć praktycznych lub inni pracownicy szkoły posiadający wiedzę nt. zagadnień zawartych w kwestionariuszu ankiety.

Każda ze szkół/placówek prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w powiatach Wielkopolski Wschodniej biorąca udział w badaniu mogła wypełnić tylko jeden kwestionariusz ankiety.

W kwestionariuszu ankiety w ramach pięciu bloków tematycznych poruszono następujące zagadnienia:

Blok tematyczny I. Informacje o szkole/placówce prowadzącej kształcenie branżowe oraz kierunkach rozwoju:

- 1) Ogólne dane o szkole/placówce prowadzącej kształcenie branżowe.
- 2) Typ szkoły.
- 3) Dane ilościowe o kadrze dydaktycznej.
- 4) Dane ilościowe nt. uczniów/słuchaczy.
- 5) Obecna oferta edukacyjna – zawody szkolnictwa i ich powiązanie z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej, wygaszane zawody.
- 6) Możliwość skorzystania przez uczniów z (obecnie i planowanych w latach 2023–2030, ich powiązanie z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej):
 - przygotowania się do nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie wybranych zawodów,
 - dodatkowych umiejętności zawodowych,
 - kwalifikacji rynkowych (KR) funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji,
 - kwalifikacyjnych kursów zawodowych (KKZ).
- 7) Potrzeb aktualizacji programów nauczania dla zawodów szkolnictwa branżowego.
- 8) Potrzeby rozszerzenia oferty kształcenia zawodowego o nowe zawody szkolnictwa branżowego, w szczególności w efekcie zmian na rynku pracy, w tym wywołanych przez wprowadzenie transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.
- 9) Bariery ograniczające rozwijanie oferty kształcenia zawodowego w zakresie nowych zawodów szkolnictwa branżowego, w tym powiązanych z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.
- 10) Częstotliwość prowadzenia przeglądów oferty pod kątem potrzeby jej aktualizacji.
- 11) Usunięcie z oferty edukacyjnej zawodów szkolnictwa branżowego.
- 12) Aspekty brane pod uwagę przy uruchamianiu kształcenia w nowych zawodach szkolnictwa branżowego.
- 13) Zainteresowanie uzyskaniem wsparcia ze środków pomocowych na podnoszenie kwalifikacji uczniów, doposażenie szkół, doskonalenie kompetencji nauczycieli, rozwój doradztwa zawodowego.

Blok tematyczny II. Współpraca szkół prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego z pracodawcami:

- 1) Liczba pracodawców, z którymi współpracują szkoły.
- 2) Formy współpracy szkoły z pracodawcami, w tym ze wskazaniem preferowanych przez szkołę.
- 3) Organizacja praktycznej nauki zawodu i praktyk zawodowych.
- 4) Możliwości skorzystania z zajęć praktycznych w przedsiębiorstwie organizowanych na zasadach dualnego kształcenia.
- 5) Współpraca szkół z pracodawcami w obszarze tworzenia klas patronackich przez pracodawców.
- 6) Zainteresowanie współpracą pracodawców ze szkołą/placówką.
- 7) Bariery utrudniające rozwój współpracy szkół z pracodawcami.
- 8) Czynniki brane przez szkoły pod uwagę przy wyborze przedsiębiorstwa, w którym ma być realizowana praktyczna nauka zawodu.
- 9) Ocena dostosowania podstaw programowych kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy.
- 10) Organizacja spotkań przez szkoły z pracodawcami.
- 11) Przyczyny niepodejmowania przez pracodawcę współpracy ze szkołą.
- 12) Przygotowanie absolwentów szkoły/placówki do pracy zawodowej.
- 13) Przykłady dobrych praktyk realizowanych przez szkoły i ukierunkowanych na rozwój współpracy z pracodawcami.

Blok tematyczny III. Potrzeby w zakresie wyposażenia/doposażenia szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w nowoczesny sprzęt i materiały, umożliwiające realizację podstawy programowej kształcenia w zawodach w warunkach zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy:

- 1) Wyposażenie pracowni, warsztatów szkolnych – stan obecny i potrzeby, w tym powiązane z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.
- 2) Zasoby dydaktyczne zamieszczone na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej.

Blok tematyczny IV. Potrzeby kadrowe i doskonalenie kompetencji nauczycieli kształcenia zawodowego, instruktorów praktycznej nauki zawodu:

- 1) Diagnoza potrzeb kadrowych dla poszczególnych grup nauczycieli kształcenia zawodowego (obecnie i w przyszłości).
- 2) Formy doskonalenia – potrzeby doskonalenia kompetencji nauczycieli praktycznej nauki zawodu oraz teoretycznego kształcenia zawodowego, w tym powiązane z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.
- 3) Tematyka szkoleń.

4) Kompetencje personalne i społeczne – doskonalenie kadry dydaktycznej.

Blok tematyczny V. Potrzeby w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego dla młodzieży, w tym doposażenia szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe w niezbędny sprzęt umożliwiający prowadzenie doradztwa, podnoszenie kompetencji osób prowadzących doradztwo w przedmiotowym zakresie:

- 1) Funkcjonowania i elementów składowych Wewnętrzny System Doradztwa zawodowego (WSDZ).
- 2) Składu zespołu opracowującego WSDZ.
- 3) Wskazania, na jakich przedmiotach jest realizowane doradztwo zawodowe w szkołach branżowych.
- 4) Kwalifikacji zawodowych prowadzących zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego, wynikających z ramowego planu nauczania.
- 5) Wskazania, do kogo są kierowane zajęcia z doradztwa zawodowego prowadzone w szkole/placówce prowadzącej kształcenie zawodowe w ramach WSDZ.
- 6) Wskazania instytucji, z którymi szkoła/placówka prowadząca kształcenie zawodowe współpracuje realizując WSDZ.
- 7) Wypracowanego przez ucznia wymiernego efektu pracy na zajęciach z doradztwa zawodowego.
- 8) Ewaluacji zajęć z doradztwa zawodowego.
- 9) Formy realizacji zajęć z doradztwa zawodowego w szkole / placówce prowadzącej kształcenie zawodowe.
- 10) Zainteresowania podjęciem działań doskonalących doradztwo zawodowe, w tym odnoszących się do zmian związanych z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.
- 11) Doskonalenia zawodowego kadry w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego.
- 12) Doposażenia pracowni doradztwa zawodowego.
- 13) Dodatkowych zajęć z doradztwa edukacyjno-zawodowego realizowanych w ramach projektów.

2. Kwestionariusz ankiety dla przedstawicieli przedsiębiorstw „Identyfikacja potrzeb w zakresie rozwoju szkolnictwa branżowego w placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego do wymagań rynku pracy, w szczególności związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej”

W kwestionariuszu ankiety w ramach sześciu bloków tematycznych poruszono następujące zagadnienia:

Blok tematyczny 1. Profil przedsiębiorstwa:

- 1) Dane nt. lokalizacji siedziby, poziomu zatrudnienia, PKD, roku rozpoczęcia działalności, formy prawnej.

Blok tematyczny 2. Wpływ transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej na działalność przedsiębiorstwa:

- 1) Wpływ transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej na funkcjonowanie przedsiębiorstwa w perspektywie czasowej do 2030 roku.
- 2) Potrzeby kadrowe w związku z programem transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej – obecnie i w perspektywie 5 lat oraz do roku 2030.

Blok tematyczny 3. Współpraca pracodawców ze szkołami prowadzącymi kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego:

- 1) Współpraca przedsiębiorstwa ze szkołami/placówkami kształcenia zawodowego oraz instytucjami z otoczenia szkolnictwa branżowego.
- 2) Częstotliwość współpracy przedsiębiorstwa ze szkołami/placówkami kształcenia zawodowego
- 3) Zasięg współpracy przedsiębiorstwa ze szkołami/placówkami kształcenia zawodowego.

Blok tematyczny 4. Formy współpracy pracodawców ze szkołami prowadzącymi kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego:

- 1) Praktyczna nauka zawodu dla uczniów na terenie firmy.
- 2) Zajęcia praktyczne dla uczniów na terenie firmy.
- 3) Organizacja klas patronackich.
- 4) Formy współpracy przedsiębiorstwa ze szkołami/placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe.

Blok tematyczny 5. Bariery we współpracy pracodawców ze szkołami prowadzącymi kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego:

- 1) Główne bariery utrudniające rozwój współpracy pracodawców ze szkołami/placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe.
- 2) Strona inicjująca współpracę na linii przedsiębiorstwo – szkoła/placówka prowadząca kształcenie zawodowe.
- 3) Poziom przygotowania przedsiębiorstwa do współpracy ze szkołami/placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe.
- 4) Udział przedsiębiorstwa w spotkaniach ze szkołami/placówkami prowadzącymi kształcenie zawodowe.

- 5) Korzyści dla przedsiębiorstw ze współpracy ze szkołami/placówkami zaangażowanymi w kształcenie zawodowe.
- 6) Ocena przygotowania absolwentów do pracy zawodowej z punktu widzenia pracodawcy.

Blok tematyczny 6. Współpraca międzynarodowa:

- 1) Obszary współpracy międzynarodowej, które pozytywnie wpływają na rozwoju jakości kształcenia praktycznego w przedsiębiorstwie.

Po zakończeniu badań ankietowych w ramach oceny jakościowej pozyskanych danych zastosowano metodę uzupełniającą, którą był **wywiad pogłębiony wsparty metodą Metaplanu** (metoda jakościowa). Metaplan jest metodą dyskusji, która polega na tym, że w czasie debaty uczestnicy wspólnie tworzą plakat będący graficznym skrótem tej debaty. Punktem wyjścia do określenia jak jest były wnioski z przeprowadzonych metodą sondażu diagnostycznego badań ilościowych.

Dyskusje były prowadzone z szerokim gronem interesariuszy, w tym przedstawiciele szkół/placówek prowadzących kształcenie branżowe, jednostek samorządu terytorialnego, kuratorium oświaty, rzemiosła, pracodawców, stowarzyszeń i organizacji zrzeszających pracodawców, publicznych służb zatrudnienia, uczelni wyższych itp.

1.3. Organizacja, teren badań, charakterystyka środowiska i próby badawczej

1.3.1. Organizacja – procedura badawcza

Etap 1: Przeprowadzenie studium literaturowego w zakresie specyfiki funkcjonowania placówek prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego oraz transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej. Uzyskana wiedza i dane posłużyły jako dane wejściowe m.in. do przygotowania wstępnej wersji treści narzędzi badawczych, tj. kwestionariuszy ankiet badawczych.

Etap 2: Przeprowadzenie badań ankietowych w szkołach/placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w powiatach objętych projektem oraz opracowanie raportu ilościowego z przeprowadzonych badań ukierunkowanych na diagnozy stanu i potrzeb wprowadzenia zmian w ofercie edukacyjnej szkół prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego wynikających z transformacji energetycznej w regionie Wielkopolski Wschodniej, obejmujące:

1. Opracowanie projektu kwestionariusza ankiety dla przedstawicieli kadry zarządzającej szkołą/placówką edukacyjną powiązaną z kształceniem branżowym.

2. Uzgodnienie projektu kwestionariusza ankiety dla dyrekcji szkół szkolnictwa branżowego z partnerami projektu.
3. Wprowadzenie uwag partnerów projektu do kwestionariusza ankiety dla przedstawicieli kadry zarządzającej szkołą/placówką edukacyjną powiązaną z kształceniem branżowym.
4. Opracowanie bazy teleadresowej respondentów – przedstawicieli kadry zarządzającej szkołą/placówką edukacyjną powiązaną z kształceniem branżowym ulokowanych w pięciu powiatach Wielkopolski Wschodniej.
5. Przeprowadzenie pilotażu kwestionariusza ankiety dla przedstawicieli kadry zarządzającej szkołą/placówką edukacyjną powiązaną z kształceniem branżowym z dyrektorami (lub wskazanymi przez nich przedstawicielami kadry zarządzającej) z 2 szkół – zebranie uwag i ich wprowadzenie.
6. Przeprowadzenie szkolenia dla potencjalnych respondentów nt. transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej oraz z opracowanego narzędzia badawczego.
7. Przeprowadzenie docelowych badań ankietowych z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety dla przedstawicieli kadry zarządzającej szkołą/placówką edukacyjną powiązaną z kształceniem branżowym w powiatach objętych działaniami projektu.
8. Zebranie i opracowanie ilościowe wyników badań zebranych za pośrednictwem kwestionariusza ankiety dla przedstawicieli kadry zarządzającej szkołą/placówką edukacyjną powiązaną z kształceniem branżowym oraz opracowanie raportu z badań.

Etap 3: Przeprowadzenie badań ankietowych wśród przedsiębiorców oraz opracowanie raportu z badań – diagnozy stanu i identyfikacji potrzeb wprowadzenia zmian w ofercie edukacyjnej szkół prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego wynikających z transformacji energetycznej w regionie Wielkopolski Wschodniej, w tym obejmujące:

1. Opracowanie projektu kwestionariusza ankiety dla przedstawicieli przedsiębiorstw.
2. Uzgodnienie projektu kwestionariusza ankiety dla przedstawicieli przedsiębiorstw z partnerami projektu.
3. Wprowadzenie uwag zebranych od partnerów projektu do kwestionariusza ankiety dla przedstawicieli przedsiębiorstw.
4. Przeprowadzenie badania pilotażowego treści kwestionariusza ankiety dla przedstawicieli przedsiębiorstw z przedstawicielami z 2 firm – zebranie uwag i ich wprowadzenie.
5. Opracowanie wersji online kwestionariusza ankiety dla przedstawicieli przedsiębiorstw.
6. Przetestowanie narzędzia online w ramach partnerstwa, zebranie uwag oraz po ich wprowadzeniu zatwierdzenie kwestionariusza ankiety dla przedstawicieli przedsiębiorstw.

7. Opracowanie bazy teleadresowej respondentów – przedstawicieli przedsiębiorstw działających na terenie pięciu powiatów Wielkopolski Wschodniej.
8. Przeprowadzenie w powiatach objętych działaniami projektu docelowych badań ankietowych z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety dla przedstawicieli przedsiębiorstw w wersji papierowej, jak i online.
9. Zebranie i opracowanie ilościowe wyników badań z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety dla przedstawicieli przedsiębiorstw – przygotowanie raportu z badań.

Etap 4: Przeprowadzenie badań jakościowych w formie grupowych wywiadów pogłębionych z wykorzystaniem metody Metaplanu, w tym ukierunkowanych m.in. na identyfikację potrzeb na nowe zawody szkolnictwa branżowego związane z transformacją energetyczną w regionie Wielkopolski Wschodniej, co wymagało:

1. Analizy wniosków i rekomendacji z przeprowadzonych ilościowych badań ankietowych oraz opracowanie projektu pytań ujętych w kwestionariuszu wywiadu pogłębionego, stanowiących diagnozę stanu i odpowiedź w Metaplanie na pytanie „Jak jest?”.
2. Uzgodnienie projektu kwestionariusza wywiadu pogłębionego z partnerami projektu.
3. Opracowanie prezentacji z przeprowadzonych badań ankietowych w szkołach/placówkach prowadzących kształcenie branżowe oraz w przedsiębiorstwach.
4. Organizacja 4 warsztatów upowszechniających działania projektu, prezentacja wyników z badań ankietowych (ilościowych) w szkołach/placówkach prowadzących kształcenie branżowe oraz w przedsiębiorstwach, a na ich podstawie przeprowadzenie grupowych wywiadów pogłębionych z wykorzystaniem metody Metaplanu.

W warsztatach uczestniczyło 87 osób, w tym przedstawiciele organów prowadzących szkoły ponadpodstawowe, osoby zarządzające placówkami kształcenia i szkolenia zawodowego, dyrektorzy i wicedyrektorzy szkół oraz kierownicy kształcenia praktycznego, przedsiębiorcy i dziennikarze.

Warsztaty przeprowadzono w:

- Starostwie Powiatowym w Kole (15 listopada 2022 r., w godz. 9.00 – 15.00, 16 uczestników);
- Urzędzie Miasta w Koninie (16 listopada 2022 r., w godz. 9.00 – 15.00, 36 uczestników);
- Starostwie Powiatowym w Turku (17 listopada 2022 r., w godz. 9.00 – 15.00, 19 uczestników);
- Starostwie Powiatowym w Słupcy (18 listopada 2022 r., w godz. 9.00 – 15.00, 16 uczestników).

5. Zebranie i opracowanie jakościowe wyników badań z wykorzystaniem kwestionariusza wywiadu – przygotowanie raportu końcowego z badań.

1.3.2. Teren badań – charakterystyka szkół/placówek edukacyjnych uczestniczących w badaniu

Dobór próby badawczej był celowy, gdyż w badaniach wzięły udział publiczne szkoły i placówki edukacyjne prowadzące kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego oraz pracodawcy rozlokowani na terenie Wielkopolski Wschodniej, w tym:

- miasta Konin,
- powiatu konińskiego,
- powiatu tureckiego,
- powiatu słupeckiego,
- powiatu kolskiego.

W badaniach wzięło udział łącznie **26 szkół i placówek edukacyjnych**, które prowadzą kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w tym 8 szkół z miasta Konin, 4 z powiatu konińskiego, 3 z powiatu tureckiego, 5 z powiatu słupeckiego oraz 6 z powiatu kolskiego.

W **tabelach 1.1 i 1.2** przedstawiono listę szkół i placówek edukacyjnych, które uczestniczyły w badaniu identyfikacji potrzeb w zakresie rozwoju szkolnictwa branżowego w placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego, tak aby stało się możliwe dostosowanie ich oferty do wymagań rynku pracy, w szczególności związanej z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej.

Tabela 1.1. Ogólny wykaz szkół/placówek edukacyjnych z Wielkopolski Wschodniej, które uczestniczyły w badaniu ankietowym z podziałem na powiaty

Lp.	Powiat	Liczba szkół ogółem	Typy szkół			
			BS I	T	BS II	SP
1.	Miasto Konin	8	7	5	2	2
2.	Powiat koniński	4	4	2		1
3.	Powiat turecki	3	2	2		
4.	Powiat słupecki	5	3	4		
5.	Powiat kolski	6	3	5		
	RAZEM	26	19	18	2	3

Źródło: opracowanie własne.

W Wielkopolsce Wschodniej kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej realizowane jest w 26 szkołach i placówkach edukacyjnych, w tym prowadzących kształcenie na poziomie:

- Branżowej Szkoły I stopnia (BS I) – 19, w tym 5 w szkołach specjalnych;
- Technikum (T) – 18;
- Branżowej Szkoły II stopnia (BS II) – 2;
- Szkoły Policealnej dla osób posiadających wykształcenie średnie (SP) – 3.

Tabela 1.2. Szczegółowa lista szkół/placówek edukacyjnych z Wielkopolski Wschodniej, które uczestniczyły w badaniu ankietowym

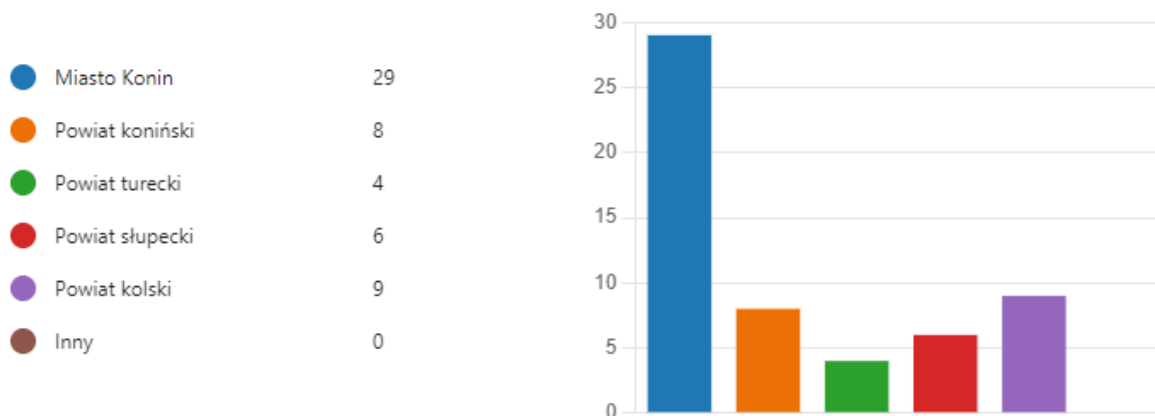
Lp.	Nazwa szkoły/placówki edukacyjnej oraz adres strony www	Powiat	Kod szkoły	Typy szkół			
				BS I	T	BS II	SP
1	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. J. Korczaka w Koninie https://sosw.konin.pl/	Miasto Konin	MK1	X*			
2	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Stefana Batorego w Koninie www.zscku.konin.pl	Miasto Konin	MK2	X	X		X
3	Wielkopolskie Samorządowe Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Koninie www.medyk.konin.pl	Miasto Konin	MK3				X
4	Zespół Szkół Budownictwa i Kształcenia Zawodowego im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Koninie www.zsbikz.konin.pl	Miasto Konin	MK4	X	X	X	
5	Zespół Szkół Górniczo-Energetycznych im. Stanisława Staszica w Koninie www.zsge.pl	Miasto Konin	MK5	X	X		
6	Zespół Szkół im. Mikołaja Kopernika w Koninie http://www.kopernik.konin.pl/	Miasto Konin	MK6	X	X		
7	Zespół Szkół Technicznych w Koninie www.zst.konin.pl	Miasto Konin	MK7	X	X		
8	Rzemieślnicza Szkoła Zawodowa Cechu Rzemiosł Różnych w Koninie – Branżowa Szkoła I Stopnia w Koninie rsz.konin.pl	Miasto Konin	MK8	X		X	
9	Branżowa Szkoła I Stopnia Specjalna w Rychwale	koniński	PK1	X*			
10	Zespół Szkół Ekonomiczno-Usługowych im. F. Chopina w Żychlinie www.zychlin.edu.pl	koniński	PK2	X	X		
11	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Kleczewie www.zspklezew.pl	koniński	PK3	X			X
12	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Sompolnie	koniński	PK4	X	X		
13	Zespół Szkół Technicznych w Turku www.zst.net.pl	turecki	PT1	X	X		
14	Zespół Szkół Rolniczych Centrum Kształcenia Praktycznego w Kaczkach Średnich zsrkaczki.edu.pl	turecki	PT2		X		

Lp.	Nazwa szkoły/placówki edukacyjnej oraz adres strony www	Powiat	Kod szkoły	Typy szkół			
				BS I	T	BS II	SP
15	Branżowa Szkoła I Stopnia Specjalna – dla uczniów niepełnosprawnych intelektualnie w Turku zpew-turek.pl	turecki	PT3	X*			
16	Zespół Szkół Zawodowych im. gen. Władysława Sikorskiego w Słupcy www.zszslupca.pl	słupecki	PS1	X	X		
17	Zespół Szkół Ekonomicznych im. Maksymiliana Jackowskiego w Słupcy www.zseslupca.eu	słupecki	PS2		X		
18	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Zagórowie www.zszagorow.eu	słupecki	PS3	X	X		
19	Branżowa Szkoła I Stopnia w Słupcy www.soswslupca.pl	słupecki	PS4	X*			
20	Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Strzałkowie ckziu-strzalkowo.pl	słupecki	PS5		X		
21	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Kłodawie www.zsoitkłodawa.pl	kolski	PKO1		X		
22	Branżowa Szkoła Specjalna I Stopnia w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym im. Świętego Mikołaja w Kole w Zespole Opiekuńczo-Edukacyjno-Wychowawczym w Kole www.soswkolo.szkolnastrona.pl	kolski	PKO2	X*			
23	Zespół Szkół Technicznych w Kole www.zst-kolo.pl	kolski	PKO3	X	X		
24	Zespół Szkół Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Stanisława Staszica w Kościelcu zsrckukoscielec.pl	kolski	PKO4		X		
25	Zespół Szkół Ekonomiczno-Administracyjnych im. Stanisława i Władysława Grabskich w Kole ekonomikkolo.pl	kolski	PKO5		X		
26	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Powierciu www.powiercie.eu	kolski	PKO6	X	X		
Razem:				19	18	2	3

* Szkoły specjalne

Źródło: opracowanie własne.

W efekcie przeprowadzonych badań ankietowych pozyskano opinie od **56 pracodawców** mających siedziby swoich firm w mieście Konin (29 respondentów), powiecie konińskim (8 respondentów), powiecie tureckim (4 respondentów), powiecie słupeckim (6 respondentów) oraz powiecie kolskim (9 respondentów) (rys. 1.2).

Rys. 1.2. Pracodawcy – respondenci wg lokalizacji siedziby firmy

Źródło: opracowanie własne.

Wśród badanych firm przeważały mikroprzedsiębiorstwa (43% badanych), tj. firmy, w których poziom zatrudnienia wynosi maksymalnie 9 pracowników. Na drugiej pozycji pod względem liczby respondentów uplasowały się małe firmy (ok. 27% respondentów), zatrudniające od 10 do 49 pracowników. Firmy średnie z poziomem zatrudnienia od 50 do 249 pracowników reprezentowało w badaniach 9 respondentów (16%). Natomiast duże firmy, zatrudniające powyżej 250 osób stanowiły około 14% badanych.

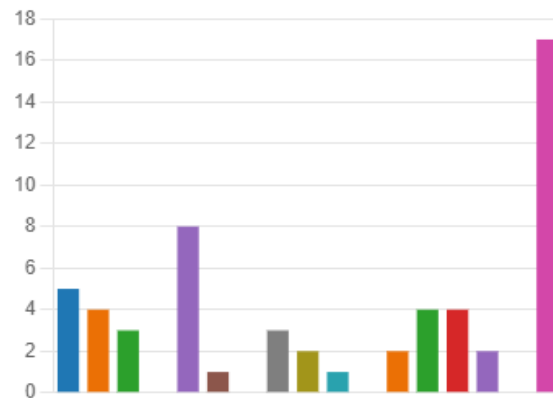
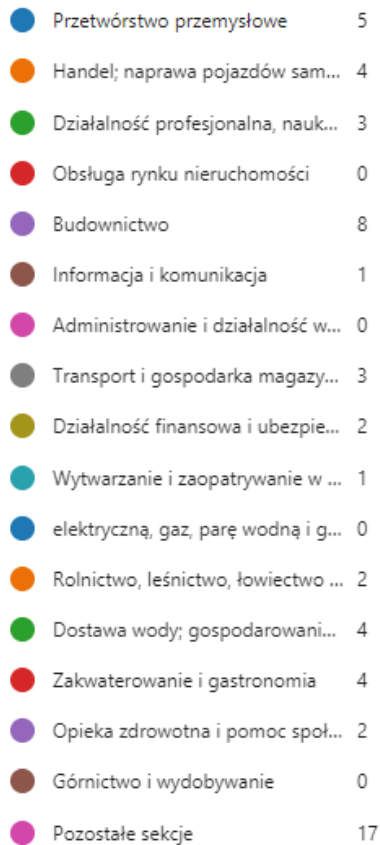
Rys. 1.3. Pracodawcy – respondenci wg poziomu zatrudnienia

Źródło: opracowanie własne.

Na rys. 1.4 przedstawiono podział pracodawców – respondentów biorących udział w badaniu z uwzględnieniem wskazań głównej sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności. Z zamieszczonych danych wynika, że respondenci wypełniając kwestionariusz ankiety najczęściej wskazywali, że prowadzona przez nich działalność mieści się w ramach opcji „pozostałe sekcje” – 17 (ok. 30%) wskazań. Na kolejnych pozycjach uplasowały się przedsiębiorstwa reprezentujące sekcje PKD:

- Budownictwo (8 [ok 14%] respondentów),
- Przetwórstwo przemysłowe (5 [ok 9%] respondentów),
- Handel, naprawa pojazdów samochodowych, dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja, zakwaterowanie i gastronomia – odpowiednio po 4 respondentów (ok 7%),

- Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, transport i gospodarka magazynowa (po 3 respondentów),
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, opieka zdrowotna i pomoc społeczna (po 2 respondentów),
- Informacja i komunikacja, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę – po 1 respondencie.

Rys. 1.4. Pracodawcy – respondenci wg sekcji PKD

Źródło: opracowanie własne.

Z danych uzyskanych od respondentów wynika, że najstarsza z firm biorących udział w badaniu swoją działalność rozpoczęła w roku 1930. Co trzecie z badanych przedsiębiorstw rozpoczęło swoją działalność w okresie między 1990 a 2000 rokiem, a co 4 – przed rokiem 1989 (tabela 1.3). W przypadku 13 przedsiębiorstw data rozpoczęcia ich działalności mieści się w przedziale między 2001 a 2010 rokiem, a dla 10 – w przedziale 2011 – 2020. Jeden z respondentów nie podał daty rozpoczęcia działalności reprezentowanej przez niego firmy.

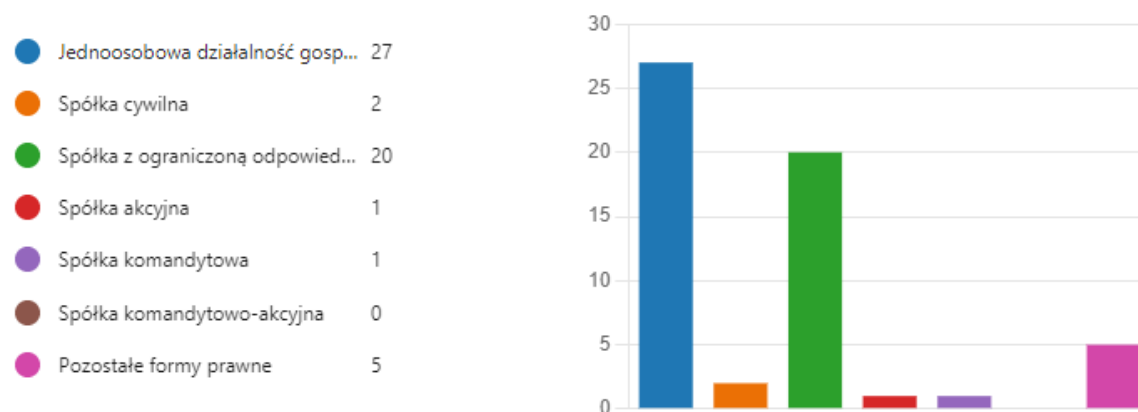
Z zebranych danych wynika, że ponad 80% firm posiada ponad 11-letnie doświadczenie w prowadzeniu działalności. W związku z tym doskonale znają realia rynku i stanowią przez to wiarygodne źródło informacji.

Tabela 1.3. Pracodawcy – respondenci wg roku rozpoczęcia prowadzenia działalności (N=56)

Rok rozpoczęcie działalności przedsiębiorstwa	Liczba przedsiębiorstw (%)
Przed 1989	14 (25%)
1990–2000	18 (32,1%)
2001–2010	13 (23,2%)
2011–2020	10 (17,9%)
Od 2021	0 (0%)
Brak wskazań	1 (1,8%)

Źródło: opracowanie własne.

Wśród firm biorących udział w badaniu ankietowym dominują firmy posiadające status prawny „jednoosobowa działalność gospodarcza”. Stanowią one prawie połowę przebadanych firm. Na drugim miejscu pod względem liczby firm biorących udział w badaniu uplasowały się firmy mające status prawny spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (20 (ok. 36%) z 56 firm).

Rys. 1.5. Pracodawcy – respondenci wg formy prawnej

Źródło: opracowanie własne.

1.3.3. Potrzeby szkolnictwa branżowego w zakresie wsparcia ze środków pomocowych

Uzasadniając potrzebę realizacji tak szeroko zakrojonych badań zadano respondentom pytania: *W jakich obszarach działalności szkoły/placówki zainteresowani byłiby uzyskaniem wsparcia finansowego ze środków pomocowych UE lub krajowych?*

Z punktu widzenia respondentów uczestniczących w badaniach ankietowych szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w szczególności w ramach dostępnych środków pomocowych Unii Europejskiej i krajowych, oczekują wsparcia na zakup wyposażenia w postaci nowoczesnego sprzętu i materiałów, umożliwiających realizację podstawy programowej kształcenia w zawodach w warunkach zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej. Takiego zdania są 22 osoby wypełniające kwestionariusz ankiety, którzy w nim wybrali opcję odpowiedzi: „Zdecydowanie potrzebne” (84% wskazań) oraz „Raczej potrzebne” (18%) (patrz tabela 1.4). Na kolejnym miejscu wskazali oni na

potrzeby związane z doskonaleniem kompetencji nauczycieli kształcenia zawodowego, w tym instruktorów praktycznej nauki zawodu. Należy zauważyć, że obszar podnoszenia kompetencji kadry jest ściśle powiązany z obszarem doposażenia szkół w nowoczesne maszyny, urządzenia i narzędzia. Te dwa obszary z punktu widzenia przedstawicieli kadry zarządzającej szkół szkolnictwa branżowego biorącej udział w badaniu ankietowym są kluczowymi dla zapewnienia jakości kształcenia umożliwiającego przygotowanie absolwenta zgodnie z potrzebami rynku pracy.

Tabela 1.4. Poziom zainteresowania szkół/placówek prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej uzyskaniem wsparcia finansowego ze środków pomocowych Unii Europejskiej (N=22)

Lp.	Obszar wsparcia ze środków UE i krajowych	Skala oceny				
		Zdecydowanie potrzebne	Raczej potrzebne	Trudno ocenić	Raczej niepotrzebne	Zdecydowanie niepotrzebne
1	Wyposażenie/doposażenie szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w nowoczesny sprzęt i materiały, umożliwiające realizację podstawy programowej kształcenia w zawodach w warunkach zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej	18 (82%)	4 (18%)	0	0	0
2	Doskonalenie kompetencji nauczycieli kształcenia zawodowego, instruktorów praktycznej nauki zawodu	18 (82%)	3 (14%)	1 (4%)	0	0
3	Doradztwo edukacyjno-zawodowe dla młodzieży, w tym doposażenie szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe w niezbędny sprzęt umożliwiający prowadzenie doradztwa, podnoszenie kompetencji osób prowadzących doradztwo w przedmiotowym zakresie	12 (55%)	7 (31%)	3 (14%)	0	0
4	Podnoszenie kwalifikacji zawodowych uczniów, wychowanków, słuchaczy szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego poprzez realizację projektów z zakresu kształcenia dualnego, staże i praktyki zawodowe oraz inne formy kształcenia	10 (46%)	10 (46%)	1 (4%)	1 (4%)	0

Źródło: opracowanie własne.

Na trzeciej pozycji wskazano potrzebę wsparcia realizacji doradztwa edukacyjno-zawodowego dla młodzieży, w tym doposażenia szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w niezbędny sprzęt umożliwiający jego prowadzenie, a także podjęcie działań ukierunkowanych na podnoszenie kompetencji nauczycieli prowadzących doradztwo zawodowe w przedmiotowym zakresie.

Z punktu widzenia respondentów z Wielkopolski Wschodniej dość istotnym obszarem jest także wsparcie podnoszenia kwalifikacji zawodowych uczniów, wychowanków, słuchaczy szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego poprzez realizację projektów z zakresu kształcenia dualnego, staże i praktyki zawodowe oraz inne formy kształcenia na rzecz uczniów.

W związku z tym powyższe obszary stały się przedmiotem szczegółowych badań ankietowych i pogłębionych wywiadów grupowych. Dodatkowo w badaniach tych odniesiono się do powiązania wskazanych obszarów z procesem transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej. Szczegółowe wyniki badań przedstawiono w kolejnych rozdziałach opracowania. Uzyskane dane ilościowe i jakościowe posłużyły także do sformułowania wniosków i rekomendacji, które znajdują odzwierciedlenie w opracowywanej Strategii rozwoju szkolnictwa branżowego Wielkopolski Wschodniej do roku 2030.

2. INFORMACJE O SZKOŁACH I PLACÓWKACH KSZTAŁCENIA BRANŻOWEGO UCZESTNICZĄCYCH W BADANIU – WYNIKI BADAŃ

W rozdziale przedstawiono wyniki badań ankietowych dotyczących stanu ilościowego kształcenia zawodowego w 26 szkołach i placówkach kształcenia zawodowego prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, tj. w mieście Konin oraz powiatach konińskim, słupeckim, tureckim i kolskim.

2.1. Dane ilościowe o kadrze dydaktycznej i uczniach

W badaniach wzięło udział łącznie **26 szkół i placówek**, które prowadzą kształcenia zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej, w tym 8 szkół z miasta Konin, 4 z powiatu konińskiego, 3 z powiatu tureckiego, 5 z powiatu słupeckiego oraz 6 z powiatu kolskiego.

W tabeli 2.1 i na rys. 2.1 przedstawiono dane ilościowe nt. kadry dydaktycznej we wszystkich typach badanych szkół i placówek edukacyjnych w Wielkopolsce Wschodniej w roku szkolnym 2021/2022 biorących udział w badaniu ankietowym.

Z uzyskanych danych wynika m.in., że w 25³ szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej w branżowych szkołach I stopnia, technikach, szkołach policealnych i branżowych szkołach II stopnia:

- 1) nauczyciele kształcenia ogólnego zatrudnieni są łącznie na prawie 778 etatach, przy czym pod względem liczby zatrudnionych etatów dominują kobiety (ok 75%);
- 2) nauczyciele kształcenia zawodowego (w tym teoretycznej i praktycznej nauki zawodu) zatrudnieni są łącznie na prawie 517 etatach. Wśród zatrudnionych ze względu na płeć jest nieznaczna przewaga kobiet, które są zatrudnione na około 54% etatów ogółem;
- 3) nie korzysta się ze wsparcia specjalistów z gospodarki.

Uczestnicy warsztatów w trakcie prowadzonych dyskusji i opracowywanych Metaplanów wskazali na następujące główne powody braku w gronie pedagogicznym przedstawicieli specjalistów z gospodarki:

- 1) koncentracja zarówno pracodawców, jak i szkół na swoich dość odmiennych potrzebach, w efekcie brak wspólnych działań na rzecz uczniów;

³ Jedna ze szkół biorących udział w badaniu nie podała danych.

- 2) niski poziom świadomości zarówno po stronie pracodawców, jak i szkół dotyczących korzyści, jakie mogą odnieść przede wszystkim uczniowie, którzy mogą stać się potencjalnymi pracownikami;
- 3) brak zainteresowania ze strony firm w angażowanie się w proces kształcenia uczniów, co też przekłada się na brak oddelegowania pracowników specjalistów do prowadzenia zajęć teoretycznych czy też praktycznych;
- 4) braki w przygotowaniu zawodowym specjalistów z gospodarki w szczególności w zakresie prowadzenia procesu kształcenia uczniów;
- 5) niezbyt atrakcyjny poziom wynagrodzeń specjalistów z gospodarki w szkołach, w porównaniu z ofertą w firmach;
- 6) konieczność przygotowania się specjalistów z gospodarki do prowadzenia zajęć z uczniami, w tym przygotowanie scenariuszy zajęć, materiałów dydaktycznych itp.;
- 7) konieczność prowadzenia przez specjalistów z gospodarki dość zbiurokratyzowanej dokumentacji szkolnej;
- 8) narażenie firmy na straty w związku z oddelegowaniem najlepszych pracowników do pracy w szkole prowadzącej kształcenie zawodowe w charakterze specjalisty z gospodarki.

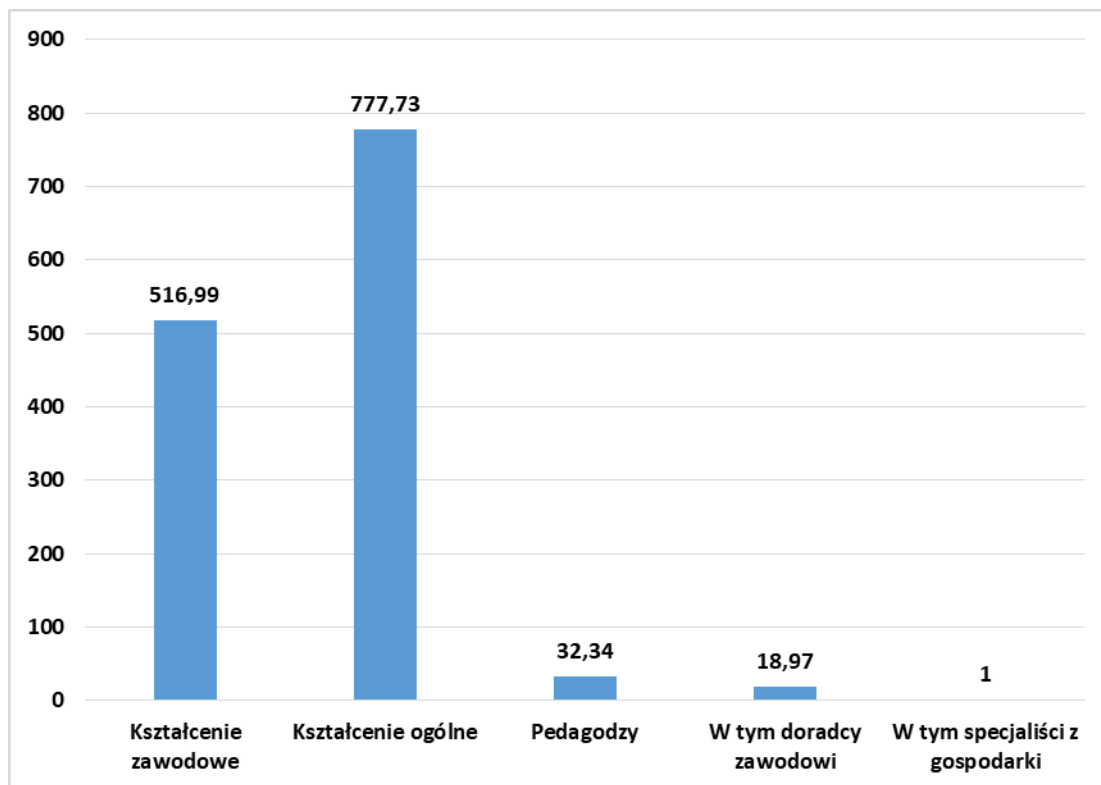
Tabela 2.1. łączne dane liczbowe o poziomie zatrudnienia kadry dydaktycznej we wszystkich typach badanych szkół i placówek edukacyjnych w Wielkopolsce Wschodniej w roku szkolnym 2021/2022 biorących udział w badaniu ankietowym (N=25)

Typ szkoły	Kształcenie zawodowe (w przeliczeniu na liczbę etatów)		Kształcenie ogólne (w przeliczeniu na liczbę etatów)		Pedagodzy (w przeliczeniu na liczbę etatów)		W tym doradcy zawodowi (w przeliczeniu na liczbę etatów)		W tym specjaliści z gospodarki (w przeliczeniu na liczbę etatów)	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
BS I	65,84	66,72	153,86	49,88	15,6	0	4,52	1,72	0	0
Technikum	173,7	152,77	423,49	146,69	16,24	0	12,08	0,65	0	1
BS II	3	3,6	3,59	0,22	0	0	0	0	0	0
Szkoła policealna	38,93	12,43	0	0	0	0,5	0	0	0	0
łącznie	281,47	235,52	580,94	196,79	31,84	0,5	16,6	2,37	0	1
Ogółem	516,99		777,73		32,34		18,97		1	

Źródło: opracowanie własne.

Zatrudnianie w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego specjalistów z gospodarki może być jednym z działań przyczyniających się do poprawy sytuacji na

rynku pracy w Wielkopolsce Wschodniej związanej z zapotrzebowaniem na nauczycieli praktycznej nauki zawodu i nauczycieli przedmiotów zawodowych⁴. W szczególności jest to ważne, gdyż obecne luki kadrowe w szkołach uzupełniane są poprzez zatrudnianie emerytowanych nauczycieli.

Rys. 2.1. Deklarowany przez respondentów poziom zatrudnienia (liczba etatów) kadry dydaktycznej w 25 szkołach/placówkach edukacyjnych z Wielkopolski Wschodniej w roku szkolnym 2021/2022 biorących udział w badaniu ankietowym

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 2.2 i na rys. 2.2 przedstawiono dane ilościowe dotyczące uczących się z uwzględnieniem podziału na klasy, płeć w poszczególnych typach szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej w roku szkolnym 2021/2022 oraz na kwalifikacyjnych kursach zawodowych.

Z uzyskanych danych wynika m.in., że w 25⁵ szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej w branżowych szkołach I stopnia, technikach, szkołach policealnych i branżowych szkołach II stopnia:

- 1) łącznie uczy się 10 603 uczniów i słuchaczy (BSI, Technikum, BSII, szkoła policealna), z czego około 40% stanowią kobiety;

⁴ Wg danych z Barometru zawodów w Koninie, powiatach słupeckim, kolskim, konińskim i tureckim w roku 2022 występował deficyt poszukujących pracy w zawodach nauczyciel przedmiotów zawodowych i nauczyciel praktycznej nauki zawodu.

⁵ Jedna ze szkół biorących udział w badaniu nie podała danych.

- 2) większym zainteresowaniem wśród absolwentów szkół podstawowych cieszy się kontynuacja dalszego kształcenia w technikum niż w branżowych szkołach I stopnia. Naukę w klasie I w technikum rozpoczęło w badanych szkołach 1726 uczniów, a w branżowych szkołach I stopnia – 678 uczniów. Reasumując 3 z 10 absolwentów szkół podstawowych wybierając szkoły ponadpodstawowe branżowe, swoje kroki kieruje do Branżowej Szkoły I Stopnia.
- 3) uczestnikami kwalifikacyjnych kursów zawodowych jest 356 osób, w tym ok. 52% kobiet. Największa liczba uczących się na kwalifikacyjnych kursach zawodowych jest na poziomie technikum (265 uczniów).

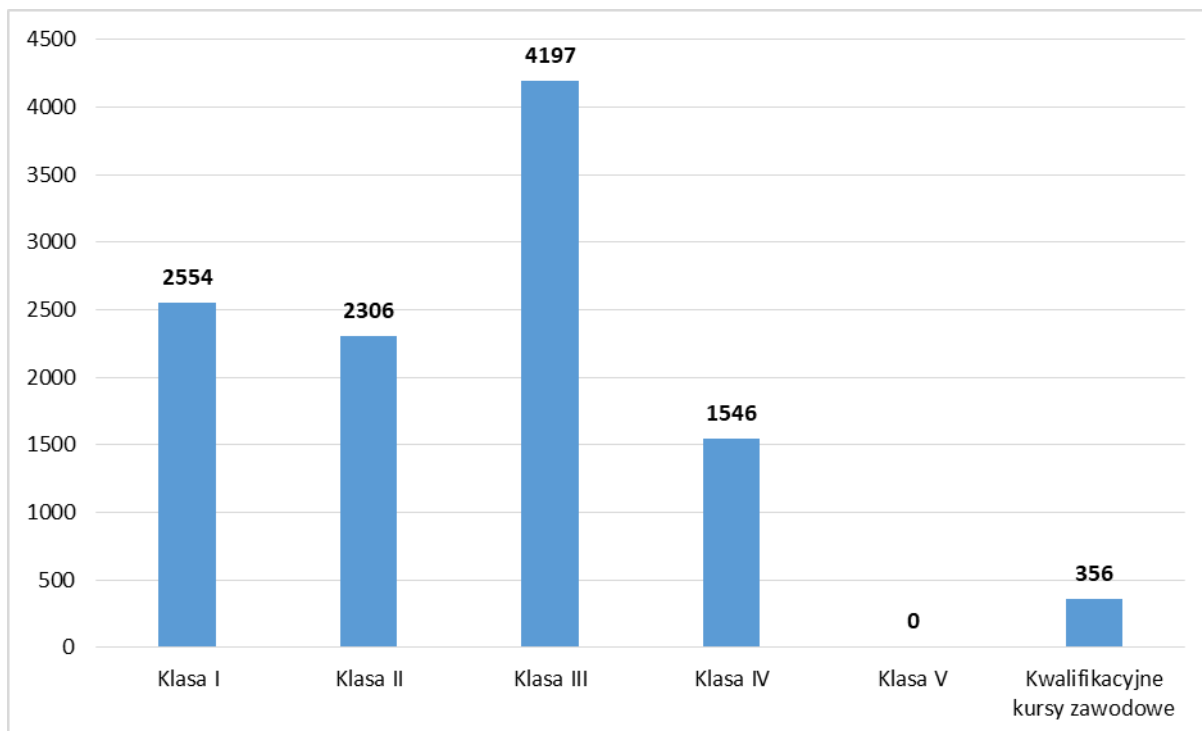
Tabela 2.2. Dane liczbowe o uczących się we wszystkich typach szkół/placówek edukacyjnych z Wielkopolski Wschodniej w roku szkolnym 2021/2022 biorących udział w badaniu ankietowym (N=25)

Typ szkoły	Klasa I		Klasa II		Klasa III		Klasa IV		Klasa V		Kwalifikacyjne kursy zawodowe	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
Branżowa Szkoła I Stopnia	207	471	178	453	374	832	0	0	0	0	29	47
Technikum	661	1065	624	898	1229	1762	672	874	0	0	141	124
Branżowa Szkoła II Stopnia	11	22	6	12	0	0	0	0	0	0	0	0
Szkoła policealna	102	15	116	19	0	0	0	0	0	0	15	0
Łącznie	981	1573	924	1382	1603	2594	672	874	0	0	185	171
Ogółem	2554		2306		4197		1546		0		356	

Źródło: opracowanie własne.

Uczestnicy dyskusji na przeprowadzonych warsztatach optymistycznie oceniali zainteresowanie absolwentów szkół podstawowych kontynuacją nauki w szkołach zawodowych prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego. W ocenie zarówno ekspertów reprezentujących świat edukacji, jak i pracodawców należy spodziewać się w najbliższych 5 latach wzrostu poziomu zainteresowania uczniów szkół podstawowych wyborem szkoły zawodowej. Wybory uczniów szkół podstawowych odnośnie do kontynuacji nauki, w szczególności w mniejszych aglomeracjach Wielkopolski Wschodniej, dość mocno powiązane są z tradycjami rodzinnymi.

Jednakże, aby tendencja wzrostowa liczby uczniów rozpoczynających naukę w szkołach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej była zachowana, należy promować w szkołach podstawowych zawody szkolnictwa branżowego, np. na zajęciach z doradztwa zawodowego.

Rys. 2.2. Deklarowana przez respondentów liczba uczących się z podziałem na klasy w szkołach/placówkach edukacyjnych Wielkopolski Wschodniej w roku szkolnym 2021/2022 biorących udział w badaniu ankietowym (N=25)

Źródło: opracowanie własne.

Uczestnicy warsztatów zwrócili także uwagę na kilka poniższych ograniczeń uniemożliwiających zwiększenie w przyszłości liczby uczniów w szkołach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego:

- 1) dostępność w szkołach pomieszczeń dydaktycznych do prowadzenia zarówno zajęć ogólnych, jak i zawodowych, w szczególności pracowni;
- 2) wyposażenie pracowni do zajęć zawodowych w odpowiedniej jakości i ilości pomoce dydaktyczne umożliwiające prowadzenie zajęć w warunkach zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej;
- 3) ograniczone zasoby kadrowe, w szczególności nauczycieli prowadzących zajęcia zawodowe zarówno teoretyczne, jak i praktyczne;
- 4) dostępność u lokalnych pracodawców miejsc do odbywania przez uczniów zajęć praktycznych, czy też praktyk zawodowych;
- 5) liczba oferowanych miejsc pracy przez lokalnych czy też regionalnych pracodawców.

2.2. Oferta edukacyjna – terażniejszość i plany zmian związane m.in. z procesem transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej

2.2.1. Oferta edukacyjna szkolnictwa branżowego – powiązanie ze strategią transformacji energetycznej

Z danych od respondentów uzyskanych w badaniu ankietowym wynika, że w poszczególnych typach szkół wyróżnionych w ofercie w 26 szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej prowadzone jest kształcenie w 75 zawodach z klasyfikacji szkolnictwa branżowego (tabela 2.3), w tym w:

- 1) branżowych szkołach I stopnia ogółem prowadzi się kształcenie w 33 zawodach z klasyfikacji szkolnictwa branżowego (z czego: w Koninie w 25 zawodach; powiecie konińskim – 5; w powiecie tureckim – 10; w powiecie słupeckim – 22; w powiecie kolskim – 8), w tym w dwóch zawodach pomocniczych (pracownik pomocniczy fryzjera i pracownik pomocniczy gastronomii);
- 2) technikach – kształci łącznie w 32 zawodach (z czego: w Koninie w 20; powiecie konińskim – 8; powiecie tureckim – 22; powiecie słupeckim – 13; powiecie kolskim – 13);
- 3) szkołach policealnych – 8 (z czego: w Koninie – 8);
- 4) branżowych szkołach II stopnia – 2 (z czego: w Koninie – 2).

Z uzyskanych danych wynika, że najwięcej szkół i placówek szkolnictwa zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej prowadzi kształcenie w następujących zawodach szkolnictwa branżowego:

- 1) Kucharz (12 wskazań, w tym 4 przez szkoły specjalne, w tym 3 szkoły oferują kształcenie w Koninie, powiatach konińskim i słupeckim, 2 szkoły w powiecie tureckim);
- 2) Fryzjer (9 wskazań, w tym jedno przez szkołę specjalną, w tym 3 szkoły oferują kształcenie w Koninie, po 2 szkoły w powiatach tureckim, słupeckim i kolskim);
- 3) Mechanik pojazdów samochodowych (7 wskazań, w tym 3 w Koninie, 2 w powiecie słupeckim);
- 4) Stolarz (7 wskazań, w tym 3 w powiecie tureckim, po 2 w Koninie oraz w powiecie słupeckim).

W ocenie uczestników spotkania pomiędzy szkołami prowadzącymi kształcenie w takich samych zawodach szkolnictwa branżowego i mających lokalizację w tym samym mieście czy też powiecie dochodzi do swego rodzaju konkurowania o uczniów. Dany problem rozwiązano w Turku i powiecie tureckim, gdzie organ prowadzący w porozumieniu z dyrekcją szkół ustalili, kto i w jakich zawodach szkolnictwa branżowego będzie prowadził kształcenie.

Tabela 2.3. Wg danych od respondentów – oferta szkół kształcących w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej z podziałem na powiaty (N=26)

Lp.	Nazwa i kod zawodu	Miasto Konin								Powiat koniński				Powiat turecki			Powiat słupecki					Powiat kolski					
		MK1	MK2	MK3	MK4	MK5	MK6	MK7	MK8	PK1	PK2	PK3	PK4	PT1	PT2	PT3	PS1	PS2	PS3	PS4	PS5	PKO1	PKO2	PKO3	PKO4	PKO5	PKO6
	Branżowa Szkoła I Stopnia																										
1	Automatyk 731107												X*														
2	Blacharz 721301								X																		
3	Blacharz samochodowy 721306								X							X		X									
4	Cukiernik 751201				X				X							X						X ¹					
5	Elektromechanik 741201								X							X											
6	Elektromechanik pojazdów samochodowych 741203								X				X*			X		X									
7	Elektronik 742117																	X									
8	Elektryk 741103					X			X		X					X		X									
9	Fotograf 343101								X																		
10	Fryzjer 514101						X	X*	X				X*			X		X				X ¹	X				
11	Kamieniarz 711301								X																		
12	Kelner 514101																	X									
13	Kierowca mechanik 832201															X											
14	Kowal 722101								X																		
15	Kucharz 512001				X		X		X	X ¹	X		X	X*		X ¹	X		X	X ¹			X ¹				
16	Lakiernik samochodowy 713203								X							X		X									
17	Magazynier – logistyk 432106		X		X							X															
18	Mechanik pojazdów samochodowych 723103				X	X			X				X*			X		X					X				
19	Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych 834103																	X								X*	
20	Mechatronik 742118					X																					
21	Monter sieci i instalacji sanitarnych 712618				X				X							X		X									
22	Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie 712905				X				X							X		X									
23	Murarz-tylnik 711204				X				X							X		X					X ¹				
24	Operator obrabiarek skrawających 722307												X*										X				
25	Piekarz 751204								X							X											
26	Pracownik obsługi hotelowej 962907				X																						
27	Pracownik pomocniczy fryzjera 932919																		X ¹								
28	Pracownik pomocniczy gastronomii 941203	X ¹																									

Lp.	Nazwa i kod zawodu	Miasto Konin								Powiat koniński				Powiat turecki			Powiat słupecki					Powiat kolski					
		MK1	MK2	MK3	MK4	MK5	MK6	MK7	MK8	PK1	PK2	PK3	PK4	PT1	PT2	PT3	PS1	PS2	PS3	PS4	PS5	PKO1	PKO2	PKO3	PKO4	PKO5	PKO6
29	Przetwórcza mięsa 751108															X											
30	Sprzedawca 522301		X				X					X	X*			X		X					X				
31	Stolarz 752205				X			X				X	X*		X ¹	X		X									
32	Ślusarz 722204				X			X*	X				X*			X		X									
33	Tapicer 753402								X				X*			X		X									
	Technikum																										
1	Technik agrobiznesu 331402									X																	
2	Technik architektury krajobrazu 314202				X									X						X						X*	
3	Technik budownictwa 311204				X									X													
4	Technik chłodnictwa i klimatyzacji 311929				X																						
5	Technik ekonomista 331403		X			X				X		X	X*				X						X	X			
6	Technik elektronik 311408					X							X*														
7	Technik elektryk 311303					X							X*			X					X						
8	Technik grafiki i poligrafii cyfrowej 311943					X							X*										X				
9	Technik geodeta 311104																								X		
10	Technik handlowiec 522305		X										X*														
11	Technik hotelarstwa 422402				X					X																	
12	Technik informatyk 351203		X			X		X*					X*			X					X		X				
13	Technik leśnik 314301									X																	
14	Technik logistyki 333107		X										X*				X				X						
15	Technik mechanik 311504					X							X*														
16	Technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki 311515													X							X					X*	
17	Technik mechatronik 311410					X							X*			X											
18	Technik organizacji turystyki 422104																								X		
19	Technik obsługi turystycznej 422103																								X		
20	Technik pojazdów samochodowych 311513					X		X*						X		X											
21	Technik programista 351406					X		X*						X													
22	Technik rachunkowości 431103									X			X*				X								X		
23	Technik reklamy 333907									X		X		X			X										
24	Technik robotyk												X*														
25	Technik robót wykończeniowych w budownictwie 311219				X																						
26	Technik rolnik 314207																						X				
27	Technik spedytor 333108					X				X				X			X										
28	Technik technologii żywności 314403																				X						
29	Technik teleinformatyk												X*														

Lp.	Nazwa i kod zawodu	Miasto Konin								Powiat koniński				Powiat turecki			Powiat słupecki					Powiat kolski					
		MK1	MK2	MK3	MK4	MK5	MK6	MK7	MK8	PK1	PK2	PK3	PK4	PT1	PT2	PT3	PS1	PS2	PS3	PS4	PS5	PKO1	PKO2	PKO3	PKO4	PKO5	PKO6
30	Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej 311930					X									X												
31	Technik usług fryzjerskich												X*														
32	Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404				X					X		X	X*	X			X			X				X		X*	
Branżowa Szkoła II Stopnia																											
1	Technik budownictwa 311204				X																						
2	Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404				X																						
Szkoła Policealna																											
1	Higienistka stomatologiczna 325102			X																							
2	Opiekun medyczny 532102			X																							
3	Technik elektroradiolog 321103			X																							
4	Technik farmaceutyczny 321301			X																							
5	Technik masażysta 325402			X																							
6	Technik sterylizacji medycznej 321104			X																							
7	Technik usług kosmetycznych 514207			X																							
8	Terapeuta zajęciowy 325907			X																							

Wyjaśnienia oznaczeń:

¹ – oferta szkół specjalnych,

* informacje uzupełnione na podstawie danych zamieszczonych na stronie internetowej szkoły.

Źródło: opracowanie własne.

W ofercie szkół specjalnych na poziomie średnim w technikum oraz branżowej szkole II stopnia nie ma zawodu szkolnictwa branżowego dla uczniów z dysfunkcjami czy też specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

W ocenie uczestników warsztatów niepokojącym jest fakt niskiego zainteresowania uczniów szkół branżowych I stopnia kontynuacją nauki w zawodzie technika oferowanym w branżowej szkole II stopnia. Wynika to m.in. z faktu, że absolwenci szkoły branżowej I stopnia, w szczególności w mniejszych miejscowościach, po zakończeniu nauki są z jednej strony przede wszystkim zainteresowani jak najszybszym podjęciem pracy i zarabianiem środków finansowych na swoje utrzymanie, a z drugiej strony brakiem oferty edukacyjnej.

W kolejnym z pytań zawartym w kwestionariuszu ankiety przedstawiciele szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej poproszeni zostali o wskazanie powiązania zawodów szkolnictwa branżowego będących w ofercie edukacyjnej szkoły z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.

W celu przygotowania respondentów do udzielenia odpowiedzi na tak postawione pytanie dotyczące związku zawodu z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej dyrektorzy szkół lub wskazane przez nich osoby miały możliwość uczestnictwa w spotkaniu informacyjnym, podczas którego przedstawiono założenia transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.

Z uzyskanych danych (tabela 2.4) wynika, że respondenci wskazali istnienie powiązania zawodu ze strategią dla 12 zawodów będących w ofercie szkół branżowych I stopnia, 12 zawodach w technikum, jednym w branżowej szkole I stopnia.

Uczestnicy warsztatów, w tym osoby wypełniające kwestionariusze ankiet, w trakcie dyskusji wskazali na trudności związane z powiązaniem zawodu z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej, w tym związane z :

- 1) brakiem wystarczającej wiedzy na temat konkretnych działań podejmowanych w najbliższej przyszłości w ramach transformacji energetycznej;
- 2) nieprzewidywalnością wydarzeń, które mogą mieć wpływ na transformację energetyczną, w tym np. COVID-19, wojna na Ukrainie, kryzys energetyczny, wzrost inflacji itp.;
- 3) koncentracją się w szkołach na bieżących problemach dotyczących realizacji procesu dydaktycznego.

W żadnej ze szkół biorących udział w badaniu nie planuje się w latach 2023–2030 usunięcia z oferty edukacyjnej zawodu szkolnictwa branżowego. Proces usunięcia zainicjowano w roku szkolnym 2022/23 w jednej ze szkół, z której to oferty usunięto zawód technik obsługi turystycznej.

Tabela 2.4. Wg respondentów poziom powiązania zawodu szkolnictwa branżowego z procesem transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej oraz plany usunięcia zawodu z oferty edukacyjnej w latach 2023–2030

Lp.	Nazwa i kod zawodu	Poziom powiązania zawodu z procesem transformacji energetycznej Wielkopolski Wsch.					Planujemy usunięcie zawodu z oferty edukacyjnej 2023–2030	
		Bardzo silny	Silny	Nie mam zdania	Raczej brak	Całkowity brak	Tak	Kiedy – rok szkolny
Branżowa Szkoła I Stopnia								
1	Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie 712905		3	1				
2	Elektryk 741103	1	2	2				
3	Kucharz 512001		2	4	1	2		
4	Murarz-tylnkarz 711204		2	2	1			
5	Monter sieci i instalacji sanitarnych 712618	1	1	1	1			
6	Blacharz samochodowy 721306		1	2				
7	Cukiernik 751201		1	2	1			
8	Elektromechanik pojazdów samochodowych 741203		1	2				
9	Lakiernik samochodowy 713203		1	2				
10	Mechanik pojazdów samochodowych 723103		1	4	1			
11	Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych 834103		1					
12	Mechatronik 742118		1					
13	Automatyk 731107							
14	Blacharz 721301			1				
15	Elektromechanik 741201			2				
16	Elektronik 742117			1				
17	Fotograf 343101				1			
18	Fryzjer 514101			3	2	1		
19	Kamieniarz 711301				1			
20	Kelner 514101				1			
21	Kierowca mechanik 832201			1				
22	Kowal 722101			1				
23	Magazynier-logistyk 432106			2		1		
24	Operator obrabiarek skrawających 722307			1				
25	Piekarz 751204			1	1			
26	Pracownik obsługi hotelowej 962907			2				
27	Przetwórcza mięsa 751108			1				
28	Sprzedawca 522301			3	1	2		
29	Stolarz 752205			4	1	2		
30	Ślusarz 722204			3				
31	Tapicer 753402			2	1			
Technikum								
1	Technik elektryk 311303	2		1				
2	Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej 311930	2						
3	Technik informatyk 351203		2	3				

Lp.	Nazwa i kod zawodu	Poziom powiązania zawodu z procesem transformacji energetycznej Wielkopolski Wsch.					Planujemy usunięcie zawodu z oferty edukacyjnej 2023–2030	
		Bardzo silny	Silny	Nie mam zdania	Raczej brak	Całkowity brak	Tak	Kiedy – rok szkolny
4	Technik logistyki 333107		2	2				
5	Technik architektury krajobrazu 314202		1	1	1			
6	Technik budownictwa 311204	1	1					
7	Technik elektronik 311408		1					
8	Technik mechatronik 311410		1	1				
9	Technik pojazdów samochodowych 311513		1	1	1			
10	Technik programista 351406		1	1				
11	Technik robót wykończeniowych w budownictwie 311219		1					
12	Technik agrobiznesu 331402			1				
13	Technik chłodnictwa i klimatyzacji 311929	1						
14	Technik ekonomista 331403			3	2	2		
15	Technik geodeta 311104					1		
16	Technik grafiki i poligrafii cyfrowej 311943					2		
17	Technik handlowiec 522305			1				
18	Technik hotelarstwa 422402			1	1			
19	Technik leśnik 314301			1				
20	Technik mechanik 311504			1				
21	Technik mechanizacji rolnictwa i agrotroniki 311515			2				
22	Technik organizacji turystyki 422104					1		
23	Technik obsługi turystycznej 422103					1	1	2022
24	Technik rachunkowości 431103				2	1		
25	Technik reklamy 333907				2	2		
26	Technik robotyk							
27	Technik rolnik 314207			1				
28	Technik spedytor 333108			1	3	1		
29	Technik technologii żywności 314403				1			
30	Technik teleinformatyk							
31	Technik usług fryzjerskich							
32	Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404			2	1	4		
	Branżowa Szkoła II Stopnia							
1.	Technik budownictwa 311204		1					
2.	Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404				1			

Lp.	Nazwa i kod zawodu	Poziom powiązania zawodu z procesem transformacji energetycznej Wielkopolski Wsch.					Planujemy usunięcie zawodu z oferty edukacyjnej 2023–2030	
		Bardzo silny	Silny	Nie mam zdania	Raczej brak	Całkowity brak	Tak	Kiedy – rok szkolny
	Szkoła Policealna							
1	Higienistka stomatologiczna 325102					1		
2	Opiekun medyczny 532102					1		
3	Technik elektroradiolog 321103					1		
4	Technik farmaceutyczny 321301					1		
5	Technik masażysta 325402					1		
6	Technik sterylizacji medycznej 321104					1		
7	Technik usług kosmetycznych 514207					1		
8	Terapeuta zajęciowy 325907					1		

Źródło: opracowanie własne.

2.2.2. Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy: DUZ-y, kwalifikacje rynkowe, dodatkowe uprawnienia zawodowe

Wyrazem elastycznego reagowania systemu kształcenia zawodowego na rzeczywiste potrzeby rynku pracy jest stworzenie uczniom warunków do uzyskiwania dodatkowych umiejętności zawodowych, dodatkowych uprawnień zawodowych lub kwalifikacji rynkowych. Takie możliwości wynikają z przepisów prawa wprowadzonych po 1 września 2019 roku. Z przepisów tych wynika, że szkoła prowadząca kształcenie zawodowe może zaoferować uczniom przygotowanie do nabycia **dodatkowych uprawnień zawodowych** w zakresie wybranych zawodów, **dodatkowych umiejętności zawodowych** oraz **kwalifikacji rynkowych** ujętych w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. z 2019 r. poz. 991) godziny wynikające z liczby godzin stanowiących różnicę między sumą godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia zawodowego a minimalną liczbą godzin kształcenia zawodowego dla kwalifikacji wyodrębnionych w zawodzie, określoną w podstawie programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego mogą być przeznaczone na realizację dodatkowych zajęć edukacyjnych. Zgodnie z przedmiotowym rozporządzeniem godziny te mogą być przeznaczane na:

- 1) zwiększenie liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia w zawodzie
lub
- 2) realizację obowiązkowych zajęć edukacyjnych:

- a) przygotowujących uczniów do uzyskania **dodatkowych umiejętności zawodowych** związanych z nauczaniem zawodem, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 46 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, np. przygotowanie do uzyskania umiejętności programowania manipulatorów i robotów, pod warunkiem, że umiejętności te będą związane z nauczaniem zawodem lub
- b) przygotowujących uczniów do uzyskania **kwalifikacji rynkowej funkcjonującej** w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji związanej z nauczaniem zawodem lub
- c) przygotowujących uczniów do uzyskania **dodatkowych uprawnień zawodowych** przydatnych do wykonywania nauczanego zawodu, np. do obsługi wózków jezdniowych z napędem silnikowym, do uzyskania świadectwa kwalifikacyjnego E uprawniającego do zajmowania się eksploatacją urządzeń, instalacji i sieci do 1 kV na stanowisku eksploatacja, dodatkowe uprawnienia zawodowe muszą być przydatne do wykonywania nauczanego zawodu, a program szkolenia w zakresie tych uprawnień powinien wynikać z odrębnych przepisów lub
- d) uzgodnionych z pracodawcą, których treści nauczania ustalone w formie efektów kształcenia są przydatne do wykonywania nauczanego zawodu.

2.2.3. Dodatkowe umiejętności zawodowe

Dodatkowe umiejętności zawodowe (DUZ) w zakresie wybranych zawodów oraz zestawu celów kształcenia i treści nauczania opisanych w formie oczekiwanych efektów kształcenia i kryteriów ich weryfikacji w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji personalnych i społecznych zostały określone w załączniku nr 33 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. *w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego* (Dz. U. poz. 991, ze zm.). Obejmują one treści nauczania, które mogą być przydatne do wykonywania zawodu, a wykraczają poza zakres podstawy programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego.

Dodatkowe umiejętności zawodowe mogą być dodawane, zmieniane lub wykreślone na wnioski ministrów właściwych dla zawodów.

W załączniku nr 33 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. *w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego* zawarte zostały DUZ-y dla następujących 13 branż:

- 1) audiowizualnej;
- 2) elektroniczno-mechatronicznej;

- 3) fryzjersko-kosmetycznej;
- 4) handlowej;
- 5) hotelarsko-gastronomiczno-turystycznej;
- 6) leśnej;
- 7) metalurgicznej;
- 8) motoryzacyjnej;
- 9) ogrodniczej;
- 10) opieki zdrowotnej;
- 11) poligraficznej;
- 12) rolno-hodowlanej;
- 13) teleinformatycznej.

Poniżej przedstawiono fragment zapisów DUZ-a „Animacja czasu wolnego” dla zawodów z branży hotelarsko-gastronomicznej.

Animacja czasu wolnego	
Cele kształcenia:	
Po realizacji kształcenia w zakresie umiejętności animacja czasu wolnego uczeń powinien być przygotowany do:	
<ol style="list-style-type: none"> 1) promocji aktywnego wypoczynku; 2) organizacji czasu wolnego. 	
Efekty kształcenia	Kryteria weryfikacji
Uczeń:	Uczeń:
1) organizuje czas do dyspozycji klienta korzystającego z imprez i usług turystycznych	<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje pojęcie czasu wolnego 2) charakteryzuje rodzaje zajęć animacyjnych 3) dobiera rodzaj zajęć animacyjnych do kondycji grupy lub klienta indywidualnego 4) stosuje zasady bezpieczeństwa i higieny pracy podczas prowadzonych zajęć animacyjnych 5) stosuje różne metody organizacji czasu wolnego 6) przygotowuje dokumentację organizacji czasu wolnego
2) organizuje działania promujące aktywny wypoczynek oraz turystykę	<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje pojęcie aktywnego wypoczynku 2) określa rodzaje turystyki 3) korzysta z różnych źródeł informacji do wyszukiwania lokalnych i regionalnych atrakcji turystycznych 4) dobiera atrakcję turystyczną do wieku, potrzeb, kondycji klienta 5) informuje o lokalnych i regionalnych atrakcjach turystycznych

Chcemy podkreślić, że DUZ-y to umiejętności wykraczające poza podstawę programową kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego, których nabycie przez uczniów w trakcie nauki w szkole lub

słuchaczy kursów umiejętności zawodowych zwiększa ich szanse na przyszłe zatrudnienie w danym zawodzie.

DUZ-y są wynikiem podziału pracy w ramach zawodu, zawierają część czynności o podobnym charakterze (związanych z wykonywaną funkcją lub przedmiotem pracy), wymagających pogłębionej lub dodatkowej wiedzy i umiejętności, zdobytych w wyniku dodatkowego szkolenia lub praktyki.

Oferta DUZ-ów jest stale rozszerzana. Obecnie (rok 2022) realizowanych jest wiele projektów edukacyjnych mających na celu wzmocnienie oraz zwiększenie atrakcyjności kształcenia branżowego. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom rynku pracy Ministerstwo Edukacji i Nauki ogłosiło konkurs mający na celu opracowanie programów nauczania do umiejętności dodatkowych dla zawodów wraz z efektami kształcenia oraz kryteriami ich weryfikacji. Pierwszy etap konkursu ogłoszony został w ramach Działanie 2.15 *Kształcenie i szkolenie zawodowe dostosowane do potrzeb zmieniającej się gospodarki* w lipcu 2019. Celem konkursu było wybranie do dofinansowania projektów, których przedmiotem będzie opracowanie programów nauczania do dodatkowych umiejętności zawodowych (DUZ) w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego. W ramach konkursu, w 16 branżach o szczególnym znaczeniu dla polskiej gospodarki, opracowane zostały 174 programy nauczania do umiejętności dodatkowych dla zawodów w XVI branżach:

- 1) budowlanej (33 programy);
- 2) chemicznej (8 programów);
- 3) ceramiczno-szklanej (6 programów);
- 4) elektroniczno-mechatronicznej (9 programów);
- 5) elektroenergetycznej (10 programów);
- 6) górniczo-wiertniczej (19 programów);
- 7) metalurgicznej (8 programów);
- 8) mechanicznej (14 programów);
- 9) mechaniki precyzyjnej (8 programów);
- 10) motoryzacyjnej (9 programów);
- 11) spedycyjno-logistycznej (6 programów);
- 12) teleinformatycznej (10 programów);
- 13) transportu drogowego (5 programów);
- 14) transportu kolejowego (9 programów);
- 15) transportu lotniczego (6 programów);
- 16) transportu wodnego (14 programów).

Kolejny etap opracowania programów DUZ został ogłoszony w marcu 2021, konkurs obejmował opracowanie programów DUZ dla:

- 1) branży audiowizualnej i branży poligraficznej (łącznie 17 programów DUZ);

- 2) branży ceramiczno-szklanej oraz branży chemicznej (łącznie 14 programów);
- 3) branży drzewno-meblarskiej (11 programów);
- 4) branży ekonomiczno-administracyjnej i branży handlowej (łącznie 13 programów);
- 5) branży elektroenergetycznej (19 programów);
- 6) branży fryzjersko-kosmetycznej i branży przemysłu mody (27 programów);
- 7) branży hotelarsko-gastronomicznej (26 programów);
- 8) branży opieki zdrowotnej oraz branży pomocy społecznej (łącznie 33 programy);
- 9) branży ogrodniczej oraz branży rolno-hodowlanej (łącznie 24 programy);
- 10) branży rybackiej i branży transportu wodnego (łącznie 17 programów).

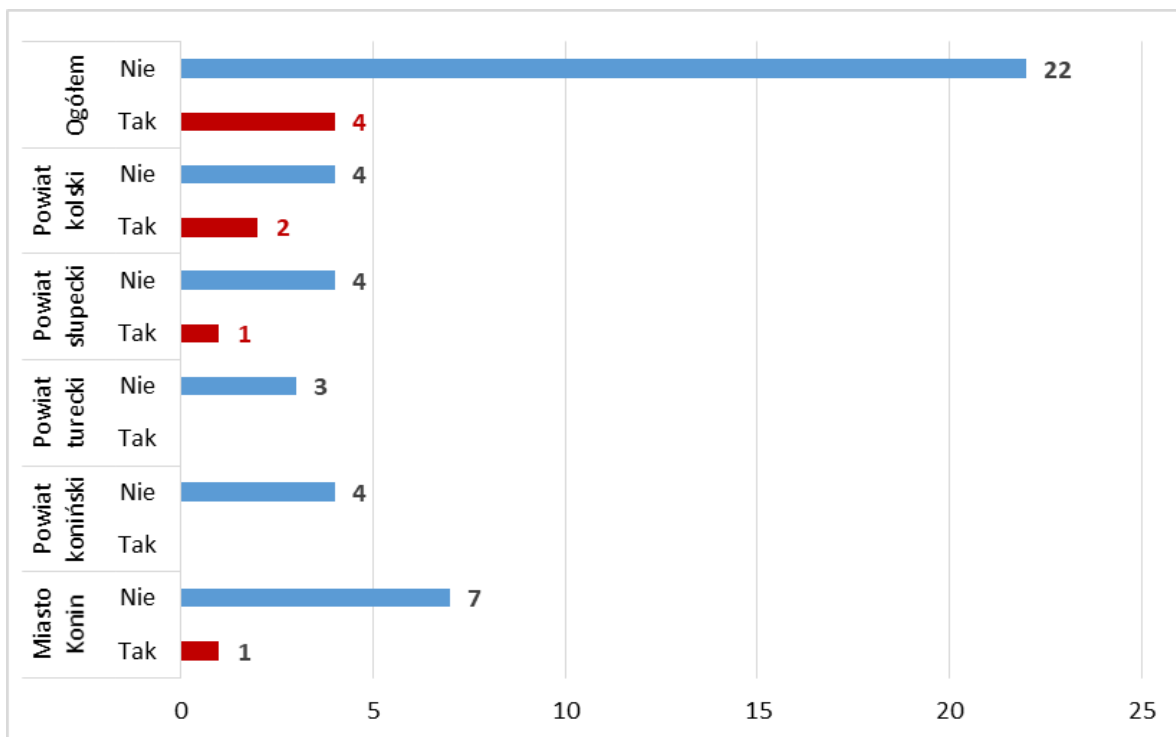
Na stronie⁶ Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie umieszczono przykładowe programy nauczania do nowych (niewprowadzonych jeszcze do systemu oświaty) dodatkowych umiejętności zawodowych, opracowanych w ramach konkursu nr POWR.02.15.00-IP.02-00-004/19 Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój Oś Priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Działanie 2.15 Kształcenie i szkolenie zawodowe dostosowane do potrzeb zmieniającej się gospodarki (wersje programów przekazane przez beneficjentów konkursowych).

W związku z powyższym zasadnym było zadanie respondentom pytania: *Czy w ofercie edukacyjnej Państwa szkoły/placówki uczniowie mają możliwość skorzystania z **dodatkowych umiejętności zawodowych (DUZ)** w zakresie wybranych zawodów i czy planujecie w latach 2023–2030 rozszerzenie lub wprowadzenie takiej możliwości?*

Z uzyskanych danych (rys. 2.3, 2.4 i tabela 2.5) wynika, że w:

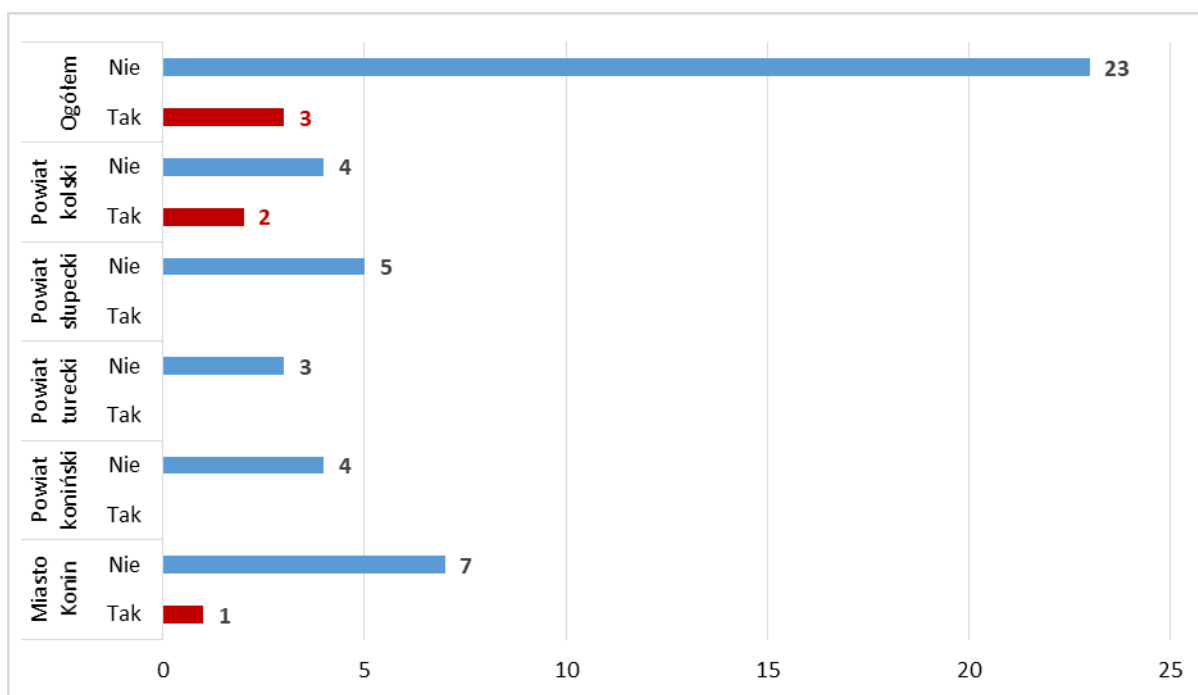
- 1) 4 (15% badanych) szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej uczniowie mają możliwość skorzystania z oferty dodatkowych umiejętności zawodowych (DUZ) w zakresie uczonego zawodu;
- 2) 3 (11% badanych) szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej planuje się w latach 2023–2030 rozszerzyć lub wprowadzić do oferty dla uczniów dodatkowe umiejętności zawodowe (DUZ) w zakresie uczonego zawodu.

⁶ Ośrodek Rozwoju Edukacji – przykładowe produkty projektu: <https://www.ore.edu.pl/2021/02/produkty-projektow-konkursowych/> (dostęp: 07.11.2022).

Rys. 2.3. Liczba szkół/placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w których ofercie edukacyjnej uczniowie mają możliwość skorzystania z dodatkowych umiejętności zawodowych (DUZ) w zakresie wybranych zawodów (N=26)

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 2.4. Liczba szkół/placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w których w latach 2023-2030 planowane jest wprowadzenie do oferty dodatkowych umiejętności zawodowych (DUZ) w zakresie wybranych zawodów (N=26)

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci zadeklarowali, że w swojej ofercie DUZ-y wprowadzili lub planują do wprowadzenia m.in. w zawodach, które mają powiązanie z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej, tj.:

- 1) Technik chłodnictwa i klimatyzacji 311929, Budownictwo pasywne (planowane, jest powiązanie z transformacją energetyczną, MK4);
- 2) Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404, Rzeźbienie w warzywach i owocach – carving (realizowanych do 30.09.2021, będzie kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną, PS2);
- 3) Technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki 311515: Prowadzenie gospodarstwa rolnego w systemie rolnictwa ekologicznego (planowany 2023–2030, PKO6);
- 4) Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych 834103: Prowadzenie gospodarstwa rolnego w systemie rolnictwa ekologicznego (planowany 2023–2030, PKO6).

Tabela 2.5. Dodatkowe umiejętności zawodowe (DUZ) – stan aktualny i plany na lata 2023–2030 w badanych szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=26)

	Miasto Konin (N=8)		Powiat koniński (N=4)		Powiat turecki (N=3)		Powiat słupecki (N=5)		Powiat kolski (N=6)		Ogółem (N=26)	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
Czy w ofercie edukacyjnej Państwa szkoły/placówki uczniowie mają możliwość skorzystania z dodatkowych umiejętności zawodowych (DUZ) w zakresie wybranych zawodów?	1 (12,5%)	7 (87,5%)		4 (100%)		3 (100%)	1 (25%)	4 (75%)	2 (33%)	4 (67%)	4 (15%)	22 (85%)
Czy planujecie Państwo w latach 2023–2030 rozszerzenie lub wprowadzenie do oferty edukacyjnej szkoły/placówki możliwości skorzystania przez uczniów z oferty dodatkowych umiejętności zawodowych (DUZ) w zakresie wybranych zawodów, w tym związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej?	1 (12,5%)	7 (87,5%)		4 (100%)		3 (100%)		5 (100%)	2 (33%)	4 (67%)	3 (11%)	23 (89%)

Źródło: opracowanie własne.

Uczestnicy warsztatów wskazali główne ograniczenia związane z wprowadzaniem do oferty edukacyjnej szkół DUZ-ów:

- 1) do oferty edukacyjnej można wprowadzić jedynie DUZ-y, które zostały opublikowane w formie rozporządzenia przez ministra właściwego ds. edukacji. Zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 maja 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych zawodów szkolnictwa branżowego (Dz. U. poz. 991, ze zm.) oferta dodatkowych umiejętności zawodowych w zakresie wybranych

zawodów szkolnictwa branżowego zawarta jest w załączniku nr 33 do rozporządzenia. Jest ona dość mocno ograniczona, gdyż obejmuje tylko 52 kursy DUZ-ów w 13 z 32 branż szkolnictwa zawodowego;

- 2) na wprowadzenie w drodze rozporządzenia oczekują DUZ-y, będące rezultatami realizacji projektów realizowanych od roku 2019 do chwili obecnej, jednakże proces ich wprowadzania jest dość mocno sformalizowany i wydłużony w czasie. Natomiast korzystanie z przykładowych programów nauczania do nowych dodatkowych umiejętności zawodowych, opracowanych w ramach konkursu nr POWR.02.15.00-IP.02-00-004/19 Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój Oś Priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Działanie 2.15 Kształcenie i szkolenie zawodowe dostosowane do potrzeb zmieniającej się gospodarki nie jest możliwe bez ich formalnego wprowadzenia do systemu oświaty w drodze rozporządzenia;
- 3) nadmiar przekazywanych informacji do szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa zawodowego przyczynia się do tego, że użyteczna informacja nt. oferty DUZ-ów nie zawsze dociera do całego grona pedagogicznego zaangażowanego w proces kształcenia zawodowego;
- 4) potrzeba przygotowania uczniów do zdania egzaminu z kwalifikacji zawodowych wyróżnionych w zawodzie powoduje, że dyrektorzy szkół decydują się w pierwszej kolejności na zwiększenie liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia w zawodzie. Decyzję swoją uzasadniają faktem, że są rozliczani przez organ prowadzący z efektów egzaminów zewnętrznych z kwalifikacji organizowanych przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną;
- 5) brak zainteresowania ze strony uczniów;
- 6) konkurencyjna oferta dodatkowych uprawnień zawodowych przydatnych do wykonywania nauczanego zawodu;
- 7) brak kwalifikacji nauczycieli kształcenia zawodowego (teoretycznego i praktycznego) do prowadzenia zajęć z uczniami w ramach DUZ-ów;
- 8) ograniczone zasoby kadrowe, w szczególności nauczycieli kształcenia zawodowego (teoretycznego i praktycznego), jakimi dysponuje szkoła.

2.2.4. Kwalifikacje rynkowe

Jak wynika z przepisów znowelizowanej ustawy – Prawo oświatowe⁷, szkoła prowadząca kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego może zaoferować uczniom przygotowanie do uzyskania **kwalifikacji rynkowych** funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (ZSK) w zakresie zawodów kształcenia branżowego realizowanych w danej placówce.

Kwalifikacje rynkowe – to wiedza i umiejętności (praktyka) z określonego zakresu, które zostały sprawdzone i potwierdzone przez uprawnioną do tego instytucję, w ZSK nazywane efektami uczenia się. Efekty uczenia się to wiedza, umiejętności oraz kompetencje społeczne – czyli to, co człowiek wie i rozumie, umie zrobić, a także to, do jakich zobowiązań jest przygotowany – bez względu na sposób, w jaki się tego nauczył.

Każdy podmiot, który zdecyduje, że kwalifikacja jest potrzebna na rynku pracy, może ją opisać i zgłosić do wpisania do ZRK.

Kwalifikacje rynkowe są odpowiedzią na potrzeby rynku pracy, a przez to są oczekiwane przez pracodawców. Aktualnie w rejestrze kwalifikacji zarejestrowanych jest 168 kwalifikacji rynkowych łącznie z kwalifikacjami rynkowymi w rzemiośle⁸. Ich liczba stale się powiększa.

W Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji w procesie kwalifikacji włączonych i funkcjonujących znajduje się szereg kwalifikacji rynkowych, które mogą cieszyć się zainteresowaniem uczniów i absolwentów szkół zawodowych prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego, np.:

- 1) Montaż i demontaż komponentów typu BGA (BGA – Ball Grid Array);
- 2) Montowanie manualne komponentów i urządzeń elektrycznych, elektronicznych i mechatronicznych;
- 3) Montowanie drewnianych posadzek i okładzin ściennych;
- 4) Wykonywanie usług barberskich;
- 5) Programowanie w języku C/C++.

Efekty uczenia się można zdobyć samodzielnie ucząc się w domu, przez internet, ale także ukończyć kurs, szkołę lub studia.

W opisie każdej kwalifikacji rynkowej odnajdziemy m.in. następujące informacje:

- charakterystykę kwalifikacji – opis zadań charakteryzujących osobę posiadającą kwalifikację;

⁷ art. 122a [1] ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2018 r. poz. 996 z późn. zm.).

⁸ Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji – kwalifikacje rynkowe: <https://kwalifikacje.gov.pl/k#undefined> (dostęp 30.12.2022).

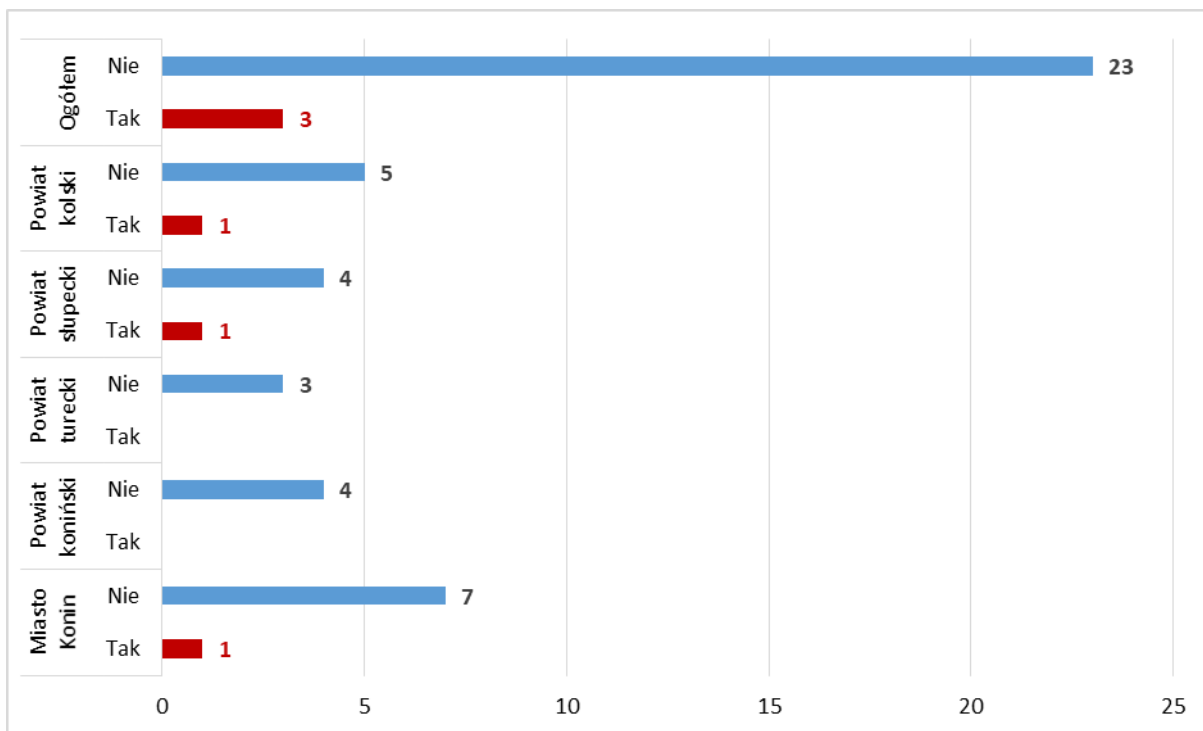
- informacje o kwalifikacji – charakterystyka grupy osób, które mogą być zainteresowane uzyskaniem kwalifikacji, w razie potrzeby warunki, jakie musi spełnić osoba przystępująca do walidacji, wymagane kwalifikacje poprzedzające, typowe możliwości wykorzystania kwalifikacji, okres ważności dokumentu potwierdzającego nadanie kwalifikacji i warunki przedłużenia jego ważności, zapotrzebowanie na kwalifikację, odniesienie do kwalifikacji o zbliżonym charakterze oraz wskazanie kwalifikacji ujętych w ZRK zawierających wspólne zestawy efektów uczenia się, wymagania dotyczące walidacji i podmiotów przeprowadzających walidację, informacje dodatkowe, streszczenie opinii uzyskanych podczas konsultacji projektu kwalifikacji;
- listę efektów uczenia i kryteriów weryfikacji, czyli to, co jej posiadacz powinien wiedzieć i umieć, aby uzyskać certyfikat;
- wykaz instytucji certyfikujących i podmiotów powiązanych z kwalifikacją (w tym wskazanie ministra właściwego dla kwalifikacji).

Ze szczegółowym wykazem kwalifikacji, w tym rynkowych, oraz opisami kwalifikacji rynkowych włączonych do ZSK możemy zapoznać się na stronie internetowej Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji pod adresem: <https://kwalifikacje.gov.pl/k> (data dostępu: 30.12.2022 r.).

W ramach prowadzonych badań ankietowych poruszono tematykę wprowadzania do oferty edukacyjnej szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego **kwalifikacji rynkowych** i zadano respondentom z tych placówek następujące pytanie: *Czy w ofercie edukacyjnej Państwa szkoły/placówki uczniowie mają możliwość nabycia kwalifikacji rynkowych (KR) funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (patrz wykaz kwalifikacji rynkowych <https://kwalifikacje.gov.pl/k>) i czy planujecie w latach 2023–2030 rozszerzenie lub wprowadzenie takiej możliwości?*

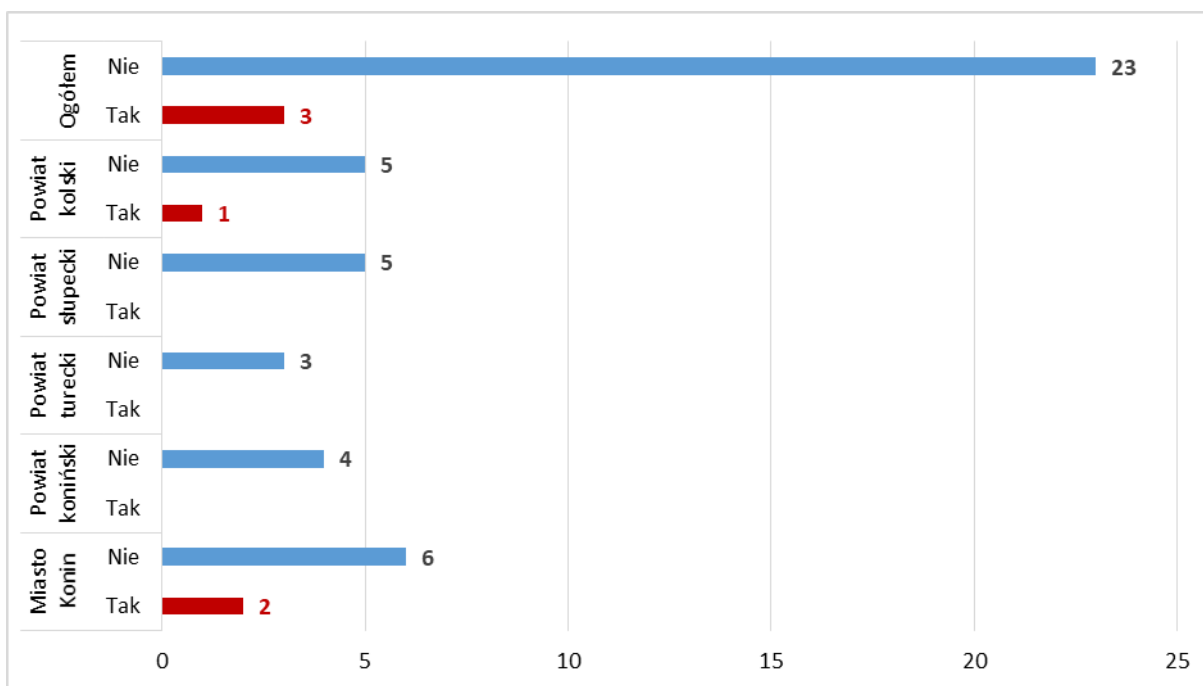
Z uzyskanych danych (rys. 2.5, 2.6 i tabeli 2.6) wynika, że w:

- 1) 3 (11% badanych) szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej oferowana jest uczniom możliwość skorzystania z kwalifikacji rynkowych w zakresie zawodu, którego się uczą;
- 2) 3 (11% badanych) szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej planuje się w latach 2023–2030 rozszerzyć lub wprowadzić do oferty dla uczniów możliwość nabycia kwalifikacji rynkowej w zakresie zawodu, którego się uczą.

Rys. 2.5. Liczba szkół/placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w których ofercie edukacyjnej uczniowie mają możliwość nabycia kwalifikacji rynkowych (KR) funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji w ramach kształconego zawodu (N=26)

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 2.6. Liczba szkół/placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w których w latach 2023–2030 planowane jest wprowadzenie do oferty kwalifikacji rynkowych (KR) funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji w zakresie wybranych zawodów (N=26)

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2.6. Kwalifikacje rynkowe – stan aktualny i plany na lata 2023–2030 w badanych szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=8)

	Miasto Konin (N=8)		Powiat koniński (N=4)		Powiat turecki (N=3)		Powiat słupecki (N=5)		Powiat kolski (N=6)		Ogółem (N=26)	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
Czy w ofercie edukacyjnej Państwa szkoły/placówki uczniowie mają możliwość nabycia kwalifikacji rynkowych (KR) funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji?	1 (12,5%)	7 (81,5%)		4 (100%)		3 (100%)	1 (20%)	4 (80%)	1 (17%)	5 (83%)	3 (11,5%)	23 (88,5%)
Czy planujecie Państwo w latach 2023–2030 rozszerzenie lub wprowadzenie do oferty edukacyjnej szkoły/placówki możliwości nabycia kwalifikacji rynkowych (KR) funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, w tym związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej?	2 (25%)	6 (75%)		4 (100%)		3 (100%)		5 (100%)	1 (17%)	5 (83%)	3 (11,5%)	23 (88,5%)

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci zadeklarowali, że w swojej ofercie kwalifikacje rynkowe wprowadzili lub planują do wprowadzenia m.in. w zawodach, które mają powiązanie z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej, tj.:

- 1) MK4: Technik chłodnictwa i klimatyzacji 311929, Wykonywanie robót związanych z montażem instalacji i urządzeń chłodniczych, klimatyzacyjnych oraz pomp ciepła:
 - kwalifikacja rynkowa: Wykonywanie robót związanych z montażem instalacji i urządzeń chłodniczych, klimatyzacyjnych oraz pomp ciepła (planowane, jest powiązanie z transformacją energetyczną),
 - kwalifikacja rynkowa: Eksploatacja i organizacja robót związanych z montażem instalacji i urządzeń chłodniczych, klimatyzacyjnych oraz pomp ciepła (planowane, jest powiązanie z transformacją energetyczną);
- 2) MK5:
 - Sprzedawca 522301: Obsługa klienta i sprzedaż w punkcie handlowym – sprzedawca,
 - Kucharz 512001: Asystowanie w przygotowaniu potraw,
 - Fryzjer 514101: Wizażystka/stylistka;
- 3) PS2: Technik reklamy 333907:
 - kwalifikacja rynkowa: Programowanie i obsługiwanie procesu druku 3D (realizowane do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną),
 - kwalifikacja rynkowa: Projektowanie grafiki komputerowej (realizowane do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną);

4) PKO6:

- Technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki 311515,
- Technik architektury krajobrazu 314202,
- Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych 834103.

Uczestnicy warsztatów wskazali główne ograniczenia związane z wprowadzaniem do oferty edukacyjnej szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego kwalifikacji rynkowej:

- 1) przeładowany program nauczania;
- 2) nie wszystkie kwalifikacje rynkowe wprowadzone do Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji są dostosowane do poziomu kształcenia uczniów szkół branżowych I stopnia i technikum. Należy dokonać ich właściwego wyboru;
- 3) walidacja kwalifikacji, czyli przeprowadzenie egzaminu potwierdzającego opanowanie przez zdającego efektów uczenia się jest prowadzona przez instytucję zewnętrzną i wymaga wniesienia dość znacznej opłaty przez uczestnika;
- 4) nadmiar przekazywanych informacji do szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa zawodowego przyczynia się do tego, że użyteczna informacja nt. kwalifikacji rynkowych nie zawsze dociera do całego grona pedagogicznego zaangażowanego w proces kształcenia zawodowego;
- 5) potrzeba przygotowania uczniów do zdania egzaminu z kwalifikacji zawodowych wyróżnionych w zawodzie powoduje, że dyrektorzy szkół decydują się w pierwszej kolejności na zwiększenie liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia w zawodzie. Decyzję swoją uzasadniają faktem, że są rozliczani przez organ prowadzący z efektów egzaminów zewnętrznych z kwalifikacji organizowanych przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną;
- 6) brak zainteresowania ze strony uczniów;
- 7) konkurencyjna oferta dodatkowych uprawnień zawodowych przydatnych do wykonywania nauczanego zawodu oraz Dodatkowych Umiejętności Zawodowych powoduje, że kwalifikacje rynkowe nie cieszą się zbytnim zainteresowaniem szkół;
- 8) brak kwalifikacji nauczycieli kształcenia zawodowego (teoretycznego i praktycznego) do prowadzenia zajęć z uczniami w ramach kwalifikacji rynkowych;
- 9) ograniczone zasoby kadrowe, w szczególności nauczycieli kształcenia zawodowego (teoretycznego i praktycznego), jakimi dysponuje szkoła.

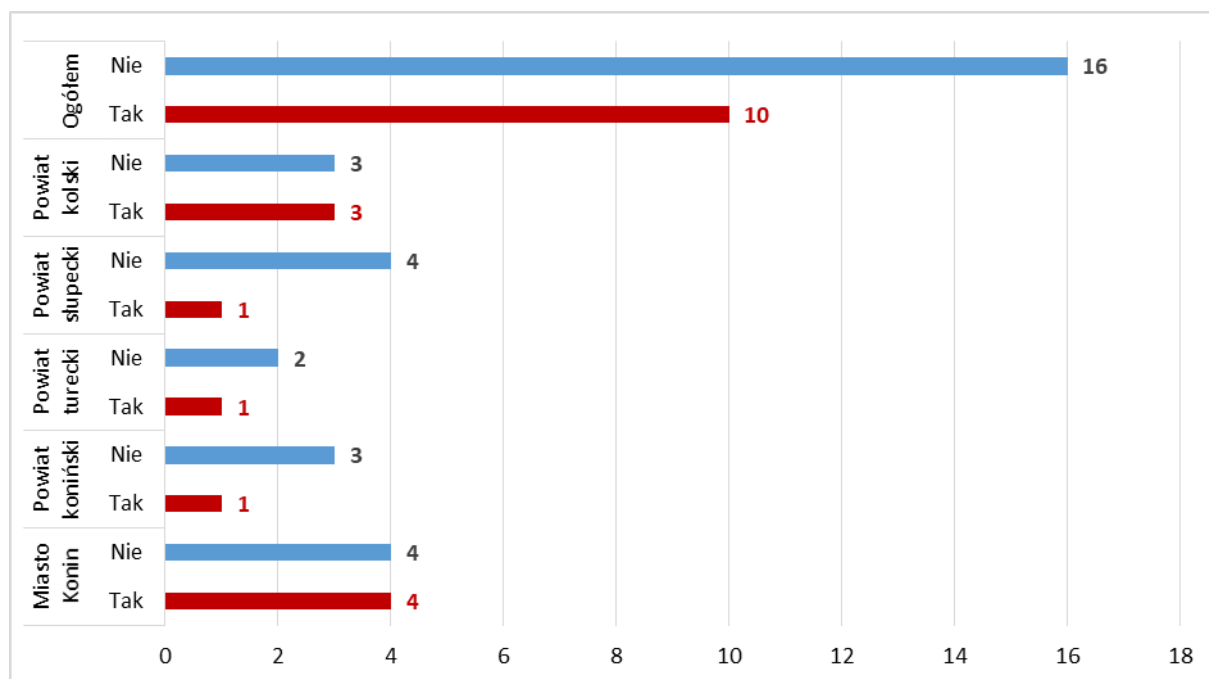
2.2.5. Dodatkowe uprawnienia zawodowe

Z punktu widzenia rynku pracy ważne jest stworzenie uczniom możliwości nabywania **dodatkowych uprawnień zawodowych** niezbędnych do podjęcia pracy w ramach nauczanego zawodu lub też przydatnych w zawodach pokrewnych. Dodatkowe uprawnienia zawodowe dotyczą zakresów pracy, które są regulowane prawnie, a do ich wykonywania niezbędne jest ukończenie specjalistycznego kursu/szkolenia i zdanie egzaminu w celu uzyskania uprawnień potwierdzonych formalnym dokumentem i wydanych przez upoważnioną do tego instytucję. Bez formalnych uprawnień pracownik nie może być dopuszczony do wykonywania danego zakresu pracy.

Przykładami dodatkowych uprawnień są m.in.:

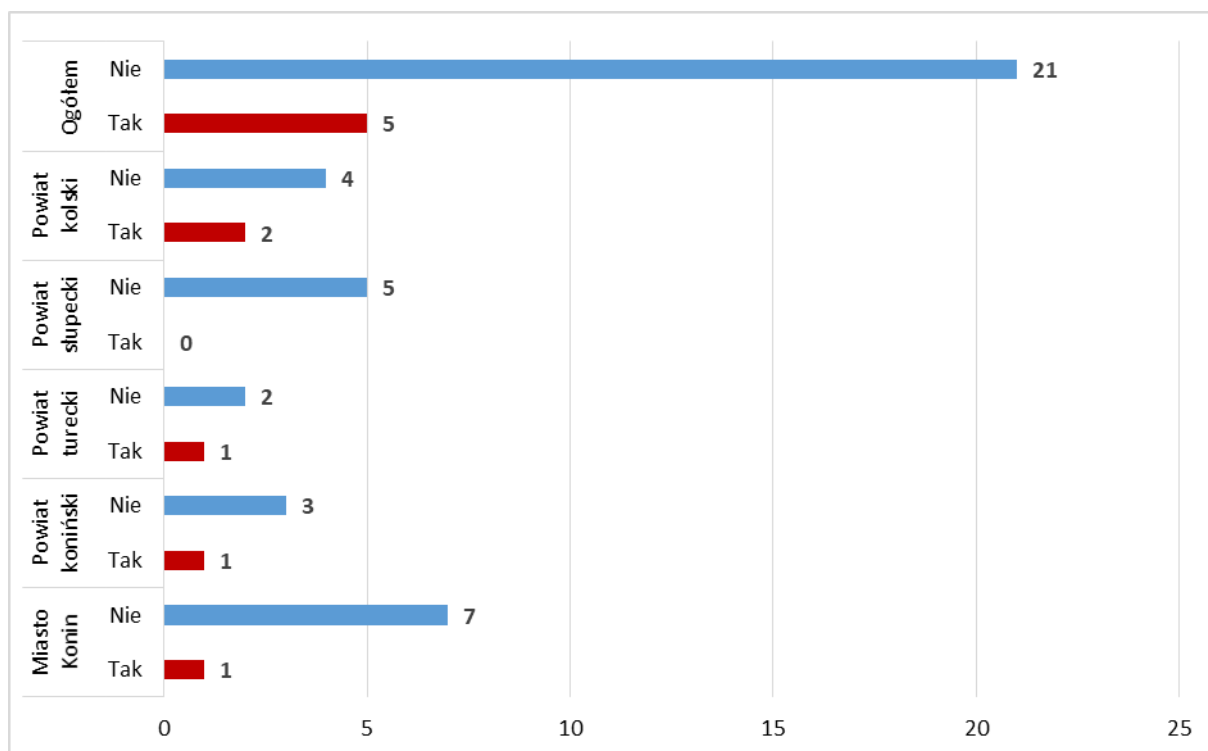
- 1) prawo jazdy dowolnej kategorii, których otrzymanie wymaga m.in. ukończenia kursu, jazd szkoleniowych oraz zdania egzaminu w Wojewódzkim Ośrodku Ruchu Drogowego;
- 2) książeczka spawalnicza ze wskazaniem określonych metod, wydawana po ukończeniu kursu i zdaniu egzaminu, np. w Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytucie Spawalnictwa.

W związku z tym w ramach prowadzonych badań ankietowych poproszono respondentów ze szkół prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego o udzielenie odpowiedzi na pytanie: *Czy w ofercie edukacyjnej Państwa szkoły/placówki uczniowie mają możliwość przygotowania się do nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie wybranych zawodów i czy planujecie w latach 2023–2030 rozszerzenie lub wprowadzenie takiej możliwości?*

Rys. 2.7. Liczba szkół/placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w których ofercie edukacyjnej uczniowie mają możliwość nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie kształconego zawodu (N=26).

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 2.8. Liczba szkół/placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w których w latach 2023–2030 planowane jest wprowadzenie do oferty dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie kształconego zawodu (N=26)

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2.7. Dodatkowe uprawnienia zawodowe – stan aktualny i plany na lata 2023–2030 w badanych szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=26)

	Miasto Konin (N=8)		Powiat koniński (N=4)		Powiat turecki (N=3)		Powiat słupecki (N=5)		Powiat kolski (N=6)		Ogółem	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
Czy w ofercie edukacyjnej Państwa szkoły/placówki uczniowie mają możliwość przygotowania się uczniów do nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie wybranych zawodów?	4 (50%)	4 (50%)	1 (33%)	3 (67%)	1 (33%)	2 (67%)	1 (20%)	4 (80%)	3 (50%)	3 (50%)	10 (38%)	16 (62%)
Czy planujecie Państwo w latach 2023–2030 rozszerzenie lub wprowadzenie do oferty edukacyjnej szkoły/placówki możliwości przygotowania się uczniów do nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie wybranych zawodów, w tym związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej?	1 (12,5%)	7 (81,5%)	1 (33%)	3 (67%)	1 (33%)	2 (67%)	0	5 (100%)	2 (33%)	4 (67%)	5 (19%)	21 (81%)

Źródło: opracowanie własne.

Z uzyskanych danych (rys. 2.7, 2.8 i tabela 2.7) wynika, że w:

- 1) 10 (38% badanych) szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej oferuje się uczniom możliwość nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych w ramach zawodu, którego się uczą;
- 2) kolejnych 5 (19% badanych) szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej planują w latach 2023-2030 rozszerzyć lub wprowadzić do oferty dla uczniów możliwość nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie zawodu, którego się uczą;
- 3) w Koninie w co drugiej szkole/placówce prowadzącej kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego uczniowie mają możliwość nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie zawodu, którego się uczą.

Respondenci z 8 szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej zadeklarowali, że w swojej ofercie wprowadzili lub planują wprowadzić poniższe dodatkowe uprawnienia zawodowe oraz wskazali istnienie lub brak ich powiązania z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej:

1) MK5:

- Technik elektryk:
 - Uprawnienia SEP do 1kV (uruchomione, powiązane z transformacją energetyczną),
 - Kurs operatora wózka widłowego;
- Technik mechatronik:
 - Uprawnienia SEP do 1kV (uruchomione, powiązane z transformacją energetyczną),
 - Kurs operatora wózka widłowego (uruchomione, brak powiązania z transformacją energetyczną);
- Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej:
 - Uprawnienia SEP do 1kV (uruchomione, powiązane z transformacją energetyczną),
 - Kurs spawalniczy (uruchomione, brak powiązania z transformacją energetyczną),
 - Kurs lutowania (uruchomione, brak powiązania z transformacją energetyczną);

2) MK7:

- ślusarz: spawacz,
- elektryk: uprawnienie do 1kV;

3) MK8:

- Elektryk 741103: Urządzenia, instalacje i sieci elektroenergetyczne do 1 kV (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, powiązany z transformacją energetyczną),

- Elektromechanik 741201: Urządzenia, instalacje i sieci elektroenergetyczne do 1 kV (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, powiązany z transformacją energetyczną),
- Mechanik pojazdów samochodowych 723103: Prawo jazdy kat. B (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną),
- Ślusarz 722204: Spawacz metodą (I poziom) TIG i MAG (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną),
- Monter sieci i instalacji sanitarnych 712604: Spawacz metodą (I poziom) TIG i MAG (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną),
- Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie 712905: Magazynier z obsługą wózka widłowego (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną),
- Fryzjer 514101: Makijaż, manicure i pedicure (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną),
- Cukiernik 751201: Nowoczesne techniki zdobnicze i dekoratorskie z mas cukrowych (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną),
- Kucharz 512001: Kelner/barman (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną);

4) PK2:

- Kucharz 512001:
 - Kurs cukierniczy (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną),
 - Kurs barmański (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną);
- Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404:
 - Kurs cukierniczy (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną),
 - Kurs barmański (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną);
- Technik reklamy 333907: Kurs grafiki komputerowej (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną);

- Technik spedytor 333108: Operator wózka widłowego (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną);
- Technik agrobiznesu 331402: Nauka jazdy ciągnikiem (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną);
- Technik leśnik 314301:
 - Nauka jazdy ciągnikiem (realizowany do 30.09.2021, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną),
 - Operator urządzenia wielozadaniowego (planowany, brak powiązania z transformacją energetyczną).

5) PT2:

- Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej 311930: Kurs SEP (realizowany do 30.09.2021, będzie kontynuacja, powiązany z transformacją energetyczną),
- Technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki 311515: Kurs eksploatacja kombajnów zbożowych (realizowany do 30.09.2021, będzie kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną),
- Technik budownictwa 311204: Kurs operatorów koparko-ładowarek (realizowany do 30.09.2021, będzie kontynuacja, powiązany z transformacją energetyczną),
- Technik pojazdów samochodowych 311513: Kurs operatora wózka widłowego (realizowany do 30.09.2021, będzie kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną).

6) PS2:

- Technik logistyki 333107: Operator wózka jezdniowego podnośnikowego z mechanicznym napędem podnoszenia z wysięgnikiem oraz wózka jezdniowego podnośnikowego z mechanicznym napędem podnoszenia z osobą obsługującą podnoszoną wraz z ładunkiem (realizowany do 30.09.2021, będzie kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną).

7) PKO4:

- Technik logistyki 333107: Wózki widłowe – operator (realizowany do 30.09.2021 r., brak powiązania z transformacją energetyczną),
- Technik rolnik 314207:
 - Wózki widłowe – operator (realizowany do 30.09.2021 r., brak powiązania z transformacją energetyczną),
 - Kurs spawania (realizowany do 30.09.2021 r., brak powiązania z transformacją energetyczną);
- Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404:

- Kurs kelnerski (planowany, brak powiązania z transformacją energetyczną),
- Kurs barmański (planowany, brak powiązania z transformacją energetyczną).

8) PKO6:

- Technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki 311515: Kurs operatorów wózków widłowych (planowany 2023–2030),
- Technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki 311515: Kurs operatorów ładowarek teleskopowych (planowany 2023–2030),
- Technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki 311515: Kurs operatorów kombajnów rolniczych (planowany 2023–2030),
- Technik architektury krajobrazu 314202: Kurs operatorów pilarek mechanicznych (planowany 2023–2030),
- Technik architektury krajobrazu 314202: Kurs operatorów kos spalinowych (planowany 2023–2030),
- Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych 834103: Kurs operatorów wózków widłowych (planowany 2023–2030),
- Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych 834103: Kurs operatorów ładowarek teleskopowych (planowany 2023–2030),
- Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych 834103: Kurs operatorów kombajnów rolniczych (planowany 2023–2030).

Uczestnicy warsztatów wskazali główne ograniczenia związane z wprowadzaniem do oferty edukacyjnej szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego tematyki zajęć umożliwiającej nabycie **dotychczasowych uprawnień zawodowych**:

- 1) przeładowany program nauczania w zawodzie szkolnym;
- 2) nie we wszystkich zawodach szkolnictwa branżowego jest potrzeba wprowadzania dodatkowych uprawnień zawodowych;
- 3) w szkołach może być realizowana tylko część teoretyczna, pod warunkiem, że nie należy spełnić dodatkowych uwarunkowań prawnych, np. być certyfikowanym ośrodkiem szkoleniowych w ramach prowadzonego szkolenia/kursu na dodatkowe uprawnienia zawodowe;
- 4) egzamin potwierdzający nabycie dodatkowych uprawnień zawodowych jest prowadzony przez instytucję zewnętrzną i wymaga wniesienia opłat przez uczestnika;
- 5) nie we wszystkich szkołach zdiagnozowano potrzeby w zakresie wprowadzenia do oferty edukacyjnej dodatkowych uprawnień zawodowych;

- 6) potrzeba przygotowania uczniów do zdania egzaminu z kwalifikacji zawodowych wyróżnionych w zawodzie powoduje, że dyrektorzy szkół decydują się w pierwszej kolejności na zwiększenie liczby godzin obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia w zawodzie. Decyzję swoją uzasadniają faktem, że są rozliczani przez organ prowadzący z efektów egzaminów zewnętrznych z kwalifikacji zawodowych organizowanych przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną;
- 7) brak zainteresowania ze strony uczniów;
- 8) brak kwalifikacji czy też formalnych uprawnień nauczycieli kształcenia zawodowego (teoretycznego i praktycznego) do prowadzenia zajęć z uczniami w ramach dodatkowych uprawnień zawodowych;
- 9) ograniczone zasoby kadrowe, w szczególności nauczycieli kształcenia zawodowego (teoretycznego i praktycznego), jakimi dysponuje szkoła.

2.2.6. Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy: kwalifikacyjne kursy zawodowe

W obrębie zawodów pokrewnych w danej branży często wymagane są takie same kwalifikacje bądź kwalifikacje pokrewne – co oznacza, że osoba, która zdobędzie w trakcie nauki kwalifikacje pokrewne lub pokrewne jednostki efektów, będzie mogła w łatwy i szybki sposób uzupełnić kwalifikacje i wykonywać więcej niż jeden zawód.

Podział zawodów z klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego na kwalifikacje i jednostki efektów kształcenia umożliwia przekwalifikowanie się lub zdobycie nowych kwalifikacji zawodowych.

Kwalifikacyjny kurs zawodowy (KKZ) – zgodnie z art. 4 pkt. 35 ustawy *Prawo oświatowe* z dnia 14 grudnia 2016 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 910, z późn. zm.) kurs, którego program nauczania uwzględnia podstawę programową kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego w zakresie jednej kwalifikacji, którego ukończenie umożliwia przystąpienie do egzaminu zawodowego w zakresie tej kwalifikacji.

Wszystkie kwalifikacyjne kursy zawodowe (KKZ) podzielone zostały na Kursy umiejętności zawodowych.

Kurs umiejętności zawodowych (kuz) – zgodnie z art. 4 pkt. 35a ustawy *Prawo oświatowe* z dnia 14 grudnia 2016 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 910, z późn. zm.) kurs, którego program nauczania uwzględnia: a) podstawę programową kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego w zakresie jednej z części efektów kształcenia wyodrębnionych w ramach danej kwalifikacji albo b) efekty kształcenia właściwe dla dodatkowych umiejętności zawodowych określone w przepisach wydanych na podstawie art. 46 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe* (Dz. U. z 2020 r. poz. 910, z późn. zm.)

Kwalifikacyjne kursy zawodowe i kursy umiejętności są formami pozaszkolnymi kształcenia ustawicznego osób dorosłych.

Warunki, w jakich mogą być organizowane KKZ, oraz tryb kształcenia określają przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 marca 2019 r. w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych (Dz.U. poz. 652).

Z oferty **KKZ** mogą skorzystać osoby dorosłe.

Kształcenie na kwalifikacyjnych kursach zawodowych prowadzone może być przez:

- 1) jednostki organizacyjne systemu oświaty, tj. publiczne i niepubliczne:
 - placówki kształcenia ustawicznego,
 - centra kształcenia zawodowego,
 - szkoły prowadzące kształcenie zawodowe: szkoła branżowa I stopnia, szkoła branżowa II stopnia, technikum, szkoła policealna;
- 2) podmioty spoza systemu oświaty (niepodlegające nadzorowi pedagogicznemu sprawowanemu przez kuratorów oświaty), tj.:
 - instytucje rynku pracy działające na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocii zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
 - podmioty prowadzące działalność oświatową na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców, posiadające akredytację kuratora oświaty właściwego ze względu na siedzibę firmy.

Kwalifikacyjne kursy zawodowe prowadzone są według programu nauczania uwzględniającego podstawę programową kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego w zakresie kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie.

Kwalifikacyjny kurs zawodowy obejmuje zazwyczaj godziny dotyczące kształcenia teoretycznego i praktycznego zgodnie z wymiarem godzinowym zawartym w podstawie programowej kształcenia w zawodzie. Kurs może być prowadzony w formie:

- 1) dziennej: nauka odbywa się przez 5 lub 6 dni w tygodniu;
- 2) stacjonarnej: nauka odbywa się przez 3 lub 4 dni w tygodniu;
- 3) zaocznej: nauka odbywa się co 2 tygodnie przez 2 dni, a w uzasadnionych przypadkach – co tydzień przez 2 dni.

Przykład:

Kwalifikacyjny kurs zawodowy dla kwalifikacji HAN.01. Prowadzenie sprzedaży (kwalifikacja wyodrębniona w zawodzie Sprzedawca 522301) obejmuje zgodnie z podstawą programową kształcenia w zawodzie 810 godzin kształcenia (natomiast w przypadku kształcenia w formie zaocznej – 527 godziny).

Kształcenie na kwalifikacyjnym kursie zawodowym może być prowadzone z wykorzystaniem technik i metod kształcenia na odległość (on-line) dotyczy to kształcenia teoretycznego. Natomiast kształcenie praktyczne musi być realizowane w formie bezpośredniej (stacjonarnie).

Uczestnikami kursu mogą zostać osoby dorosłe (które ukończyły 18 lat):

1. Absolwenci wszystkich typów szkół – szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, szkół policealnych – zainteresowani zdobywaniem kwalifikacji zawodowych.
2. Absolwenci studiów wyższych, którym zdobyty zawód nie daje możliwości zatrudnienia.
3. Osoby dorosłe, pracujące w danym zawodzie, chcące nabyć lub zaktualizować wiedzę i umiejętności zawodowe wymagane przez pracodawcę.
4. Słuchacze liceów ogólnokształcących dla dorosłych, którzy znajdą czas na równoległe zdobywanie kwalifikacji zawodowych.

W ramach konkursu „**Opracowanie modelowych programów kwalifikacyjnych kursów zawodowych (kkz)**” ogłoszonego przez MEiN opracowane zostały 223 modelowe programy nauczania KKZ. Celem konkursu było zwiększenie oferty pozaszkolnych form kształcenia i uczenia się dorosłych. Programy kwalifikacyjnych kursów zawodowych zostały opracowane zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Konkurs ogłoszony został w IV obszarach i obejmował:

Obszar I (54 programy kkz i 218 kuz), w tym:

1. Branża fryzjersko-kosmetyczna (4 programy kkz).
2. Branża przemysłu mody (14 programów kkz).
3. Branża poligraficzna (8 programów kkz).
4. Branża audiowizualna (8 programów kkz).
5. Branża ekonomiczno-administracyjna (8 programów kkz).
6. Branża handlowa (3 programy kkz).
7. Branża opieki zdrowotnej (1 program kkz).
8. Branża pomocy społecznej (5 programów kkz).
9. Branża ochrony i bezpieczeństwa osób i mienia (3 programy kkz).

Obszar II (48 programów kkz i 188 kuz):

1. Branża drzewno-meblarska (8 programów kkz).
2. Branża leśna (2 programy kkz).
3. Branża ogrodnicza (5 programów kkz).
4. Branża rolno-hodowlana (12 programów kkz).
5. Branża rybacka (2 programy kkz).
6. Branża hotelarsko-gastronomiczno-turystyczna (12 programów kkz).

7. Branża spożywcza (7 programów kkz).

Obszar III (64 programy kkz i 249 kuz):

1. Branża teleinformatyczna (10 programów kkz).
2. Branża elektroenergetyczna (11 programów kkz).
3. Branża elektroniczno-mechatroniczna (6 programów kkz).
4. Branża górniczo-wiertnicza (12 programów kkz).
5. Branża metalurgiczna (5 programów kkz).
6. Branża mechaniczna (9 programów kkz).
7. Branża mechaniki precyzyjnej (5 programów kkz).
8. Branża motoryzacyjna (6 programów kkz).

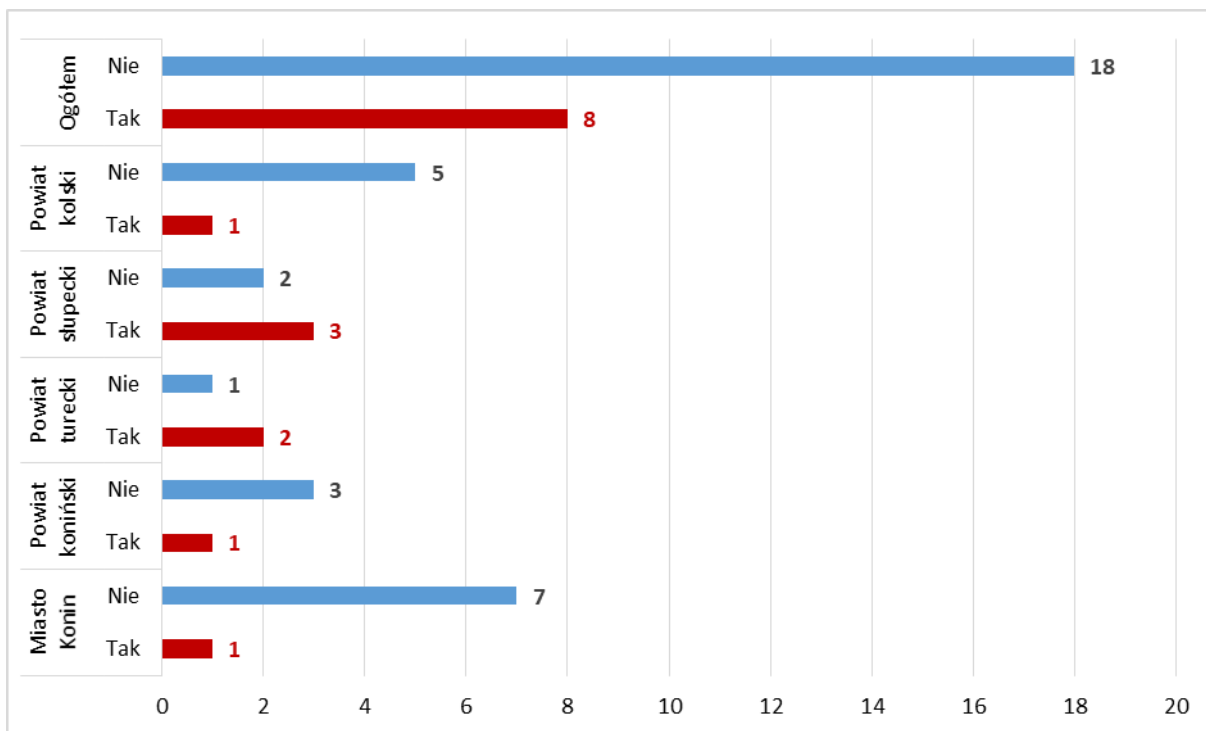
Obszar IV (57 programy kkz i 220 kuz):

1. Branża chemiczna (6 programów kkz).
2. Branża ceramiczno-szlarska (4 programy kkz).
3. Branża budowlana (24 programy kkz).
4. Branża spedycyjno-logistyczna (5 programów kkz).
5. Branża transportu lotniczego (3 programy kkz).
6. Branża transportu drogowego (2 programy kkz).
7. Branża transportu kolejowego (8 programów kkz).
8. Branża transportu wodnego (5 programów kkz).

W prowadzonych badaniach ankietowych poproszono respondentów ze szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego o udzielenie odpowiedzi na pytanie: *Czy w ofercie edukacyjnej Państwa szkoły/placówki wprowadzono kwalifikacyjne kursy zawodowe (KKZ) i czy planujecie w latach 2023–2030 rozszerzenie lub wprowadzenie takiej możliwości?*

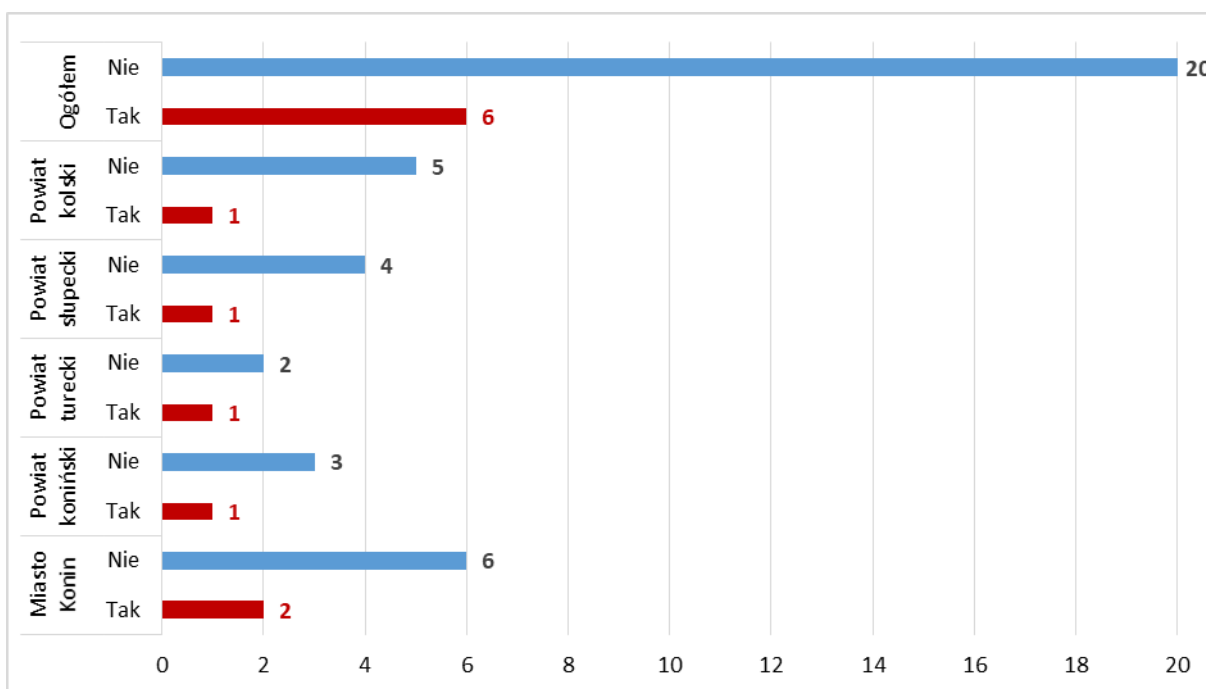
Z uzyskanych danych (rys. 2.9, 2.10 i tabela 2.8) wynika, że w:

- 1) 8 (ok. 31% badanych) szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej oferuje się kwalifikacyjne kursy zawodowe;
- 2) kolejnych 6 (23% badanych) szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej planuje w latach 2023–2030 rozszerzyć lub wprowadzić do oferty kwalifikacyjne kursy zawodowe.

Rys. 2.9. Liczba szkół/placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w których ofercie edukacyjnej wprowadzono kwalifikacyjne kursy zawodowe (N=26)

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 2.10. Liczba szkół/placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w których w latach 2023–2030 planowane jest wprowadzenie do oferty kwalifikacyjnych kursów zawodowych (N=26)

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2.8. Kwalifikacyjne kursy zawodowe – stan aktualny i plany na lata 2023–2030 w badanych szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej

	Miasto Konin		Powiat koniński		Powiat turecki		Powiat słupecki		Powiat kolski		Ogółem	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
Czy w ofercie edukacyjnej Państwa szkoły/placówki uczniowie mają możliwość skorzystania z kwalifikacyjnych kursów zawodowych (KKZ)?	1 (12,5%)	7 (87,5%)	1 (25%)	3 (75%)	2 (67%)	1 (33%)	3 (60%)	2 (40%)	1 (17%)	5 (83%)	8 (31%)	18 (69%)
Czy planujecie Państwo w latach 2023–2030 rozszerzenie lub wprowadzenie do oferty edukacyjnej szkoły/placówki możliwości skorzystania z kwalifikacyjnych kursów zawodowych (KKZ), w tym związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej?	2 (25%)	6 (75%)	1 (25%)	3 (75%)	1 (33%)	2 (67%)	1 (20%)	4 (80%)	1 (17%)	5 (83%)	6 (23%)	20 (77%)

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci z 9 szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej zadeklarowali, że do swojej oferty edukacyjnej wprowadzili lub planują wprowadzić poniższe kwalifikacyjne kursy zawodowe (KKZ) oraz wskazali istnienie lub brak powiązania z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej:

1) MK2:

- Sprzedawca, HAN.02 Prowadzenie działań handlowych (planowany, brak powiązania z transformacją);

2) MK3:

- Florysta 343203, OGR.01.Wykonywanie kompozycji florystycznych (uruchomiony 2020/21, brak powiązania z transformacją),
- Asystent osoby niepełnosprawnej 341201, SPO.01. Udzielanie pomocy i organizacja wsparcia osobie niepełnosprawnej (planowany, brak powiązania z transformacją),
- Opiekunka środowiskowa 341204, SPO.05. Świadczenie usług opiekuńczych (planowany, brak powiązania z transformacją);

3) PK2:

- Technik agrobiznesu 331402, ROL.04 Prowadzenie produkcji rolniczej (prowadzony od 2016 r., będzie kontynuacja, brak powiązania z transformacją),

- Technik agrobiznesu 331402, ROL.05 Organizacja i prowadzenie przedsiębiorstwa w agrobiznesie (prowadzony od 2017 r., będzie kontynuacja, brak powiązania z transformacją),
- Technik rachunkowości 431103, EKA.05 Prowadzenie spraw kadrowo-płacowych i gospodarki finansowej jednostek organizacyjnych (prowadzony od 2020 r., będzie kontynuacja, brak powiązania z transformacją),
- Technik rachunkowości 431103, EKA.07 Prowadzenie rachunkowości (prowadzony od 2020 r., będzie kontynuacja, brak powiązania z transformacją),
- Kucharz 512001, HGT.02 Przygotowanie i wydawanie dań (planowany, brak powiązania z transformacją),
- Technik ekonomista 331403, Prowadzenie rachunkowości EKA.07 (realizowany do 30.09.2021, będzie kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną),
- Kucharz 512001, Organizacja żywienia usług gastronomicznych HGT.12 (planowany, brak powiązania z transformacją energetyczną);

4) PT1:

- Technik mechanik, MEC.03.montaż i obsługa maszyn i urządzeń (uruchomiony 2020/2021, będzie kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną);

5) PT2:

- Technik rolnik 314207, ROL.04. Prowadzenie produkcji rolniczej (uruchomiony 2020/2021, będzie kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną),
- Technik rolnik 314207, ROL.10. Organizacja i nadzorowanie produkcji rolniczej (uruchomiony 2020/2021, będzie kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną);

6) PS1 (obecnie nie są realizowane, brak wskazań czy będzie kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną):

- Technik pojazdów samochodowych 311513:
 - MOT.02. Obsługa, diagnozowanie oraz naprawa mechatronicznych systemów pojazdów samochodowych,
 - MOT.05. Obsługa, diagnozowanie oraz naprawa pojazdów samochodowych,
 - MOT.06. Organizacja i prowadzenie procesu obsługi pojazdów samochodowych;
- Technik elektryk 311303:
 - ELE.02. Montaż, uruchamianie i konserwacja instalacji, maszyn i urządzeń elektrycznych,
 - ELE.05. Eksploatacja maszyn, urządzeń i instalacji elektrycznych;
- Technik informatyk 351203:

- INF.02. Administracja i eksploatacja systemów komputerowych, urządzeń peryferyjnych i lokalnych sieci komputerowych,
- INF.03. Tworzenie i administrowanie stronami i aplikacjami internetowymi oraz bazami danych;
- Technik handlowiec 522305:
 - HAN.01. Prowadzenie sprzedaży,
 - HAN.02. Prowadzenie działań handlowych;
- Technik mechanik 311504:
 - MEC.03. Montaż i obsługa maszyn i urządzeń,
 - MEC.05. Użytkowanie obrabiarek skrawających,
 - MEC.08. Wykonywanie i naprawa elementów maszyn, urządzeń i narzędzi,
 - MEC.09. Organizacja i nadzorowanie procesów produkcji maszyn i urządzeń;

7) PS3:

- Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych 834103, ROL.02. Eksploatacja pojazdów, maszyn, urządzeń i narzędzi stosowanych w rolnictwie;

8) PS4:

- Technik rolnik 314207: ROL.04 Prowadzenie produkcji rolniczej (realizowany od 2021 roku, planowana kontynuacja, brak powiązania z transformacją energetyczną);

9) PS5:

- Rolnik 613003:ROL.04.Prowadzenie produkcji rolniczej (realizowany od 2021 roku, planowana kontynuacja 2023–30, brak powiązania z transformacją energetyczną);
- Kucharz 512001: HGT.02. Przygotowanie i wydawanie dań (realizowany od 2020 roku, planowana kontynuacja 2023–30, brak powiązania z transformacją energetyczną);
- Florysta 343203: OGR.01. Wykonywanie kompozycji florystycznych (realizowany od 2021 roku, planowana kontynuacja 2023–30, brak powiązania z transformacją energetyczną);
- Technik rachunkowości 431103: EKA.07. Prowadzenie rachunkowości (realizowany od 2021 roku, planowana kontynuacja 2023–30, brak powiązania z transformacją energetyczną).

Uczestnicy warsztatów wskazali główne ograniczenia związane z wprowadzaniem do oferty edukacyjnej szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego tematyki zajęć umożliwiającej nabycie kwalifikacji zawodowych w ramach organizowanych

Kwalifikacyjnych Kursów Zawodowych i Kursów Umiejętności Zawodowych:

- 1) bardzo duże obciążenie szkół realizacją głównej oferty edukacyjnej;
- 2) oferta KKZ i KUZ skierowana jest dla osób dorosłych;

- 3) dość długi okres realizacji KKZ, wynikający z konieczności realizacji minimalnej liczby godzin przypisanej do kwalifikacji w podstawie programowej stanowi istotny czynnik zniechęcający potencjalnych uczestników – osoby dorosłe;
- 4) inne wymagania, oczekiwania osób dorosłych niż uczniów w stosunku do prowadzących zajęcia na KKZ czy KUZ-ie. Osoby dorosłe oczekują praktycznych umiejętności niezbędnych do efektywnego podjęcia pracy na stanowisku pracy, co też „znacznie podnosi poprzeczkę” osobom prowadzącym;
- 5) brak zainteresowania ze strony pracodawców i ich pracowników;
- 6) brak świadomości wśród pracodawców i pracowników odnośnie do możliwości skorzystania z oferty KKZ czy też KUZów;
- 7) brak lokalnych diagnoz potrzeb pracowników w zakresie udziału w KKZ i KUZ-ach;
- 8) braki kwalifikacyjne czy też brak formalnych uprawnień nauczycieli kształcenia zawodowego (teoretycznego i praktycznego) do prowadzenia zajęć z osobami dorosłymi w ramach KKZ czy też KUZ-ów;
- 9) ograniczone zasoby kadrowe, w szczególności nauczycieli kształcenia zawodowego (teoretycznego i praktycznego), jakimi dysponuje szkoła do prowadzenia KKZ czy też KUZ-ów.

2.2.7. Aktualizacja, rozszerzenie oferty kształcenia

Aktualizowanie oferty kształcenia w zawodach jest jednym z działań uwzględniającym zapotrzebowanie rynku pracy, a tym samym poprawiających stan współpracy między szkołą a pracodawcami⁹.

Przegląd ofert edukacyjnych w branżowych szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej pod kątem potrzeb ich aktualizacji przyczynić się może do:

- usunięcia kierunków kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego, na które nie ma zapotrzebowania na rynku pracy;
- rekomendacji wprowadzenia nowych kierunków kształcenia w zawodach będących już w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, jak i w nowych, na które pojawi się w najbliższym czasie zapotrzebowanie na rynku pracy, choćby z powodu zmian wywołanych transformacją energetyczną w Wielkopolsce Wschodniej lub innych czynników.

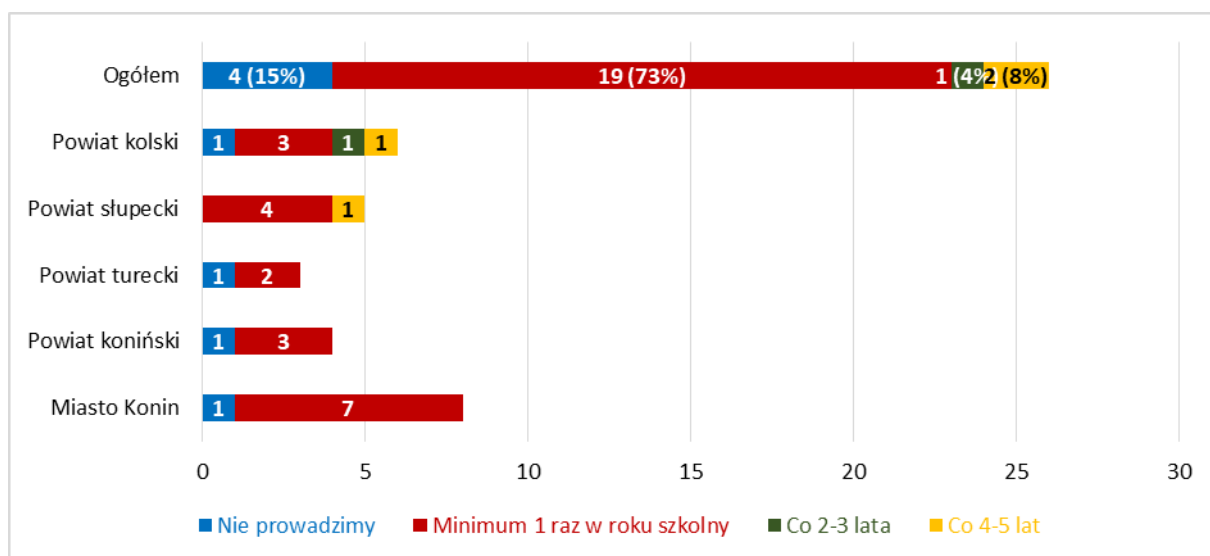
W ramach prowadzonych badań ankietowych zapytano respondentów ze szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego nt. tego czy prowadzą przegląd oferty

⁹ *Współpraca szkolnictwa zawodowego z przedsiębiorcami w województwie dolnośląskim*. Biostat, Wałbrzych, 2019, s. 61.

edukacyjnej pod kątem potrzeby jej aktualizacji, w efekcie której podejmują decyzję o usunięciu lub dodaniu zawodu szkolnictwa branżowego do oferty i jeśli prowadzą, to z jaką częstotliwością.

Z uzyskanych danych od respondentów ze szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej (rys. 2.11) wynika, że:

- 1) w przypadku 4 (ok 15%) szkół i placówek nie był prowadzony taki przegląd. Szkoły te są zlokalizowane w Koninie (1 szkoła), powiecie konińskim (1), powiecie turecki (1) oraz w powiecie kolskim (1);
- 2) w zdecydowanej większości szkół i placówek, tj. 18 (70% ankietowanych), przegląd oferty edukacyjnej pod kątem potrzeby jej aktualizacji jest prowadzony minimum 1 raz w roku szkolnym. Taką deklarację zgłosiło 7 szkół i placówek z Konina, 3 z powiatu konińskiego, 2 z powiatu tureckiego, 4 z powiatu słupeckiego oraz 3 z powiatu kolskiego;
- 3) jedna z placówek mająca swoją siedzibę w powiecie kolskim zadeklarowała przeprowadzanie takiego przeglądu raz na 2–3 lata;
- 4) w dwóch szkołach i placówkach przegląd ten odbywa się w cyklu 4–5-letnim, który powiązany jest z cyklem kształcenia w zawodach szkolnych w technikum (po jednej w powiatach słupeckim i kolskim);
- 5) jedna ze szkół nie wypowiedziała się w danej kwestii.

Rys. 2.11. Przeglądy oferty edukacyjnej w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej pod kątem jej aktualizacji (N=26)

Źródło: opracowanie własne.

Jednym z działań podejmowanych w efekcie prowadzonego przeglądu pod kątem potrzeby aktualizacji oferty edukacyjnej w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego jest podjęcie decyzji o **usunięciu** zawodu szkolnictwa branżowego z oferty. Uzyskane dane potwierdziły, że takie działania miały miejsce w szkołach

i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej. Respondenci reprezentujący 12 szkół i placówek kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej wskazali, że w ciągu ostatnich 10 lat dokonali usunięcia w sumie 31 zawodów szkolnictwa branżowego ze swoich ofert edukacyjnych, z czego 13 były kształcone na poziomie technikum, a pozostałe w zasadniczej szkole zawodowej lub branżowej szkole I stopnia (tabela 2.9).

Tabela 2.9. Aktualizacja oferty kształcenia branżowego w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej – dokonane w ciągu ostatnich 10 lat usunięcia zawodów i ich przyczyny (N=20)

Lp.	Nazwa usuniętego zawodu	Przyczyna jego usunięcia z oferty edukacyjnej
1	Mechanik pojazdów samochodowych 723103	Brak nauczyciela kształcenia praktycznego i teoretycznego, brak kandydatów do podjęcia nauki w zawodzie
2	Ogrodnik 611303	Brak nauczyciela kształcenia praktycznego i teoretycznego, brak kandydatów do podjęcia nauki w zawodzie
3	Rolnik 613003	Brak nauczyciela kształcenia praktycznego i teoretycznego, brak kandydatów do podjęcia nauki w zawodzie
4	Technik obsługi turystyki	Brak naboru
5	Ratownik medyczny	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego
6	Dietetyk	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego
7	Technik geodeta 311104	Problemy wynikające z pozyskania nauczyciela zawodu
8	Murarz	Brak kadry pedagogicznej
9	Technik organizacji turystyki wiejskiej	Brak zainteresowania uczniów
10	Technik informatyk	Nauczany zawód został przeniesiony przez organ prowadzący do innej placówki
11	Technik hotelarstwa	Brak zainteresowania ze strony kandydatów do nauczania zawodu
12	Technik geodeta	Brak zainteresowania ze strony kandydatów do nauczania zawodu
13	Technik hotelarstwa	Brak kandydatów, brak miejsc pracy na lokalnym rynku
14	Technik mechanik	Brak kandydatów
15	Technik handlowiec	Brak kandydatów
16	Technik technologii żywności	
17	Technik technologii odzieży	
18	Mechanik pojazdów samochodowych	
19	Piekarz	
20	Cukiernik	
21	Sprzedawca	
22	Krawiec	
23	Stolarz	
24	Hydraulik	Brak zainteresowania ze strony uczniów, brak nauczycieli do kształcenia zawodowego teoretycznego
25	Stolarz	Brak zainteresowania ze strony uczniów, brak nauczycieli do kształcenia zawodowego teoretycznego
26	Kierowca mechanik, mechanik pojazdów samochodowych	Brak zgody organu prowadzącego
27	Stolarz, elektromechanik	Brak zgody organu prowadzącego
28	Rolnik	Brak naboru
29	Mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych	Brak naboru
30	Technik ochrony środowiska	Brak zainteresowania podczas naboru
31	Technik organizacji reklamy	Nastąpiła zmiana nazwy zawodu

Źródło: opracowanie własne.

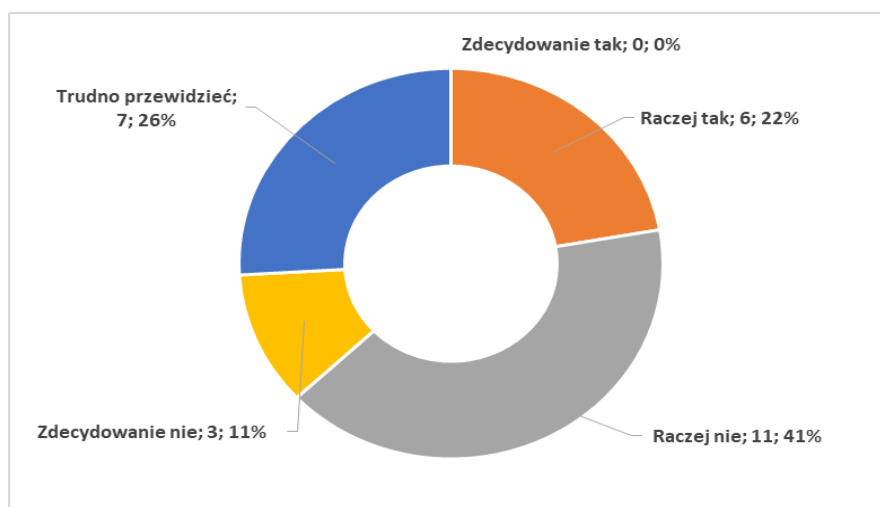
Przyczyny usunięcia zawodu szkolnictwa branżowego z oferty edukacyjnej były związane:

- 1) z brakiem zainteresowania uczniów, a tym samym brakiem naboru (15 wskazań);
- 2) z brakami kadrowymi w szkole, w szczególności nauczycieli kształcenia praktycznego i teoretycznego (7 wskazań);
- 3) ze zmianami w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego i usunięciem z niej zawodu (3 przypadki);
- 4) z brakiem zgody organu prowadzącego (2 przypadki).

Przy ośmiu zawodach szkolnictwa branżowego nie podano przyczyn ich usunięcia z oferty edukacyjnej.

W ramach kolejnego pytania respondenci poproszeni zostali o wskazanie potrzeb w zakresie **rozszerzenia** oferty kształcenia zawodowego w latach 2023–2030 o nowe zawody szkolnictwa branżowego, w szczególności w efekcie przewidywanych zmian na rynku pracy, w tym wywołanych wprowadzeniem procesów transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.

Należy podkreślić, że ponad 50% respondentów stwierdziło, że zmiany na rynku pracy, w tym wywołane wprowadzeniem procesów transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej, nie będą miały wpływu na potrzebę rozszerzenia oferty edukacyjnej w ich szkołach i placówkach edukacyjnych prowadzących kształcenie zawodowe (rys. 2.12). Przeciwnego zdanie jest prawie co 4 z badanych i podobna liczba uważa, że trudno jest im przewidzieć zaistnienie takich potrzeb.

Rys. 2.12. Ocena potrzeb rozszerzenia w latach 2023–2030 oferty edukacyjnej w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=25)

Źródło: opracowanie własne.

Osoby, które udzieliły odpowiedzi „Zdecydowanie tak” lub „Raczej tak” na pytanie dotyczące potrzeb rozszerzenia oferty edukacyjnej w latach 2023–2030 w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej, w pytaniu uszczegółwiający poproszone zostały o wskazanie nazw nowych zawodów szkolnictwa branżowego, które zamierzają uruchomić

w szkole/placówce w latach 2023–2030, w szczególności w powiązaniu z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.

Z uzyskanych danych od respondentów – przedstawicieli szkół zawodowych prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego wynika, że w latach 2023–2025 w ich instytucjach rozważa się wprowadzenie do oferty edukacyjnej 6 zawodów, z czego 2 (dekarz, pracownik pomocniczy fryzjera), które w ich ocenie są powiązane z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej (tabela 2.10).

W perspektywie średniookresowej, czyli w latach 2025–2027 zadeklarowano wprowadzenie 3 zawodów, w tym jednego (technik organizacji turystyki) powiązanego z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej.

Największe trudności respondenci mieli ze wskazaniem zawodów w najdłuższej perspektywie czasowej, tj. w latach 2028–2030, gdzie wskazali tylko jeden zawód – technik robotyk.

Tabela 2.10. Nazwy zawodów szkolnictwa branżowego, które respondenci zamierzają uruchomić w szkole/placówce w latach 2023–2030 i ich powiązanie z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej (N=6)

Lp.	Kod i nazwa zawodu szkolnictwa branżowego	Prognozowany czasookres wprowadzenia			Powiązanie nowego zawodu z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej (jeśli jest, prosimy wstawić „X”)
		2023–2025	2025–2027	2028–2030	
1	Dekarz 712101 (MK8)	X			X
2	Kierowca-mechanik 832201 (PK2)	X			
3	Mechanik samochodowy 723103 (PKO2)	X			
4	Piekarz 751204 (PKO2)	X			
5	Pracownik pomocniczy fryzjera 932919 (PK1)	X			X
6	Technik cyfrowych procesów graficznych 311911 (PS2)	X			
7	Technik organizacji turystyki 422104 (PKO1)		X		X
8	Technik programista 351406 (PS2)		X		
9	Technik robotyk 311413 (PS2)			X	
10	Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej 311930 (PKO4)		X		

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 2.11 wskazano opinię uczestników badania – przedstawicieli szkół zawodowych w zakresie ewentualnych barier, które mogą pojawić się w szkołach w związku z rozwijaniem oferty kształcenia zawodowego o nowe zawody szkolnictwa branżowego, w tym powiązane z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.

Na podium, na pierwszym i drugim miejscu, ułożyły się bariery ze sobą powiązane, gdyż pierwsza z nich – „brak funduszy na uruchomienie nowych kierunków kształcenia” ma przełożenie na „brak

możliwości zakupu odpowiedniego wyposażenia technicznego i dydaktycznego do uruchomienia kształcenia”.

W ocenie respondentów dość istotną barierą ograniczającą rozszerzenie oferty kształcenia zawodowego o nowy zawód szkolnictwa branżowego jest brak podręczników i nowoczesnych materiałów dydaktycznych.

Zaskakująca jest pozycja ostatnia, na której to wskazano „brak miejsc pracy na rynku pracy” jako najmniej ważną barierę przy wprowadzeniu nowego zawodu do oferty szkoły.

Tabela 2.11. Bariery, które mogą pojawić się w związku z rozwijaniem oferty kształcenia zawodowego o nowe zawody szkolnictwa branżowego, w tym powiązane z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej

Lp.	Potencjalne bariery	Skala oceny				
		Tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno określić
1	Brak funduszy na uruchomienie nowych kierunków kształcenia	9	3	2		1
2	Brak odpowiedniego wyposażenia technicznego i dydaktycznego do uruchomienia kształcenia	9	4			1
3	Brak podręczników i nowoczesnych materiałów dydaktycznych	9	3	1		1
4	Niewystarczające kompetencje kadry dydaktycznej	4	5	3	2	
5	Małe zainteresowanie ze strony pracodawców	4		1	1	8
6	Małe zainteresowanie ze strony organu prowadzącego	3	3	2	3	4
7	Brak prognoz rozwoju nowych zawodów, kwalifikacji, umiejętności i kompetencji	2	2	3	1	7
8	Małe zainteresowanie ze strony kandydatów do kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego	2	5	3	2	3
9	Brak wsparcia ze strony mediów	2	3	3	2	6
10	Brak podstawy programowej dla nowych zawodów	1	2	6	3	2
11	Brak miejsc pracy na rynku pracy	1	2	2	3	8

Źródło: opracowanie własne.

Przedstawiciele szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej uruchamiając nowe kierunki kształcenia (zawody) przede wszystkim uwzględniali dostępność zasobów kadrowych zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym, w tym ich odpowiednie przygotowanie zawodowe (tabela 2.12). Na drugim miejscu najważniejsza jest dostępność i wyposażenie bazy materialnej w szkole, w szczególności tej, która jest niezbędna do realizacji zajęć praktycznych. Ważnym przy uruchomieniu nowego zawodu jest także sytuacja na lokalnym i regionalnym rynkach pracy, a w szczególności potrzeby kadrowe w firmach. Istotne znaczenie mają zmiany zachodzące w otoczeniu społeczno-gospodarczym szkoły, w tym z pewnością będące efektem transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.

Zastanawiające jest, czemu w ocenie respondentów wyniki badań losów absolwentów, badań aspiracji edukacyjnych młodzieży i rodziców mają niewielkie znaczenie przy podejmowaniu przez szkoły decyzji o uruchomieniu nowego kierunku kształcenia zawodowego.

W przypadku szkół specjalnych istotnym aspektem jest pojawienie się kierunków kształcenia (nowych zawodów) z przeznaczeniem dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, czyli takich które są dostosowane do potrzeb i możliwości młodzieży, która uczęszcza do danego typu szkół.

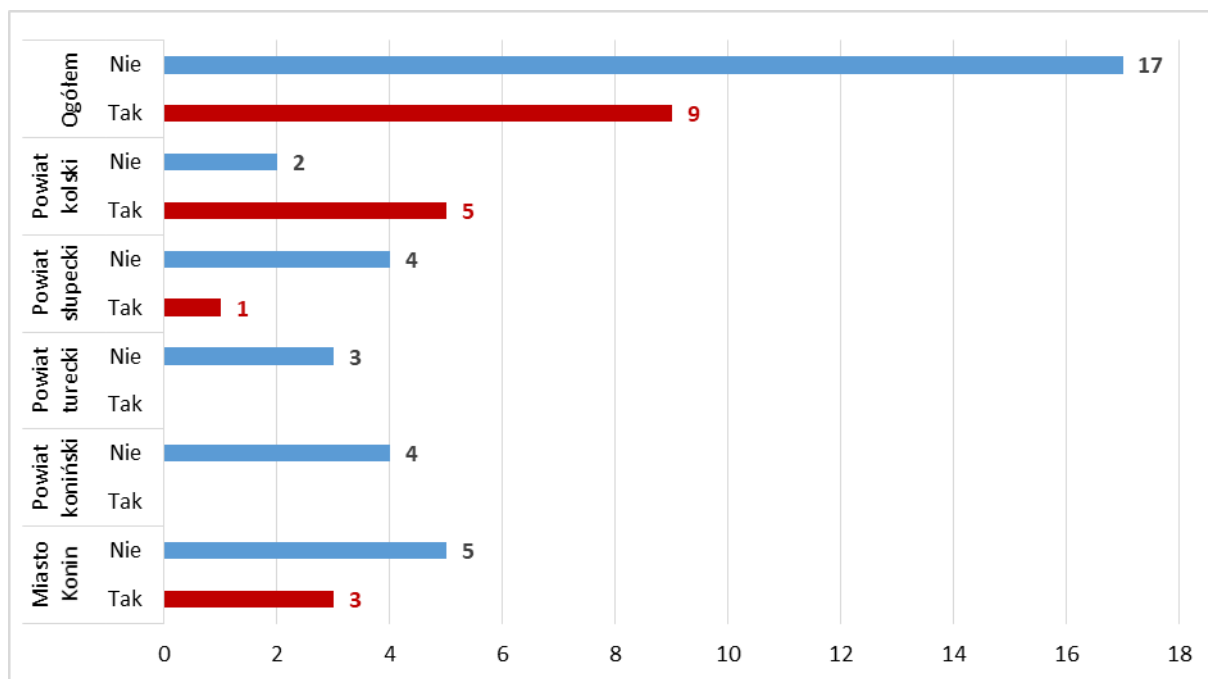
Tabela 2.12. Aspekty, które biorą pod uwagę przedstawiciele szkół szkolnictwa zawodowego, uruchamiając nowe kierunki kształcenia (zawody szkolnictwa branżowego)

Lp.	Aspekty	Skala oceny				
		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Trudno ocenić	Raczej nie	Zdecydowanie nie
1	Dostępność zasobów kadrowych (pod względem ilościowym i jakościowym, odpowiednie przygotowanie kadry pedagogicznej)	10	5			
2	Dostępność i wyposażenie bazy materialnej w szkole niezbędnej do realizacji zajęć praktycznych	9	6	1		
3	Sytuacja na lokalnym i regionalnym rynku pracy, a w szczególności dane dotyczące nadwyżki i potrzeb kadrowych w firmach	8	7		1	
4	Zmiany zachodzące w otoczeniu społeczno-gospodarczym	6	7	1		1
5	Kierunki rozwoju regionalnego	6	5	3	1	
6	Dostępność i wyposażenie bazy materialnej w przedsiębiorstwach, w których można byłoby realizować kształcenie praktyczne	6	6	2		
7	Możliwość włączenia pracodawców w proces kształcenia i doskonalenia zawodowego	5	8	1	1	
8	Dane statystyczne odnośnie do potrzeb lokalnych i regionalnych przedsiębiorstw	4	6	1	3	
9	Konsultacja w zakresie potrzeb kadrowych z podmiotami gospodarczymi, będącymi odbiorcami praktykantów i absolwentów	4	6	2	2	
10	Wyniki badań losów absolwentów	4	7	2		1
11	Wyniki badań aspiracji edukacyjnych młodzieży	1	6	3	3	
12	Wyniki badań aspiracji edukacyjnych rodziców w stosunku do swoich dzieci	1	2	3	6	
13	Inne aspekty: - pojawienie się kierunków z przeznaczeniem dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	1				

Źródło: opracowanie własne.

Kolejnym zagadnieniem istotnym dla doskonalenia oferty kształcenia jest doskonalenie posiadanej oferty edukacyjnej poprzez aktualizację programów nauczania zawodów. W związku z tym osoby uczestniczące w badaniu ankietowym poproszone zostały o udzielenie odpowiedzi na pytanie: *Czy planujecie Państwo w latach 2023–2030 aktualizację programów nauczania zawodów szkolnictwa branżowego, a tym samym ich dostosowanie do potrzeb pracodawców, w tym związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej?*

Z uzyskanych danych od respondentów ze szkół zawodowych z Wielkopolski Wschodniej wynika, że w 9 (ok. 35% ogółu badanych) placówkach planowane są działania aktualizacji programów nauczania w zawodach (rys. 2.13 i tabela 2.13). Przy czym plany takie ma 5 szkół z powiatu kolskiego, 3 szkoły z Konina oraz jedna z powiatu słupeckiego.

Rys. 2.13. Liczba szkół/placówek, w których prowadzone jest kształcenie branżowe w Wielkopolsce Wschodniej, w których w latach 2023–2030 zaplanowano aktualizację programów nauczania dla zawodów szkolnictwa branżowego, a tym samym ich dostosowanie do potrzeb pracodawców, w tym związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej (N=26)

Źródło: opracowanie własne.

We wskazanych 9 (rys. 2.13) szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej planujących aktualizację programów nauczania respondenci wskazali na grupę składającą się z 18 zawodów (tabela 2.9). Poza tym, respondenci uznali, że:

- 1) bardzo potrzebna będzie aktualizacja programu nauczania w jednym zawodzie szkolnictwa branżowego: Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej, który w ocenie respondentów jest ściśle związany z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej;
- 2) potrzebna będzie aktualizacja programów nauczania w 10 zawodach, w tym 4 kształconych w branżowej szkole I stopnia i 6 w technikum;
- 3) trudno przewidzieć potrzeby aktualizacji programów nauczania w 3 zawodach;
- 4) w przypadku 4 zawodów respondenci wskazali na brak potrzeby ich aktualizacji.

Tabela 2.13. Wykaz zawodów, w których planuje się aktualizację programów nauczania dla zawodów szkolnictwa branżowego, a tym samym ich dostosowanie do potrzeb pracodawców, w tym związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej (N=9)

Lp.	Nazwa zawodu szkolnictwa branżowego realizowanego w szkole	Skala oceny				
		Bardzo potrzebne	Potrzebne	Potrzebne w ograniczonym zakresie	Raczej niepotrzebne	Trudno przewidzieć
1	Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej (MK5)	1				
2	Elektromechanik 741201 (MK8)		1			
3	Elektryk 741103 (MK8)		1			
4	Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych (PS3)		1			
5	Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych 834103 (PKO6)		1			
6	Technik architektury krajobrazu 314202 (PKO6)		1			
7	Technik elektryk (MK5)		1			
8	Technik górnictwa podziemnego 311703 (PKO3)		1			
9	Technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki 311515 (PKO6)		1			
10	Technik programista (MK5)		1			
11	Technik rolnik 314207 (PKO4)		1			
12	Fryzjer 514101 (MK5)					1
13	Kucharz 512001 (MK6)					1
14	Sprzedawca 522301 (MK6)					1
15	Technik ekonomista 331403 (PKO5)				1	
16	Technik geodeta 311104 (PKO5)				1	
17	Technik organizacji turystyki 422104 (PKO5)				1	
18	Technik rachunkowości 431103 (PKO5)				1	

Źródło: opracowanie własne.

Uczestnicy warsztatów wskazali główne ograniczenia związane z aktualizacją, rozszerzaniem oferty edukacyjnej o nowe kierunki kształcenia w zawodach szkolnictwa w szkołach zawodowych w Wielkopolsce Wschodniej:

- 1) brak jest wiarygodnych, cyklicznie publikowanych danych ilościowych na temat potrzeb lokalnego i regionalnego rynków pracy w dłuższych perspektywach czasowych. Dostępne dane na temat trendów na rynku pracy, np. z barometru zawodów, bazują na ocenach eksperckich kilkunastu osób powiązanych z rynkiem pracy, a nie na danych ilościowych odnoszących się do konkretnych zawodów czy też stanowisk pracy;
- 2) bardzo duże obciążenie szkół realizacją dotychczasowej oferty edukacyjnej, wzrostem liczby uczniów powoduje, że dyrekcja szkół i grono pedagogiczne bardzo mocno są zaangażowani w rozwiązywanie bieżących problemów;
- 3) ograniczone zasoby kadrowe, w szczególności nauczycieli kształcenia zawodowego (teoretycznego i praktycznego), czy też innych nauczycieli, którzy mogliby zaangażować się w identyfikację potrzeb wprowadzania do oferty nowych kierunków kształcenia

i przygotowanie związanej z tym dokumentacji szkolnej (np. planów nauczania, materiałów dydaktycznych itp.);

- 4) luki kompetencyjne pracowników szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w zakresie modyfikacji oferty edukacyjnej;
- 5) dość sformalizowana i wydłużona ścieżka uruchomienia nowego kierunku kształcenia. Obecnie, aby uruchomić kształcenie w nowym zawodzie, należy m.in. przeprowadzić badanie potrzeb rynku pracy, uzyskać zgodę organu prowadzącego, pozytywną opinię wojewódzkiej rady rynku pracy;
- 6) konieczność przekwalifikowania kadry lub zatrudnienia nowych nauczycieli, w szczególności kształcenia zawodowego, którzy poprowadzą zajęcia teoretyczne i praktyczne w ramach nowego zawodu szkolnictwa branżowego wprowadzonego do oferty edukacyjnej;
- 7) konieczność organizacji nowych pracowni do zajęć oraz zakupu niezbędnego wyposażenia dydaktycznego w przypadku wprowadzenia nowego zawodu szkolnictwa branżowego do oferty edukacyjnej;
- 8) usunięcie zawodu z oferty związane może być z koniecznością zwolnienia nauczycieli, których potem będzie trudno pozyskać ponownie;
- 9) niski poziom zainteresowania ze strony pracodawców współpracą ze szkołą przy tworzeniu nowego kierunku kształcenia. Na nawiązanie współpracy z pracodawcami, dyrektor szkoły musi się powołać w momencie składania wniosku o uruchomienie nowego kierunku kształcenia do wojewódzkiej rady rynku pracy. Pracodawcy są także niezbędni do realizacji przez uczniów zajęć praktycznych, staży czy też praktyk zawodowych w kształconym zawodzie szkolnictwa branżowego. Pozyskanie do współpracy jednego pracodawcy nie jest wystarczające, choćby uwzględniając ryzyka, jakie są z tym związane, np. zamknięcie firmy skutkuje zawieszeniem możliwości kształcenia w zawodzie szkolnictwa zawodowego do momentu pozyskania następnego pracodawcy lub pracodawców.

2.2.8. Dostosowanie podstaw programowych kształcenia w zawodach do potrzeb lokalnego rynku pracy

Respondenci ze szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego poproszeni zostali o ocenę opracowanych w Ośrodku Rozwoju Edukacji w Warszawie i zatwierdzonych przez ministra właściwego ds. edukacji podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego pod kątem ich dostosowania do potrzeb rynku pracy.

W sumie respondenci ze szkół dokonali 140 ocen podstaw programowych w zawodach, w których prowadzą kształcenie. W 22 przypadkach wskazali na potrzebę dostosowania podstaw programowych kształcenia w zawodach do potrzeb lokalnego rynku pracy (tabela 2.14).

Tabela 2.14. Wykaz zawodów, w których w ocenie respondentów podstawa programowa kształcenia w zawodzie nie jest dostosowana do potrzeb lokalnego rynku pracy (N=26)

Lp.	Nazwa zawodu szkolnego z Państwa oferty edukacyjnej	Podstawa programowa kształcenia zawodowego <u>nie jest</u> dostosowana do potrzeb lokalnego rynku pracy
1	Elektromechanik pojazdów samochodowych 741203 (PS3)	X
2	Elektronik 742117 (PS3)	X
3	Elektryk 741103 (MK4)	X
4	Lakiernik samochodowy 713203 (PS3)	X
5	Mechanik pojazdów samochodowych 723103 (MK4)	X
6	Mechatronik 742118 (MK4)	X
7	Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie 712905 (PS3)	X
8	Murarz-tylnik 711204 (PS3)	X
9	Technik ekonomista 331403 (MK4)	X
10	Technik elektronik 311408 (MK4)	X
11	Technik elektryk 311303 (MK4)	X
12	Technik grafiki i poligrafii cyfrowej 311943 (MK4)	X
13	Technik informatyk 351203 (MK4)	X
14	Technik logistyki 333107 (PS2)	X
15	Technik mechanik 311504 (MK4)	X
16	Technik mechatronik 311410 (MK4)	X
17	Technik pojazdów samochodowych 311513 (MK4)	X
18	Technik programista 351406 (MK4)	X
19	Technik reklamy 333907 (PS2)	X
20	Technik spedytor 333108 (MK4)	X
21	Technik spedytor 333108 (PS2)	X
22	Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej 311930 (MK4)	X

Źródło: opracowanie własne.

3. WPŁYW TRANSFORMACJI ENERGETYCZNEJ WIELKOPOLSKI WSCHODNIEJ NA DZIAŁALNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTWA ORAZ OTWARTOŚĆ NA WSPÓŁPRACĘ MIĘDZYNARODOWĄ

W naszej ocenie należy liczyć się z tym, że wprowadzenie w praktykę działań związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej może wprowadzić zmiany na lokalnych rynkach pracy. Dlatego też zasadnym było zwrócenie się do przedstawicieli pracodawców prowadzących swoją działalność na terenie Konina i 4 powiatów: konińskiego, tureckiego, kolskiego i słupeckiego w celu pozyskania od nich opinii na temat projektowanych zmian.

W pierwszym pytaniu ankietowych przedstawiciele pracodawców wypowiedzieli się w kwestii wpływu wprowadzenia transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej na funkcjonowanie ich firm, przedsiębiorstw w perspektywie czasowej do 2030 roku.

Rys. 3.1. Wpływ wprowadzenia transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej na funkcjonowanie firm, przedsiębiorstw w perspektywie czasowej do 2030 roku (N=56)

Źródło: opracowanie własne.

Z uzyskanych danych (rys. 3.1) wynika, że:

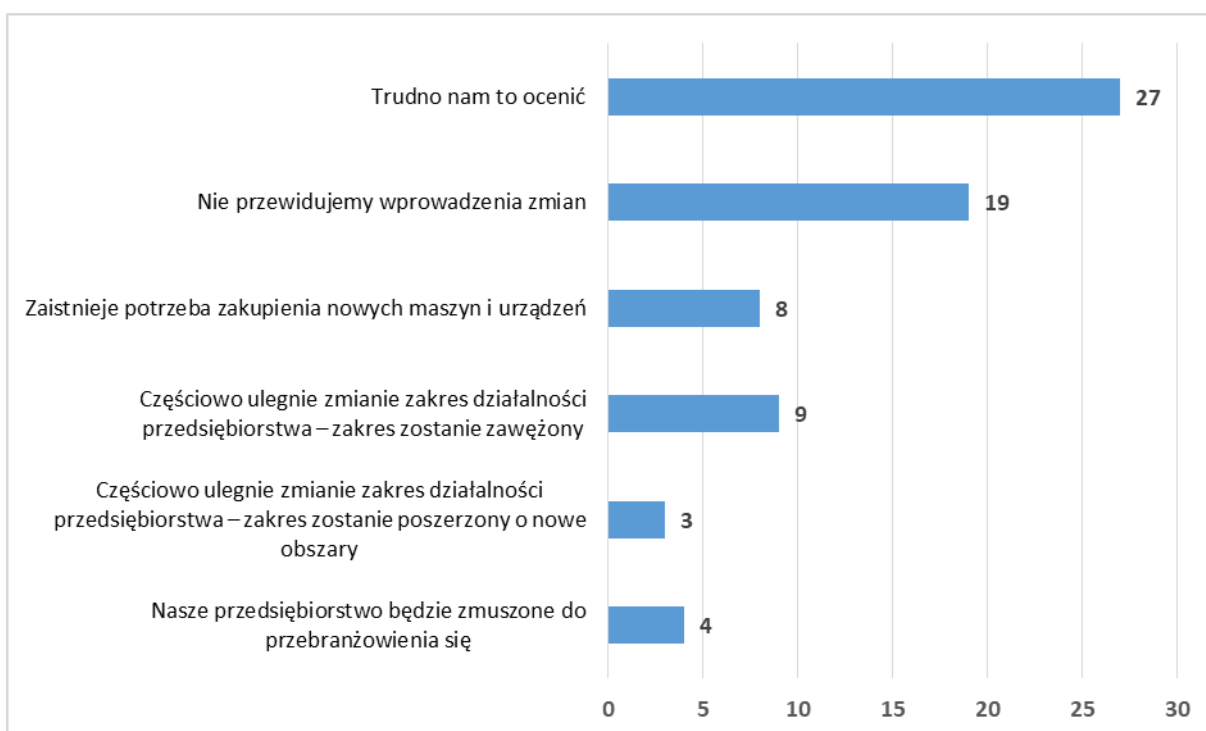
- 1) zdecydowana większość (ok 54%) przedsiębiorców z Wielkopolski Wschodniej nie jest w stanie wypowiedzieć się w danej kwestii. Wynika to z faktu, że wprowadzanie działań związanych z transformacją energetyczną w Wielkopolsce Wschodniej jest dopiero w fazie początkowej, gdyż są one dopiero projektowane. Nie ogłoszone zostały także programy pomocowe, których środki finansowe mogłyby wspierać wprowadzanie procesów transformacji energetycznej. W związku z tym nie za bardzo wiadomo co będzie robione i jaki będzie to miało wpływ na to, co do tej pory wykonują w swoich firmach pracodawcy biorący udział w badaniu. W ocenie pracodawców ogólnie stan ich wiedzy jest zbyt niski, aby się jednoznacznie opowiedzieć w danej kwestii. Poza tym perspektywa czasowa jest zbyt długa, aby można było jednoznacznie określić się. Przykładem tego mogą być ostatnie nieprzewidywalne wydarzenia (COVID-19, wojna rosyjsko-ukraińska, wzrost cen paliw,

energii, inflacja), które to praktycznie przewróciły „do góry nogami” dotychczasową działalność wielu firm, zakłóciły swego rodzaju stabilność, zasiały niepokój;

2) tylko co czwarty z ankietowych przedsiębiorców przewiduje, że zmiany związane z transformacją energetyczną będą miały wpływ na to, co robi jego firma;

3) co piąty z badanych uważa, że zmiany nie będą miały wpływu na działalność, którą prowadzi.

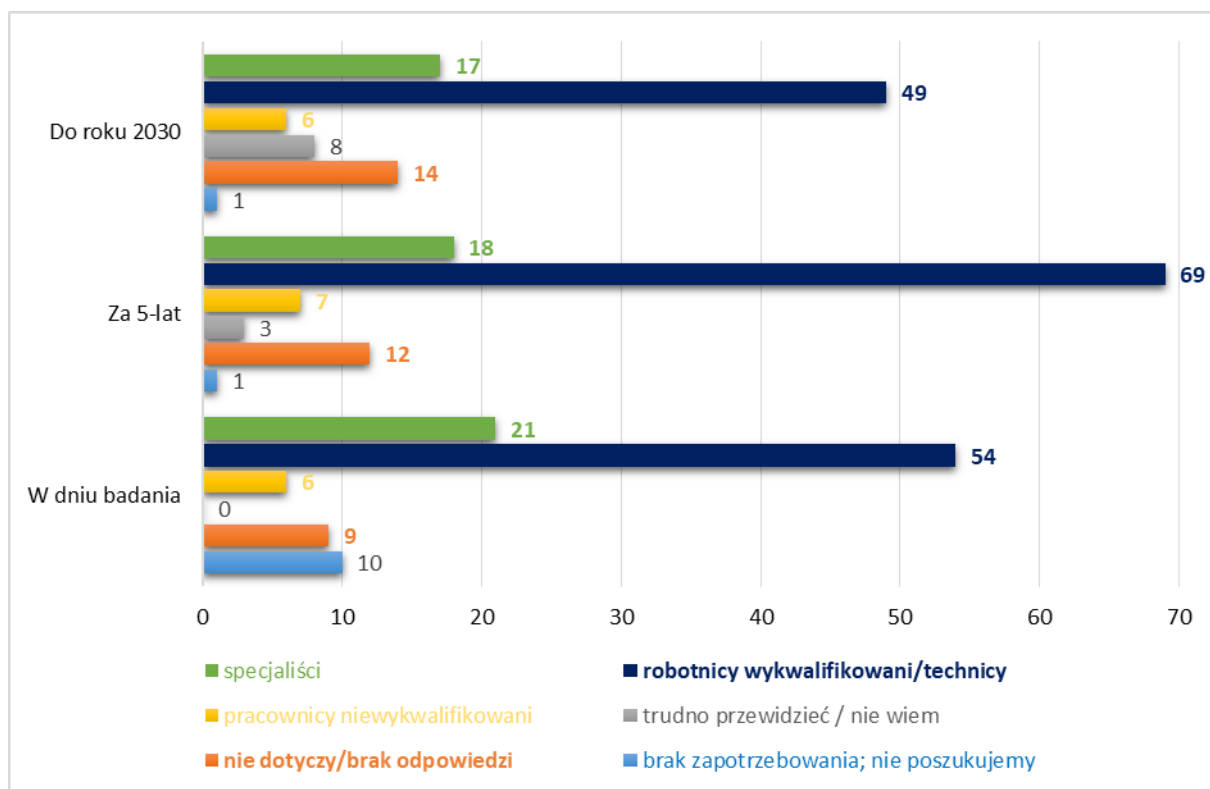
W kolejnym pytaniu zamieszczonym w kwestionariuszu ankiety przedstawiciele pracodawców wypowiedzieli się w kwestii zmian, jakie nastąpią w ich przedsiębiorstwach w wyniku zapowiadanej transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej w okresie do 2030 roku. Podobnie jak w przypadku poprzedniego pytania, na 70 wskazań (niektórzy z respondentów wybrali więcej niż jedną odpowiedź) 26 osób wskazało, że trudno jest im to ocenić (rys. 3.2). Natomiast 19 osób reprezentujących firmy uznało, że transformacja energetyczna Wielkopolski Wschodniej nie będzie wymuszała wprowadzenia zmian w ich firmach. Około 16% (9) respondentów stwierdziło, że w ich firmach częściowo ulegnie zmianie zakres działalności i zostanie on najprawdopodobniej zawężony. Przybliżona liczba osób wybrała odpowiedzi, że w efekcie wprowadzanej transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej zaistnieje potrzeba zakupu nowych maszyn i urządzeń. Tylko 4 respondentów stwierdziło, że w efekcie wprowadzanych zmian w związku z przyjęciem strategii transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej ich przedsiębiorstwo będzie zmuszone do przebranżowienia się.

Rys. 3.2. Zmiany, jakie nastąpią w badanych przedsiębiorstwach w wyniku zapowiadanej transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej w okresie do 2030 roku (N=56)

Źródło: opracowanie własne.

W kolejnych trzech pytaniach zamieszczonych w kwestionariuszu ankiety poruszono problematykę zapotrzebowania na pracowników w poszczególnych grupach zawodów/zawodach. Zadaniem przedstawicieli z przedsiębiorstw było wskazanie potrzeb zatrudnienia – obecnie, w perspektywie 5-letniej oraz długoterminowej, tj. do roku 2030. Wyniki badań z podziałem na grupy zawodów przedstawiono na rys. 3.3.

Rys. 3.3. Zapotrzebowanie obecne, za 5 lat i do roku 2030 pracodawców na pracowników z Wielkopolski Wschodniej, w tym w efekcie działań związanych z wprowadzeniem transformacji energetycznej
Źródło: opracowanie własne.

Pracodawcy uwzględniając wprowadzenie transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej, ocenili, że **obecnie** największe szanse na zatrudnienie w badanych firmach mają osoby legitymujące się kwalifikacjami zawodowymi na poziomie robotnika wykwalifikowanego i technika. Tendencja ta będzie utrzymywała się w ciągu najbliższych 5–8 lat, tj. do roku 2030. Z pewnością te dane mogą być wykorzystywane jako zachęta dla uczniów/absolwentów szkół podstawowych do kontynuacji nauki w szkołach branżowych I stopnia oraz technikach.

Uczestnicy badania wskazali **obecnie** na potrzeby zatrudnienia robotników wykwalifikowanych i techników 54 razy. Najczęściej wskazywane były następujące zawody/stanowiska pracy:

- pracownicy w zawodach budowlanych (7 razy, w tym monter zabudowy, murarz, robotnik budowlany, cieśla, zbrojarz, monter konstrukcji stalowych),

- elektryk (5 wskazań),
- kierowca (4 wskazania, w tym kat C+E; pomocy drogowej),
- magazynier (4 razy, w tym w połączeniu z operatorem wózka widłowego),
- monter (4 razy, w tym pracownik produkcyjno-montażowy),
- sprzedawca (3 razy, w tym 1 raz e-commerce),
- spawacz (3 razy),
- automatyk (3 razy),
- operator obrabiarki CNC (3 razy),
- stolarz (2 razy),
- mechanik pojazdów (2 razy, w tym rolniczych, samochodowych),
- operator koparki (2).

Trendy w zatrudnieniu robotników wykwalifikowanych oraz techników zgodne są z danymi przedstawionymi w Barometrze zawodów na rok 2022 dla poszczególnych powiatów Wielkopolski Wschodniej¹⁰.

W perspektywie **5-letniej** zwiększyła się z 54 do 69 liczba wskazań przez respondentów zawodów zaliczanych do grupy robotników wykwalifikowanych i techników. Oprócz wyżej wymienionych zawodów/stanowiska pracy we wskazaniach pracowników firm pojawiły się nowe, np.:

- dyspozytor ciepłowni geotermalnej,
- automatyk w połączeniu z robotykiem,
- elektromechanicy i elektrycy.

W perspektywie **długoterminowej**, tj. do 2030 roku odnotowano 49 wskazań zawodów zaliczanych do grupy robotników wykwalifikowanych i techników, wśród których jako nowi pojawili się m.in. automatycy wysokiej klasy z doświadczeniem w zakresie handlu energią.

Na potrzeby związane z zatrudnieniem obecnie **specjalistów** respondenci wskazali 21 razy, w tym m.in. zgłaszali potrzebę zatrudnienia:

- technologów (2 razy),
- pracowników w zawodach medycznych (6 wskazań, w tym pielęgniarki, lekarze specjaliści w zakresie rehabilitacji, nefrologii, patomorfologii, urologii, magister farmacji),
- w branży informatycznej (3 razy, w tym serwisant sieci światłowodowych, serwisant sieci lan/wan, informatyk).

¹⁰ Barometr zawodów – Konin, powiaty koniński, słupecki, kolski, turecki – <https://barometrzwodow.pl/modul/prognozy-na-plakatach> (dostęp: 12.12.2022 r.).

W perspektywie 5-letniej oraz do roku 2030 zaobserwowano nieznaczny spadek liczby wskazań specjalistów, odpowiednio do 18 i 17. W ocenie respondentów zwiększy się zapotrzebowanie m.in. na:

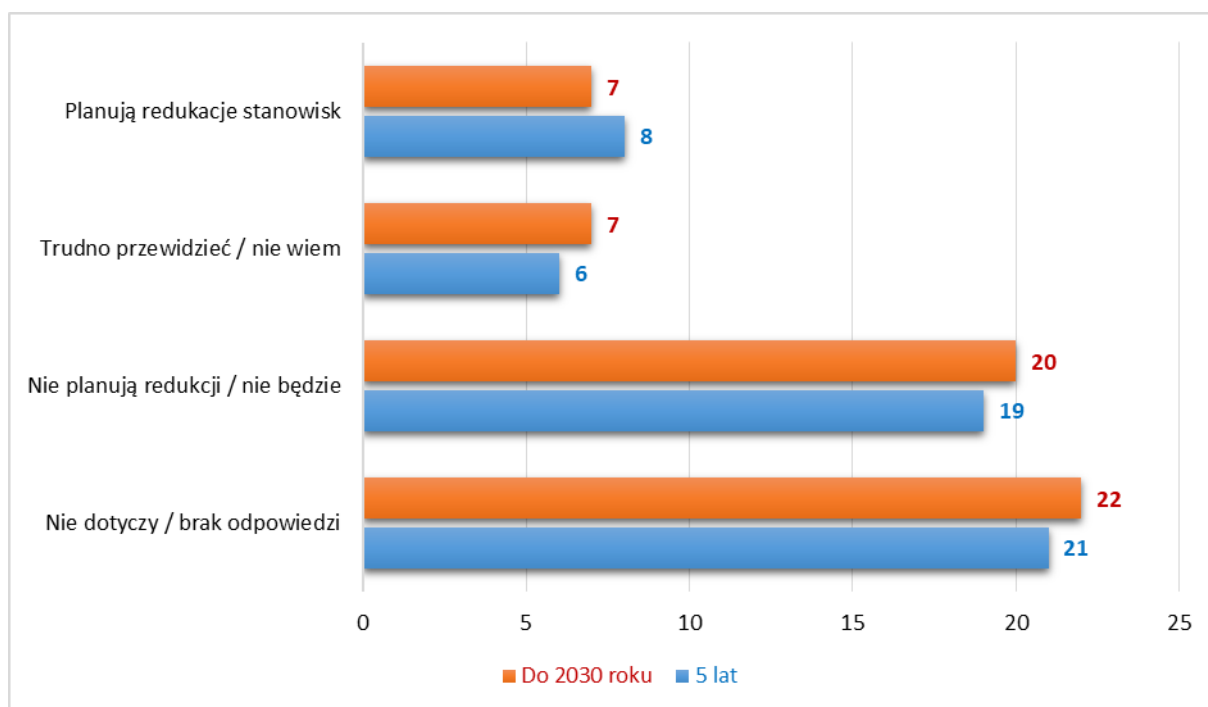
- programistów stanowisk zrobotyzowanych,
- specjalistę ds. logistyki magazynowej,
- specjalistę e-commerce,
- specjalistę ds. IT z ukierunkowaniem na energetykę,
- specjalistów ds. organizacji produkcji (w ciągu najbliższych 5 lat);
- inżynierów elektryków i energetyków,
- inżynierów chemików,
- specjalistów ds. cyfryzacji w sektorze TSL,
- specjalistów odnawialnych źródeł energii,
- specjalistów ds. elektroniki, automatyki i robotyki,
- specjalistów ds. technologii żywności i żywienia.

W grupie pracowników o **niskich kwalifikacjach lub bez kwalifikacji** respondenci wskazali na potrzeby poszukiwania pracowników 6-krotnie (obecnie i w perspektywie do roku 2030) oraz 7-krotnie w perspektywie najbliższych 5 lat. W grupie tej najczęściej były wskazywane stanowiska pracy dla pracowników produkcyjnych wykonujących proste operacje.

Należy podkreślić, że część respondentów odpowiadając na pytanie: *W jakich zawodach/na jakich stanowiskach pracy przedsiębiorstwa poszukują pracowników?* uznała, że:

- ich firmy to nie dotyczy lub nie udzieliła odpowiedzi. Takie stanowisko w badaniu zajęło 9 respondentów, którzy dokonali oceny zapotrzebowania na pracowników obecnie, 12 – w perspektywie 5-letniej oraz 14 – w perspektywie do roku 2030. Z uzyskanych danych wynika, że wraz z dalszym wybieganiem w przyszłość liczba niezdecydowanych respondentów wzrasta;
- trudno jest im przewidzieć lub wręcz nie wiedzą, jakich będą poszukiwać pracowników w ciągu najbliższych 5 lat (3 wskazania) oraz do roku 2030 (8 wskazań).

Na rys. 3.4 przedstawiono dane na temat planów przedsiębiorców z Wielkopolski Wschodniej odnośnie do redukcji stanowisk pracy, w tym będących skutkiem wprowadzanych działań związanych z transformacją energetyczną. Dane zostały przedstawione w dwóch perspektywach czasowych: 5- oraz 8-letniej (tj. do roku 2030).

Rys. 3.4. Planowane w ciągu 5 lat i do roku 2030 redukcje stanowisk pracy, w tym w efekcie działań związanych z wprowadzeniem transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej

Źródło: opracowanie własne.

Analizując uzyskane dane przedstawione na rys. 3.4 można stwierdzić, że:

- 1) około 12% firm biorących udział w badaniach planuje do roku 2027 oraz 2030 przeprowadzenie redukcji stanowisk pracy. W danych szczegółowych wskazali oni, że redukcja będzie dotyczyła stanowisk pracy, na których zatrudniani są m.in. fryzjerzy (2 wskazania), magazynierzy, murarze, spawacze, monterzy, elektrycy, technolodzy, automatyk, spawacze, ślusarze, sprzedawcy czy też stanowisk administracyjnych (odpowiednio po jednym wskazaniu).
- 2) optymistycznym jest fakt, że ok. 36% respondentów (19 – w ciągu 5 lat i 20 do roku 2030) nie planuje i nie będzie przeprowadzało redukcji stanowisk pracy w swoich firmach.
- 3) niepokojącym jest fakt, że co czwarty respondent miał trudności z udzieleniem odpowiedzi i wybierał opcję „nie dotyczy” lub nie udzielał odpowiedzi.
- 4) około 13% biorących firm w badaniach nie jest w stanie przewidzieć, czy w przyszłości będą redukować stanowiska pracy, w tym w efekcie wprowadzanych działań związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej do roku 2030.

Uczestnicy warsztatów wskazali główne ograniczenia związane z wpływem transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej na działalność przedsiębiorstwa:

- 1) brak wśród pracodawców wiarygodnych informacji na temat transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej i związanych z nią planami, działaniami, ich efektami.

W rezultacie pracodawcy mają trudności z określeniem obecnie i w perspektywie do 2030 roku wpływu transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej na funkcjonowanie ich przedsiębiorstw;

- 2) brak jest dodatkowych instrumentów finansujących i wspierających informowanie pracodawców;
- 3) trudności z planowaniem działalności firm ze względu na nieprzewidywalne zmiany w otoczeniu, np. wywołanych COVID-19, wojną na Ukrainie, wzrostem kosztów funkcjonowania firm (koszty energii, paliw, inflacja itp.). W efekcie tych zmian obecnie pracodawcy są skoncentrowani na utrzymaniu się na rynku i poszukiwaniu możliwości obniżania kosztów działalności.

4. WSPÓŁPRACA SZKÓŁ PROWADZĄCYCH KSZTAŁCENIE W ZAWODACH SZKOLNICTWA BRANŻOWEGO Z PRACODAWCAMI

Na współczesnym rynku pracy, w środowisku pracy obserwujemy szybkie tempo zachodzących zmian spowodowane ciągłym rozwojem technologicznym. Zmianom tym towarzyszy pojawienie się zapotrzebowania na nowe kompetencje i kwalifikacje zawodowe zatrudnionych w firmach pracowników. Chcąc skutecznie odpowiedzieć na zaobserwowany wzrost zapotrzebowania na pracowników o nowych kwalifikacjach, niezbędna jest ścisła współpraca pracodawców z systemem edukacji zawodowej na wszystkich poziomach, w tym na poziomie szkolnictwa branżowego. Kluczowe staje się tworzenie warunków dla rozwoju współpracy między szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe a przedsiębiorstwami. Ścisła współpraca na polu edukacja – rynek pracy może umożliwić m.in. uczniowi – przyszłemu pracownikowi nabycie kwalifikacji zawodowych w rzeczywistym środowisku pracy, zapoznanie się z dostępnymi w firmie technologiami, z obsługiwanymi maszynami, urządzeniami i narzędziami. Uczeń po zakończeniu zajęć praktycznych w przedsiębiorstwie staje się często pełnowartościowym pracownikiem, gotowym do podjęcia zatrudnienia. Poprzez takie efekty wzajemnej współpracy na linii szkoła – pracodawca niweluje się problemy zdiagnozowane w badaniu ogólnopolskim¹¹, z których wynika, że znaczna część polskich pracodawców doświadczała problemów ze znalezieniem pracowników o odpowiednich kompetencjach zawodowych na oferowane przez nich stanowiska pracy.

Zgodnie ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) kluczowe w zapewnieniu spójności społecznej jest zwiększanie szans zatrudnienia poprzez dostosowanie treści i procesu kształcenia do oczekiwań rynku pracy¹². Proces dostosowania wymaga zaangażowania się w niego nie tylko przedstawiciele szkół prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa zawodowego, lecz także pracodawców.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) wspomina także o nowym modelu kształcenia zawodowego, w którym główny nacisk położony zostanie na wzmocnienie współpracy i partycypacji pracodawców w kształtowaniu programów nauczania (w zakresie praktycznej nauki zawodu, a w szczególności zasad kształcenia dualnego i zwiększonego

¹¹ *Jak rozwiązać problem niedoboru talentów? Przygotuj, pozyskuj, pożyczaj i przenieś. Badanie Niedoborów Talentów 2018*, ManpowerGroup. Bilans Kapitału Ludzkiego 2017 Raport z badania ludności w wieku 18-70 lat., PARP, Warszawa, 2018.

¹² *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, s.12, <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju> (dostęp: 12.12.2022).

praktycznego wymiaru zajęć¹³. Realizacja nowego modelu kształcenia zawodowego wymaga także wzmocnienia procesów aktualizacji wiedzy pracowników oraz nauczycieli zawodu.

Zwiększenie skuteczności, efektywności oraz zharmonizowanie z rynkiem pracy kształcenia zawodowego wymaga współdziałania szkolnictwa zawodowego z rynkiem pracy przede wszystkim na poziomie lokalnym.

Również autorzy Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 zwracają uwagę na fakt, że szczególnie ważne jest zapewnienie udziału lokalnych firm w procesie kształcenia kompetencji zawodowych uczniów¹⁴.

Ministerstwo Edukacji Narodowej i Nauki wskazuje, że tzw. nowe szkolnictwo branżowe wprowadzone od 2017 roku (branżowe szkoły I stopnia, branżowe szkoły II stopnia, technika i szkoły policealne) ma bazować na ścisłej współpracy z przedstawicielami pracodawców¹⁵. W art. 68 ust. 7 pkt 2 ustawy – Prawo oświatowe, czytamy że dyrektor szkoły chcąc utworzyć nowy kierunek kształcenia dla zawodu szkolnictwa branżowego, zobowiązany jest do nawiązania współpracy z pracodawcą właściwym dla zawodu lub branży zawodowej. Współpraca ta może obejmować m.in.:

- 1) udział pracodawców w tworzeniu klasy patronackiej,
- 2) realizację kształcenia zawodowego, w tym praktycznej nauki zawodu we współpracy z pracodawcą,
- 3) wsparcie przez pracodawców wyposażenia warsztatów lub pracowni szkolnych,
- 4) udział w organizacji egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie,
- 5) wsparcie procesów doskonalenia zawodowego nauczycieli kształcenia zawodowego, poprzez organizację szkoleń branżowych czy też staży w firmach,
- 6) realizację doradztwa zawodowego i promocji kształcenia zawodowego¹⁶.

W związku z tym szkoła branżowa, aby być bliżej rynku pracy i zwiększyć szanse na zatrudnienie swoich absolwentów, powinna ściśle współpracować w szczególności z lokalnymi pracodawcami. Poprzez takie działania promowane jest szkolnictwo branżowe, a tym samym wzrasta jego prestiż w społeczeństwie.

W diagnozie sytuacji społeczno-gospodarczej przedstawionej w Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku¹⁷ sformułowanych zostało 8 kluczowych wyzwań dla Wielkopolski

¹³ *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, s. 84: <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju> (dostęp: 12.12.2022).

¹⁴ *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030*, s. 12: <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego> (dostęp: 12.12.2022).

¹⁵ *Obowiązek współpracy szkół z pracodawcami* – Ministerstwo Edukacji i Nauki – Portal Gov.pl (www.gov.pl)

¹⁶ Tamże.

¹⁷ *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*. Zarząd Województwa Wielkopolskiego, Poznań, 27 stycznia 2020 roku, s. 20.

w których poruszono kwestię szkolnictwa branżowego w powiązaniu z rynkiem pracy. W wyzwaniu 2. Rozwijanie i efektywne wykorzystanie kapitału ludzkiego zasygnalizowano m.in. że:

- 1) umiejętności pracowników coraz częściej nie odpowiadają potrzebom zgłaszanym przez pracodawców;
- 2) w Wielkopolsce pomimo istnienia znacznego potencjału bazy edukacyjnej umożliwiającej kształcenie na wszystkich poziomach jest zbyt małe w stosunku do potrzeb rynku pracy zainteresowanie kształceniem zawodowym i technicznym;
- 3) nadal wysoki jest odsetek absolwentów, którzy nie kończą edukacji z uprawnieniami do wykonywania zawodu;
- 4) w obszarze szkolnictwa zawodowego zasadniczym problemem jest niedostateczna współpraca między szkołami a środowiskiem pracodawców. Szczególnie ważne jest zapewnienie udziału lokalnych firm w procesie kształcenia kompetencji zawodowych;
- 5) problemem na styku edukacji i rynku pracy jest niedostatecznie rozwinięte doradztwo zawodowe w szkołach, skutkujące często przypadkowym, opartym na pozamerytorycznych przesłankach, wyborem kierunku dalszego kształcenia. Duża część wielkopolskich szkół nie realizuje doradztwa zawodowego lub czyni to w minimalnym zakresie;
- 6) wyzwaniem jest zwiększanie szans na zatrudnienie przez dostosowanie procesu kształcenia do oczekiwań pracodawców, a jednocześnie do potrzeb innowacyjnej gospodarki.

Wśród słabych stron województwa wielkopolskiego wskazano m.in. niezadowalającą jakość edukacji zawodowej oraz współpracę między szkołami a środowiskiem pracodawców¹⁸. W Strategii autorzy widzą konieczność włączenia się na szeroką skalę pracodawców w proces kształcenia, w szczególności zawodowego (kształcenie dualne, w tym w zawodach rzemieślniczych), i egzaminowania, a także zwiększenia poziomu przygotowania i praktycznego doświadczenia nauczycieli i wykładowców, racjonalizacji wyboru ścieżki edukacyjnej oraz rozwoju doradztwa i poradnictwa zawodowego¹⁹.

Na konieczność podjęcia wyzwań dopasowania kwalifikacji i umiejętności zawodowych mieszkańców Wielkopolski Wschodniej do potrzeb rynku pracy oraz zwiększanie ich szans na zatrudnienie przez podnoszenie jakości kształcenia i dopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy, upowszechnienie kształcenia ustawicznego i możliwości przekwalifikowania, szczególnie w przypadku pracowników odchodzących z sektora paliwowo-energetycznego zwrócili uwagę autorzy opracowania „Sprawiedliwa transformacja w Wielkopolsce Wschodniej – diagnoza i wytyczne”²⁰.

¹⁸ Tamże, s. 41.

¹⁹ Tamże, s. 61.

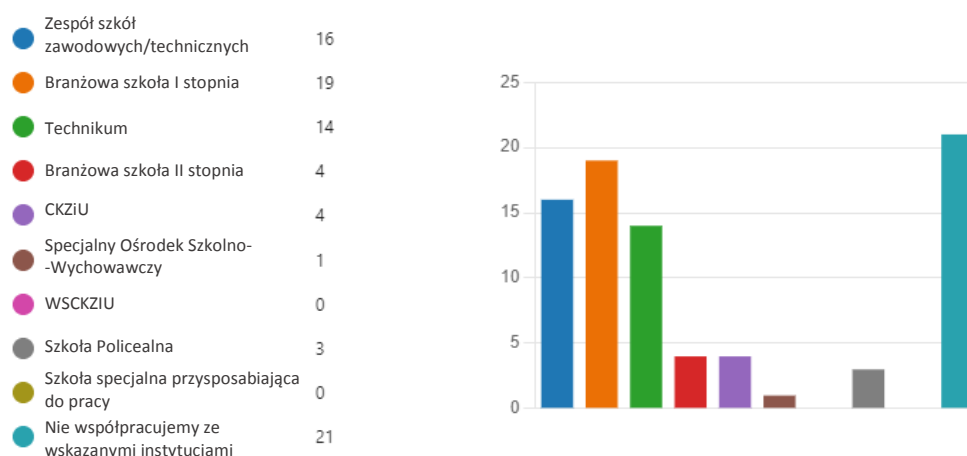
²⁰ M. Hetmański, D. Kiewra, D. Iwanowski, P. Czyżak: *Sprawiedliwa transformacja w Wielkopolsce Wschodniej – diagnoza i wytyczne*, Fundacja WWF Polska, 2021, s. 13.

Uwzględniając powyższe, w rozdziale przedstawiono wyniki badań ankietowych ukierunkowanych na diagnozę stanu współpracy między szkolnictwem branżowym a rynkiem pracy w powiatach Wielkopolski Wschodniej. Chcąc uzyskać jak najbardziej obiektywny obraz współpracy pozyskano opinię zarówno od przedstawicieli szkolnictwa branżowego, jak i pracodawców działających na terenie Wielkopolski Wschodniej.

4.1. Współpraca szkół/placówek szkolnictwa branżowego z pracodawcami w opinii przedstawicieli szkół i pracodawców

Wyniki ogólnopolskich badań²¹ przeprowadzonych w latach 2010–11 wskazują m.in., że około 23% ankietowanych przedsiębiorstw deklaruowało współpracę ze szkołą lub centrum kształcenia praktycznego. Sytuacja ta z czasem ulegała poprawie i z badań przeprowadzonych w latach 2017–2018 w województwie dolnośląskim wynikało, że odsetek firm współpracujących ze szkołami zawodowymi był uzależniony od formy współpracy i wynosił od 22,6% przy organizacji staży dla uczniów we współpracy ze szkołami do 44,2% przy organizowaniu praktyk we współpracy ze szkołami²².

Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika, że około 62% pracodawców z Wielkopolski Wschodniej zadeklarowało, że jest zaangażowanych we współpracę z różnego rodzaju typami szkół i placówek prowadzących kształcenie branżowe (rys. 4.1). Respondenci deklaruowali, że najczęściej podejmowali współpracę z branżową szkołą I stopnia (dawniej zasadniczą szkołą zawodową) – ok. 34% wskazań, zespołem szkół zawodowych (ok. 29%) i technikum (25%).

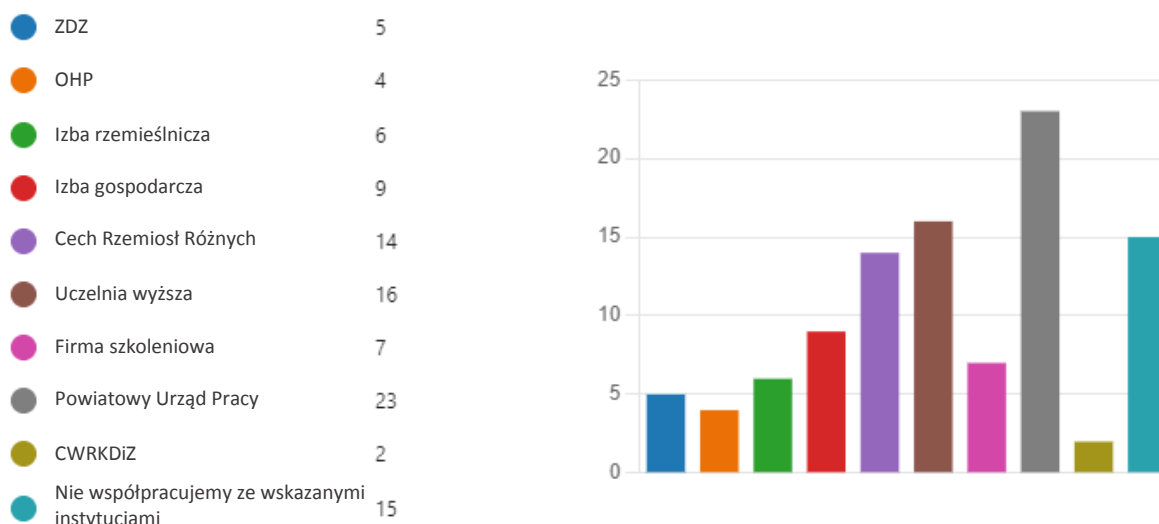
Rys. 4.1. Współpraca firm z różnego typu szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie branżowe (N=56)
Źródło: opracowanie własne.

²¹ *Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport końcowy.* Ministerstwo Edukacji Narodowej Departament Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego, Warszawa, luty 2011.

²² *Współpraca szkolnictwa zawodowego z przedsiębiorcami w województwie dolnośląskim.* Biostat, Wałbrzych, listopad 2019, s. 42.

Uczestnicy warsztatów zasygnalizowali konieczność podjęcia w Wielkopolsce Wschodniej szeroko zakrojonych działań ukierunkowanych na poprawę zaangażowania się pracodawców we współpracę ze szkołami.

Pracodawcy z Wielkopolski Wschodniej biorący udział w badaniu ankietowym dość chętnie współpracują z instytucjami z otoczenia szkół, w tym z powiatowymi urzędami pracy (41% badanych), uczelniami wyższymi (ok. 29%), czy też cechami rzemiosł różnych (25%) (rys. 4.2).

Rys. 4.2. Współpraca firm z Wielkopolski Wschodniej z różnego typu podmiotami (N=56)

Źródło: opracowanie własne.

Podejmowana przez pracodawców współpraca z wyżej wskazanymi podmiotami na rys. 4.1 i 4.2 ma w większości przypadków charakter okazjonalny, co też potwierdziło 63% ankietowanych (rys. 4.3).

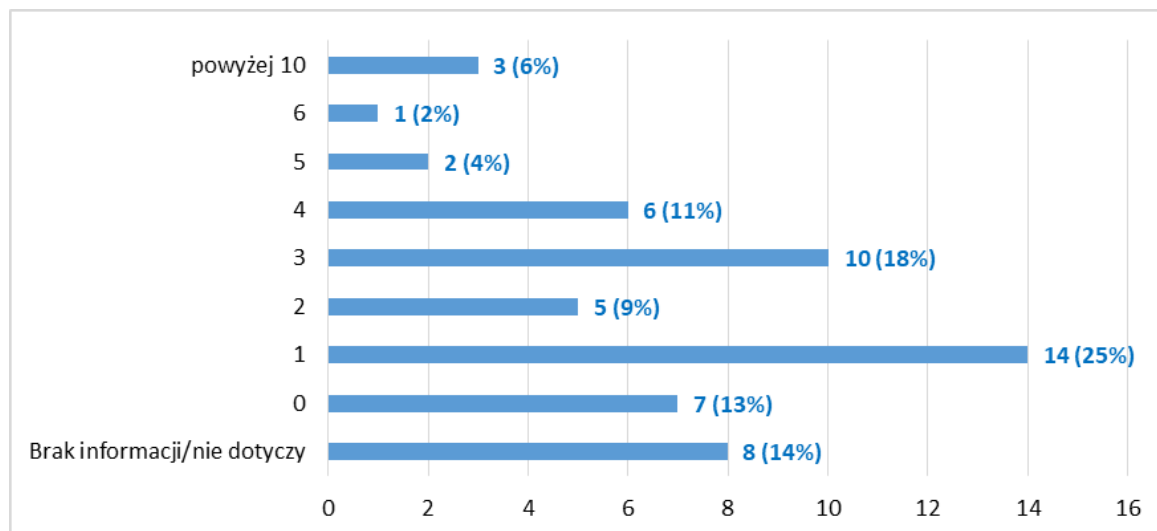

Rys. 4.3. Częstotliwość współpracy przedsiębiorstw z Wielkopolski Wschodniej ze szkołami/placówkami zaangażowanymi w kształcenie branżowe (N=56)

Źródło: opracowanie własne.

Z danych uzyskanych od respondentów z firm wynika, że podmioty, które oni reprezentują, najczęściej współpracują z 1 instytucją edukacyjną (rys. 4.4). Takiej odpowiedzi udzieliło 25% uczestników badania. Natomiast 18% wskazało, że współpracuje z 3 podmiotami. Dane te są zbieżne

z badaniami prowadzonymi w województwie dolnośląskim, gdzie również większość przedsiębiorstw współpracujących ze szkołami wskazywało na kontakty jedynie z jedną placówką²³.

Rys. 4.4. Liczba instytucji edukacyjnych, z którymi współpracują przedsiębiorstwa (N=56)

Źródło: opracowanie własne.

Przedstawiciele firm uczestniczący w badaniu ankietowym dość jednoznacznie opowiedzieli się (ponad 80% badanych), że stroną inicjującą współpracę między szkołą a pracodawcami powinny być pracownicy szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej (rys. 4.5). Warto nadmienić, że przyjęcie takiego stanowiska przez pracodawców jest zgodne z wynikami badań w województwie dolnośląskim, gdzie dodatkowo ustalono, że poszukiwanie partnerów ze środowiska pracodawców oparte jest przede wszystkim na kontaktach osobistych nauczycieli i dyrekcji²⁴. Z badań prowadzonych w roku 2013 także wynika iż 90% przedstawicieli szkół i placówek deklaruje, że inicjatywa wspólnego organizowania praktyk wychodzi na ogół od szkoły do przedsiębiorstwa²⁵. Autorzy tych badań zwrócili także uwagę na konieczność zmiany podejścia i mentalności pracodawców w kwestii współpracy ze szkołami, którzy w ich ocenie nastawieni są na chwilową i doraźną współpracę ze szkołami²⁶. Autorzy raportu dotyczącego oceny stopnia zainteresowania pracodawców współpracą z placówkami kształcenia zawodowego zwracają uwagę na odpowiedzialność społeczną pracodawców, którzy to w ich ocenie

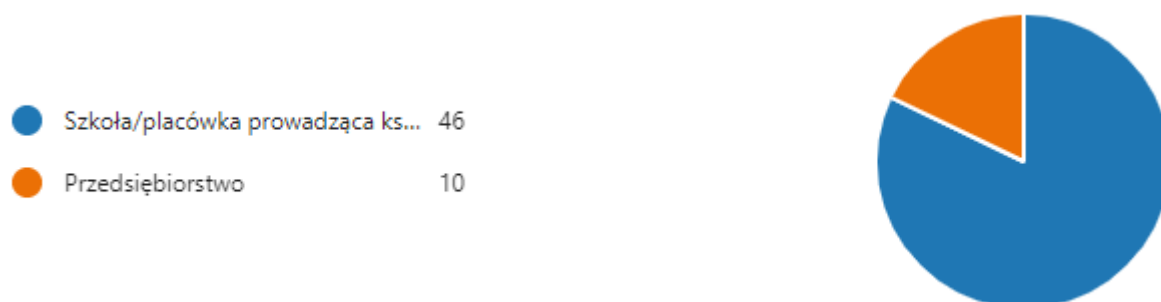
²³ *Współpraca szkolnictwa zawodowego z przedsiębiorcami w województwie dolnośląskim*, Biostat, Wałbrzych, 2019, s. 37.

²⁴ Tamże, s. 37.

²⁵ P. Zaręba, R. Kępczyk, J. Misztal, M. Hadrian, A. Biernat: *Współpraca szkół zawodowych z pracodawcami – przykładowe rozwiązania*, Warszawa, KOWEZiU, 2013, s.26.

²⁶ Tamże, s. 26.

powinni inicjować współpracę ze szkołami, informować o potrzebach kompetencyjnych pracowników²⁷.

Rys. 4.5. Strona inicjująca współpracę między szkołą a pracodawcą w ocenie przedstawicieli pracodawców (N=56)

Źródło: opracowanie własne.

W przeprowadzonym badaniu przedstawiciele pracodawców poproszono także o wskazanie korzyści ze współpracy firm ze szkołami i placówkami zaangażowanymi w kształcenie zawodowe. Z badań wynika, że korzyści po stronie firm powiązane są m.in. z:

- 1) umożliwieniem młodym ludziom odbycia szkolenia w rzeczywistym środowisku pracy i poznania przedsiębiorstwa od wewnątrz;
- 2) przygotowaniem potencjalnych przyszłych już wykwalifikowanych pracowników dla przedsiębiorstwa;
- 3) wyszkoleniem przyszłego pracownika, zgodnie z oczekiwaniami i potrzebami pracodawcy;
- 4) możliwościami poznania i sprawdzenia młodych ludzi w środowisku pracy, oceny ich zaangażowania;
- 5) pozyskaniem wiedzy o dobrze wyszkolonych absolwentach;
- 6) wsparciem w procesach produkcyjnych zespołu pracodawcy przez wykonywanie prac przez uczniów;
- 7) dostępem do osób posiadających pożądane przez pracodawców kwalifikacje, uprawnienia;
- 8) możliwościami pozyskania przyszłych pracowników;
- 9) ułatwieniem dostępu do potencjalnych pracowników;
- 10) skróceniem procesu adaptacji nowych pracowników, którzy uczestniczyli w zajęciach praktycznych u pracodawcy;
- 11) promocją marki przedsiębiorstwa w otoczeniu lokalnym, wśród uczniów i ich rodzin, kadry pedagogicznej;

²⁷ Raport końcowy w ramach badania: ocena stopnia zainteresowania pracodawców współpracą z placówkami kształcenia zawodowego w zakresie praktycznych form nauczania i przygotowania zawodowego w kontekście wdrażania Działania 9.2 PO KL, Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, Warszawa 2010.

- 12) rozpoznaniem kompetencji młodych osób biorących udział w zajęciach praktycznych w firmie;
- 13) promocją kształcenia zawodowego;
- 14) wymianą informacji użytecznych dla obu stron;
- 15) lepszym przygotowaniem uczniów, kadry pedagogicznej do zmian na rynku pracy w danym sektorze;
- 16) zwiększeniem świadomości uczniów i rodziców w wyborze ścieżki kształcenia ucznia;
- 17) podniesieniem jakości kształcenia zawodowego uczniów/absolwentów szkół zawodowych i lepszym dopasowaniem do potrzeb rynku pracy;
- 18) zwiększeniem wpływu przedsiębiorcy na treści czy wręcz kierunki kształcenia zawodowego zamieszczone w ofercie dydaktycznej szkoły zawodowej;
- 19) faktem, że szkoły przygotowują młode osoby do wejścia w rynek pracy, a współpraca z przedsiębiorcami daje im możliwość konfrontacji, czy przekazywana teoria przekłada się na praktyczne zastosowanie zdobytej wiedzy.

W ocenie nielicznej grupy przedstawicieli pracodawców korzyści ze współpracy firm ze szkołami/placówkami zaangażowanymi w kształcenie zawodowe są znikome, *gdyż szkoły – dyrektorzy nie rozumieją faktu, że uczniowie zawierają umowę o pracę z pracodawcą i to pracodawca decyduje o działaniach ucznia, a nie szkoła*. W tym przypadku wychodzi na jaw niewiedza pracodawców odnośnie do specyfiki kształcenia branżowego, w szczególności konieczności zrealizowania przez ucznia wszystkich efektów kształcenia zawartych w podstawie programowej dla zawodu, a tym samym przygotowania się do zdania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie szkolnictwa branżowego.

W przeprowadzonych badaniach niepokojącym może być także fakt, że prawie 50% respondentów nie udzieliło odpowiedzi, wybrało opcję „nie dotyczy” lub że trudno im wskazać korzyści po stronie przedsiębiorstw ze współpracy ze szkołami/placówkami zaangażowanymi w kształcenie zawodowe.

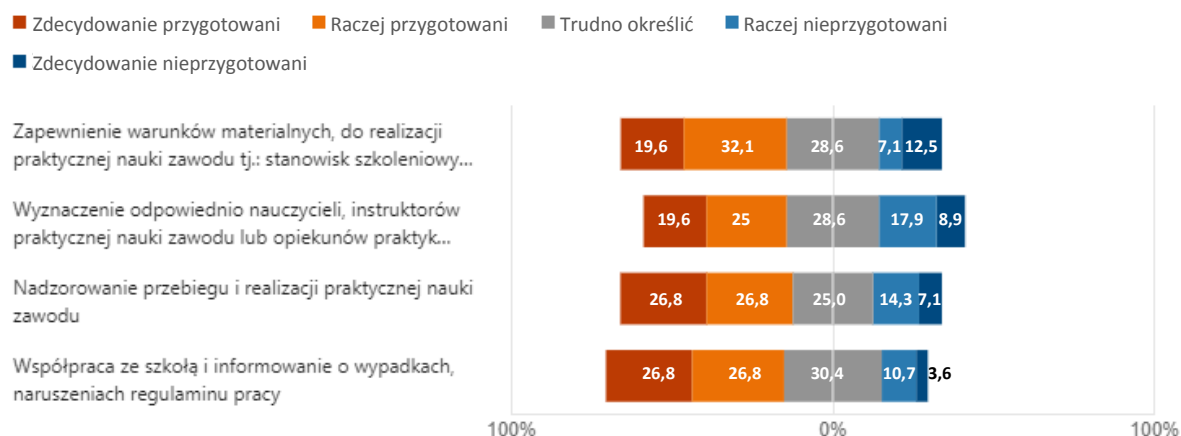
Kolejnym istotnym elementem z punktu widzenia współpracy między pracodawcami a szkołami branżowymi była kwestia oceny stopnia przygotowania pracodawców do podjęcia/realizacji współpracy ze szkołami/placówkami w wybranych obszarach. Ocenie poddano cztery obszary współpracy, a wyniki zbiorcze z badań przedstawiono na rys. 4.6. Z uzyskanych danych wynika, że ponad 54% respondentów wybierając odpowiedzi „zdecydowanie przygotowani” i „raczej przygotowani” potwierdziło, że najlepiej są przygotowani do:

- 1) nadzorowania przebiegu i realizacji praktycznej nauki zawodu,
- 2) współpracy ze szkołą i informowania o wypadkach naruszenia regulaminu pracy.

Ponad 50% pracodawców biorących udział w badaniu stwierdziło także, że nie mieliby problemów z zapewnieniem uczniom odpowiednich warunków materialnych do realizacji praktycznej nauki

zawodu, tj.: stanowisk szkoleniowych wyposażonych w niezbędne urządzenia, sprzęt, narzędzia, materiały i dokumentację techniczną, a także z wyznaczeniem odpowiednich pracowników pełniących zadania instruktorów praktycznej nauki zawodu lub opiekunów praktyk zawodowych.

Zastanawia fakt, że w czterech wyszczególnionych obszarach, trzech z dziesięciu badanych miało trudności z udzieleniem odpowiedzi na pytanie: *W jakim stopniu jesteście Państwo jako firma przygotowani do podjęcia/realizacji współpracy ze szkołami/placówkami w wyszczególnionych zakresach?*

Rys. 4.6. Stopień przygotowania pracodawców z Wielkopolski Wschodniej do podjęcia/realizacji współpracy ze szkołami/placówkami w 4 obszarach (N=56)

Źródło: opracowanie własne.

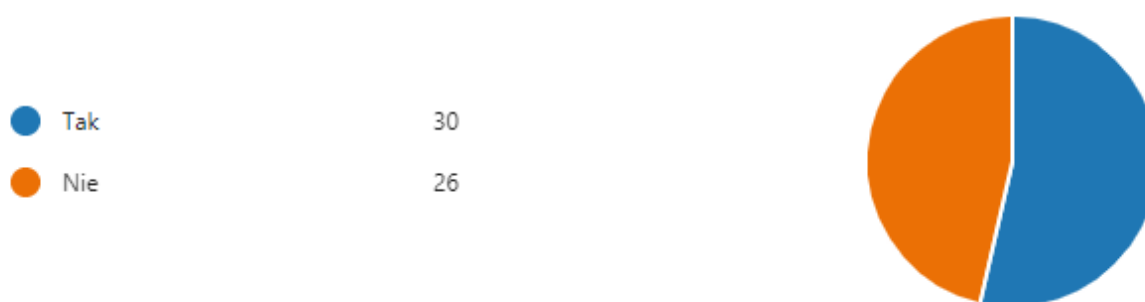
4.1.1. Praktyczna nauka zawodu jako jedna z formy współpracy szkolnictwa branżowego z pracodawcami

Zgodnie z zapisami zawartymi w ustawie Prawo oświatowe (Dz.U.2021.1082 tj., art. 120) podstawową formą kształcenia umożliwiającą zdobycie wiedzy i umiejętności zawodowych w rzeczywistym środowisku pracy jest **praktyczna nauka zawodu** dla uczniów. W ustawie zapisano, że praktyczna nauka zawodu może odbywać się u pracodawców lub w indywidualnych gospodarstwach rolnych, zapewniających rzeczywiste warunki pracy, a także w centrach kształcenia zawodowego, warsztatach szkolnych, pracowniach szkolnych i placówkach kształcenia ustawicznego. Rozporządzenie z dnia 22 lutego 2019 roku w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz.U. 2019 poz. 391) w §4. ust. 1. dookreśla, że praktyczna nauka zawodu może być organizowana w formie **zajęć praktycznych**, a w technikum, branżowej szkole II stopnia i szkole policealnej – także w formie **praktyk zawodowych**.

Przy czym zajęcia praktyczne organizuje się dla uczniów i młodocianych w celu opanowania przez nich umiejętności zawodowych niezbędnych do podjęcia pracy w danym zawodzie szkolnictwa

branżowego. Natomiast praktyki zawodowe organizuje się dla uczniów w celu zastosowania i pogłębienia zdobytej wiedzy i umiejętności zawodowych w rzeczywistych warunkach pracy.

W przeprowadzonych badaniach ankietowych zapytano przedstawicieli pracodawców o to, czy ich przedsiębiorstwo angażuje się w organizację praktycznej nauki zawodu dla uczniów. Ponad połowa respondentów (53%) potwierdziła, że ich firmy udostępniają swoje zaplecze techniczne i instruktorów, by zorganizować praktyczną naukę zawodu dla uczniów szkół i placówek prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej (rys. 4.7).

Rys. 4.7. Zaangażowanie pracodawców z Wielkopolski Wschodniej w organizację praktycznej nauki zawodu dla uczniów (N=56)

Źródło: opracowanie własne.

W kolejnym pytaniu respondenci, których firmy angażują się w organizację praktycznej nauki zawodu dla uczniów, poproszeni zostali o wskazanie zawodów szkolnictwa branżowego, na rzecz których prowadzona jest praktyczna nauka zawodu. Z uzyskanych danych wynika, że 30 respondentów w sumie wskazało 45 zawodów, z czego w 21 przypadkach podano poprawną nazwę zawodu zgodnie z przyjętą w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, dla 14 zawodów podano nazwę potoczną, a w przypadku 11 zawodów zostały podane nazwy zawodów, dla których kwalifikacje zawodowe zdobywa się na uczelniach wyższych.

Obowiązujące ustawodawstwo dopuszcza także taką sytuację, w których minister właściwy do spraw oświaty i wychowania może zawierać porozumienia z organizacjami pracodawców, przedsiębiorstwami, samorządami gospodarczymi oraz innymi organizacjami pozarządowymi w celu poprawy stanu kształcenia zawodowego, w szczególności realizacji praktycznej nauki zawodu (ustawa Prawo oświatowe (Dz.U.2021.1082 tj., art. 120, ust. 6). Jednakże dany zapis nie jest powszechną praktyką spotykaną w polskiej rzeczywistości.

O podanie danych ilościowych charakteryzujące współpracę szkół z pracodawcami w ramach praktycznej nauki zawodu w poszczególnych zawodach szkolnictwa branżowego poproszeni zostali także przedstawiciele szkół i placówek prowadzących kształcenie branżowe w Wielkopolsce Wschodniej. Stosowne wyniki z podziałem na poszczególne powiaty i typy szkół przedstawiono

w tabeli 4.1. Z uzyskanych danych odnośnie do praktycznej nauki w przedsiębiorstwach wynika m.in., że:

- 1) na 96 wskazanych zawodów kształconych w Branżowej Szkole I Stopnia w przypadku 64 (67% wskazań) szkoła współpracuje minimalnie z jednym lub maksymalnie z 5 pracodawcami, 16 (17%) z grupą od 6 do 10 pracodawców, w przypadku 9 – z grupą od 11 do 20 pracodawców;
- 2) na 72 wskazanych zawodów kształconych w technikum w przypadku 30% (22) wskazań szkoły współpracują z grupą od 11 do 20 pracodawców, 26% (19) z grupą od 6 do 10 pracodawców, 25% (18) z grupą powyżej 21 pracodawców;
- 3) w technikach pod względem liczby deklarowanych pracodawców jest lepsza sytuacja w obszarze współpracy z pracodawcami przy organizacji praktycznej nauki zawodu dla uczniów niż w szkołach branżowych I stopnia;
- 4) rekordziści zadeklarowali, iż podjęli współpracę:
 - z 63 pracodawcami w zawodzie szkolnym fryzjer (szkoła w Koninie);
 - z 50 pracodawcami w ramach zawodu technik mechanizacji rolnictwa i agrottroniki (szkoła w powiecie kolskim);
 - z 48 pracodawcami w ramach zawodu mechanik pojazdów samochodowych (szkoła w Koninie).

Tabela 4.1. Orientacyjna liczba pracodawców, z którymi szkoła/placówka współpracuje w ramach poszczególnych zawodów szkolnictwa branżowego przy organizacji praktycznej nauki zawodu dla uczniów

Liczba pracodawców	Typ szkoły	Miasto Konin	Powiat koniński	Powiat turecki	Powiat słupecki	Powiat kolski	Ogółem
Brak informacji	BS I	1	0	0	0	0	1
	T	3	0	0	0	0	3
	SP	3	0	0	0	0	3
Od 1 do 5	BS I	16	13	2	29	4	64
	T	5	1	2	0	2	10
	SP	1	0	0	0	0	1
Od 6 do 10	BS I	10	1	0	5	0	16
	T	1	7	4	3	4	19
	SP	0	0	0	0	0	0
Od 11 do 20	BS I	5	0	9**	2	1	17
	T	5	2	3	3	9	22
	SP	1	0	0	0	0	1
Powyżej 21	BS I	3	1	0	0	3	7
	T	2	0	14*	0	1	17
	SP	1	0	0	0	0	1

* Szkoła zadeklarowała, że współpracuje z 348 firmami na 14 kierunkach, więc uśredniono wynik i wskazano 14 kierunków (zawodów) po ok. 25 pracodawców.

** Szkoła zadeklarowała, że współpracuje średnio z 20 pracodawcami w jednym zawodzie szkolnym, z oferty zamieszczonej na stronie www wynika, że w BSI prowadzi kształcenie w 9 zawodach szkolnictwa branżowego.

Źródło: opracowanie własne.

Szczegółowe zestawienie danych dotyczących poszczególnych zawodów i liczby współpracujących pracodawców ze szkołą/placówką prowadzącą kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego przedstawiono w tabeli będącej załącznikiem nr 10.1 do niniejszego raportu z badań.

Należy podkreślić, że Ministerstwo Edukacji i Nauki nałożyło obowiązek na dyrektora szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe, aby przed wprowadzeniem nowego zawodu do kształcenia w szkole nawiązał współpracę z pracodawcą właściwym dla zawodu lub branży. Nakaz do nawiązania współpracy z pracodawcą ma zastosowanie od roku szkolnego 2019/2020 – 2021/2022 do szkół rozpoczynających kształcenie w nowych zawodach, a od roku szkolnego 2022/2023 i w kolejnych latach szkolnych do wszystkich szkół prowadzących kształcenie zawodowe²⁸.

W ocenie przedstawicieli szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej głównym czynnikiem decydującym o wyborze pracodawcy, u którego ma być realizowana praktyczna nauka zawodu dla uczniów jest przede wszystkim chęć współpracy ze szkołą (tabela 4.2). Kolejnym aspektem niezbędnym do podjęcia współpracy szkoła – pracodawca na rzecz praktycznej nauki zawodu uczniów w firmie jest dysponowanie parkiem maszynowym pozwalającym na zrealizowanie efektów kształcenia z zawartych w programie zajęć praktycznych. Przypomnijmy, że dla każdego zawodu z klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego opracowane zostały podstawy programowe kształcenia, w których zawarto kwalifikacje i efekty kształcenia. Zapisy w podstawie służą do opracowania programów nauczania w zawodzie, w tym programu zajęć praktycznych.

Przy wyborze pracodawców dyrekcja szkół branżowych bierze także pod uwagę opinie uczniów, którzy w tych firmach już odbywali zajęcia praktyczne. W ocenie dyrekcji szkół bardzo ważna jest dobra atmosfera pracy, dzięki której m.in. uczeń może w sposób bezstresowy, a tym samym bardziej efektywnie opanować efekty kształcenia założone w programie zajęć praktycznych.

Dość istotnym czynnikiem przy wyborze pracodawców do organizacji zajęć praktycznych dla uczniów są kwalifikacje zawodowe i pedagogiczne pracowników oddelegowanych do opieki nad uczniami w firmie. Kwalifikacje te są ogólnie uregulowane prawnie. Zgodnie z zapisami zawartymi w §10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r w *sprawie praktycznej nauki zawodu* instruktorami praktycznej nauki zawodu mogą być:

- 1) pracownicy, dla których praca dydaktyczna i wychowawcza z uczniami lub młodocianymi stanowi podstawowe zajęcie i jest wykonywana w tygodniowym wymiarze godzin przewidzianym dla nauczycieli, albo
- 2) pracodawcy lub wyznaczeni przez nich pracownicy, dla których praca dydaktyczna i wychowawcza z uczniami lub młodocianymi nie stanowi podstawowego zajęcia lub jest

²⁸ *Obowiązek współpracy szkół z pracodawcami* – Ministerstwo Edukacji i Nauki, Portal Gov.pl (www.gov.pl) (dostęp:12.12.2022).

wykonywana w tygodniowym wymiarze godzin niższym niż przewidziany dla nauczycieli w ramach obowiązującego ich tygodniowego czasu pracy.

Wśród poddanych ocenie respondentów ze szkół i placówek prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej najmniej istotnymi czynnikami przy wyborze przedsiębiorstwa, w którym ma być realizowana praktyczna nauka zawodu uczniów, są:

- 1) położenie firmy (dobry dojazd dla ucznia),
- 2) przyjmowanie praktykantów w terminach dogodnych dla szkoły.

Tabela 4.2. Czynniki brane pod uwagę przez dyrekcję szkół branżowych przy wyborze przedsiębiorstwa, w którym ma być realizowana praktyczna nauka zawodu w Wielkopolsce Wschodniej (N=26)

Lp.	Czynniki	Skala oceny				
		Tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Nie mam zdania
1	Chęć współpracy ze szkołą	21	1	1	1	1
2	Wyposażenie zakładu pracy	19	3	2	1	1
3	Możliwość realizacji podstawy programowej	19	3		2	1
4	Dobra atmosfera pracy	19	2	2	1	1
5	Opinie uczniów, którzy odbyli zajęcia praktyczne w firmie	19	3		2	2
6	Kwalifikacje zawodowe i pedagogiczne pracowników oddelegowanych do opieki nad uczniami	16	4	2	1	1
7	Położenie firmy (dobry dojazd dla ucznia)	14	6		2	1
8	Przyjmowanie praktykantów w terminach dogodnych dla szkoły	12	7		2	3

Źródło: opracowanie własne.

Przypomnijmy, że w polskim systemie kształcenia zawodowego w zawodach szkolnictwa branżowego istnieje podział **praktycznej nauki zawodu** na **zajęcia praktyczne** i **praktyki zawodowe**. Nasze ustawodawstwo dopuszcza, że **zajęcia praktyczne**, które są realizowane w szkołach branżowych I stopnia, technikach, szkołach policealnych i branżowych szkół II stopnia mogą odbywać się:

- 1) wyłącznie w szkole,
- 2) częściowo w szkole i częściowo u pracodawcy,
- 3) lub w całości u pracodawcy.

Natomiast **praktyki zawodowe** organizowane są dla uczniów techników, szkół policealnych i branżowych szkół II stopnia i przeprowadzane u pracodawcy lub w indywidualnym gospodarstwie rolnym. Wymiar godzin praktyk zawodowych został określony w podstawie programowej kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego.

W przeprowadzonych badaniach 24 szkoły i placówki prowadzące kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego wskazały miejsca dla 121 zawodów, w których realizują praktyczną naukę zawodu (tabela 4.3). W przypadku szkół branżowych I stopnia w zdecydowanej większości wskazań praktyczną naukę zawodu uczniowie odbywają u pracodawców. Jednakże należy uzyskane dane

skorygować, gdyż głównym czynnikiem mającym wpływ na jego wielkość jest oferta 20 zawodów szkolnictwa branżowego, które w ramach systemu kształcenia dualnego kształcone są w Branżowej Szkole I Stopnia Rzemieślniczej Szkoły Zawodowej Cechu Rzemiosł Różnych w Koninie. W przypadku zawodów szkolnictwa branżowego kształconych w technikach w Wielkopolsce Wschodniej zajęcia praktyczne odbywają się głównie w pracowniach szkolnych. W szkole policealnej uczniowie zajęcia praktyczne odbywają u pracodawców.

Szczegółowe zestawienie danych dotyczących realizacji praktycznej nauki zawodu w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej w poszczególnych zawodach, szkołach, powiatach, wraz ze wskazaniem formy realizacji przedstawiono w tabeli będącej załącznikiem nr 10.2 do niniejszego raportu z badań.

Natomiast w przypadku **praktyk zawodowych** organizowanych dla uczniów techników, szkół policealnych i branżowych szkół II stopnia respondenci wypowiedzieli się w kwestii 75 zawodów kształconych na poziomie technikum. Z uzyskanych danych wynika, że głównym miejscem realizacji praktyki zawodowej dla uczniów z techników w Wielkopolsce Wschodniej są firmy (tabela 4.4). Tylko w 12 przypadkach wskazano na inne miejsca, stanowiące uzupełnienie możliwości kształcenia u pracodawców.

Tabela 4.3. Realizacja praktycznej nauki zawodu w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=24)

Lp.	Typ szkoły/placówki	Miejsca	Czasookres	Miasto Konin (MK)	Powiat koniński (PK)	Powiat turecki (PT)	Powiat słupecki (PS)	Powiat kolski (PKO)	Ogółem
1)	Branżowa Szkoła I Stopnia	Pracodawca	Obecnie	29	3		1	1	34
			Plan 2023–2030	24	3		1	3	31
		Centrum kształcenia zawodowego	Obecnie	1	10				11
			Plan 2023–2030	1	10				11
		Warsztaty szkolne	Obecnie			2			2
			Plan 2023–2030			1			1
		Pracownia szkolna	Obecnie	1	2		2	1	6
			Plan 2023–2030	1	2		2	1	6
		Łączone (pracodawca + pracownia szkolna)	Obecnie	7	2			1	10
			Plan 2023–2030	7	2			2	11
		Łączone (pracodawca + CKZ)	Obecnie	4					4
			Plan 2023–2030	2					2
		Łączone (pracodawca + warsztaty)	Obecnie	1			1		2
			Plan 2023–2030	1			1		2
2)	Technikum	Pracodawca	Obecnie					1	1
			Plan 2023–2030				6	1	7
		Centrum kształcenia zawodowego	Obecnie				1		1
			Plan 2023–2030				1		1
		Warsztaty szkolne	Obecnie					1	1
			Plan 2023–2030					1	1
		Pracownia szkolna	Obecnie	3	9	17	5	7	41
			Plan 2023–2030	3	9	17	4	5	38
		Łączone (pracodawca + pracownia szkolna)	Obecnie				5		5
			Plan 2023–2030						0
		Łączone (pracownia + warsztaty)	Obecnie			3			3
			Plan 2023–2030			3			3
3)	Szkoła policealna	Pracodawca	Obecnie	5					5
			Plan 2023–2030	5					5

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4.4. Realizacja praktyk zawodowych w zawodach szkolnictwa branżowego kształconych w technikach w Wielkopolsce Wschodniej (N=23, 75 zawodów ogółem, w tym powtarzające się)

Lp.	Typ szkoły	Praktyka zawodowa (liczba wskazań zawodów)									
		Pracodawców		Centrum kształcenia zawodowego		Warsztaty szkolne		Placówka kształcenia ustawicznego		Pracownie szkolne	
		Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030
1)	Technikum	70	74	4	6	0	0	2	2	4	4

Źródło: opracowanie własne.

4.1.2. Zajęcia praktyczne na zasadach dualnego systemu kształcenia u pracodawców

Zajęcia praktyczne na zasadach dualnego systemu kształcenia u pracodawców są kolejną formą kształcenia, w ramach którego uczeń może nabyć praktyczne kompetencje zawodowe w rzeczywistym środowisku pracy.

Jak podano w artykule²⁹, termin „kształcenie dualne” jest różnie definiowany w literaturze. Według UNESCO³⁰ kształcenie dualne łączy możliwości odbywania praktyki zawodowej w przedsiębiorstwie i kształcenia zawodowego w szkole zawodowej w jeden cykl edukacyjny, czyli w firmie uczeń/praktykant przechodzi szkolenie praktyczne, które uzupełniane jest wiedzą teoretyczną w szkole zawodowej. Z kolei Cedefop³¹ (2014) rozważa, że kształcenie dualne dotyczy edukacji lub szkolenia łączącego okresy naprzemiennego kształcenia w instytucji edukacyjnej lub ośrodku szkoleniowym oraz w miejscu pracy. Z opracowania (S. Chatzichristou, D. Ulicna, I. Murphy, A. Curth, 2013)³² wynika, że termin „kształcenie dualne” odnosi się do faktu, iż nauczanie i uczenie się w edukacji i szkoleniu zawodowym charakteryzuje się dualizmem pod dwoma względami:

- odnoszącym się do miejsc uczenia się uczniów (szkoła oraz firma/przedsiębiorstwo), dzielącym się przy tym odpowiedzialnością za zapewnienie jakości szkolenia teoretycznego i praktycznego;
- dualizm podmiotów (publicznych i prywatnych), dzielących odpowiedzialność za politykę i praktykę kształcenia i szkolenia zawodowego.

²⁹ Ł. Białczak, P. Radomski, M. Żurek: *Analiza aspektów organizacyjnych funkcjonowania modelu kształcenia dualnego realizowanego w ramach Radomskiego Klastra Metalowego – wyniki badań ankietowych (część 1)*, Edukacja Ustawiczna Dorosłych nr 4/2021, s. 165.

³⁰ UNESCO: *Терминология технического и профессионального образования*, UNESCO, 1984, http://books.google.de/books/about/Terminology_of_Technical_and_Vocational.html?id=BTo6nQEACAAJ&redir_esc=y

³¹ Cedefop: *On the way to 2020: data for VET policies*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014.

³² Chatzichristou S., Ulicna D., Murphy I., Curth A.: *Dual education: a bridge over troubled waters?* Study. European Parliament’s Committee on Culture and Education, 2013.

W Polsce kwestie kształcenia dualnego reguluje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz.U. 2019 poz. 391 z późn. zm.), w którym podano, że zajęcia praktyczne organizuje się dla uczniów i młodocianych w celu opanowania przez nich umiejętności zawodowych niezbędnych do podjęcia pracy w danym zawodzie.

Analiza SWOT kształcenia dualnego w powiecie giżyckim (2015)³³ wskazuje na szereg korzyści, jakie mogą odnieść różne strony:

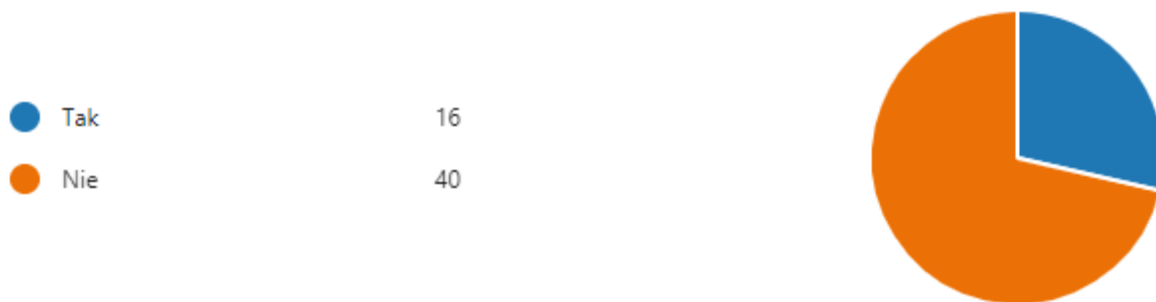
- uczeń ma możliwość nabycia praktycznych umiejętności związanych z obsługą narzędzi, urządzeń i maszyn, zapoznania się z procesem produkcji, stosowanymi technologiami, świadczonymi usługami w miejscu pracy;
- uczeń poprzez kontakt z pracownikami kształtuje swoje kompetencje personalne (np. współpraca w grupie, współpraca z klientem wewnętrznym i zewnętrznym, rozwiązywanie problemów występujących w miejscu pracy, praca w warunkach stresogennych);
- uczeń ma możliwość zetknięcia się z rzeczywistymi potrzebami pracodawcy, poznaje wymagania stawiane przyszłym kandydatom do pracy, a przez udział w zajęciach praktycznych uzupełnienia kompetencje zawodowe;
- uczeń poznaje rzeczywiste środowisko pracy, organizację pracy;
- pracodawca może pozyskać do pracy uczestnika zajęć praktycznych po ich zakończeniu;
- pracodawca może obniżyć koszty związane z przygotowaniem, wdrożeniem do pracy przyszłego pracownika;
- szkoła obniża koszty związane z zakupem często bardzo drogich maszyn i urządzeń.

Należy jednak podkreślić, że wymienione korzyści nie zawsze wystąpią, gdyż nie wszystkie firmy, w których uczniowie odbywają zajęcia praktyczne, są efektywnymi środowiskami uczenia się (ETF, 2013, s. 14)³⁴.

Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika, że 16 (29%) respondentów z firm odpowiedziało, że są zaangażowani w organizację zajęć praktycznych dla uczniów na zasadach dualnego kształcenia (rys. 4.8).

³³ *Analiza kształcenia dualnego jako metody szkoleniowej*. Powiatowy Zespół Obsługi Szkół i Placówek Oświatowych, Giżycko 2015, s. 15–16, [https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/3094ae6c-ca24-4d2c-9156-a68689b76320/Apprenticion%20analyse%20\(PL\).pdf](https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/3094ae6c-ca24-4d2c-9156-a68689b76320/Apprenticion%20analyse%20(PL).pdf) (dostęp: 12.12.2022)

³⁴ ETF: *Work-based learning: benefits and obstacles a literature review for policy makers and social partners in ETF partner countries*, European Training Foundation, 2013.

Rys. 4.8. Zaangażowanie pracodawców z Wielkopolski Wschodniej w organizację zajęć praktycznych dla uczniów na zasadach dualnego kształcenia (N=56)

Z deklaracji przedstawicieli szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej wynika, że obecnie w 7 (30%) z 23 szkół prowadzone są zajęcia praktyczne w przedsiębiorstwach, które organizowane są na zasadach dualnego kształcenia (tabela 4.5). W latach 2023–2030 tylko 4 szkoły planują rozszerzyć lub wprowadzić do oferty edukacyjnej możliwość skorzystania przez uczniów z kształcenia dualnego, w tym w zawodach związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej.

Tabela 4.5. Zajęcia praktyczne w przedsiębiorstwie organizowane na zasadach dualnego kształcenia w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=23)

Problematyka	Miasto Konin		Powiat koniński		Powiat turecki		Powiat słupecki		Powiat kolski		Ogółem	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
Czy w ofercie edukacyjnej Państwa szkoły/placówki uczniowie mają możliwość skorzystania z zajęć praktycznych w przedsiębiorstwie organizowanych na zasadach dualnego kształcenia?	4	3		3		2	1	4	2	4	7 (30%)	16 (70%)
Czy planujecie Państwo w latach 2023–2030 rozszerzenie lub wprowadzenie do oferty edukacyjnej szkoły/placówki możliwości skorzystania przez uczniów z kształcenia dualnego , w tym w zawodach związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej?	2	4		3		2		4	2	4	4 (19%)	17 (81%)

Źródło: opracowanie własne.

Z podanych informacji przez **pracodawców** wynika, że uczniowie uczący się w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej w ramach oferty kształcenia dualnego mogą podjąć naukę w 9 zawodach: fryzjer, elektryk, elektromechanik, ślusarz, stolarz, mechanik pojazdów samochodowych, kucharz, kamieniarz, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie.

Pełna oferta szkół i placówek prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w formie kształcenia dualnego podana została przez dyrektorów szkół z 7 placówek, które zadeklarowały w tabeli 4.5, że prowadzą taką formę. Z zamieszczonych danych w tabeli 4.6 wynika, że:

- 1) Zajęcia praktyczne organizowane na zasadach dualnego kształcenia w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej realizowane są w 42 zawodach będących w ofercie 6 podmiotów.
- 2) Do roku 2030 planowane jest uruchomienie kształcenia dualnego w 2 kolejnych zawodach i w ramach 1 kwalifikacji w już prowadzonym zawodzie.
- 3) Po 18 zawodów znajduje się w ofercie edukacyjnej Branżowej Szkoły I Stopnia Rzemieślniczej Szkoły Zawodowej Cechu Rzemiosł Różnych w Koninie oraz Zespołu Szkół Zawodowych im. gen. Władysława Sikorskiego w Słupcy.
- 4) Pozostałe zawody zadeklarowały następujące szkoły i placówki:
 - Zespół Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Kłodawie (1 zawód),
 - Zespół Szkół Budownictwa i Kształcenia Zawodowego im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Koninie (3 zawody),
 - Zespół Szkół Górniczo-Energetycznych im. Stanisława Staszica w Koninie (1 zawód),
 - Zespół Szkół im. Mikołaja Kopernika w Koninie (1 zawód).
- 5) Pierwszą placówką, która rozpoczęła realizację zajęć praktycznych organizowanych na zasadach dualnego kształcenia w roku 2012 był Zespół Szkół Górniczo-Energetycznych im. Stanisława Staszica w Koninie.
- 6) Zgodnie z deklaracjami respondentów do końca roku szkolnego 2021/22 zajęcia praktyczne organizowane na zasadach dualnego kształcenia łącznie ukończyło 1236 absolwentów.

Tabela 4.6. Oferta zajęć praktycznych w przedsiębiorstwie organizowanych na zasadach dualnego kształcenia w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej (obecna i planowana do wprowadzenia do roku 2030) (N=6)

Lp.	Nazwa i kod zawodu wg klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego	Nazwa kwalifikacji, w ramach której jest prowadzone kształcenie dualne	Rok szkolny, w którym rozpoczęto kształcenie dualne	Orientacyjna liczba absolwentów	Planowane wprowadzenie kształcenia dualnego (2023–2030) (jeśli tak, wstawić „X”)
1	Technik górnictwa podziemnego 311703 (PKO1)	GIW.02. Eksploatacja podziemna złóż	2022	24	X
		GIW.09. Organizacja i prowadzenie eksploatacji podziemnej złóż			
2	Elektromechanik pojazdów samochodowych (PS1)	Obsługa, diagnozowanie oraz naprawa mechatronicznych systemów pojazdów samochodowych	2017/2018	60	
3	Fryzjer (PS1)	Wykonywanie usług fryzjerskich	2017/2018	40	
4	Kucharz (PS1)	Przygotowanie i wydawanie dań	2017/2018	30	
5	Elektryk (PS1)	Montaż, uruchamianie i konserwacja	2017/2018	20	

Lp.	Nazwa i kod zawodu wg klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego	Nazwa kwalifikacji, w ramach której jest prowadzone kształcenie dualne	Rok szkolny, w którym rozpoczęto kształcenie dualne	Orientacyjna liczba absolwentów	Planowane wprowadzenie kształcenia dualnego (2023–2030) (jeśli tak, wstawić „X”)
		instalacji, maszyn i urządzeń elektrycznych			
6	Mechanik pojazdów samochodowych (PS1)	Obsługa, diagnozowanie oraz naprawa pojazdów samochodowych	2017/2018	40	
7	Monter sieci i instalacji sanitarnych (PS1)	Wykonywanie robót związanych z budową, montażem i eksploatacją sieci oraz instalacji sanitarnych	2017/2018	15	
8	Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie (PS1)	Wykonywanie robót montażowych, okładzinowych i wykończeniowych	2017/2018	15	
9	Murarz-tynkarz (PS1)	Wykonywanie robót murarskich i tynkarskich	2017/2018	6	
10	Sprzedawca (PS1)	Prowadzenie sprzedaży	2017/2018	40	
11	Ślusarz (PS1)	Wykonywanie i naprawa elementów maszyn, urządzeń i narzędzi	2017/2018	10	
12	Elektromechanik (PS1)	Montaż i obsługa maszyn i urządzeń elektrycznych	2019/2020	1	
13	Tapicer (PS1)	Wykonywanie wyrobów tapicerowanych	2017/2018	6	
14	Przetwórcza mięsa (PS1)	Produkcja przetworów mięsnych i tłuszczowych	2019/2020	1	
15	Blacharz samochodowy (PS1)	Diagnozowanie i naprawa nadwozi pojazdów samochodowych	2017/2018	8	
16	Stolarz (PS1)	Wytwarzanie wyrobów z drewna i materiałów drewnopochodnych	2017/2018	8	
17	Lakiernik samochodowy (PS1)	Diagnozowanie i naprawa powłok lakierniczych	2017/2018	6	
18	Piekarz (PS1)	Produkcja wyrobów piekarskich	2019/2020	1	
19	Cukiernik (PS1)	Produkcja wyrobów cukierniczych	2019/2020	1	
20	Mechanik pojazdów samochodowych (MK5)	Obsługa, diagnozowanie oraz naprawa pojazdów samochodowych	2012	150	
21	Kucharz 512001 (MK4)	Przygotowanie i wydawanie dań (HGT.02)	2015	103	
22	Magazynier-logistyk 432106 (MK4)	Obsługa magazynów (SPL.01)	2017	54	
23	Cukiernik 751201 (MK4)	Produkcja wyrobów cukierniczych (SPC.01)	2022		
24	Sprzedawca 522301 (MK6)	HAN.01 prowadzenie sprzedaży	2018/2019	50	
25	Blacharz 721301 (MK8)		2022	0	X
26	Blacharz samochodowy 721306 (MK8)		2013	9	
27	Cukiernik 751201 (MK8)		2013	36	
28	Elektromechanik 741201 (MK8)		2013	2	
29	Elektromechanik pojazdów samochodowych 741203 (MK8)		2013	44	
30	Elektryk 741103 (MK8)		2013	12	
31	Fotograf 343101 (MK8)		2013	14	
32	Fryzjer 514101 (MK8)		2013	122	
33	Kamieniarz 711301 (MK8)		2013		X
34	Kowal 722101 (MK8)		2013	4	
35	Kucharz 512001 (MK8)		2013	36	
36	Lakiernik samochodowy 713203 (MK8)		2013	10	
37	Mechanik pojazdów samochodowych 723103 (MK8)		2013	90	
38	Monter sieci i instalacji sanitarnych 712604 (MK8)		2013	14	
39	Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie 712905 (MK8)		2013	48	

Lp.	Nazwa i kod zawodu wg klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego	Nazwa kwalifikacji, w ramach której jest prowadzone kształcenie dualne	Rok szkolny, w którym rozpoczęto kształcenie dualne	Orientacyjna liczba absolwentów	Planowane wprowadzenie kształcenia dualnego (2023–2030) (jeśli tak, wstawić „X”)
40	Murarz-tylnkarz 711204 (MK8)		2013	13	
41	Piekarz 751204 (MK8)		2013	6	
42	Stolarz 752205 (MK8)		2013	60	
43	Ślusarz 722204 (MK8)		2013	22	
44	Tapicer 753402 (MK8)		2013	5	

Źródło: opracowanie własne.

4.1.3. Klasy patronackie

Współpraca szkoły prowadzącej kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego z pracodawcą może polegać także na tworzeniu klas patronackich.

Czym jest klasa patronacka? To nic innego, jak objęcie przez pracodawcę wsparciem konkretnej klasy czy też zawodu szkolnictwa branżowego będącego w ofercie edukacyjnej. W przypadku zawodu może być objętych wsparciem kilka oddziałów szkolnych, w których uczą się uczniowie w różnych rocznikach.

Pracodawca jako patron na podstawie porozumienia lub umowy ze szkołą ustala zakres wsparcia procesu kształcenia uczniów. Wsparcie realizowane w ramach tzw. klasy patronackiej może dotyczyć m.in.:

- umożliwienia uczniom odbycia u pracodawcy praktyk zawodowych czy też zajęć praktycznych,
- zakupów wyposażenia dydaktycznego do pracowni czy też warsztatów szkolnych,
- umożliwienia uczniom lub nauczycielom odbycia dodatkowych specjalistycznych szkoleń,
- ufundowania stypendiów dla najzdolniejszych uczniów i absolwentów.

Instytucja obejmująca patronat nad klasą może także uczestniczyć w opracowaniu programu nauczania w zawodzie szkolnictwa branżowego, który został objęty patronatem.

Z deklaracji złożonych podczas badań ankietowych przez przedstawicieli pracodawców wynika, że tylko dwie (niecałe 4% badanych) firmy zaangażowały się w utworzenie klasy patronackiej (rys. 4.9). Przedstawiciele firm podali także, że klasy patronackie utworzone zostały w dwóch zawodach szkolnictwa branżowego: technik logistyk i stolarz.

W trakcie warsztatów ustalono, że klasą patronacką objęto także zawód technik górnictwa podziemnego. Klasa patronacka dla tego zawodu powstała w ramach porozumienia między Kopalnią Soli „Kłodawa” w Kłodawie a Zespołem Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Kłodawie. Uczniowie klasy patronackiej mają zagwarantowane zajęcia praktyczne, praktyki zawodowe oraz pierwszeństwo w procesie przyjmowania do pracy do kopalni.

Rys. 4.9. Zaangażowanie pracodawców z Wielkopolski Wschodniej w organizację klas patronackich (N=56)
Źródło: opracowanie własne.

Odnośnie do klas patronackich bardziej optymistyczne dane zostały przedstawione przez przedstawicieli szkół i placówek szkolnictwa branżowego. Z danych zawartych w tabelach 4.7 i 4.8 wynika m.in., że:

- 1) klasy patronackie zostały utworzone w 5 (20% badanych) szkołach biorących udział w badaniu, w tym w:
 - Zespole Szkół Budownictwa i Kształcenia Zawodowego im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Koninie,
 - Zespole Szkół Górniczo-Energetycznych im. Stanisława Staszica w Koninie,
 - Zespole Szkół Rolniczych Centrum Kształcenia Praktycznego w Kaczkach Średnich,
 - Zespole Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Kłodawie,
 - Zespole Szkół Ekonomiczno-Administracyjnych im. Stanisława i Władysława Grabskich w Kole;
- 2) największe doświadczenie w tworzeniu klas patronackich mają Zespół Szkół Rolniczych Centrum Kształcenia Praktycznego w Kaczkach Średnich (4 klasy patronackie) oraz Zespół Szkół Górniczo-Energetycznych im. Stanisława Staszica w Koninie;
- 3) obecnie w Wielkopolsce Wschodniej zostało utworzone 7 klas patronackich;
- 4) w latach 2023–2030 trzy kolejne szkoły rozważają utworzenie 4 klas patronackich;
- 5) trzy zawody, w których utworzone są klasy patronackie, powiązane są z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej. Są nimi: Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej (klasa patronacka planowana do utworzenia), Technik mechatronik, Technik chłodnictwa i klimatyzacji (klasa patronacka planowana do utworzenia).

Dla porównania podamy, że w województwie dolnośląskim w roku 2015 co najmniej jedną klasę patronacką uruchomiło 35,7% placówek³⁵.

³⁵ *Współpraca szkolnictwa zawodowego z przedsiębiorcami w województwie dolnośląskim*. Biostat, Wałbrzych, 2019, s. 39.

Tabela 4.7. Klasy patronackie w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej – stan obecny i plany do roku 2030 (N=25)

	Miasto Konin		Powiat koniński		Powiat turecki		Powiat słupecki		Powiat kolski		Ogółem	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
Czy w ramach współpracy z pracodawcami macie Państwo podpisane umowy na prowadzenie klas patronackich?	2	5	0	4	1	2	0	5	2	4	5 (25%)	20 (75%)
Czy planujecie Państwo w latach 2023–2030 podpisanie z pracodawcami nowych umów na prowadzenie klas patronackich, w tym w zawodach związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej?	2	5	0	4	1	2	0	5	6		3 (12%)	22 (88%)

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4.8. Wykaz zawodów, w których prowadzone lub planowane są do wprowadzenia klasy patronackie w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej oraz powiązanie wskazanych zawodów szkolnictwa branżowego z transformacją energetyczną (N=5)

Lp.	Nazwa i kod zawodu wg klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego	Podpisana umowa na klasy patronackie	Planowane podpisanie umów na klasy patronackie (2023–2030)	Powiązanie zawodu z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej
		Tak	Tak	Tak
1	Technik górnictwa podziemnego 311703 (PKO1)	X		
2	Technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki 311515 (PT2)	X		
3	Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404 (PT2)	X		
4	Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej 311930 (PT2)		X	X
5	Technik spedytor 333108 (PT2)		X	
6	Technik mechanik (MK5)	X		
7	Technik mechatronik (MK5)	X		X
8	Technik ekonomista (MK5)		X	
9	Technik robót wykończeniowych w budownictwie 311219 (MK4)	X		
10	Technik chłodnictwa i klimatyzacji 311929 (MK4)		X	X
11	Technik rachunkowości 431103 (PKO5)	X		

Źródło: opracowanie własne.

Uczestnicy warsztatów prowadzonych w ramach danego projektu podczas wykonywania metaplanu wskazali m.in., że rozwój współpracy w ramach kształcenia dualnego czy też klas patronackich między szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe i pracodawcami w Wielkopolsce Wschodniej wymaga podjęcia szeroko zakrojonych działań na różnych płaszczyznach. Począwszy od działań promujących idee kształcenia dualnego i klas patronackich w samych szkołach oraz w podmiotach gospodarczych,

szczególnie tych, które włączą się w proces transformacji energetycznej, prowadzony na terenie miast i powiatów Wielkopolski Wschodniej. W promocji tej wskazane, aby były przedstawiane przykłady dobrych praktyk współpracy między szkołami zawodowymi a pracodawcami w obszarach kształcenia dualnego, czy też wprowadzania klas patronackich. W ocenie przedstawicieli reprezentujących środowisko szkolnictwa branżowego oraz pracodawców nic lepiej nie zachęci innych do podjęcia działań niż przykład „sąsiada”, który wprowadził już takie działanie u siebie i ono funkcjonuje. Ze strony pracodawców padały argumenty, że głównymi ogranicznikami w rozwoju współpracy jest potrzebny na to człowiek, czas i środki finansowe.

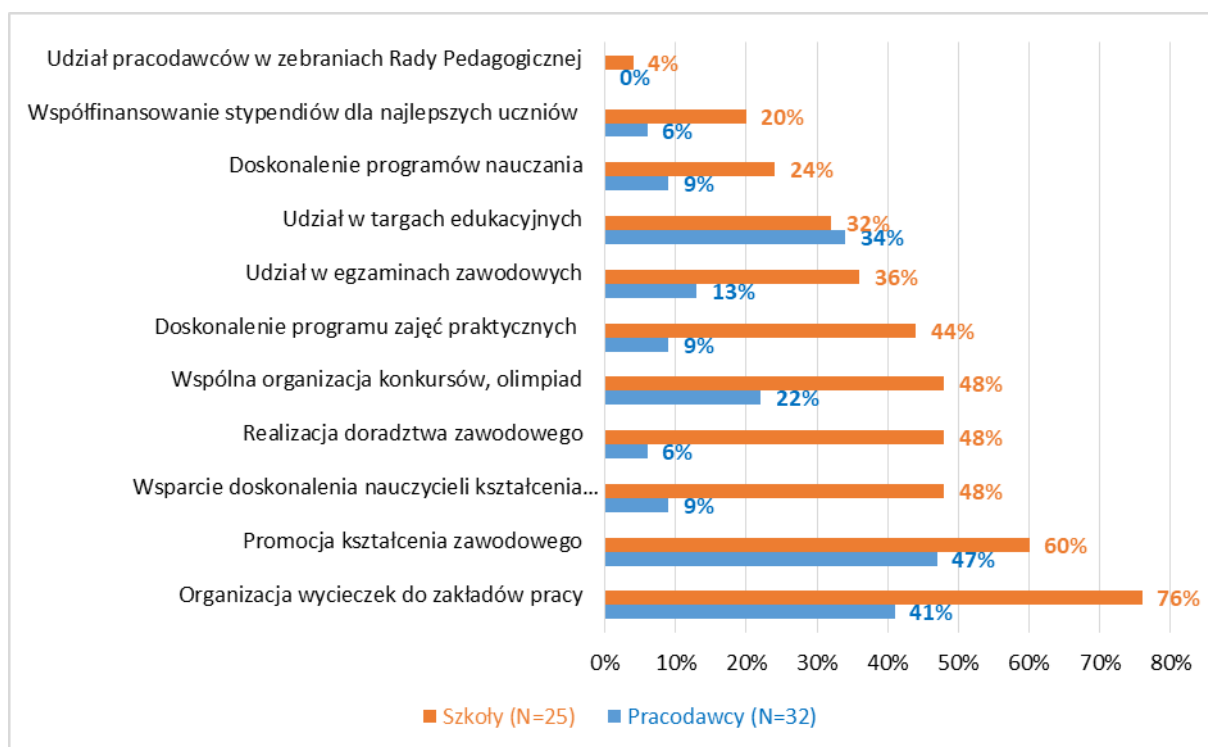
Wymiana między uczestnikami warsztatów przykładów dobrych praktyk potwierdziła, że w tym wszystkim najważniejszy jest człowiek. Innowacyjne działania na rzecz rozwoju współpracy między szkołami i pracodawcami sprzyjające lepszemu przygotowaniu absolwenta szkolnictwa zawodowego do wejścia na rynek pracy podejmują nauczyciele, pracownicy z firm, którzy są wizjonerami, pasjonatami, którzy dostrzegają w swoich podmiotach korzyści długoterminowe z podjęcia wprowadzanych tu i teraz działań. Tacy ludzie powinni być swego rodzaju mentorami dla innych osób zainteresowanych wprowadzeniem nowinek, którzy choćby poprzez brak wiedzy nie są w stanie tego zrobić. Wsparcie nauczycieli i pracodawców przez mentorów, którzy wdrożyli kształcenie dualne, wprowadzili klasy patronackie, jest z pewnością jedną z najefektywniejszych form pozwalającą zaoszczędzić czas na wprowadzenie innowacji, uniknąć błędów w procesie wdrażania nowej formy współpracy.

4.1.4. Inne formy współpracy na linii szkoła branżowa – pracodawcy

Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika, że:

- 1) prawie 60% pracodawców biorących udział w badaniu zadeklarowało, że bierze udział w różnych formach współpracy ze szkołami realizującymi kształcenie branżowe w Wielkopolsce Wschodniej;
- 2) w kwestii współpracy szkół z pracodawcami wypowiedziało się 25 z 26 respondentów ze szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej.

Zbiornicze zestawienie wyników badań ankietowych dotyczących obecnie realizowanych form współpracy, w które zaangażowani się pracodawcy, przedstawiono na rys. 4.10.

Rys. 4.10. Obecnie realizowane formy współpracy szkół i placówek prowadzących kształcenie branżowe z pracodawcami w Wielkopolsce Wschodniej w opinii przedstawicieli szkół i pracodawców
Źródło: opracowanie własne.

Dane zawarte na rys. 4.10 potwierdzają, że:

- 1) Obecnie pracodawcy w ramach współpracy ze szkołami branżowymi najczęściej angażują się we wszelkie przedsięwzięcia mające na celu promowanie kształcenia branżowego, w szczególności bezkosztowe. Taką deklarację złożyła prawie połowa przedsiębiorców biorących udział w badaniu ankietowym.
- 2) Kolejnymi przedsięwzięciami najchętniej podejmowanymi przez pracodawców w ramach współpracy ze szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej są:
 - organizacja wycieczek do zakładów pracy (41%);
 - udział przedsiębiorstwa w targach edukacyjnych (34%);
 - wspólna organizacja konkursów, olimpiad (22%);
 - udział pracowników z przedsiębiorstwa w egzaminach zawodowych (13%).
- 3) Przedstawiciele szkół w chwili przeprowadzenia badania ankietowego zadeklarowali, że najczęściej podejmowaną formą współpracy z pracodawcami jest organizacja wycieczek do zakładów pracy (76%) oraz podejmowanie wspólnych działań mających na celu promocję kształcenia zawodowego (60%).

W tabeli 4.9 podano wyniki badań – opinie przedstawicieli szkół odnośnie do obecnie realizowanych form współpracy ich szkoły z pracodawcami z podziałem na poszczególne powiaty Wielkopolski

Wschodniej. Z danych wynika, że przez szkoły zostały wskazane także przykłady innych form współpracy szkoły z pracodawcami. Są nimi:

- wspólna realizacja innowacji pedagogicznych polegających na wprowadzeniu za zgodą ministra do oferty edukacyjnej nowych kierunków kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego nieuwzględnionych w klasyfikacji zawodów szkolnych;
- współorganizacja warsztatów zawodowych, pokazów, szkolenia z najnowszych technologii;
- wsparcie w realizacji projektów z programu ERASMUS+, w szczególności ukierunkowanych na organizację praktyk zagranicznych dla uczniów techników;
- współorganizacja spotkań uczniów z pracodawcami. Spotkania odbywają się w formie prelekcji, warsztatów.

Z danych w tabeli 4.9 wynika, że formy współpracy szkół prowadzących kształcenie branżowe z pracodawcami w poszczególnych powiatach Wielkopolski Wschodniej są zróżnicowane. Uczestnicy warsztatów przeprowadzonych w danym projekcie wskazywali, że wynika to ze specyfiki danego powiatu, choćby związanej z lokalnym rynkiem pracy, która przekłada się na zróżnicowane możliwości oraz potrzeby. Z uzyskanych danych wynika, że w organizację wycieczek do zakładów pracy dla uczniów zaangażowane są wszystkie szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe w powiatach konińskim i tureckim.

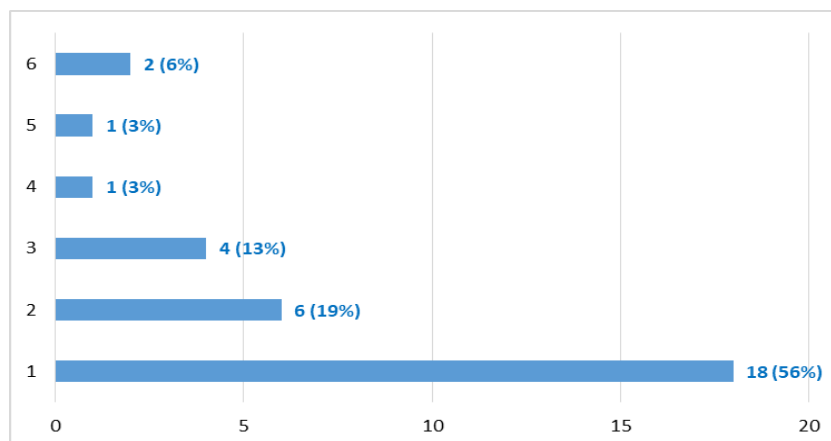
Tabela 4.9. Obecnie realizowane formy współpracy szkół prowadzących kształcenie branżowe z pracodawcami w ocenie respondentów ze szkół oraz z uwzględnieniem podziału na powiaty w Wielkopolsce Wschodniej

Lp.	Podstawowe formy współpracy szkół z przedsiębiorcami	Miasto Konin (N=8)	Powiat koniński (N=3)	Powiat turecki (N=3)	Powiat słupecki (N=4)	Powiat kolski (N=6)	Ogółem (N=25)
		Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
1	Organizacja wycieczek do zakładów pracy	5 (62,5%)	3 (100%)	3 (100%)	3 (75%)	5 (83,3%)	19 (76%)
2	Promocja kształcenia zawodowego	5 (62,5%)	3 (100%)	3 (100%)	2 (50%)	2 (33,3%)	15 (60%)
3	Wsparcie doskonalenia nauczycieli kształcenia zawodowego (staże, warsztaty, szkolenia itp.)	4 (50%)	1 (33,3%)	2 (66,7%)	3 (75%)	2 (33,3%)	12 (48%)
4	Realizacja doradztwa zawodowego	4 (50%)	2 (66,7%)	2 (66,7%)	1 (25%)	3 (50%)	12 (48%)
5	Wspólna organizacja konkursów, olimpiad	4 (50%)	2 (66,7%)	3 (100%)	1 (25%)	2 (33,3%)	12 (48%)
6	Doskonalenie programu zajęć praktycznych	3 (37,5%)	3 (100%)	1 (33,3%)	2 (50%)	2 (33,3%)	11 (44%)
7	Udział w egzaminach zawodowych	3 (37,5%)	1 (33,3%)	2 (66,7%)	1 (25%)	2 (33,3%)	9 (36%)
8	Wyposażenie warsztatów lub pracowni szkolnych	2 (25%)	2 (66,7%)	2 (66,7%)		2 (33,3%)	8 (32%)
9	Udział w targach edukacyjnych	3 (37,5%)	1 (33,3%)	1 (33,3%)	1 (25%)	2 (33,3%)	8 (32%)
10	Doskonalenie programów nauczania	1 (12,5%)		1 (33,3%)	2 (50%)	2 (33,3%)	6 (24%)
11	Współfinansowanie stypendiów dla najlepszych uczniów	1 (12,5%)		2 (66,7%)		2 (33,3%)	5 (20%)
12	Inna forma współpracy, tzw. „dobra praktyka” (prosimy o podanie): – realizacja innowacji pedagogicznych	1 (12,5%)					4 (16%)

Lp.	Podstawowe formy współpracy szkół z przedsiębiorcami	Miasto Konin (N=8)	Powiat koniński (N=3)	Powiat turecki (N=3)	Powiat słupecki (N=4)	Powiat kolski (N=6)	Ogółem (N=25)
		Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
	– współorganizacja warsztatów zawodowych, pokazów, szkolenia z najnowszych technologii, i in. – ERASMUS+ (praktyki zagraniczne dla uczniów techników) – spotkania uczniów z pracodawcami – prelekcje, warsztaty	1 (12,5%) 1 (12,5%)	1 (33,3%)				
13	Udział pracodawców w zebraniach Rady Pedagogicznej					1	1 (4%)

Źródło: opracowanie własne.

Przedstawiciele pracodawców wskazali, że najchętniej angażują się w jedną formę współpracy ze szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie branżowe, co też zadeklarowało 56% respondentów (rys. 4.11). Opcję 2 lub 3 formy współpracy wybrało odpowiednio 6 i 4 respondentów reprezentujących pracodawców.

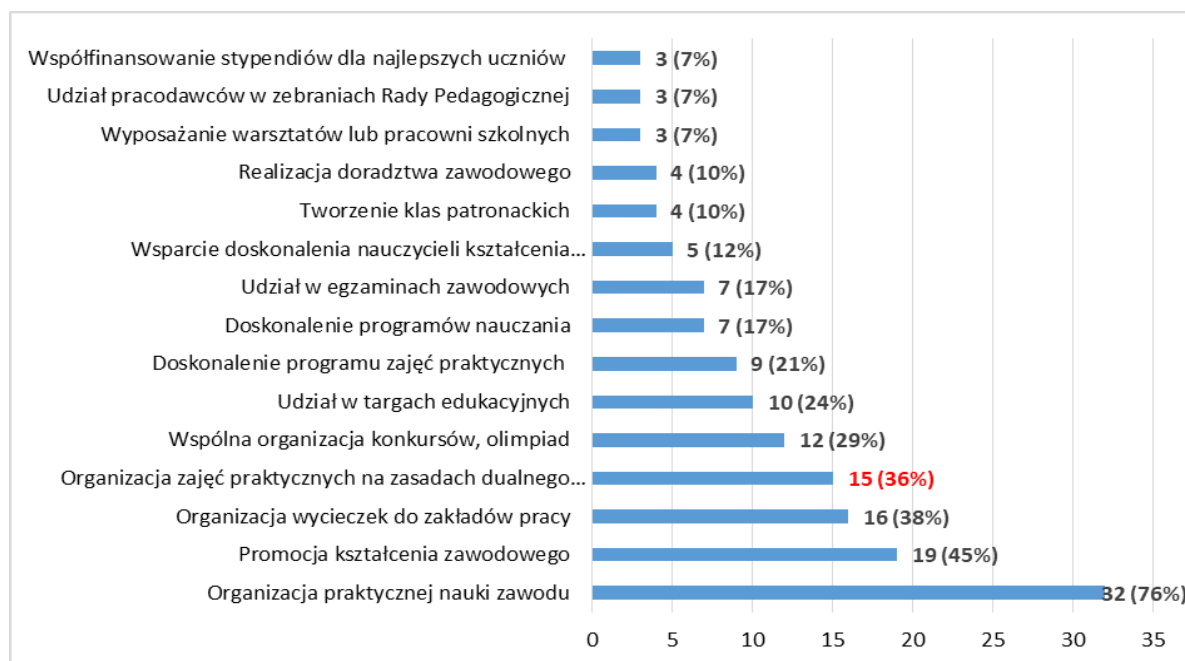
Rys. 4.11. Liczba form współpracy ze szkołami branżowymi, w które angażują się pracodawcy (N=32)

Źródło: opracowanie własne.

W kolejnym pytaniu zapytano zarówno przedstawicieli pracodawców, jak i szkół o to: *Którymi z form współpracy szkół/placówek z firmami są najbardziej zainteresowani?* Odpowiedzi poszczególnych grup respondentów przedstawiono na rys. 4.12 (pracodawców) oraz w tabeli 4.10 (szkół).

Zadaniem obu grup respondentów było wybranie maksymalnie 5 form współpracy, którymi są najbardziej zainteresowani. W przypadku szkół dodatkowo respondenci poproszeni zostali, aby wybranym 5 pozycjom nadać hierarchię ich ważności poprzez ponumerowanie ich od 1 do 5 (gdzie 1 przypisuje się najważniejszej z punktu widzenia szkoły/placówki). Sporządzając zestawienie danych w tabeli 4.10, w celu wyliczenia miejsca w hierarchii dla poszczególnych form współpracy, zastosowano następującą punktację: 1 miejsce – 5 pkt, 2 – 4 pkt, 3 – 3 pkt, 4 – 2 pkt, 5 – 1 pkt. Niestety zastosowane narzędzie on-line w badaniu pracodawców nie posiadało opcji umożliwiającej

przypisanie wybranym pięciu formom hierarchii ważności. Dlatego też nie sporządzono zbiorczego zestawienia, na którym porównano by opinie obu grup.

Rys. 4.12. Poziom zainteresowania pracodawców podjęciem w ramach wybranych form współpracy ze szkołami w Wielkopolsce Wschodniej (N=42)

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4.10. Zainteresowanie przedstawicieli szkół wybranymi formami współpracy szkół z pracodawcami z Wielkopolski Wschodniej (N=25)

Lp.	Podstawowe formy współpracy szkół z przedsiębiorcami	Miasto Konin	Powiat koniński	Powiat turecki	Powiat słupecki	Powiat kolski	Ogółem
1	Organizacja praktycznej nauki zawodu	27	8	11	7	18	71
2	Wyposażanie warsztatów lub pracowni szkolnych	16	11	7	11	6	51
3	Organizacja wycieczek do zakładów pracy	6	8	6	1	13	34
4	Współfinansowanie stypendiów dla najlepszych uczniów	6	7	5	7	6	31
5	Wsparcie doskonalenia nauczycieli kształcenia zawodowego	8	10	3	7	3	31
6	Tworzenie klas patronackich	2	1		7	16	26
7	Promocja kształcenia zawodowego	12	3	1	5	3	24
8	Organizacja zajęć praktycznych na zasadach dualnego kształcenia	10	4		3	4	21
9	Realizacja doradztwa zawodowego	7	6	3	1	4	21
10	Doskonalenie programów nauczania	6			6	5	17
11	Udział w egzaminach zawodowych	5		6	1	4	16
12	Wspólna organizacja konkursów, olimpiad	3	2	3	3	1	13
13	Doskonalenie programu zajęć praktycznych	5			4	2	10
14	Udział w targach edukacyjnych				3	1	4
15	Inna forma współpracy, tzw. „dobra praktyka” (prosimy o podanie jaka) – staże zawodowe					2	2
16	Udział pracodawców w zebraniach Rady Pedagogicznej				2		2

Źródło: opracowanie własne.

Z uzyskanych wyników (rys. 4.12 i tabela 4.10) oraz w efekcie prowadzonej dyskusji podczas warsztatów zorganizowanych w ramach danego projektu można sformułować następujące wnioski:

- 1) pracodawcy i respondenci ze szkół są zgodni, że najbardziej zainteresowani są rozwijaniem współpracy w zakresie organizacji praktycznej nauki zawodu w rzeczywistym środowisku pracy;
- 2) zarówno pracodawcy, jak i szkoły są dość zainteresowani rozwojem współpracy w obszarze dotyczącym organizacji wycieczek szkolnych uczniów do zakładów pracy;
- 3) w przypadku szkół ważnym jest wsparcie pracodawców w obszarze wyposażania warsztatów lub pracowni szkolnych (druga pozycja w rankingu) oraz współfinansowanie stypendiów dla najlepszych uczniów (5 pozycja). Natomiast pracodawcy nie są zbyt chętni do realizacji danych przedsięwzięć, gdyż wymagają dość często przeznaczenia na ten cel znacznych środków finansowych. W efekcie czego doposażenie warsztatów lub pracowni szkolnych pracodawcy ułokowali na 13 pozycji w rankingu ich zainteresowania, a stypendia na ostatniej pozycji;
- 4) pracodawcy woleliby się zaangażować w mniej kosztowne działania, jakim z pewnością są promocja kształcenia zawodowego (45% respondentów), wspólna organizacja konkursów i olimpiad, udział w targach edukacyjnych;
- 5) w ocenie pracodawców wysokim ich zainteresowaniem cieszy się podjęcie wspólnego działania ukierunkowanego na organizację zajęć praktycznych na zasadach kształcenia dualnego w firmach (36%);
- 6) dość wysoko w rankingu pracodawców umieszczono zainteresowanie zaangażowaniem się pracodawców zarówno w doskonalenie programów zajęć praktycznych, jak i nauczania dla zawodu.

Wykorzystując dane zawarte w tabeli 4.10 sporządzono rankingi zainteresowania szkół w poszczególnych powiatach, które przedstawiono w tabeli 4.11. W celu ułatwienia przeprowadzenia analizy porównano tylko 4 pozycje. Z uzyskanych danych wynika, że porównywane zestawienia dla poszczególnych powiatów Wielkopolski różnią się. Cechą wspólną we wszystkich zestawieniach jest wysokie zainteresowanie dwiema formami współpracy szkoły z pracodawcami, a mianowicie:

- 1) organizacja praktycznej nauki zawodu;
- 2) wyposażanie warsztatów lub pracowni szkolnych.

W przypadku 3 powiatów dość wysokie zainteresowanie jest organizacją wycieczek do zakładów pracy. W ocenie uczestników warsztatów zorganizowanych w ramach danego projektu różnicowanie to wynika głównie z potrzeb szkół uczestniczących w badaniu.

Tabela 4.11. Cztery pozycje w rankingu zainteresowania formami współpracy szkół z pracodawcami w poszczególnych powiatach Wielkopolski Wschodniej – opinia przedstawicieli szkół (N=25)

Miasto Konin	Powiat koniński	Powiat turecki	Powiat słupecki	Powiat kolski
Organizacja praktycznej nauki zawodu	Wyposażenie warsztatów lub pracowni szkolnych	Organizacja praktycznej nauki zawodu	Wyposażenie warsztatów lub pracowni szkolnych	Organizacja praktycznej nauki zawodu
Wyposażenie warsztatów lub pracowni szkolnych	Wsparcie doskonalenia nauczycieli kształcenia zawodowego	Wyposażenie warsztatów lub pracowni szkolnych	Organizacja praktycznej nauki zawodu	Tworzenie klas patronackich
Promocja kształcenia zawodowego	Organizacja praktycznej nauki zawodu	Organizacja wycieczek do zakładów pracy	Współfinansowanie stypendiów dla najlepszych uczniów	Organizacja wycieczek do zakładów pracy
Organizacja zajęć praktycznych na zasadach kształcenia dualnego	Organizacja wycieczek do zakładów pracy	Udział w egzaminach zawodowych	Wsparcie doskonalenia nauczycieli kształcenia zawodowego	Wyposażenie warsztatów lub pracowni szkolnych

Źródło: opracowanie własne.

Kolejnym obszarem istotnym dla rozwoju współpracy między pracodawcami a szkołami może być **organizacja przez szkoły spotkań z pracodawcami**, podczas których byłyby omawiane zmiany w oświacie, w szczególności dotyczące kształcenia zawodowego. W kwestii tej w przeprowadzonym badaniu ankietowym wypowiedziało się 25 z 26 przedstawicieli szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w 5 powiatach Wielkopolski Wschodniej (tabela 4.12). Z uzyskanych danych wynika, że w 13 (52% badanych szkół) szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego są przez szkoły organizowane spotkania z pracodawcami, podczas których są omawiane zmiany w oświacie, w szczególności dotyczące kształcenia zawodowego.

Tabela 4.12. Organizacja przez szkoły spotkań z pracodawcami, podczas których są omawiane zmiany w oświacie dotyczące kształcenia zawodowego (N=25)

Miasto Konin		Powiat koniński		Powiat turecki		Powiat słupecki		Powiat kolski		Ogółem	
Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
4 (50%)	4 (50%)	1 (25%)	3 (75%)	2 (66,7%)	1 (33,3%)	2 (50%)	2 (50%)	4 (66,7%)	2 (33,3%)	13 (52%)	12 (48%)

Źródło: opracowanie własne.

Z informacji uzyskanych od przedstawicieli szkół prowadzących kształcenie branżowe wynika, że podczas spotkań z pracodawcami może być omawianych łącznie 15 zagadnień dotyczących zmiany w oświacie, w szczególności odnoszących się do kształcenia zawodowego w zawodach szkolnictwa branżowego (tabela 4.13). Zadaniem respondentów ze szkół było wybranie maksymalnie 5 zagadnień, które były poruszane na spotkaniach i nadanie im hierarchii ważności poprzez ponumerowanie ich od 1 do 5 (gdzie 1 przypisuje się najważniejszemu zagadnieniu). Sporządzając zestawienie danych w tabeli 4.13 w celu wyliczenia miejsca w hierarchii dla poszczególnych

zagadnień, zastosowano następującą punktację: 1 miejsce – 5 pkt, 2 – 4 pkt, 3 – 3 pkt, 4 – 2 pkt, 5 – 1 pkt.

Tabela 4.13. Zagadnienia omawiane na spotkaniach organizowanych przez szkoły z pracodawcami (N=11)

Lp.	Główne zagadnienia omawiane na spotkaniach	Miasto Konin	Powiat koniński	Powiat turecki	Powiat słupecki	Powiat kolski	Ogółem
1	Organizacja praktyk zawodowych	15	5	6	4	13	43
2	Sporządzanie umowy o współpracy	14		8	3	9	34
3	Problemy wychowawcze z uczniami	6		3		6	15
4	Analiza opinii uczniów, którzy odbyli zajęcia praktyczne w firmie	2		3	3	4	12
5	Ewaluacja i doskonalenie wspólnie realizowanych przedsięwzięć	4		4	3	1	12
6	Wpływ wprowadzanych zmian na współpracę na linii szkoła – pracodawca	3		4	3	1	11
7	Wprowadzenie zmian w programie zajęć praktycznych	3				8	11
8	Niedostosowanie programu praktycznej nauki zawodu do możliwości pracodawców	3			5	1	9
9	Brak kadry z przygotowaniem pedagogicznym	3			4	1	8
10	Zapisy podstaw programowych kształcenia			2		6	8
11	Wyniki egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie	2		3	3	0	8
12	Nieprzestrzeganie przez uczniów regulaminu obowiązującego w zakładzie pracy	4				2	6
13	Niedopasowanie terminów praktyk zawodowych					4	4
14	Wpływ zmian na finansowanie pracodawcy				2	1	3
15	Brak możliwości realizacji programu praktyki					2	2

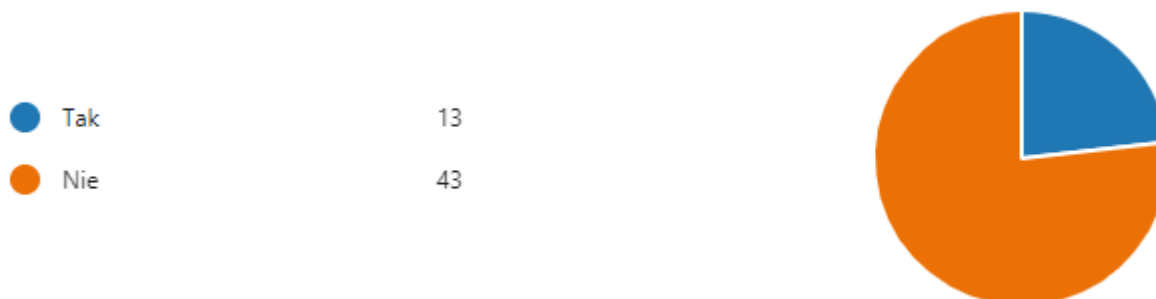
Źródło: opracowanie własne.

Z uzyskanych danych (tabela 4.13) wynika, że podczas spotkań przedstawiciele pracodawców z dyrekcją szkół prowadzących kształcenie z zawodach szkolnictwa branżowych:

- 1) najczęściej poruszonym zagadnieniem jest organizacja praktyk zawodowych dla uczniów w przedsiębiorstwach (uzyskała 43 pkt) i związane z tym sporządzanie umowy o współpracy (34 pkt);
- 2) ważnym jest także omówienie problemów wychowawczych z uczniami uczestniczącymi w zajęciach praktycznych (15 pkt);
- 3) istotnymi zagadnieniami są także analiza opinii uczniów, którzy odbyli zajęcia praktyczne w firmie (12 pkt) oraz przeprowadzenie i omówienie wyników ewaluacji i doskonalenie wspólnie realizowanych przedsięwzięć (12 pkt);
- 4) poruszane są problemy dotyczące wprowadzenia zmian w programie zajęć praktycznych (11 pkt) i niedostosowania programu praktycznej nauki zawodu do możliwości pracodawców (9 pkt);

- 5) sporadycznie poruszane były tematy niedopasowania terminów praktyk zawodowych (4 pkt) oraz wpływu zmian na finansowanie pracodawcy (3 pkt).

Wśród 56 pracodawców biorących udział w badaniu ankietowym 23% z nich zadeklarowało, że uczestniczyło w spotkaniach ze szkołami, podczas których są omawiane zmiany w oświacie, w tym dotyczące kształcenia zawodowego (rys. 4.13).

Rys. 4.13. Udział pracodawców w spotkaniach ze szkołami, podczas których są omawiane zmiany w oświacie, dotyczące kształcenia zawodowego (N=56)

Źródło: opracowanie własne.

Udział pracodawców w spotkaniach ze szkołami, podczas których są omawiane zmiany w oświacie, dotyczące kształcenia zawodowego, w znacznym stopniu może przyczynić się do podniesienia świadomości uczestniczących w nich pracodawców, a także może przełożyć się na zwiększenie zainteresowania pracodawców podjęciem współpracy ze szkołą.

W ocenie przedstawicieli szkół i pracodawców biorących udział w warsztatach przeprowadzonych w ramach danego projektu rozwojowi współpracy poprzez spotkania może sprzyjać wprowadzenie formy zdalnych spotkań.

W kolejnym pytaniu przedstawiciele **pracodawców** poproszeni zostali o wskazanie, w jakie formy współpracy ze szkołami **planują się zaangażować w najbliższych 5 latach**. Zagregowane zestawienie danych ilościowych od 38 respondentów z firm (z 56 biorących udział w badaniu) dotyczące wspomnianej kwestii przedstawiono na rys. 4.14. Respondenci w ramach udzielanej odpowiedzi mogli wskazać dowolną liczbę form współpracy.

Rys. 4.14. Planowane zaangażowanie pracodawców w wybrane formy współpracy ze szkołami w ciągu najbliższych 5 lat (N=42)

Źródło: opracowanie własne.

Z uzyskanych danych wynika, że pracodawcy na najbliższe 5 lat deklarują kontynuację współpracy ze szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego, a w szczególności w zakresach związanych z organizacją praktycznej nauki zawodu (22 wskazania), promocją kształcenia zawodowego czy też organizacją wycieczek do zakładów pracy, a także organizacją zajęć praktycznych na zasadach kształcenia dualnego w firmach.

Z porównania danych zawartych na rys. 4.12 i rys. 4.10 wynika, że:

- 1) pięć pierwszych pozycji w obu zestawieniach jest identyczna co do kolejności, przy czym obniżony został poziom zainteresowania organizacją praktycznej nauki zawodu z 76% do 58%;
- 2) obserwowane są tendencje wzrostowe w odniesieniu do zainteresowania udziałem pracodawców w targach edukacyjnych i realizacją doradztwa zawodowego dla młodzieży;
- 3) odnotowano spadek zainteresowania pracodawców doskonaleniem programów nauczania i zajęć praktycznych;

- 4) niezmiernie niskie jest zainteresowanie pracodawców udziałem w zebraniach Rad Pedagogicznych, współfinansowaniem stypendiów dla najlepszych uczniów, czy też wyposażenia warsztatów lub pracowni szkolnych.

4.2. Przyczyny niepodjęcia współpracy i bariery we współpracy pracodawców ze szkołami z punktu widzenia przedstawicieli szkół/placówek szkolnictwa branżowego oraz pracodawców

W ocenie autorów raportu z roku 2013 w przeważającej większości przypadków współpraca pracodawców ze szkołami jest incydentalna, doraźna i niezorganizowana, a po stronie pracodawców występuje wiele barier związanych z nawiązywaniem i prowadzeniem działań zmierzających do długofalowej współpracy ze szkołami³⁶. W związku z tym należy identyfikować bariery i je niwelować, tak aby współpraca na linii pracodawca – szkoła prowadząca kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego była regularna, długofalowa, celowa i nieprzypadkowa.

Dlatego też w przeprowadzonych badaniach ankietowych ważnym było ustalenie przyczyn i barier niepodjęcia współpracy lub utrudniających podjęcie współpracy między szkołami a pracodawcami z punktu widzenia zarówno przedstawicieli szkół, jak i samych pracodawców działających na terenie Wielkopolski Wschodniej.

Respondentów ze szkół poproszono o podanie 5 głównych przyczyn niepodjęcia przez pracodawcę współpracy ze szkołą. Następnie, wybranym 5 pozycjom mieli oni nadać hierarchię ich ważności poprzez ponumerowanie od 1 do 5 (gdzie 1 przypisuje się najważniejszej przyczynie z punktu widzenia szkoły/placówki). Sporządzając zestawienie danych w tabeli 4.14 w celu wyliczenia miejsca w hierarchii dla poszczególnych przyczyn niepodjęcia współpracy, zastosowano następującą punktację: 1 miejsce – 5 pkt, 2 – 4 pkt, 3 – 3 pkt, 4 – 2 pkt, 5 – 1 pkt.

Z danych przedstawionych w tabeli 4.14 wynika m.in., że w ocenie respondentów ze szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej czterema głównymi przyczynami niepodjęcia współpracy przez pracodawców ze szkołami są:

- 1) brak w zakładzie pracy wykwalifikowanej kadry do pracy z uczniem,
- 2) konieczność wprowadzenia zmian w organizacji pracy w zakładzie w przypadku przyjęcia uczniów,
- 3) brak potrzeby współpracy ze szkołami/placówkami,
- 4) brak korzyści dla firm ze współpracy ze szkołami.

³⁶ P. Zaręba, R. Kępczyk, J. Misztal, M. Hadrian, A. Biernat: *Współpraca szkół zawodowych z pracodawcami – przykładowe rozwiązania*. Warszawa, KOWEŻiU, 2013, s. 25.

Tabela 4.14. Główne przyczyny niepodjęcia przez pracodawcę współpracy ze szkołą w opinii przedstawicieli szkół (N=25)

Lp.	Przyczyny	Miasto Konin	Powiat koniński	Powiat turecki	Powiat słupecki	Powiat kolski	Ogółem
1	Brak w zakładzie pracy wykwalifikowanej kadry do pracy z uczniem	19	10	6	5	19	59
2	Brak potrzeby współpracy ze szkołami/placówkami	18	6	4	5	13	46
3	Konieczność wprowadzenia zmian w organizacji pracy w zakładzie w przypadku przyjęcia uczniów	13	6		5	15	39
4	Konieczność angażowania pracownika do uczenia ucznia kosztem obniżenia wydajności	17	9	1	5	5	37
5	Brak wsparcia (głównie finansowego) ze strony państwa	18	2	5	5	5	35
6	Zbyt wąski zakres działalności przedsiębiorstwa, przez to brak możliwości realizacji wszystkich efektów uczenia się	9	5		5	4	23
7	Zbyt duże koszty kształcenia ucznia po stronie zakładu pracy	8	4	3	2	5	22
8	Brak możliwości lokalowych	12	8			2	22
9	Brak korzyści dla firm ze współpracy ze szkołami	4	1	5	3	7	20
10	Niedopasowanie terminów np. praktyk czy też staży uczniów		4				4

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 4.15 dodatkowo przedstawiono rankingi przyczyn niepodjęcia współpracy pracodawca – szkoła w poszczególnych powiatach Wielkopolski Wschodniej. Wspólnym elementem dla 5 sporządzonych rankingów jest fakt, że we wszystkich jako główną przyczynę podano brak w zakładzie pracy wykwalifikowanej kadry do pracy z uczniem. Należy podkreślić, że zgodnie z obowiązującym w Polsce ustawodawstwem jest to przyczyna natury formalnej, która uniemożliwia organizację praktycznej nauki zawodu uczniów u pracodawców, a którą to są najbardziej zainteresowane obie strony.

Tabela 4.15. Ranking głównych przyczyn niepodjęcia przez pracodawcę współpracy ze szkołą w opinii przedstawicieli szkół z uwzględnieniem podziału na powiaty w Wielkopolsce Wschodniej (N=25)

Miasto Konin	Powiat koniński	Powiat turecki	Powiat słupecki	Powiat kolski
Brak w zakładzie pracy wykwalifikowanej kadry do pracy z uczniem	Brak w zakładzie pracy wykwalifikowanej kadry do pracy z uczniem	Brak w zakładzie pracy wykwalifikowanej kadry do pracy z uczniem	Brak w zakładzie pracy wykwalifikowanej kadry do pracy z uczniem	Brak w zakładzie pracy wykwalifikowanej kadry do pracy z uczniem
Brak potrzeby współpracy ze szkołami/placówkami	Konieczność angażowania pracownika do uczenia ucznia kosztem obniżenia wydajności	Brak wsparcia współpracy (głównie finansowego) ze strony państwa	Brak wsparcia współpracy (głównie finansowego) ze strony państwa	Konieczność wprowadzenia zmian w organizacji pracy w zakładzie uczniów
Brak wsparcia współpracy (głównie finansowego) ze strony państwa	Brak możliwości lokalowych	Brak korzyści dla firm ze współpracy ze szkołami	Brak potrzeby współpracy ze szkołami/placówkami	Brak potrzeby współpracy ze szkołami/placówkami
Konieczność angażowania pracownika do uczenia ucznia kosztem obniżenia wydajności	Brak potrzeby współpracy ze szkołami/placówkami	Brak potrzeby współpracy ze szkołami/placówkami	Konieczność angażowania pracownika do uczenia ucznia kosztem obniżenia wydajności	Brak korzyści dla firm ze współpracy ze szkołami

Źródło: opracowanie własne.

Zgodnie z zapisami zawartymi w §10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie *praktycznej nauki zawodu* instruktorami praktycznej nauki zawodu mogą być:

- 1) pracownicy, dla których praca dydaktyczna i wychowawcza z uczniami lub młodocianymi stanowi podstawowe zajęcie i jest wykonywana w tygodniowym wymiarze godzin przewidzianym dla nauczycieli, albo
- 2) pracodawcy lub wyznaczeni przez nich pracownicy, dla których praca dydaktyczna i wychowawcza z uczniami lub młodocianymi nie stanowi podstawowego zajęcia lub jest wykonywana w tygodniowym wymiarze godzin niższym niż przewidziany dla nauczycieli, w ramach obowiązującego ich tygodniowego czasu pracy.

W rozporządzeniu dalej podano, że od instruktora praktycznej nauki zawodu wymaga się odpowiednich kwalifikacji, w tym posiadania:

- 1) ukończonego kursu pedagogicznego dla instruktorów praktycznej nauki zawodu, którego program został przygotowany zgodnie z ramowym programem kursu pedagogicznego dla instruktorów praktycznej nauki zawodu, określonym w załączniku do rozporządzenia, i zatwierdzony przez kuratora oświaty lub
- 2) ukończonego kursu pedagogicznego, którego program został zatwierdzony przez kuratora oświaty i obejmował łącznie co najmniej 70 godzin zajęć z psychologii, pedagogiki i metodyki oraz 10 godzin praktyki metodycznej, lub
- 3) ukończonego przed dniem 6 stycznia 1993 r. kursu pedagogicznego uprawniającego do pełnienia funkcji instruktora praktycznej nauki zawodu, lub
- 4) w przypadku praktycznej nauki zawodu odbywanej na statku morskim lub śródlądowym – ukończonego szkolenia dydaktycznego dla instruktora, potwierdzonego świadectwem przeszkolenia dydaktycznego dla instruktora wydanego przez dyrektora urzędu morskiego, lub
- 5) przygotowania pedagogicznego wymaganego od nauczycieli, lub
- 6) kwalifikacji wymaganych od nauczycieli praktycznej nauki zawodu, określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 9 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela.

Brak potrzeby współpracy pracodawców ze szkołami/placówkami prowadzącymi kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego może być skutkiem krótkofalowego myślenia stron zaangażowanych we współpracę. Dodatkowo w przypadku przedsiębiorców dochodzi także nastawienie na przetrwanie i zabezpieczenie bieżącej działalności firmy³⁷.

Kolejną przyczyną niepodjęcia przez pracodawcę współpracy ze szkołą w ocenie przedstawicieli ze szkół jest konieczność wprowadzenia zmian w organizacji pracy w zakładzie w przypadku przyjęcia

³⁷ P. Zaręba, R. Kępczyk, J. Misztal, M. Hadrian, A. Biernat: *Współpraca szkół zawodowych z pracodawcami – przykładowe rozwiązania*. Warszawa, KOWEŻiU, 2013, s. 25.

uczniów na praktyczną naukę zawodu. Pracodawca oddelegowując pracownika do pełnienia roli instruktora praktycznej nauki zawodu, dość często wyznacza jednego z najlepszych swoich pracowników. Pracownik ten po oddelegowaniu ma za zadania z jednej strony uczyć ucznia, lecz także z drugiej często realizować codzienne zadania zawodowe. Wówczas konieczność opieki nad młodym człowiekiem wpływa w sposób istotny na organizację pracy pracownika – instruktora.

W tabeli 4.16 respondenci ze szkół wskazali na dodatkowe bariery utrudniające podjęcie współpracy szkoły z pracodawcami. Trzy pierwsze z nich odnoszą się do kwestii finansowej współpracy. W ocenie szkół firmy oczekują pokrycia występujących po ich stronie kosztów z subwencji oświatowej. Natomiast obecne rozwiązania prawne nie zapewniają odpowiednich środków finansowych na pokrycie wszystkich kosztów będących po stronie pracodawcy, w tym związanych z wynagrodzeniem pracownika – instruktora praktycznej nauki zawodu opiekującego się uczniem w firmie, kosztami materiałów, udostępnianych maszyn i urządzeń, energii elektrycznej czy też ciepłej itp.

Od niepamiętnych czasów system kształcenia zawodowego w Polsce poddawany jest ciągłym zmianom. Proces ten został zintensyfikowany w roku 2011, a w efekcie czego wydzielono w ramach zawodów szkolnictwa branżowego kwalifikacje zawodowe, wprowadzono nowe podstawy programowe kształcenia w zawodach, a także z czasem podział na 32 branże. Wszystkie te zmiany wywołały swego rodzaju chaos informacyjny i organizacyjny. A tym samym przełożyły się na pojawianie się wśród przedstawicieli szkół i pracodawców odczucia braku stabilizacji w oświacie. Kolejnym problemem z tym związanym może być nieznamość przez pracodawców podstaw programowych kształcenia, na co zwracają uwagę biorący udział w badaniu przedstawiciele szkół.

Istotnym wskazaniem respondentów ze szkół może być fakt, że w ich ocenie pracodawcy mogą mieć odczucie, że program zajęć praktycznych podporządkowany jest przygotowaniu uczniów do egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie, a nie potrzebom pracodawców. Z tym też koresponduje niechęć pracodawców do realizacji zakresu programu praktyk zawodowych, narzucanych przez szkoły. Z punktu widzenia szkół istotne jest podporządkowanie programu zajęć praktycznych zapisom postawy programowej, gdyż szkoła rozliczana jest przez organy prowadzące m.in. z poziomu zdawalności egzaminów zawodowych potwierdzających kwalifikacje w zawodzie. Na nieadekwatność do potrzeb przedsiębiorstw oferty edukacyjnej, a tym samym na zniechęcanie z tego powodu pracodawców do współpracy ze szkołami zwracali uwagę autorzy raportu PKPP Lewiatan i KPMG³⁸.

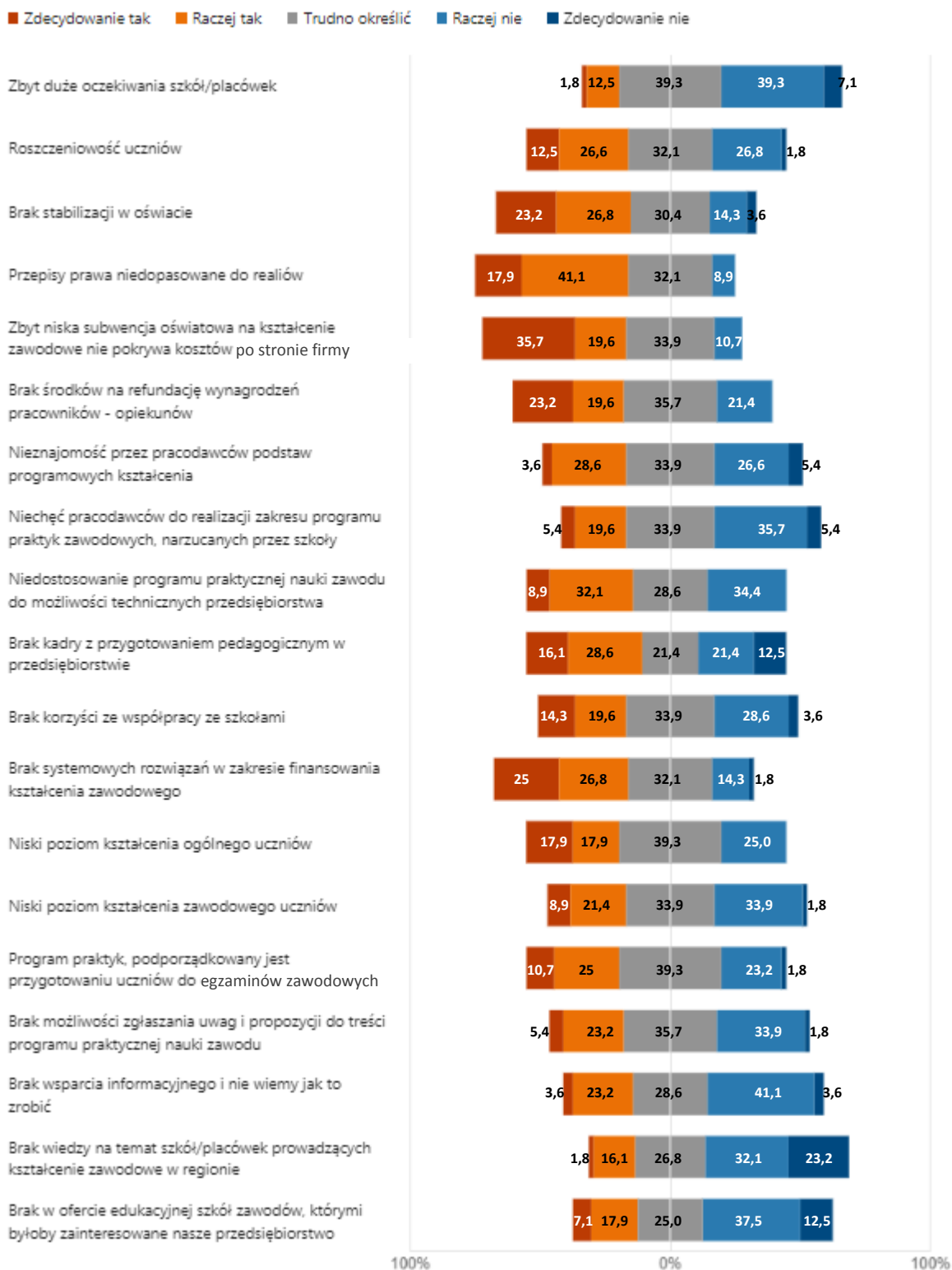
³⁸ *Współpraca firm z sektorem edukacji*, PKPP Lewiatan, KPMG, Warszawa 2010.

Tabela 4.16. Główne bariery w szkole/placówce utrudniające rozwój współpracy z pracodawcami w opinii przedstawicieli szkół (N=24)

Lp.	Główne bariery	Skala oceny				
		Tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno określić
1	Zbyt niska subwencja oświatowa na kształcenie zawodowe w branży, która nie pokrywa kosztów po stronie pracodawcy	10	2	4		8
2	Brak środków na refundację wynagrodzeń, uwzględniających możliwości i warunki kształcenia	7	5	4		7
3	Brak systemowych rozwiązań w zakresie finansowania kształcenia zawodowego	6	8	4		5
4	Brak stabilizacji w oświacie	5	4	7		7
5	Nieznajomość przez pracodawców podstaw programowych kształcenia	5	5	10		3
6	Program praktyk podporządkowany jest przygotowaniu uczniów do egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie, a nie potrzebom pracodawców	5	7	7	2	3
7	Zbyt duże oczekiwania pracodawców w stosunku do uczniów	4	6	10		3
8	Przepisy prawa niedopasowane do realiów	4	7	7	1	4
9	Niechęć pracodawców do realizacji zakresu programu praktyk zawodowych, narzucanych przez szkoły	4	4	11	1	3
10	Pracodawcy nie dostrzegają korzyści ze współpracy ze szkołami	4	5	7	3	5
11	Brak kadry z przygotowaniem pedagogicznym	3	4	14		2
12	Roszczeniowość rodziców	2	3	10	2	6
13	Niedostosowanie programu praktycznej nauki zawodu do możliwości pracodawców	2	2	15	1	3
14	Brak posiadania odpowiedniej wiedzy i umiejętności uczniów kierowanych na praktyczną naukę zawodu	1	5	13	2	3
15	Brak możliwości zgłaszania uwag i propozycji do treści programu praktycznej nauki zawodu	1	2	13	5	2
16	Roszczeniowość uczniów		5	10	2	6
17	Niska kultura osobista uczniów		2	13	6	2
18	Niski poziom kształcenia ogólnego uczniów		3	11	7	2
19	Niski poziom kształcenia zawodowego uczniów		2	10	7	2

Źródło: opracowanie własne.

Interesującym było „zderzenie” opinii przedstawicieli szkół z pracodawcami odnośnie do głównych barier utrudniających rozwój współpracy pracodawców ze szkołami/placówkami zaangażowanymi w kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego. Na rys. 4.15 przedstawiono opinie pracodawców w tym zakresie.

Rys. 4.15. Główne bariery utrudniające rozwój współpracy pracodawców ze szkołami/placówkami zaangażowanymi w kształcenie zawodowe – ocena pracodawców (N=56)

Źródło: opracowanie własne.

Z zamieszczonych danych na rys. 4.15 wynika, że opinie nt. pracodawców i przedstawicieli szkół odnośnie do głównych barier utrudniających rozwój współpracy pracodawców ze szkołami/placówkami zaangażowanymi w kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa

branżowego są bardzo zbieżne. Pracodawcy podobnie jak przedstawiciele szkół jako główne bariery wskazali rozwiązania systemowe, w tym:

- przepisy prawa niedopasowane do realiów (59% ankietowanych wybrało opcję „zdecydowanie tak” i „raczej tak”),
- zbyt niską subwencję oświatową na kształcenie zawodowe w branży, która nie pokrywa większości kosztów po stronie pracodawcy (55,3% ankietowanych),
- brak systemowych rozwiązań w zakresie finansowania kształcenia zawodowego (51,8%),
- brak stabilizacji w oświacie (51,8%),
- brak środków na refundację wynagrodzeń, uwzględniających możliwości i warunki kształcenia (42,8%).

Należy podkreślić, że na bariery natury systemowej niezbyt duży wpływ mają obie strony.

Na drugiej pozycji jako istotną barierę w nawiązaniu współpracy na linii firma – szkoła pracodawcy wskazali grupę barier związanych z organizacją procesu kształcenia, w tym:

- niedostosowanie programu praktycznej nauki zawodu do możliwości technicznych u pracodawców (41%),
- program praktyk podporządkowany jest przygotowaniu uczniów do egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie, a nie potrzebom pracodawców (35,7%),
- brak możliwości zgłaszania uwag i propozycji do treści programu praktycznej nauki zawodu (28,6%).

W trzeciej grupie barier wskazali bariery współpracy szkoła – firma, które są ściśle związane z pracodawcami, tj.:

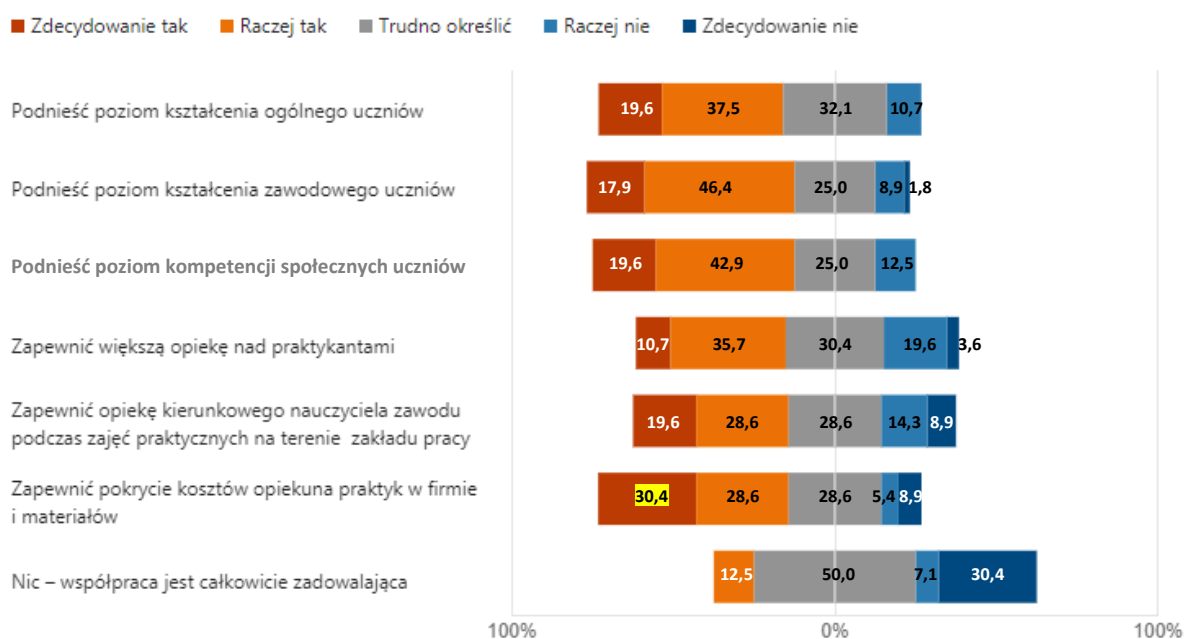
- brak kadry z przygotowaniem pedagogicznym (44,7%),
- nieznanostwo przez pracodawców podstaw programowych kształcenia (32,2%).

Pocieszającym jest, że w ocenie pracodawców:

- posiadają wystarczającą wiedzę na temat szkół/placówek prowadzących kształcenie zawodowe w regionie (55,3% respondentów tak twierdzi, odpowiedzi „zdecydowanie nie” i „raczej nie”),
- szkoły/placówki prowadzące kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego nie mają zbyt dużych oczekiwań (46,4%).

W ocenie pracodawców biorących udział w badaniu ankietowym dyrekcja szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego, aby podnieść dla przedsiębiorstwa atrakcyjność współpracy ze szkołami, mogłaby rozważyć podjęcie następujących działań (rys. 4.16):

- Zapewnić pokrycie kosztów opiekuna praktyk w firmie i materiałów (59% wskazań „zdecydowanie tak” i „raczej tak”),
- Podnieść poziom kształcenia zawodowego uczniów (54,3%),
- Podnieść poziom kształcenia ogólnego uczniów (47,1%),
- Zapewnić opiekę kierunkowego nauczyciela zawodu podczas zajęć praktycznych na terenie zakładu pracy (38,2%),
- Zapewnić większą opiekę nad praktykantami (36,4%).

Rys. 4.16. Rekomendowane przez pracodawców działania, które mogłyby podjąć szkoła, aby poprawić współpracę na linii szkoła – pracodawca (N=56)

Źródło: opracowanie własne.

4.3. Ocena przygotowania absolwentów szkół/placówek szkolnictwa branżowego do pracy zawodowej

Z treści rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. 2019 poz. 316 z późn. zm.) wynika, że celem kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego jest przygotowanie uczących się do wykonywania pracy zawodowej i aktywnego funkcjonowania na zmieniającym się rynku pracy. Absolwent szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe powinien legitymować się pełnymi kwalifikacjami zawodowymi, a także być przygotowany do uzyskania niezbędnych uprawnień zawodowych.

W ramach prowadzonych badań poproszono dwie grupy respondentów (przedstawiciele pracodawcy oraz szkół) o poddanie ocenie w pięciostopniowej skali Likerta poziomu przygotowania absolwentów szkół branżowych w 5 obszarach:

- przygotowanie teoretyczne absolwentów do wykonywania zawodu,
- przygotowanie praktyczne absolwentów do wykonywania zawodu,
- umiejętności językowe absolwentów z zakresu zawodu,
- przygotowanie absolwentów do pracy w zespole,
- kształtowanie kultury pracy i postawy zawodowej.

Wyniki badań poziomu przygotowania absolwentów szkół branżowych przedstawiono w tabeli 4.17 .

Tabela 4.17. Ocena respondentów ze szkół i pracodawców przygotowania absolwentów do pracy zawodowej (szkoła: N=25, pracodawcy N=56)

Lp.	Przygotowanie absolwentów w zakresie	Ocena	Skala				
			Zdecydowanie przygotowani	Raczej przygotowani	Nie mam zdania	Raczej nie przygotowani	Zdecydowanie nie przygotowani
1	Przygotowania teoretycznego absolwentów do wykonywania zawodu	Szkoła	52%	44%	4%		
		Pracodawca	4%	36%	43%	17%	
2	Przygotowania praktycznego absolwentów do wykonywania zawodu	Szkoła	40%	56%	4%		
		Pracodawca	2%	36%	36%	22%	4%
3	Umiejętności językowych z zakresu zawodu	Szkoła	12%	60%	12%	8%	4%
		Pracodawca	2%	11%	41%	30%	16%
4	Przygotowania do pracy w zespole	Szkoła	28%	52%	12%	4%	
		Pracodawca	5%	20%	45%	28%	2%
5	Kształtowanie kultury pracy i postawy zawodowej	Szkoła	28%	56%	12%		
		Pracodawca	2%	16%	50%	30%	2%

Źródło: opracowanie własne.

Z porównania danych zamieszczonych w tabeli 4.17 wynika, że:

- 1) respondenci ze szkół znacznie wyżej ocenili poziom przygotowania absolwentów szkół branżowych we wszystkich obszarach poddanych ocenie. Najniżej ocenili umiejętności językowe absolwentów z zakresu zawodu (72% wskazań „zdecydowanie tak” i „raczej tak”), a najwyżej przygotowanie teoretyczne absolwentów do wykonywania zawodu;
- 2) oceniający pracodawcy byli zdecydowanie bardziej powściągliwi w ocenach przygotowania absolwentów do pracy. Podobnie jak przedstawiciele ze szkół, pracodawcy najniżej ocenili umiejętności językowe absolwentów z zakresu zawodu. Oceny „zdecydowanie tak” i „raczej tak” łącznie wystawiło niecałe 13% ankietowanych (dla porównania w szkołach – 72%);
- 3) przedstawiciele pracodawców w porównaniu z respondentami ze szkół byli mniej zdecydowani w dokonywaniu oceny przygotowania absolwentów szkół branżowych, o czym świadczy znaczny odsetek odpowiedzi „nie mam zdania”. Z tego wariantu skorzystało od 36% do 50% ankietowanych pracodawców (dla porównania w szkołach odsetek ten wynosił

od 4 do 12%). Spowodowane to może być tym, że znaczna część pracodawców biorących udział w badaniu w ostatnim czasie nie zatrudniała absolwentów szkół branżowych i w związku z tym wybrała wariant „nie mam zdania”.

4.4. Przykłady dobrych praktyk współpracy pracodawców ze szkołami/placówkami szkolnictwa branżowego

W podrozdziale przedstawiono przykłady dobrych praktyk, które są realizowane przez szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego z pracodawcami i mają na celu rozwijanie i zacieśnianie współpracy na linii szkoły – pracodawca.

W ocenie respondentów ze szkół (PT2) współpraca szkoły z pracodawcą przekłada się na wyższą jakość kształcenia zawodowego młodzieży w szkole. W szczególności dzięki realizacji praktyk zawodowych uczniowie nabywają niezbędnych kompetencji i umiejętności przydatnych na rynku pracy. Istotnym elementem współpracy pracodawcy i szkoły jest doskonalenie wiedzy i umiejętności uczniów poprzez przygotowanie do konkursów. Współpraca szkoły z pracodawcą obejmuje również doskonalenie zawodowe kadry, gdyż nauczyciele przedmiotów zawodowych utrzymują stały kontakt z pracodawcą, który na bieżąco przekazuje szereg informacji o nowościach technicznych i technologicznych.

Następny przykład dobrych praktyk dotyczy prowadzenia działań promocyjnych i jest związany z **zapraszaniem pracodawców na uroczystości szkolne** (PKO6, MK5), do udziału w dniach otwartych szkoły (MK4) czy też dniach przedsiębiorczości (PKO4). W trakcie tych uroczystości prowadzone są działania promujące pracodawcę w środowisku szkolnym, np. poprzez zamieszczenie logotypu pracodawcy oraz przedstawienie oferty skierowanej do uczniów i absolwentów.

Kolejnym działaniem promocyjnym jest przykład dobrych praktyk, związany z **uczestnictwem pracodawców** w różnego typu **wydarzeniach branżowych** organizowanych na terenie szkoły lub w których uczestnikami są uczniowie różnego typu szkół. Podczas tych wydarzeń jego uczestnicy mogą zapoznać się z ofertą przedstawioną przez pracodawcę.

Wspólna organizacja warsztatów dla uczniów, **olimpiad, konkursów** to przykład dobrych praktyk zgłoszony przez dwie placówki z powiatu konińskiego (PK2, PK4, PT2). Pracodawcy mogą wspomóc szkoły w organizacji tego typu przedsięwzięć m.in. poprzez:

- 1) wejście w skład komitetu organizacyjnego,
- 2) ufundowanie nagród,
- 3) opracowanie zadań konkursowych,
- 4) udział w jury oceniającym efekty pracy uczniów,

5) dostarczenie materiałów, użyczenie maszyn i urządzeń niezbędnych do przeprowadzenia konkursu,

6) przeprowadzenie w ramach etapu przygotowawczego szkoleń dla uczestników konkursu.

W ramach kształconych zawodów w szkołach branżowych w Wielkopolsce Wschodniej z pewnością znajdują się takie, w zakresie których szkoła, a właściwie uczący się w niej uczniowie wykonując zadania w pracowniach szkolnych, mogą **świadczyc usługi na rzecz pracodawców**, np. opracowywanie materiałów reklamowo-graficznych (PS2).

W ramach współpracy szkoły w zawodzie mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych z rolnikami i producentami sprzętu rolniczego – uczniowie jednej ze szkół z powiatu słupeckiego (PS3) wyjeżdżają wraz z nauczycielami na zajęcia praktyczne do gospodarstw rolnych i przedsiębiorców. W trakcie tych wyjazdów mają możliwość zapoznania się ze sprzętem rolniczym, pracą na nim, a tym samym mogą się lepiej przygotować do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie. Jest to szczególnie istotne, gdy szkoła nie posiada nowoczesnych maszyn i pojazdów rolniczych ani też nie dysponuje środkami finansowymi na ich zakup. Uczeń ma unikalną okazję pracy na powyższym sprzęcie dzięki wzajemnej współpracy na linii pracodawca – szkoła. Przy czym należy podkreślić, że lokalni rolnicy poprzez nieodpłatne użyczenie sprzętu rolniczego umożliwiają także przeprowadzenie egzaminów zewnętrznych bez dodatkowych nakładów finansowych.

Dobrymi praktykami współpracy pracodawców ze szkołami, interesującymi z punktu widzenia wymiany informacji jest m.in. udział pracodawców w:

- pracy zespołów metodycznych, kół zainteresowania zawodem i związane z tym dzielenie się wiedzą i umiejętnościami (MK3),
- na terenie placówki w spotkaniach z członkami rad pedagogicznych czy też z wychowawcami oddziałów szkolnych (PT3),
- dodatkowych spotkaniach, w tym ukierunkowanych na przeprowadzenie wśród uczniów-absolwentów rekrutacji przyszłych.

W ocenie respondentów ze szkół do przykładów dobrych praktyk można także zaliczyć wspieranie lub współorganizację z pracodawcami na terenie szkoły działalności innowacyjnej lub eksperymentalnej, np. w ramach eksperymentu dotyczącego wprowadzenia do oferty edukacyjnej zawodu nieokreślonego w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (MK4).

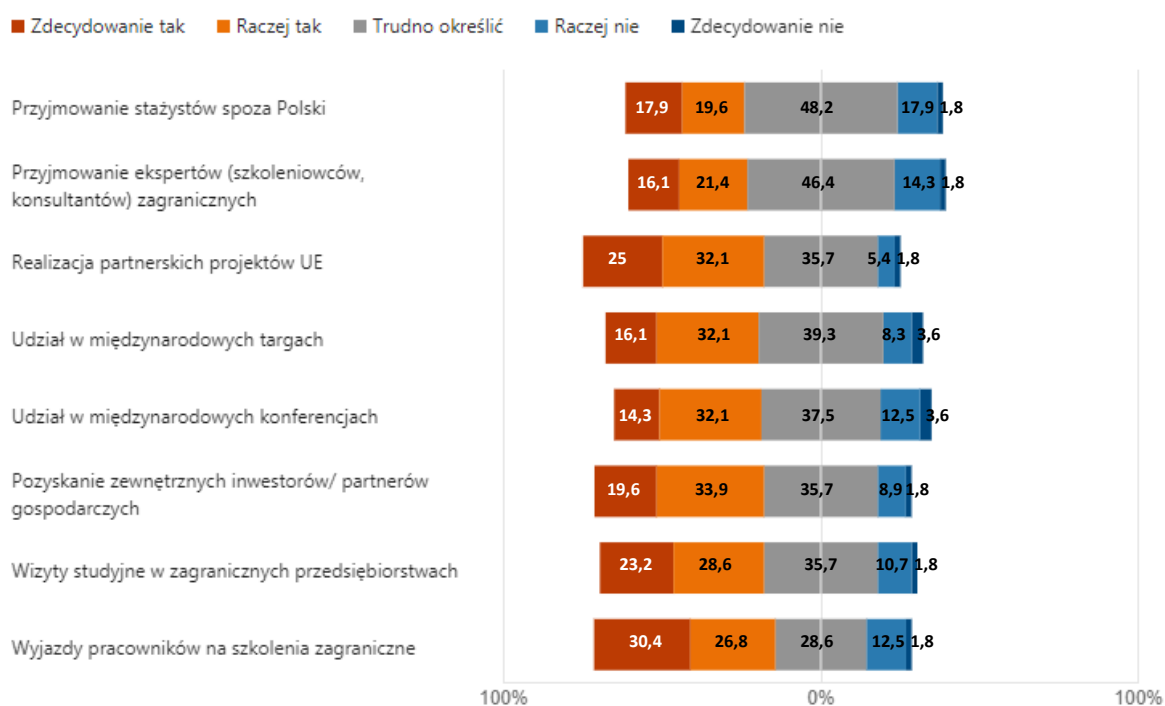
Wymiernymi efektami współpracy, a przez to doskonałymi przykładami dobrych praktyk mogą być:

- porozumienia w sprawie przyznawania stypendiów w danym zawodzie (PT1),
- utworzenie klasy patronackiej we współpracy z Kopalnią Soli „Kłodawa” w Kłodawie (PKO1),
- wsparcie doskonalenia kadry pedagogicznej (PKO4),
- klasy patronackie (PT2, MK4, MK5) czy też wprowadzenie kształcenia dualnego (PS1, MK8).

Z punktu widzenia szkoły, a w szczególności ucznia kolejny przykład dotyczy umożliwienia uczniom udziału w stażach zagranicznych finansowanych ze środków pomocowych UE w ramach programu Erasmus+. Rozwój współpracy międzynarodowej przez szkoły pozytywnie wpływa na jakości kształcenia ogólnego i praktycznego uczniów.

W opinii pracodawców dla poprawy jakości kształcenia praktycznego w firmach wskazane byłoby (rys. 4.17):

- realizacja partnerskich projektów współfinansowanych ze środków pomocowych UE (57,1% odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”),
- wyjazd pracowników na szkolenia zagraniczne (57,2%),
- udział pracodawców i uczniów w wizytach studyjnych w zagranicznych przedsiębiorstwach (51,%).

Rys. 4.17. Obszary współpracy międzynarodowej, które w opinii pracodawców pozytywnie wpływają na podwyższenie jakości kształcenia praktycznego w przedsiębiorstwie (N=56)

Źródło: opracowanie własne.

4.5. Podsumowanie – problemy w obszarze rozwoju współpracy na linii pracodawca – szkoła prowadząca kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego

Uczestnicy warsztatów wskazali główne **problemy** czy też ograniczenia związane z rozwojem współpracy na linii pracodawca – szkoła prowadząca kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej:

- 1) ogólnie można stwierdzić, że jest niedostateczna współpraca między szkołami a środowiskiem pracodawców, szczególnie udział lokalnych firm w procesie kształcenia umiejętności zawodowych. Co potwierdzono w Strategii Wielkopolski 2030³⁹;
- 2) jakość kształcenia uczniów w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w ocenie pracodawców jest zbyt niska w stosunku do ich wymagań;
- 3) istnieje rozbieżność interesów i potrzeb stron oraz związanych z tym korzyści. Przedstawiciele szkół branżowych w swoich wypowiedziach podkreślali, że są skoncentrowani na realizacji procesu kształcenia oraz na efektach egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe uczniów, gdyż z tego są rozliczani przez organ prowadzący. Natomiast dla pracodawców głównym celem ich działalności jest wypracowanie zysku w ramach prowadzonej działalności. Poza tym pracodawca przyjmując ucznia na zajęcia praktyczne oczekuje, że po jego przyuczeniu będzie on mógł wykonywać określone zadania zawodowe i generować w jakimś stopniu zysk. Tymczasem musi on zrealizować efekty kształcenia ustalone w programie praktyk z dyrektorem szkoły. Innym przykładem różnic jest fakt, że dla szkół ważne jest wsparcie pracodawców w obszarze wyposażania warsztatów lub pracowni szkolnych (druga pozycja w rankingu) oraz współfinansowanie stypendiów dla najlepszych uczniów (5 pozycja). Natomiast pracodawcy nie są zbyt chętni do realizacji danych przedsięwzięć, gdyż wymagają dość często przeznaczenia na ten cel znacznych środków finansowych. W efekcie czego doposażenie warsztatów lub pracowni szkolnych pracodawcy ulokowali na 13 pozycji w rankingu ich zainteresowania, a stypendia na ostatniej pozycji;
- 4) ważne są znaczenie, jakość i trwałość podejmowanych wspólnych działań. Pomimo deklaracji obu stron, że współpracują one ze sobą, trudno mówić o jej trwałości, gdy ma ona charakter okazjonalny i sprowadza się często do jednorazowych działań, takich jak przyjmowanie wycieczek szkolnych, promocja firmy poprzez udział we wspólnych przedsięwzięciach organizowanych przez szkołę, uczestnictwo przedstawiciela pracodawcy na zajęciach z doradztwa zawodowego. Jak

³⁹ *Strategia Wielkopolski 2030*, https://arrtransformacja.org.pl/wp-content/uploads/2020/05/Strategia-Wielkopolska-2030-Uchwa%C5%82a-SWW-nr-XVI_287_20.pdf (dostęp: 12.12.2022).

zauważyli przedstawiciele szkół, pracodawcy chętniej uczestniczą w działaniach, które nie wymagają ponoszenia przez nich znacznych nakładów finansowych;

- 5) bazowanie na współpracy szkoły tylko z jednym bardzo dużym lub dużym podmiotem pod względem liczby zatrudnionych niesie ze sobą duże ryzyko jej utraty w momencie zakończenia jego działalności;
- 6) potrzebna jest zmiana mentalności wielkopolskich pracodawców w zakresie inicjowania współpracy ze szkołami. Przedstawiciele szkół potwierdzili, że w większości przypadków to oni inicjują współpracę z pracodawcami, gdyż wymuszają na nich to przepisy prawne, czy też w przypadku uczniów uczących się w technikum – potrzeba obycia przez nich praktyk zawodowych w firmach;
- 7) brak wiedzy pracodawców na temat specyfiki kształcenia zawodowego, w tym efektów uczenia się, zasad oceniania, potrzeby przygotowania ucznia do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe zdawanego przed komisją powołaną przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną;
- 8) kształcenie dualne uczniów oraz tworzenie klas patronackich nie są popularnymi formami współpracy, w które angażują się szkoły i pracodawcy w Wielkopolsce Wschodniej;
- 9) zbyt niska liczba pracodawców zaangażowanych w realizację kształcenie praktycznego w Wielkopolsce Wschodniej, w szczególności w zawodach szkolnictwa branżowego, które mają być wprowadzane do oferty edukacyjnej szkoły. Uczestnicy spotkania tłumaczyli to ogólną niechęcią pracodawców do podejmowania współpracy;
- 10) brak środków finansowych w firmach, które mogłyby być przeznaczone na wsparcie rozwoju i doskonalenia szkolnictwa branżowego poprzez np. pokrycie kosztów oddelegowania pracownika do opieki i uczenia ucznia przebywającego na zajęciach praktycznych w szkole, sponsorowania wyposażenia w maszyny, urządzenia i narzędzia pracowni czy też warsztatów szkolnych. W ocenie przedstawicieli pracodawców obecne środki z subwencji oświatowej nie są wystarczające na pokrycie ponoszonych przez nich kosztów zajęć praktycznych dla uczniów. Dużym ograniczeniem dla pracodawców jest konieczność realizacji efektów kształcenia z podstawy, które ograniczają w jakimś stopniu możliwość oddelegowania ucznia do wykonywania prostszych prac, z efektów których pracodawca pokrywałby koszty nadzoru personelu czy też nawet mógłby wypłacać uczniowi wynagrodzenie w formie stypendium;
- 11) ograniczenia finansowe powodują, że zarówno pracodawcy, jak i pracownicy szkół branżowych najchętniej realizują przedsięwzięcie bezkosztowe, tj. związane z organizacją wycieczek do zakładów pracy, wspólną promocją kształcenia zawodowego poprzez udział w różnego typu wydarzeniach szkolnych;
- 12) niepokojący jest fakt, że pracodawcy z Wielkopolski Wschodniej niezbyt chętnie angażują się w procesy doskonalenia programów nauczania w zawodach szkolnictwa branżowego czy też

programów zajęć praktycznych dla uczniów w firmach. Wynika to przede wszystkim z braku doświadczenia pracodawców w tym obszarze. W efekcie trudno jest nauczycielom w szkołach spełnić oczekiwania pracodawców odnośnie do przygotowania uczniów/absolwentów zgodnie z ich potrzebami, skoro tych potrzeb nie przedstawiają choćby zgłaszając propozycje zmian, uzupełnienia programów nauczania w zawodzie;

- 13) zakres działań ukierunkowanych na pozyskiwanie środków finansowych z programu Erasmus+ na rzecz zagranicznych praktyk zawodowych uczniów szkół branżowych z Wielkopolsce Wschodniej;
- 14) ograniczony zakres współpracy pracodawców ze szkołami, który sprowadza się najczęściej do jednej formy współpracy;
- 15) ograniczony czas, jakim dysponują pracodawcy, by bardziej czasowo zaangażować się w uczestnictwo w spotkaniach z przedstawicielami szkół i poruszanie szerszej tematyki problemów niż tylko tej, która ogranicza się do już realizowanych wspólnych przedsięwzięć;
- 16) niski poziom jakości kształcenia ogólnego i zawodowego uczniów przychodzących na zajęcia praktyczne do pracodawców;
- 17) brak kadry w przedsiębiorstwach z przygotowaniem pedagogicznym niezbędnym do pełnienia funkcji opiekuna praktyk ucznia w firmie.

5. WYPOSAŻENIE/DOPOSAŻENIE SZKÓŁ I PLACÓWEK KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO

5.1. Ocena poziomu doposażenia pracowni szkolnych pod kątem realizacji podstawy programowej kształcenia w zawodach w warunkach zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy

W podrozdziale została poruszona problematyka identyfikacji stanu i potrzeb w zakresie wyposażenia/doposażenia szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w nowoczesny sprzęt i materiały, umożliwiające realizację podstawy programowej kształcenia w zawodach w warunkach zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy. Z uzyskanych danych od przedstawicieli szkół uczestniczących w badaniu ankietowym wynika, że około 90% z nich ocenia jako dobry poziom doposażenia pracowni w szkołach pod kątem realizacji podstawy programowej kształcenia w zawodach w warunkach zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy (tabela 5.1).

Tabela 5.1. Ocena przez reprezentantów szkół poziomu doposażenia szkolnych pracowni pod kątem realizacji podstawy programowej kształcenia w zawodach (N=26)

Zdecydowanie dobry	Raczej dobry	Nie mam zdania	Raczej nie dobry	Zdecydowanie nie dobry
2 (8%)	23 (88%)	0	1 (4%)	0

Źródło: opracowanie własne.

Skoro w szkołach jest tak dobrze pod kątem doposażenia pracowni, warsztatów szkolnych, w związku z tym interesującym jest poznanie sposobów, jak do tej pory radziły sobie szkoły w Wielkopolsce Wschodniej w tym obszarze. Z wypowiedzi 24 przedstawicieli ze szkół wynika, że kluczem do sukcesu okazuje się być szeroko rozumiana współpraca z:

- 1) z instytucjami pośredniczącymi, które ogłaszały konkursy na projekty ukierunkowane m.in. na zakup doposażenia (17 (71%) wskazań);
- 2) z organem prowadzącym i korzystanie ze środków finansowanych przyznawanych w ramach subwencji oświatowej lub też ze środków z budżetu samorządu (11 – 46%);
- 3) z pracodawcami – sponsorami, czy też jako podmiotami wypożyczającymi na zasadzie użyczenia maszyny i urządzenia (4 – 17%);
- 4) z radą rodziców (2 – 8%);

- 5) z innymi szkołami i pracodawcami, w ramach której używany jest uczniom sprzęt, który nie jest na wyposażeniu szkół (1 – 4%).

Z danych powyżej wynika, że głównym źródłem finansowania zakupów wyposażenia pracowni, warsztatów szkolnych są środki pomocowe uzyskiwane w efekcie realizacji regionalnych, krajowych czy też międzynarodowych projektów. Na drugiej pozycji respondenci wskazali na środki pochodzące z budżetu organu prowadzącego. Procesy zakupów wspierają także szkoły korzystając ze środków własnych czy też w ramach sponsoringu pracodawców. Interesującym jest także korzystanie przez szkoły z możliwości użyczenia do kształcenia uczniom przez np. rolników sprzętu rolniczego. Drobne zakupy mogły być także realizowane ze składek rodziców, czyli środków finansowych, jakimi dysponuje Rada Rodziców.

W podstawie programowanej kształcenia w zawodzie ogólnie wskazano niezbędne wyposażenie pracowni i warsztatów szkolnych, jakie powinny zapewnić placówki edukacyjne prowadzące kształcenie w zawodzie (<https://www.ore.edu.pl/2022/03/podstawy-programowe-ksztalcenia-zawodach-2021/>). Z danych pozyskanych od respondentów wynika, że rekomendacje te mogą stanowić podstawę do wyposażenia/doposażenia pracowni i warsztatów szkolnych w niezbędny sprzęt, maszyny, urządzenia czy też narzędzia (tabela 5.2). Taką opinię wyraziło 96% dyrektorów szkół biorących udział w badaniu.

Tabela 5.2. Ocena podstaw programowych jako źródła informacji nt. wyposażenia pracowni szkolnych i warsztatów (N=26)

Miasto Konin		Powiat koniński		Powiat turecki		Powiat słupecki		Powiat kolski		Ogółem	
Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
8	0	4	0	3	0	4	1	6	0	25 (96%)	1 (4%)

Źródło: opracowanie własne.

Alternatywnym źródłem informacji odnośnie do wyposażenia pracowni i warsztatów w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego mogą być także zapisy zawarte w standardach wymagań egzaminacyjnych dla zawodów szkolnictwa branżowego, w których określono wyposażenie stanowisk egzaminacyjnych. Opracowania te zostały stworzone przez Okręgowe Komisje Egzaminacyjne.

5.2. Potrzeby doposażenia pracowni kształcenia zawodowego – zawody, pracownie

W ramach kolejnego pytania dyrektorzy ze szkół lub wskazane przez nich osoby wypełniające kwestionariusz ankiety poproszone zostały o wskazanie, w których zawodach/kwalifikacjach będących w ofercie szkoły/placówki oraz zaplanowanych do wprowadzenia w latach 2023–2030 istnieje największa potrzeba wyposażenia/doposażenia pracowni kształcenia zawodowego w nowoczesny sprzęt i materiały, umożliwiające realizację podstawy programowej kształcenia w zawodach w warunkach zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy, w tym powiązanych z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej. Respondenci identyfikując obecnie potrzeby w doposażeniu pracowni mogli wskazać maksymalnie 3 zawody i 2 pracownie będące w ofercie szkoły/placówki. Z danych zamieszczonych w tabeli 5.3 wynika, że w sumie zgłoszono potrzeby doposażenia 56 pracowni, w tym tylko dwóch, dla których w ocenie respondentów istnieje powiązanie z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.

Tabela 5.3. Potrzeby doposażenia pracowni szkolnych (obecnie) z podziałem na powiaty – ocena przedstawicieli szkół (N=26)

Lp.	Nazwa zawodu z obecnej oferty	Nazwa pracowni szkolnej	Powiązanie z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej
1	Kucharz 512001 (PKO2)	Gastronomiczna	X
2	Mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych (PS3)	Pracownia praktycznej nauki zawodu – obróbka materiałów	X
3	Fryzjer 514101 (MK6)	Fryzjerska	
4	Inne zawody (PT1)	Zawodowe	
5	Kierowca-mechanik 832201 (PK2)	Pracownia mechaniki samochodowej	
6	Kucharz (PT3)	Pracownia kucharska	
7	Kucharz 512001 (MK6)	Gastronomiczna	
8	Kucharz 512001 (PK1)	Pracownie szkolne	
9	Kucharz, technik żywienia i usług gastronomicznych (PT1)	Gastronomiczna	
10	Mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych (PS3)	Pracownia praktycznej nauki zawodu – eksploatacja maszyn rolniczych	
11	Mechanik pojazdów samochodowych 723103 (MK4)	Pracownia nauki jazdy z placem manewrowym i pojazdem przeznaczonym do nauki jazdy	
12	Pracownik pomocniczy gastronomii (MK1)	Pracownia gastronomiczna	
13	Sprzedawca 522301 (MK6)	Organizacji sprzedaży	
14	Stolarz (PT3)	Pracownia stolarska	
15	Technik architektury krajobrazu (PSS)	Pracownia projektowania – komputerowa	

Lp.	Nazwa zawodu z obecnej oferty	Nazwa pracowni szkolnej	Powiązanie z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej
16	Technik architektury krajobrazu (PT2)	Pracownia architektury krajobrazu	
17	Technik architektury krajobrazu 314202 (MK4)	Warsztaty szkolne wyposażone w mikrociągnik ogrodniczy z wymiennym osprzętem, ciągnik rolniczy z przyczepą	
18	Technik architektury krajobrazu 314202 (MK4)	Pracownia nauki jazdy z placem manewrowym i pojazdem przeznaczonym do nauki jazdy	
19	Technik architektury krajobrazu 314202 (PKO6)	Pracownia architektury krajobrazu – szklarnia	
20	Technik ekonomista (PKO5)	Pracownia komputerowa	
21	Technik ekonomista (MK2)	Pracownia ekonomiczna	
22	Technik ekonomista (PKO5)	Pracownia ekonomiczna	
23	Technik elektryk (PS1)	Pracownia elektryczna	
24	Technik farmaceutyczny 321301 (MK3)	Pracownia farmakognozji	
25	Technik farmaceutyczny 321301 (MK3)	Pracownia anatomiczna	
26	Technik grafiki i poligrafii cyfrowej 311943 (PKO4)	Pracownia druku i poligrafii	
27	Technik informatyk (MK2)	Pracownia komputerowa	
28	Technik informatyk (MK7)	Pracownia informatyczna mobilna	
29	Technik informatyk 351203 (MK4)	Pracownia urządzeń peryferyjnych i techniki komputerowej	
30	Technik informatyk 351203 (MK4)	Pracownia systemów komputerowych	
31	Technik informatyk 351203 (PKO1)	Pracownia informatyczna	
32	Technik informatyk 351203 (PKO1)	Pracownia elektryczna	
33	Technik informatyk 351203 (PKO4)	Pracownia informatyczna	
34	Technik logistyk (MK2)	Pracownia logistyczna	
35	Technik logistyk 333107 (PKO4)	Pracownia logistyczna	
36	Technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki (PS5)	Nowy traktor oraz sprzęt do agrotechniki	
37	Technik mechatronik (MK5)	Pracownia technologii mechanicznej	
38	Technik mechatronik (MK5)	Pracownia montażu urządzeń i systemów mechatronicznych	
39	Technik organizacji turystyki (PKO5)	Pracownia komputerowa	
40	Technik organizacji turystyki (PKO5)	Pracownia turystyki	
41	Technik pojazdów samochodowych (MK5)	Pracownia pojazdów samochodowych	
42	Technik pojazdów samochodowych (MK5)	Pracownia mechatroniki samochodowej	
43	Technik programista (MK6)	Pracownia programowania	
44	Technik programista (PS2)	Pracownia baz danych	
45	Technik programista (PS2)	Pracownia programowania	
46	Technik programista (PT2)	Pracownia informatyczna	
47	Technik robotyki (PS2)	Pracownia robotyki	
48	Technik robotyki (PS2)	Pracownia programowania, eksploatacji, diagnostyki i konserwacji urządzeń i systemów robotyki	
49	Technik sterylizacji medycznej 321104 (MK3)	Pracownia pomocy medycznej	

Lp.	Nazwa zawodu z obecnej oferty	Nazwa pracowni szkolnej	Powiązanie z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej
50	Technik sterylizacji medycznej 321104 (MK3)	Pracownia dekontaminacji medycznej	
51	Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej (MK5)	Pracownia montażu systemów energetyki odnawialnej	
52	Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej (MK5)	Pracownia dokumentacji i kosztorysowania	
53	Technik żywienia i usług gastronomicznych (PS5)	Nowa kuchnia	
54	Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404 (PKO6)	Pracownia żywienia	
55	Terapeuta zajęciowy 325907 (MK3)	Pracownia organizacji czasu wolnego	
56	Terapeuta zajęciowy 325907 (MK3)	Pracownia kulinarna	

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 5.4 natomiast podano wykaz zawodów i pracowni, które zaplanowano do wprowadzenia do oferty edukacyjnej szkół i placówek w latach 2023–2030 i które w ocenie respondentów mają największą potrzebę wyposażenia/doposażenia pracowni i warsztatów. W sumie zidentyfikowano, że istnieje potrzeba doposażenia 15 pracowni szkolnych w 11 zawodach, w tym dwóch powiązanych z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.

Tabela 5.4. Potrzeby doposażenia pracowni w perspektywie do roku 2030 z podziałem na powiaty – ocena przedstawicieli szkół (N=8)

Lp.	Nazwa zawodu planowanego do uruchomienia (2023–2030)	Nazwa pracowni	Powiązanie z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej (jeśli istnieje, prosimy o wstawienia „X”)
1	Technik stylisty (MK2)	Pracownia projektowania i wytwarzania wyrobów odzieżowych	
2	Technik stylisty (MK2)	Pracownia kreowania wizerunku	
3	Asystentka stomatologiczna 325101 (MK3)	Pracownia do ćwiczeń przedklinicznych	
4	Asystentka stomatologiczna 325101 (MK3)	Pracownia leczenia zachowawczego	
5	Opiekunka środowiskowa 341204 (MK3)	Pracownia organizacji czasu wolnego wyposażona	
6	Opiekunka środowiskowa 341204 (MK3)	Pracownia gospodarstwa domowego i kulinarna wyposażona	
7	Technik chłodnictwa i klimatyzacji 311929 (MK4)	Pracownia elektrotechniki i elektroniki	
8	Technik chłodnictwa i klimatyzacji 311929 (MK4)	Pracownia chłodnictwa i klimatyzacji	
9	Technik budownictwa (PS5)	Pracownia budowlana	
10	Pracownik pomocniczy fryzjera 932919 (PK1)	Praktyka szkolna u pracodawców	
11	Technik organizacji turystyki 422104 (PKO1)	Pracownia turystyczna	
12	Cukiernik 751201 (PKO2)	Pracownia cukiernictwa	X
13	Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej 311930 (PKO4)	Pracownia urządzeń i systemów energetyki odnawialnej	X

Lp.	Nazwa zawodu planowanego do uruchomienia (2023–2030)	Nazwa pracowni	Powiązanie z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej (jeśli istnieje, prosimy o wstawienia „X”)
14	314202 Technik architektury krajobrazu (PKO6)	Pracownia architektury krajobrazu - szklarnia	
15	343404 Technik żywienia i usług gastronomicznych (PKO6)	Pracownia żywienia	

Źródło: opracowanie własne.

Zadowolającym jest fakt, że dyrektorzy ze szkół wypełniając kwestionariusz ankiety zadeklarowali, że ich nauczyciele, uczniowie korzystają z zasobów dydaktycznych zamieszczonych na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej prowadzonej przez Ministerstwo Edukacji i Nauki (<https://zpe.gov.pl/>) (tabela 5.5). Tylko jeden z respondentów zwrócił uwagę, że na wspomnianej platformie jest niewystarczająca oferta dla kształcenia branżowego.

Tabela 5.5. Korzystanie przez nauczycieli z zasobów dydaktycznych zamieszczonych na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej prowadzonej Ministerstwo Edukacji i Nauki (<https://zpe.gov.pl/>) (N=26)

Miasto Konin		Powiat koniński		Powiat turecki		Powiat słupecki		Powiat kolski		Ogółem	
Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
7	1	4		3		5		6		25 (96%)	1 (4%)

Źródło: opracowanie własne.

Uczestnicy warsztatów wskazali główne **problemy** lub ograniczenia związane z rozwojem współpracy na linii pracodawca – szkoła prowadząca kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej:

- 1) pomimo że ok 90% respondentów ze szkół ocenia poziom wyposażenia ich pracowni szkolnych jako raczej dobry, to nadal istnieje potrzeba ich ciągłego wyposażenia, o czym świadczy wskazanie przez respondentów potrzeby wyposażenia 56 pracowni szkolnych;
- 2) niepokoić może fakt, że głównym źródłem finansowania zakupów wyposażenia pracowni, warsztatów szkolnych są środki pomocowe uzyskiwane w efekcie realizacji regionalnych, krajowych czy też międzynarodowych projektów. W momencie ich braku obowiązek ten przechodzi na jednostki samorządu terytorialnego jako organu prowadzącego szkołę;
- 3) brak planowania długoterminowego w badanych szkołach objawia się trudnościami wskazań przez przedstawicieli z badanych szkół potrzeb w zakresie wyposażenia pracowni szkolnych w perspektywie do roku 2030.

6. KOMPETENCJE NAUCZYCIELI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO ORAZ INSTRUKTORÓW NAUKI ZAWODU

W procesie kształcenia zaangażowane są dwie strony: uczniowie i przedstawiciele kadry kierowniczej i dydaktycznej, w tym nauczyciele kształcenia zawodowego oraz instruktorzy praktycznej nauki zawodu pracujący w szkole czy też dochodzący z przedsiębiorstw. To od poziomu kwalifikacji zawodowych, doświadczenia zawodowego kadry dydaktycznej uzależniony jest sukces absolwentów szkół zawodowych prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego, który mierzony jest m.in. poziomem przygotowania wychowanków do życia zawodowego. Stąd też istotne jest cykliczne diagnozowanie potrzeb szkoleniowych kadry dydaktycznej, w efekcie której wskazane zostaną luki kompetencyjne i dobrana będzie odpowiednia forma doskonalenia zawodowego. Jest to szczególnie istotne w świecie współczesnym, który staje się coraz bardziej nieprzewidywalnym⁴⁰, gdyż charakteryzuje się ogromną dynamiką zmian, choćby związanych z postępem technologicznym. Z drugiej strony szkolnictwo w Polsce boryka się z problemami kadrowymi. W roku szkolnym 2022/23 z danych przekazanych przez wiceministra edukacji i nauki Tomasza Rzymkowskiego wynika, że brakuje ponad 16 tys. nauczycieli⁴¹. Jest to istotny problem, z którym mierzy się cała polska edukacja. W rozdziale przedstawiono wyniki badań dotyczących identyfikacji potrzeb kadrowych w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej.

6.1. Potrzeby kadrowe szkół/placówek szkolnictwa branżowego Wielkopolski Wschodniej z uwzględnieniem kontekstu transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej

Jak wynika z przeprowadzonego badania w 10 szkołach branżowych I stopnia uczestniczących w badaniu ankietowym, dyrektorzy zgłosili potrzeby w zakresie zatrudnienia nauczycieli, w tym w 9 szkołach nauczycieli kształcenia zawodowego/praktycznego (tabela 6.1). Z uzyskanych danych wynika, że największe potrzeby w zakresie zatrudnienia nauczycieli kształcenia zawodowego/praktycznego w roku 2023 wystąpią w Zespole Szkół Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Stefana Batorego w Koninie.

⁴⁰ G. Cęcelek: *Znaczenie kompetencji nauczycielskich w determinowaniu efektywności pracy szkoły*, Kultura i wychowanie, nr. 1(21)2022, s. 27.

⁴¹ Wiceszef MEiN: Brakuje ponad 16 tys. nauczycieli, <https://samorzad.infor.pl/sektor/edukacja/nauczyciele/5556985,llu-nauczycieli-brakuje-w-szkolach.html>, (dostęp: 08.11.2022).

W przypadku techników działających na terenie Wielkopolski Wschodniej, aż 15 zgłosiło potrzeby zatrudnienia różnego typu nauczycieli, z czego w 13 przypadkach – nauczycieli kształcenia zawodowego/praktycznego. Podobnie jak w przypadku branżowych szkół I stopnia, tak i w technikach największe zapotrzebowanie na zatrudnienie nauczycieli zostało zgłoszone przez Zespół Szkół Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Stefana Batorego w Koninie, w którym w roku szkolnym 2023/2024 planowanych jest zatrudnienie na 22 etatach nauczycieli kształcenia zawodowego/praktycznego.

Tabela 6.1. Potrzeby kadrowe dla poszczególnych typów szkół, grup nauczycieli kształcenia zawodowego (obecnie) oraz w latach 2023–2030

Typ szkoły/placówki	Potrzeby kadrowe (w przeliczeniu na etaty)												
	Nauczyciele kształcenia teoretycznego (w tym język obcy zawodowy)		Nauczyciele kształcenia zawodowego/praktycznego		Nauczyciele kształcenia ogólnego		Pedagodzy		Doradcy zawodowi		Specjaliści z gospodarki		
	2023	2030	2023	2030	2023	2030	2023	2030	2023	2030	2023	2030	
Branżowa Szkoła I stopnia													
BS I (MK1)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
BS I (MK2)	8	2	8	-	15	4	1	-	1	-	1	-	
BS I (MK7)	x		x				x						
BS I (PK2)	2	3	1	3	3	4	0,3	0,3	0,3	0,3			
BS I (PK4)		1		1									
BS I (PT1)	x	x	x	x									
BS I (PS1)	-	1		4									
BS I (PKO2)	0	0	0,56	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
BS I (PS4)	1		1										
BS I (MK8)									x				
Technikum													
T (MK2)	20	8	22		45	-	2	-	2	-	1	-	
T (MK4)			1										
T (MK5)			3										
T (MK7)	x		x				x						
T (MK8)									x				
T (PK2)	15	17	11	14	29	32	0,5	0,5		1			
T (PK4)		1		2									
T (PT1)	x	x	x	x									
T (PT2)	7		7		7		1		1		-		
T (PS1)	-	1		4									
T (PS2)			5								6		
T (PS3)	1		1										
T (PS5)	0	0	2		1		1		0		0		
T (PKO1)	0		0		0		0		1		1		
T (PKO5)			x										
Branżowa Szkoła II stopnia													
BS II (MK4)			1										
Szkoła Policealna													
SP (MK2)	5	1	5	-	2	-	1	-	-	-	-	-	
SP (MK3)			3	3									

Źródło: opracowanie własne.

Problemy z zatrudnieniem nauczycieli kształcenia przedmiotów zawodowych i praktycznej nauki zawodu w szkołach Wielkopolski Wschodniej potwierdzają wyniki badań Barometru zawodów, z których wynika, że zawody te zostały uznane przez ekspertów biorących udział w badaniu za deficytowe w roku 2022 w Koninie i powiecie konińskim⁴², powiatach tureckim⁴³, słupeckim⁴⁴ oraz kolskim⁴⁵.

Z informacji uzyskanych od przedstawicieli kadry zarządzającej podczas warsztatów wynika, że szkoła nie jest konkurencyjnym pracodawcą w stosunków do innych podmiotów działających na lokalnym rynku pracy. Dlatego też szkołom prowadzącym kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego trudno jest pozyskać do pracy wysoko kwalifikowanych specjalistów posiadających wiedzę i umiejętności praktyczne oraz przygotowanie pedagogiczne. Spora grupa nauczycieli rezygnuje z pracy w szkołach i jako główny powód podaje niski poziom wynagrodzenia oraz duże obciążenie psychiczne i towarzyszące temu wypalenie zawodowe.

Jednym ze sposobów radzenia sobie przez szkoły z brakami kadrowymi jest zatrudnianie emerytowanych pracowników. Jednak jak podkreślają to uczestnicy warsztatów jest to rozwiązanie tymczasowe, które w dłuższej perspektywie generować będzie jeszcze większe problemy, gdyż należy liczyć się z tym, że w każdej chwili nauczyciel posiadający prawa emerytalne może zrezygnować ze współpracy z placówką.

Innym sposobem radzenia sobie przez dyrekcje szkół z brakami kadrowymi jest przyznawanie nadgodzin zatrudnionym nauczycielom kształcenia zawodowego. Nauczyciele godzą się na takie rozwiązanie z dwóch głównych powodów:

- ze względu na dobro ucznia i zapewnienia im zajęć z przedmiotów zawodowych oraz zajęć praktycznych;
- gdyż w ten sposób mogą pozyskać dodatkowe środki finansowe.

Należy podkreślić, że to rozwiązanie ma także wadę, gdyż zwiększa obciążenie psychiczne, a tym samym przyspiesza procesy wypalenia zawodowego nauczycieli kształcenia zawodowego.

Problem niedoboru nauczycieli, w tym kształcenia zawodowego, może powodować nieodwracalne szkody w poziomie wykształcenia uczniów i uczennic oraz negatywnie wpłynąć na realizację prawa do

⁴² *Barometr zawodów 2022 – powiat koniński i miasto Konin*, https://barometrzwodow.pl/forecast-card-zip/2022/poster_pl/BAROMETR_ZAWODOW_województwo_wielkopolskie_powiat_koninski_i_miasto_Konin_2022.pdf (dostęp 12.12.2022).

⁴³ *Barometr zawodów 2022 – powiat turecki*, https://barometrzwodow.pl/forecast-card-zip/2022/poster_pl/BAROMETR_ZAWODOW_województwo_wielkopolskie_powiat_turecki_2022.pdf (dostęp 12.12.2022).

⁴⁴ *Barometr zawodów 2022 – powiat słupecki*, https://barometrzwodow.pl/forecast-card-zip/2022/poster_pl/BAROMETR_ZAWODOW_województwo_wielkopolskie_powiat_slupecki_2022.pdf (dostęp 12.12.2022).

⁴⁵ *Barometr zawodów 2022 – powiat kolski*, https://barometrzwodow.pl/forecast-card-zip/2022/poster_pl/BAROMETR_ZAWODOW_województwo_wielkopolskie_powiat_kolski_2022.pdf (dostęp 12.12.2022).

nauki (art. 70 Konstytucji)⁴⁶, a tym samym gorzej przygotować absolwentów szkół zawodowych w Polsce do wejścia na rynek pracy.

Niezbędnym jest podjęcie skutecznych działań zachęcających szersze grono specjalistów z firm, którzy są dobrze przygotowani do wykonywania zawodu nauczyciela kształcenia zawodowego zarówno teoretycznego, jak i praktycznego.

6.2. Potrzeby doskonalenia kompetencji nauczycieli w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej z uwzględnieniem wpływu transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej

Doskonalenie zawodowe nauczycieli (ang. Continuing Professional Development, CPD) stanowi jedno z najważniejszych zagadnień europejskiej strategii na rzecz poprawy jakości kształcenia⁴⁷.

W konkluzjach Rady z maja 2014 r. podkreśla się, że zapewnianie wysokiej jakości doskonalenia zawodowego jest istotnym czynnikiem gwarantującym, że „nauczyciele będą posiadać i utrzymywać stosowne kompetencje, od których w dzisiejszej szkole uzależniona jest skuteczność”⁴⁸.

W ocenie dyrekcji szkół biorących udział w badaniach ankietowych wprowadzane procesy transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej powinny być przedmiotem szeroko rozumianego doskonalenia różnych grup społecznych, w tym przedstawicieli całego grona pedagogicznego szkół. Z punktu widzenia rozwoju systemu szkolnictwa zawodowego, w tym rozwoju oferty branżowych szkół I stopnia, technikum, branżowych szkół II stopnia, szczególnie ważne będzie podczas szkoleń przekazywanie informacji nauczycielom, a w szczególności kadrze zarządzającej szkołami, nauczycielom kształcenia zawodowego i instruktorom praktycznej nauki zawodu, nt. zmian zachodzących na rynku pracy będących efektem wprowadzanych działań w ramach transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.

W ocenie uczestników warsztatów obecnie odczuwalny jest brak w środowisku zarówno szkolnym, jak i wśród pracodawców w Wielkopolsce Wschodniej informacji na temat faktycznie

⁴⁶ *Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich: Brakuje nauczycieli – prawo do nauki zagrożone.* RPO pisze do MEiN. Resort: nastąpił wzrost zatrudnienia: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/brakuje-nauczycieli-prawo-do-nauki-zagrozone-rpo-pisze-do-mein-resort-nastapil-wzrost> (dostęp 12.12.2022).

⁴⁷ Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2015. *The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions, and Policies. (Zawód nauczyciela w Europie: polityka, praktyka i odbiór społeczny)*, Raport Eurydice, Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, s. 55.

⁴⁸ *Konkluzje Rady w sprawie skutecznego kształcenia nauczycieli z 20 maja 2014 r.* Za: Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2015. *The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions, and Policies. (Zawód nauczyciela w Europie: polityka, praktyka i odbiór społeczny)*, Raport Eurydice, Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, s. 55.

podejmowanych działań w ramach transformacji energetycznej, przez to trudno jest jednoznacznie zdefiniować kierunki działań szkół, a tym samym zidentyfikować potrzeby doskonalenia.

Dyrektorzy szkół lub wskazane przez nich osoby biorące udział w warsztatach organizowanych w ramach danego projektu w zdecydowanej większości (w zależności od formy doskonalenia od 60% do 80% ankietowanych) oceniają, że procesy transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej będą wymagały w latach 2023–2030 opracowania nowej oferty dla różnych form doskonalenia zawodowego grona pedagogicznego (tabela 6.2).

Z opinii przedstawionych przez dyrektorów wynika, że nauczyciele zainteresowani byłoby stworzeniem takiej oferty doskonalenia, która umożliwiłaby im skorzystanie ze studiów podyplomowych, szkoleń, w tym z kursów umiejętności zawodowych. Kursy umiejętności zawodowych umożliwiają nauczycielom zdobycie nowych kwalifikacji zawodowych w nowych zawodach szkolnictwa zawodowego, a tym samym dają formalne uprawnienia do nauczania w ramach zawodu.

Tabela 6.2. Potrzeba opracowania w latach 2023–2030 nowej oferty doskonalenia zawodowego dla grona pedagogicznego w celu zapoznania z efektami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej (N=24)

Forma doskonalenia	Skala oceny				
	Zdecydowania tak	Raczej tak	Nie mam zdania	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Studia podyplomowe	7 (29%)	12 (50%)	4 (17%)	1 (4%)	0
Szkolenie (kursy umiejętności zawodowych)	7 (29%)	10 (42%)	5 (21%)	2 (8%)	0
Praktyki/staże w firmach	6 (25%)	9 (38%)	7 (29%)	2 (8%)	0
Kursy kwalifikacyjne	3 (13%)	13 (56,5%)	4 (17,5%)	3 (13%)	0

Źródło: opracowanie własne.

Kolejna forma doskonalenia związana jest z umożliwieniem nauczycielom odbywania praktyk czy też staży zawodowych w firmach, w szczególności tych, gdzie będą wprowadzane kluczowe zmiany jako efekt działań podejmowanych w ramach transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej. W ocenie uczestników warsztatów jest to jedna z najbardziej efektywnych i skutecznych form doskonalenia zawodowego nauczycieli.

Z punktu widzenia dyrekcji i nauczycieli kształcenia branżowego, aby lepiej przygotować się do zmian i wprowadzanych efektów transformacji energetycznych Wielkopolski Wschodniej oraz planowanych zmian w ofercie edukacyjnej, ważnym byłoby zbudowanie oferty doskonalenia obejmującej m.in. problematykę (tabela 6.3):

- przygotowania uczniów do egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe;
- kształcenia praktycznego w rzeczywistych warunkach pracy i współpracy z pracodawcą;
- diagnozowania osiągnięć uczniów w zakresie kształcenia zawodowego;

- zastosowania IT w kształceniu zawodowym;
- opracowywania szkolnych planów nauczania dla zawodów;
- realizacji kursów kwalifikacji zawodowych w zakresie uczonego zawodu;
- opracowywania kursów umiejętności zawodowych w zakresie uczonego zawodu;
- kształtowania u młodzieży kompetencji personalnych i społecznych.

Tabela 6.3. Tematyka szkoleń, którą są zainteresowani nauczyciele w związku z zapowiadaną transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej oraz planowanymi zmianami w ofercie edukacyjnej (N=24)

Tematyka szkoleń	Zdecydowanie zainteresowani	Raczej zainteresowani	Nie mam zdania	Raczej nie zainteresowani	Zdecydowanie nie zainteresowani
Przygotowanie uczniów do egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe	8	10	3	2	0
Kształcenie praktyczne – rzeczywiste warunki pracy i współpraca z pracodawcą	7	11	7	0	0
Diagnostowanie osiągnięć uczniów w zakresie kształcenia zawodowego	7	9	6	2	0
Zastosowanie IT w kształceniu zawodowym	7	8	7	1	0
Opracowanie szkolnych planów nauczania dla zawodów	6	9	4	3	0
Kurs kwalifikacji zawodowych w zakresie uczonego zawodu	6	8	7	1	0
Kurs umiejętności zawodowych w zakresie uczonego zawodu	6	8	8	1	0
Kształtowanie u młodzieży kompetencji personalnych i społecznych	6	12	6	1	0
Wpływ transformacji na szkolnictwo branżowe	5	9	6	3	0
Pozyskiwanie funduszy i pisanie projektów unijnych	5	13	4	3	0
Doskonalenie umiejętności wychowawczych nauczyciela	5	10	6	3	0
Opracowywanie autorskich programów nauczania dla zawodu	3	10	9	2	0
Rozwiązywanie konfliktów w szkole	3	7	10	3	0
Prowadzenie zajęć praktycznych z wykorzystaniem mobilnych stanowisk dydaktycznych	3	11	6	3	0
Kurs metodyka edukacji na odległość	2	4	11	5	1
Kurs egzaminatora on-line	2	8	10	3	0
Prawo pracy	2	9	8	3	0
Kształcenie modułowe	1	2	9	7	1
Konstruowanie programów modułowych	1	5	8	7	1
Metody uczenia się dorosłych (andragogika)	1	6	11	3	2
Kurs dydaktyka multimedialnego	1	6	10	5	1
Ewaluacja wewnętrzna	1	7	9	5	1

Źródło: opracowanie własne.

Uczestników warsztatów nie dziwił fakt, że na pierwszej pozycji respondenci wskazali na „przygotowanie uczniów do egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe”. Dany fakt wyjaśnili tym, że dyrektorzy szkół i grono pedagogiczne oceniane jest przez organ prowadzący głównie przez pryzmat uzyskanych przez uczniów rezultatów na zewnętrznym egzaminie potwierdzającym kwalifikacje w zawodzie.

W związku z zapowiadaną transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej respondenci ze szkół poproszeni zostali o ocenę zainteresowania uzyskaniem wsparcia w zakresie doskonalenia kompetencji kadry dydaktycznej ze środków UE, w tym w szczególności (tabela 6.4):

- organizacją doskonalenia zawodowego nauczycieli kształcenia zawodowego, praktycznej nauki zawodu i instruktorów poprzez **wizyty studyjne w przedsiębiorstwach**;
- organizacją doskonalenia zawodowego nauczycieli kształcenia zawodowego, praktycznej nauki zawodu i instruktorów poprzez **staże zawodowe** w przedsiębiorstwach związanych z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej;
- organizacją doskonalenia zawodowego nauczycieli kształcenia zawodowego, praktycznej nauki zawodu i instruktorów poprzez **praktyki w przedsiębiorstwach**;
- opracowywaniem pogłębionej diagnozy potrzeb nauczycieli kształcenia zawodowego w ramach konkretnych zawodów z klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego;
- przygotowaniem obudowy dydaktycznej dla wybranych kursów doskonalenia zawodowego nauczycieli szkół zawodowych.

Tabela 6.4. Grupy odbiorców i zakres szkoleń związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej (N=24)

Działania wspierające doskonalenie kompetencji nauczycieli kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu	Bardzo potrzebne	Potrzebne	Potrzebne w ograniczonym zakresie
Organizacja doskonalenia zawodowego nauczycieli kształcenia zawodowego, praktycznej nauki zawodu i instruktorów poprzez wizyty studyjne w przedsiębiorstwach	9	9	5
Organizacja doskonalenia zawodowego nauczycieli kształcenia zawodowego, praktycznej nauki zawodu i instruktorów poprzez staże zawodowe w przedsiębiorstwach związanych z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej	8	7	9
Organizacja doskonalenia zawodowego nauczycieli kształcenia zawodowego, praktycznej nauki zawodu i instruktorów poprzez praktyki w przedsiębiorstwach	8	7	8
Opracowanie pogłębionej diagnozy potrzeb nauczycieli kształcenia zawodowego w ramach konkretnych zawodów z klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego	6	7	11
Przygotowanie obudowy dydaktycznej dla wybranych kursów doskonalenia zawodowego nauczycieli szkół zawodowych	6	11	6
Wprowadzenie do nauczania umiejętności praktycznych rozwiązań opartych na dydaktyce cyfrowej	5	14	4
Opracowanie na podstawie pogłębionej diagnozy oraz wyników badań luk kompetencyjnych oferty kursów kwalifikacji zawodowych i/lub doskonalenia zawodowego nauczycieli szkół zawodowych	4	7	12
Opracowanie modelu doskonalenia kompetencji nauczycieli kształcenia zawodowego uwzględniającego ustawiczne doskonalenie nauczycieli i instruktorów praktycznej nauki zawodu, doskonalenie kwalifikacji i kompetencji	3	13	6

Działania wspierające doskonalenie kompetencji nauczycieli kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu	Bardzo potrzebne	Potrzebne	Potrzebne w ograniczonym zakresie
do zmieniającego się rynku pracy, uzyskanie nowych kwalifikacji; doskonalenie programów nauczania			
Opracowanie narzędzia do diagnozowania luk kompetencyjnych nauczycieli kształcenia zawodowego	3	8	11
Przeprowadzenie diagnozy luk kompetencyjnych nauczycieli kształcenia zawodowego w zawodach szkolnictwa branżowego, w których są największe potrzeby	3	10	11
Przeprowadzenie pilotażowego testowania opracowanych kursów i ich doskonalenie	2	10	11

Źródło: opracowanie własne.

Z dyskusji prowadzonych w ramach danego projektu z uczestnikami warsztatów, w szczególności z przedstawicielami dyrekcji i grona pedagogicznego ze szkół prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego wynika, że udział nauczycieli w różnych formach doskonalenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej można ocenić jako wysoki. Czynnikiem ograniczającym uczestnictwo w doskonaleniu zawodowym nauczycieli jest z pewnością kolidowanie czasu przeznaczanego na szkolenia z planem zajęć zawodowych, w szczególności gdy nauczyciel pracuje w wymiarze przekraczającym 1 etat miesięcznie. Oddelegowanie przez dyrektora nauczyciela na szkolenie wymaga wprowadzenia zastępstwa na lekcjach.

Uczestnicy warsztatów byli jednomyślni, że najbardziej efektywnymi formami doskonalenia nauczycieli kształcenia zawodowego są takie, które dają możliwość nabywania wiedzy i umiejętności w rzeczywistym środowisku pracy. W związku z tym zasadnym będzie rozbudowa szerokiej współpracy między szkołami a pracodawcami w zakresie organizacji dla nauczycieli wizyt studyjnych, staży czy też praktyk zawodowych w przedsiębiorstwach dla nauczycieli kształcenia zawodowego.

6.3. Doskonalenie kompetencji personalnych i społecznych uczniów

Podstawa programowa kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego zawiera wykaz kompetencji personalnych i społecznych, jakie powinny być ukształtowane u ucznia w efekcie procesu kształcenia w branżowej szkole I stopnia lub technikum. W procesy kształcenia tych kompetencji są zaangażowani wszyscy członkowie grona pedagogicznego, których zadaniem jest wkomponowanie kompetencji w sytuacje dydaktyczne na przedmiotach, których uczą.

W tabeli 6.5 przedstawiono potrzeby doskonalenia nauczycieli w obszarze rozwoju kompetencji społecznych uczących się. Z danych wynika, że w szkołach zawodowych w Wielkopolsce Wschodniej należy podjąć działania w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli kształcenia zawodowego w obszarze rozwoju wszystkich kompetencji społecznych uczniów. Na czterech pierwszych pozycjach

respondenci wskazali w szczególności na potrzeby doskonalenia nauczycieli w zakresie z kształtowaniem wśród uczniów:

- otwartości na zmiany,
- radzeniem sobie ze stresem,
- aktualizacją wiedzy i doskonaleniem umiejętności zawodowych,
- negocjowaniem warunków porozumień.

Tabela 6.5. Potrzeby doskonalenia nauczycieli w obszarze rozwoju kompetencji społecznych uczących się (N=24)

Lp.	Oczekiwania w zakresie kompetencji społecznych i postaw kandydata do zatrudnienia	Skala oceny				
		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno określić
1	Jest otwarty na zmiany	7	11	3	0	3
2	Potrafi radzić sobie ze stresem	7	7	5	0	4
3	Aktualizuje wiedzę i doskonali umiejętności zawodowe	7	13	4	0	2
4	Potrafi negocjować warunki porozumień	7	9	3	0	4
5	Potrafi ponosić odpowiedzialność za podejmowane działania	6	11	5	0	2
6	Współpracuje w zespole	6	11	3	0	3
7	Jest kreatywny i konsekwentny w realizacji zadań	5	11	4	0	3
8	Przestrzega zasad kultury oraz etyki zawodowej	4	7	9	2	2
9	Przewiduje skutki podejmowanych działań	4	9	7	0	2
10	Przestrzega tajemnicy zawodowej	4	8	7	0	4

Źródło: opracowanie własne.

Przypomnijmy, że zgodnie z wprowadzanymi zmianami w szkolnictwie branżowym, kompetencje personalne i społeczne ucznia powinny być kształtowane przez całe grono pedagogiczne biorące udział w procesie uczenia danej jednostki. Tymczasem jak zauważają uczestnicy warsztatów znaczna część nauczycieli w ich szkołach tworząc scenariusze zajęć lekcyjnych często zapomina o odpowiednim dobieraniu odpowiednich sytuacji dydaktycznych, które umożliwią uczniom nabycie kompetencji personalnych i społecznych.

7. DORADZTWO EDUKACYJNO-ZAWODOWE DLA MŁODZIEŻY W SZKOŁACH I PLACÓWKACH SZKOLNICTWA BRANŻOWEGO

Z danych OECD⁴⁹ wynika, że skuteczny system informacji i całościowego poradnictwa kariery jest istotnym elementem wspierającym uczenie się przez całe życie wszystkich obywateli. Systemy informacji i całościowego poradnictwa kariery stają się ważnymi elementami aktywnej polityki rynku pracy i aktywnej polityki socjalnej państwa.

Na potrzebę coraz większego znaczenia dobrze zaplanowanych i dobrze zorganizowanych usług poradnictwa zawodowego w 2004 roku zwracali uwagę autorzy opracowania „Career Guidance. A Handbook for Policy Market”⁵⁰. Do dziś poprawa dostępności, charakteru, poziomu i jakości usług poradnictwa zawodowego w obszarze edukacji obowiązkowej jest jednym z priorytetów państw Unii Europejskiej, w tym i Polski.

Doradcy zawodowi wspomagając uczniów i osoby dorosłe w procesie dokonywania wyborów edukacyjno-zawodowych, zwiększają poziom świadomości i skuteczności dokonywanych wyborów przez nich. Możliwe jest to m.in. poprzez stworzenie warunków umożliwiających lepsze dopasowanie umiejętności i zainteresowań jednostki oraz możliwości pracy na rynku pracy i nauki w systemie edukacji lub poza nim. W efekcie możemy mieć do czynienia z bardziej skutecznym i efektywnym wykorzystaniem zasobów ludzkich na rynku pracy oraz w edukacji.

Wychodząc naprzeciw tym potrzebom w Polsce w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 roku *Prawo oświatowe* (t.j. Dz.U. 2021 poz. 1082 z późn. zm) w art. 26 przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych i inne formy wychowania przedszkolnego oraz szkoły, zostały zobligowane do prowadzenia zaplanowanych i systematycznych działań w zakresie doradztwa zawodowego. Zajęcia te mają na celu wspieranie dzieci i uczniów w procesie rozpoznawania zainteresowań i predyspozycji zawodowych, a przez to podejmowania świadomych decyzji edukacyjnych i zawodowych, w tym dotyczących wyboru kolejnego etapu kształcenia i/lub zawodu.

W ustawie *o Systemie oświaty* zostały określone cele doradztwa zawodowego na poszczególnych etapach kształcenia. Najmłodszych czy dzieci uczęszczające do przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych i korzystające z innych form wychowania przedszkolnego objęto **preorientacją zawodową**. W trakcie tych zajęć przedszkolaki mają możliwość wstępnego zapoznania

⁴⁹ OECD – *przegląd doradztwa zawodowego*: <https://www.oecd.org/education/innovation-education/careerguidancepolicyreviewhomepage.htm> (dostęp: 30.08.2022 r.).

⁵⁰ *Career Guidance. A Handbook for Policy Market*, OECD/European Communities 2004, p. 6.

się z wybranymi zawodami oraz pobudzania i rozwijania swoich zainteresowań i uzdolnień. Uczniów klas I–VI szkoły podstawowej objęto **orientacją zawodową**, dzięki której rozszerzają oni wiedzę o zawodach, kształtują pozytywne postawy wobec pracy i edukacji, a także pogłębiają rozwój zainteresowań i uzdolnień. Od klasy VII szkoły podstawowej i w szkołach ponadpodstawowych, w tym w technikach i branżowych szkołach I stopnia, uczniowie odbywają obowiązkowe zajęcia z **doradztwa zawodowego**.

Ustawa *o systemie oświaty* nakłada na ministrów właściwych wydanie dokumentów niższego rzędu, czyli rozporządzeń, w których uregulowane zostały kwestie:

- a) ramowych planów nauczania dla poszczególnych typów szkół i placówek artystycznych, w tym uwzględniających realizację zajęć edukacyjnych z zakresu doradztwa zawodowego;
- b) treści programowych z zakresu doradztwa zawodowego, sposobu realizacji doradztwa zawodowego, zadań powierzonych doradcom zawodowym, roli doradztwa w przygotowaniu na poszczególnych etapach kształcenia uczniów do dokonywania wyborów zawodu i/lub kierunku dalszego kształcenia.

Kwestie ramowych planów nauczania doprecyzowano w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w *sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół* (Dz.U. 2019 poz. 639 z późn. zm.), w którym to określono m.in. minimalną liczbę godzin przeznaczoną na zajęcia z doradztwa zawodowego w poszczególnych typach szkół. Z zapisów rozporządzenia wynika, że w:

- a) szkole podstawowej przeznaczono po minimum 10 godzin w klasach VII i VIII,
- b) liceum ogólnokształcącym – minimum 10 godzin w czteroletnim cyklu kształcenia,
- c) branżowej szkole I stopnia – minimum 10 godzin w trzyletnim cyklu,
- d) technikum – minimum 10 godzin w pięcioletnim cyklu kształcenia.

W roku 2019 opublikowano także rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 roku w *sprawie doradztwa zawodowego* (Dz.U. 2019 poz. 325 z późn. zm.), które to z dniem 1 września 2019 roku reguluje kwestie doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych, w tym prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego (technika i branżowe szkoły I stopnia).

Zapisy z wymienionych powyżej ustaw, rozporządzeń, stały się podstawą do sformułowania pytań badawczych w jednym z rozdziałów kwestionariusza ankiety skierowanego do przedstawicieli szkół i placówek prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej.

W rozdziale przedstawiono rezultaty przeprowadzonych badań ankietowych w 26 szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej. W badaniach zadano respondentom pytania poruszające problematykę:

- a) organizacji wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego,
- b) programu realizacji doradztwa zawodowego,
- c) składu zespołu zaangażowanego w realizację doradztwa zawodowego,
- d) odbiorców – uczestników zajęć z doradztwa zawodowego,
- e) współpracy z otoczeniem,
- f) formy pracy z uczniem na zajęciach z doradztwa zawodowego,
- g) wymiernych efektów dla uczniów,
- h) potrzeb doposażenia pracowni szkolnych w niezbędny sprzęt umożliwiający prowadzenie doradztwa zawodowego,
- i) podnoszenia kompetencji kadry dydaktycznej,
- j) ewaluacji prowadzonego doradztwa zawodowego,
- k) realizowanych przez szkoły projektów ukierunkowanych na wsparcie doradztwa zawodowego.

7.1. Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego oraz realizacja doradztwa zawodowego

7.1.1. Program realizacji doradztwa zawodowego

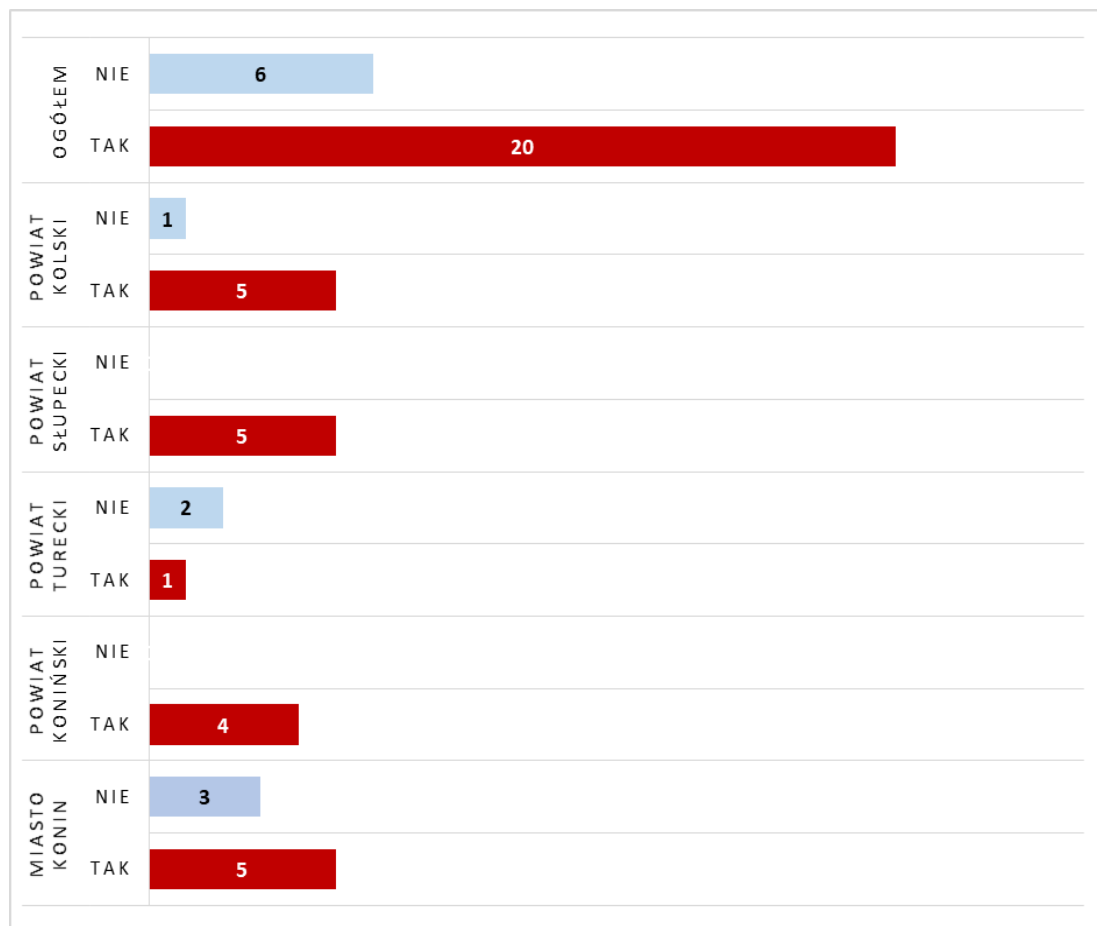
Jak już wspomnieliśmy powyżej, zgodnie z art. 98 ust. 1 pkt. 16 ustawy *Prawo oświatowe* w opracowanym przez szkołę statucie należy uwzględnić zapisy odnoszące się do organizacji Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego (WSDZ).

Natomiast w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 roku w sprawie *doradztwa zawodowego* podano, że na każdy rok szkolny w szkole opracowuje się **program realizacji doradztwa zawodowego**, uwzględniający wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego. W związku z tym pierwsze pytanie w kwestionariuszu ankiety brzmiało: *Czy w Państwa szkole/placówce jest opracowany program realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniający Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego (WSDZ) opisujący działania realizowane w ramach doradztwa zawodowego?*

Na tak postawione pytanie odpowiedzi udzieliło 24 respondentów z 26 szkół i placówek edukacyjnych uczestniczących w badaniach (rys. 7.1).

Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że w 19 z 26 badanych szkół i placówek szkół prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej został opracowany program realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniający Wewnątrzszkolny System Doradztwa

Zawodowego. W powiatach konińskim i słupeckim program ten został opracowany we wszystkich szkołach i placówkach biorących udział w badaniu. Natomiast w mieście Konin w 5 (62%) z 8 uczestniczących w badaniu szkołach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej.

Rys. 7.1. Czy w Państwa szkole/placówce jest opracowany program realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniający Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego (WSDZ) opisujący działania realizowane w ramach doradztwa zawodowego? (Konin: N=8, powiat koniński: N=4, powiat turecki: N=3, powiat słupecki: N=5, powiat kolski: N=6, ogółem: N=26)

Źródło: opracowanie własne.

Niepokojący jest natomiast fakt, że respondenci z 6 szkół i placówek prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w tym w 3 w mieście Konin i 2 w powiecie tureckim oraz 1 w powiecie kolskim wskazali, że ich w instytucjach nie opracowano programu realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniającego Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego. Z informacji uzyskanych od uczestników warsztatów prowadzonych w ramach projektu wynikało m.in., że może to być związane z problem dotyczącym znaczenia doradztwa zawodowego w szkołach i placówkach edukacyjnych, w których prowadzone jest kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego. Znaczenie doradztwa w tego typu instytucjach jest często obniżane. Być może mamy tu do czynienia z sytuacją, w której kadra zarządzająca szkół, nauczyciele czy też doradcy zawodowi pracujący z młodzieżą zakładają, że uczniowie zawodowych szkół ponadpodstawowych

dokonali już konkretnych wyborów edukacyjnych i zawodowych, w związku z tym nie potrzebują dalszego wsparcia w tych obszarach.

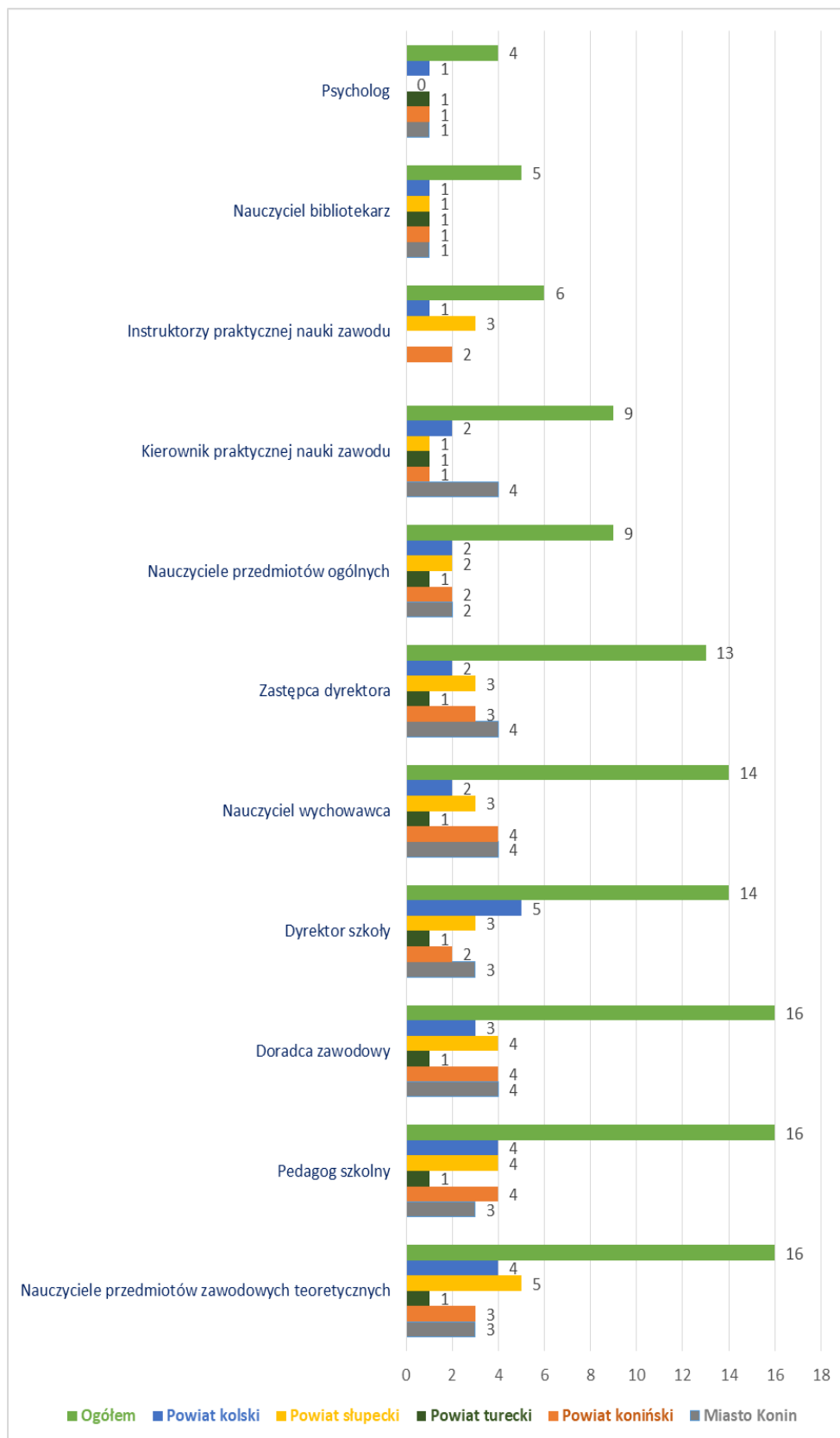
W kolejnym pytaniu dopytano respondentów, u których jest opracowany program realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniający WSDZ, o kwestię: *Kto wchodził w skład zespołu tworzącego program realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniający Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego /WSDZ/ opisujący działania realizowane w ramach doradztwa zawodowego w Państwa placówce?* Odpowiedzi na tak postawione pytanie przedstawiono na rys. 7.2 i 7.3.

Zgodnie z zapisami *Ustawy o Systemie oświaty* (art. 26a, ust. 2) doradztwo zawodowe jest realizowane na:

- 1) zajęciach edukacyjnych wychowania przedszkolnego,
- 2) obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego lub kształcenia w zawodzie,
- 3) zajęciach z zakresu doradztwa zawodowego (tej przysłowiowej minimum „10”),
- 4) zajęciach związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu prowadzonych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- 5) zajęciach z wychowawcą.

Z powyższego wynika, że obowiązujące w Polsce ustawodawstwo reguluje, na jakich zajęciach ma być prowadzone doradztwo zawodowe, lecz nie reguluje kwestii, kto ma być zaangażowany w tworzenie programu realizacji doradztwa zawodowego. Z przedstawionych zapisów wynika, że zajęcia z doradztwa zawodowego mają być realizowane na wszystkich zajęciach dydaktycznych, w związku z tym w tworzenie programu realizacji doradztwa zawodowego wskazane jest zaangażowanie jak najszerszego zespołu składającego się z przedstawicieli grona pedagogicznego, w tym wychowawców klas, nauczycieli reprezentujących różne przedmioty nauczania, psychologa, pedagoga, nauczycieli kształcenia zawodowego i innych.

Z pozyskanych danych (rys. 7.2) wynika, że z 19 z 26 szkół biorących udział w badaniu przedstawiciele udzielili odpowiedzi, że prace nad opracowaniem programu realizacji doradztwa zawodowego prowadzone były przez zespół. Z uzyskanych od respondentów ze szkół zawodowych Wielkopolski Wschodniej danych wynika, że w skład zespołu opracowującego program realizacji doradztwa zawodowego w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce najczęściej wchodzi: doradca zawodowy, nauczyciel przedmiotów zawodowych oraz pedagog. Dość chętnie w pracę zespołu angażują się: dyrektorzy, zastępcy dyrektorów oraz wychowawcy. Natomiast mniejsze zainteresowanie pracami w takim zespole przejawiają nauczyciele przedmiotów ogólnych, kierownik praktycznej nauki zawodu czy też instruktorzy praktycznej nauki zawodu. Bardzo niepokojącym jest fakt niskiej liczby wskazań przez respondentów psychologów czy też bibliotekarzy jako uczestników zespołu opracowującego programy realizacji doradztwa zawodowego w szkołach ponadpodstawowych, w których prowadzone jest kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej.

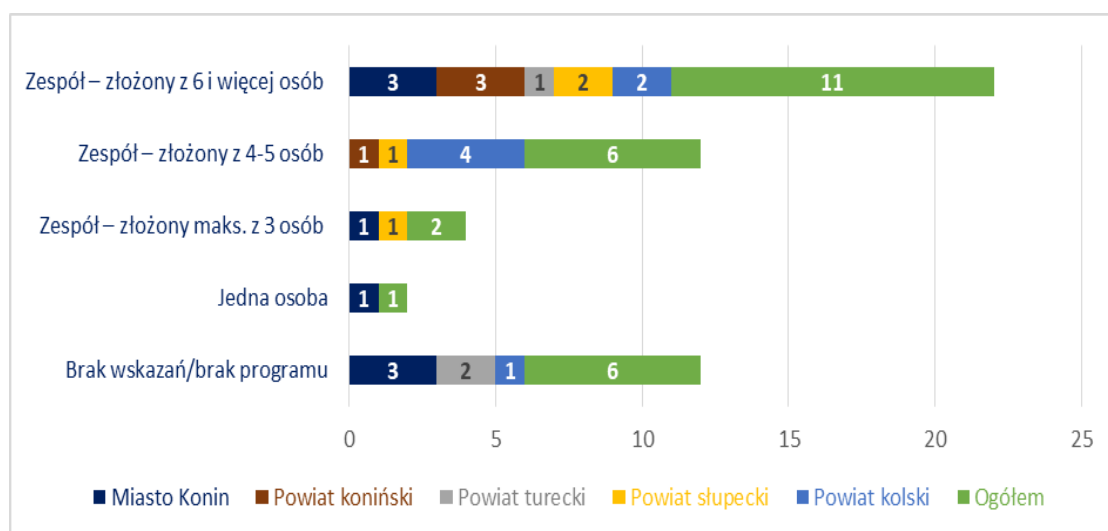

Rys. 7.2. Skład zespołu opracowującego program realizacji doradztwa zawodowego w szkołach zawodowych w poszczególnych powiatach Wielkopolski Wschodniej i ogółem (Konin: N=4, powiat koniński: N=4, powiat turecki: N=1, powiat słupecki: N=5, powiat kolski: N=5, ogółem: N=19)

Źródło: opracowanie własne.

Niskie zaangażowanie psychologów, bibliotekarzy oraz przedstawicieli grona pedagogicznego związanych z kształceniem praktycznym zawodowym (kierowników praktycznej nauki zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu) spowodowane jest przede wszystkim ich niskim poziomem świadomości, że powinni się angażować w realizację doradztwa zawodowego dla młodzieży w swojej szkole. Z dyskusji z przedstawicielami szkół, uczestnikami warsztatów wynika, że tematyka doradztwa jest poruszana praktycznie na wszystkich zajęciach dydaktycznych, lecz poruszone zagadnienie przez prowadzących zajęcia nie były kojarzone z tym, że dotyczą doradztwa zawodowego.

Interesujące dane uzyskano analizując liczebność zespołów opracowujących programy realizacji doradztwa zawodowego (rys. 7.3).

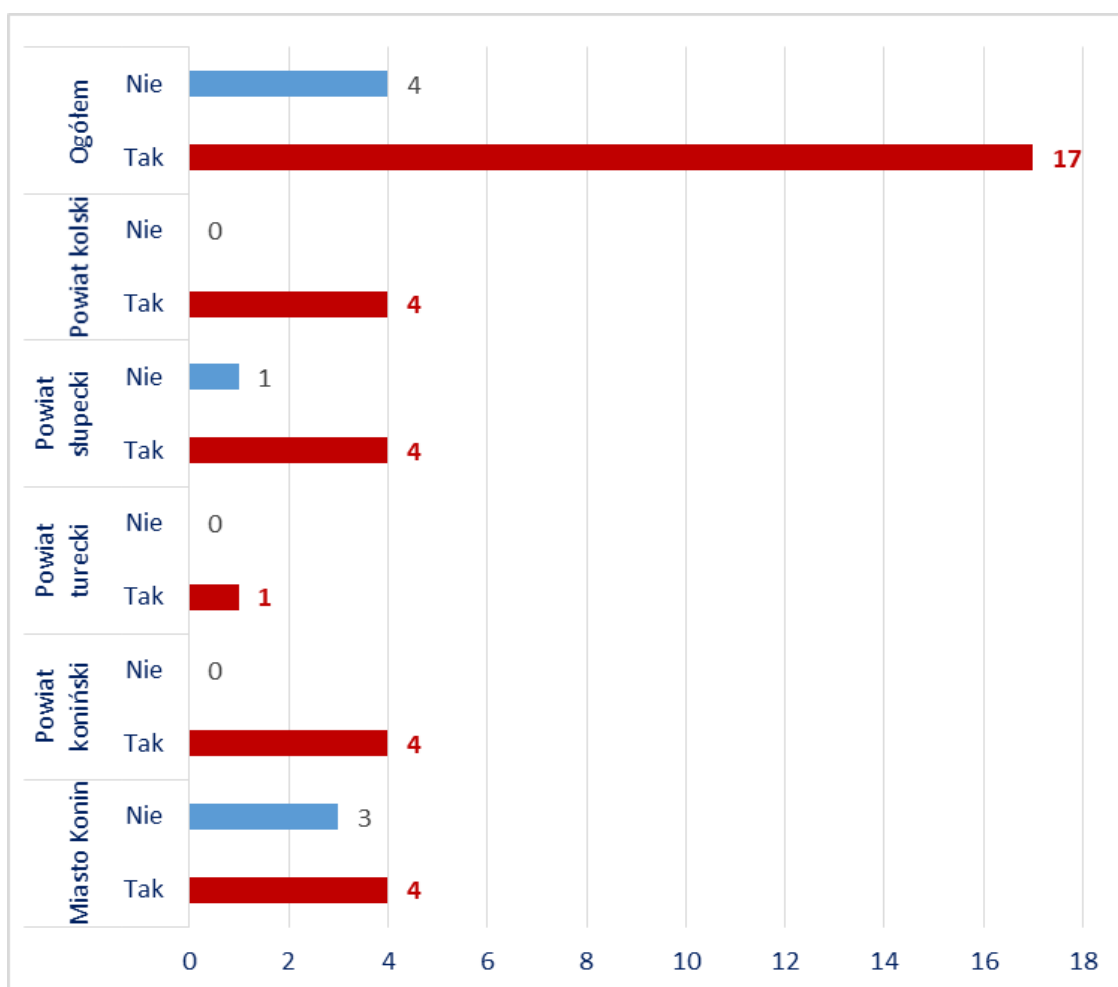

Rys. 7.3. Liczebność zespołów opracowujących programy realizacji doradztwa zawodowego z podziałem na powiaty Wielkopolski Wschodniej oraz ogółem (Konin: N=8, powiat koniński: N=4, powiat turecki: N=3, powiat słupecki: N=5, powiat kolski: N=5, ogółem: N=26)

Źródło: opracowanie własne.

Z danych zamieszczonych na rys. 7.3 wynika, że w 11 (42% badanej populacji) z 26 szkół i placówek biorących udział w badaniu w skład takiego zespołu weszło 6 i więcej osób zajmujących różne stanowiska w szkole zawodowej. Tak liczny skład zespołu świadczy o zrozumieniu przez dyrekcje tych szkół zapisów z rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego, z których wynika, że powinno ono być prowadzone na wszystkich zajęciach dydaktycznych odbywających się w szkole zawodowej. Natomiast w 6 – zespół złożony był od 4 do 5 osób, 2 – z 3 osób. W ocenie uczestników warsztatów realizowanych w ramach danego projektu przedstawione dane są optymistyczne, lecz należy podjąć w tym obszarze działania doskonalące, mające na celu zwiększenie liczby pracowników szkoły zaangażowanych w opracowywanie programu realizacji doradztwa zawodowego. Tylko w dwóch przypadkach dyrektorzy szkół i placówek edukacyjnych, w których prowadzone jest kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego, tworzenie programu realizacji doradztwa zawodowego powierzyli jednemu pracownikowi, prawdopodobnie doradcy zawodowemu.

W rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 roku w sprawie doradztwa zawodowego podano, że **program realizacji doradztwa zawodowego**, uwzględniający wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego w szkole **opracowywany jest na każdy rok szkolny**. Z pozyskanych danych wynika, że w 17 szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej program realizacji doradztwa zawodowego został opracowywany na każdy rok szkolny. Czterech respondentów wskazało, że w ich szkołach i placówkach nie spełniono tego wymagania ustawowego.

Rys. 7.4. Czy program realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniający Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego /WSDZ/ został opracowany na każdy rok szkolny? (N=21)

Źródło: opracowanie własne.

W wyniku przeprowadzonej dyskusji z uczestnikami warsztatów organizowanych w ramach danego projektu uznano, że program realizacji doradztwa zawodowego jest kluczowym dokumentem, w którym opisane są wszelakie działania prowadzone z doradztwa zawodowego w jednostce edukacyjnej. Dlatego też niedopuszczalna jest sytuacja, że szkoła nie posiada takiego dokumentu. Uczestnicy doszli także do wniosku, że wskazane jest, aby program realizacji doradztwa zawodowego

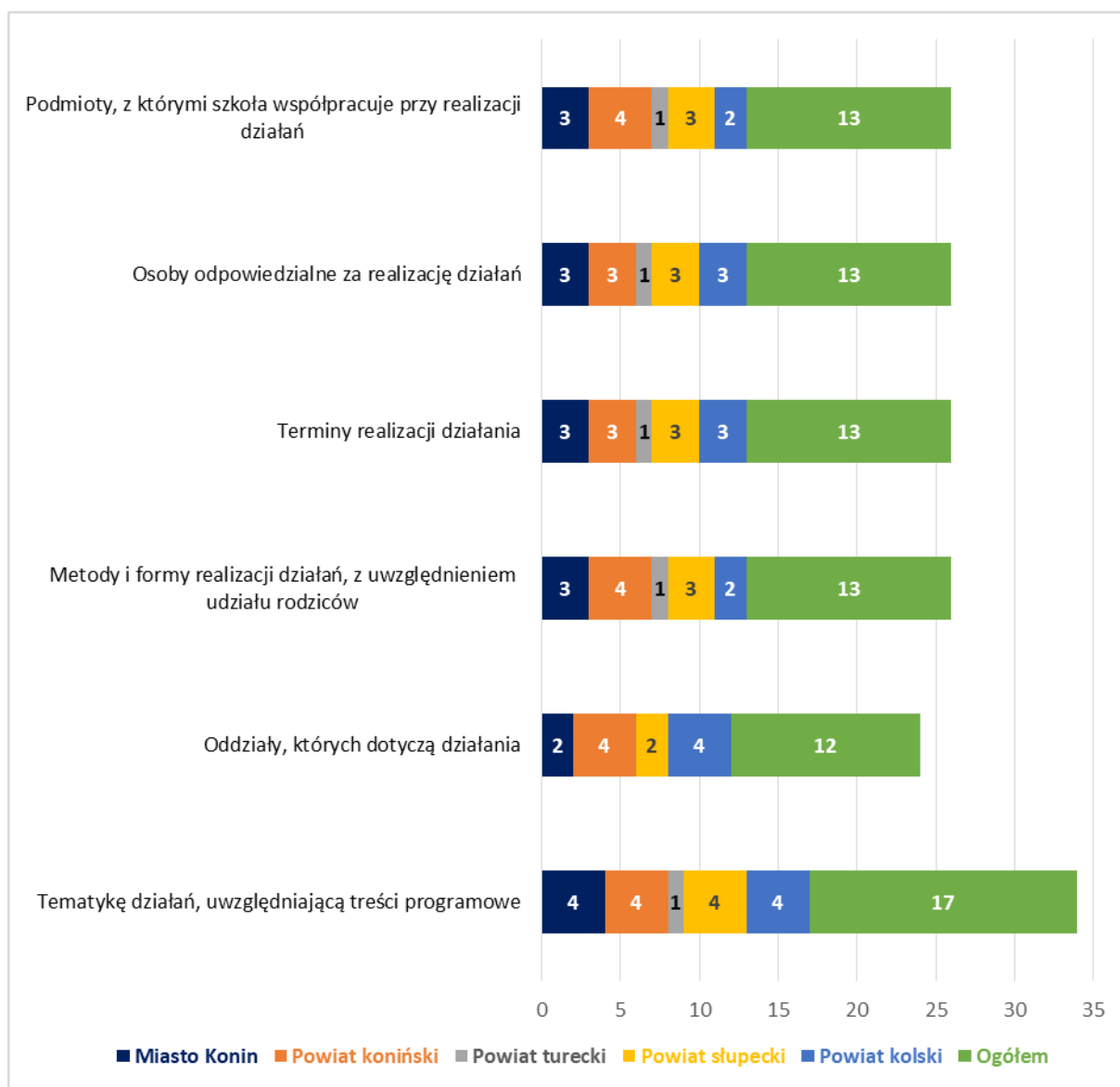
był opracowany na cały cykl kształcenia z podziałem na poszczególne lata kształcenia. W ocenie uczestników warsztatów właściwie opracowany na cały cykl kształcenia program realizacji doradztwa zawodowego przyczyni się do poprawy jakości i efektywności zajęć dydaktycznych z doradztwa, pod warunkiem że będzie angażował w odpowiednim czasie w realizację właściwych treści kształcenia odpowiednich nauczycieli przedmiotów, wychowawców, doradcę zawodowego, pedagoga, psychologa i innych specjalistów z otoczenia szkoły. W uproszczeniu możemy powiedzieć, że na dobry program realizacji doradztwa zawodowego składa się zbiór działań realizowanych przez przedstawicieli szkoły oraz partnerów z otoczenia na rzecz ucznia.

W ocenie uczestników warsztatów brak świadomości ważności programu realizacji doradztwa zawodowego, duże obciążenie powierzonymi zadaniami zawodowymi nauczycieli – doradców zawodowych obejmującymi przygotowanie i nauczanie uczniów w ramach powierzonych im przedmiotów są głównymi przyczynami nieopracowania programu w szkołach.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 roku w sprawie doradztwa zawodowego precyzuje także **zawartość programu realizacji doradztwa zawodowego**, uwzględniającego wewnętrzny system doradztwa zawodowego. Zgodnie z zapisami §4, ust. 2 rozporządzenia program realizacji doradztwa zawodowego określa działania związane z realizacją doradztwa zawodowego, w tym:

- a) tematykę działań, treści programowe,
- b) oddziały, których dotyczą działania,
- c) metody i formy realizacji działań, z uwzględnieniem udziału rodziców w tych działaniach, w szczególności przez organizację spotkań z rodzicami,
- d) terminy realizacji działania,
- e) osoby odpowiedzialne za realizację poszczególnych działań,
- f) podmioty, z którymi szkoła współpracuje przy realizacji działań.

Nawiązując do powyższego, respondenci, którzy zadeklarowali, że w ich szkole/placówce prowadzącej kształcenie zawodowe został opracowany na każdy rok szkolny program realizacji doradztwa zawodowego, proszeni zostali o wskazanie, co on zawiera. Zbiorcze zestawienie danych odnośnie do składowych programów realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniającego Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego z podziałem na poszczególne powiaty i ogółem przedstawiono na rys. 7.5.

Rys. 7.5. Składowe programów realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniającego Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego w poszczególnych powiatach i ogółem (N=19)

Źródło: opracowanie własne.

Z danych przedstawionych na rys. 7.5 wynika, że w żadnej z 19 szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej i biorących udział w badaniach w opracowywanym programie realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniającego Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego, nie uwzględniono wszystkich jego składowych wymaganych w obowiązującym ustawodawstwie w Polsce.

Respondenci ze szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej najczęściej wskazywali, że opracowując program realizacji doradztwa zawodowego obowiązkowo zamieszczali w nim odniesienie do tematyki działań, które uwzględniającą treści programowe przedstawione w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego (w 17 szkołach z 19 udzielających odpowiedzi).

Dobrze opracowany program realizacji doradztwa zawodowego w szkole branżowej I stopnia czy też technikum zawiera odpowiedzi na pytania:

- 1) **Co ma być poruszane** na zajęciach z doradztwa zawodowego z młodzieżą, jaka ma być podejmowana tematyka działań, treści programowe? Treści programowe i zarys tematyki działań dla poszczególnych typów szkół został określony w załącznikach w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego. W załączniku nr 4 określono treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla branżowych szkół I stopnia, a w załączniku nr 6 dla techników. Zakres tematyczny treści programowych został podzielony na cztery obszary:
 - Poznawanie własnych zasobów,
 - Świat zawodów i rynek pracy,
 - Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie,
 - Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych.
- 2) **Do kogo** mają być kierowane kwestie poruszane na zajęciach z doradztwa zawodowego z młodzieżą?
- 3) **Jakie należy zastosować metody i formy** realizacji działań z doradztwa zawodowego, w tym uwzględniające udział rodziców w tych działaniach?
- 4) **Kiedy mają być poruszane treści** na zajęciach z doradztwa zawodowego z młodzieżą? Czyli nic innego, jak wskazanie w programie terminów realizacji podejmowanych działań z doradztwa zawodowego.
- 5) **Kto jest odpowiedzialny** za realizację treści na zajęciach z doradztwa zawodowego z młodzieżą? Sprowadza się to do przypisania określonych działań, tematów konkretnym osobom odpowiedzialnym za ich realizację. Osobami tymi mogą być przedstawiciele dyrekcji, grona pedagogicznego, wychowawcy, psycholog, pedagog, czy inni pracownicy szkoły oraz eksperci z otoczenia szkoły, w tym rodzice, przedstawiciele pracodawców, doradcy i psycholodzy z poradni psychologiczno-pedagogicznej, pracownicy publicznych służb zatrudnienia, uczelni wyższych i inni w zależności od potrzeb i zaplanowanych do realizacji działań w programie realizacji doradztwa zawodowego.
- 6) **Z kim** można **współpracować** z otoczenia szkoły realizując w szkole treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla młodzieży w poszczególnych typach szkół?

W ocenie przedstawicieli szkół zawodowych z Wielkopolski Wschodniej, którzy uczestniczyli w cyklu warsztatów realizowanych w ramach danego projektu, głównym powodem nie uwzględnienia w programach realizacji doradztwa zawodowego wszystkich składowych wymaganych rozporządzeniem jest niezbyt wnikliwa analiza przez pracowników szkół, w szczególności

przedstawicieli dyrekcji i doradców zawodowych, zapisów rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego.

7.1.2. Zajęcia, na których realizowane jest doradztwo zawodowe

Przypomnijmy jeszcze raz, że zgodnie z zapisami Ustawy o Systemie oświaty (art. 26a, ust. 2) doradztwo zawodowe jest realizowane na:

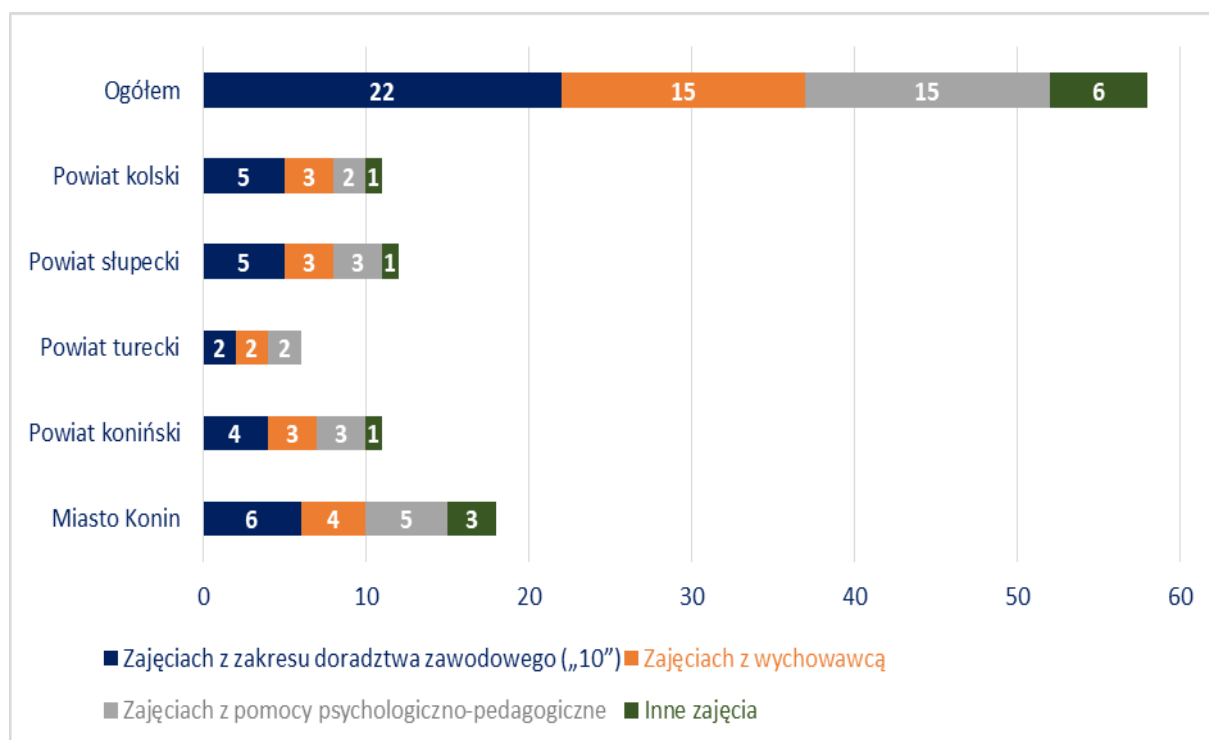
- 1) zajęciach edukacyjnych wychowania przedszkolnego,
- 2) obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego lub kształcenia w zawodzie,
- 3) zajęciach z zakresu doradztwa zawodowego,
- 4) zajęciach związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu prowadzonych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- 5) zajęciach z wychowawcą.

Szkół ponadpodstawowych nie dotyczy pkt. 1) odnoszący się do realizacji doradztwa zawodowego na zajęcia edukacyjnych wychowania przedszkolnego.

Odnosząc się do powyższych zapisów interesującym było w prowadzonych badaniach ankietowych poruszenie kwestii zajęć, na których realizowane jest doradztwo zawodowe dla młodzieży w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej. W tym celu poproszono respondentów o udzielenie odpowiedzi na pytanie: *Na jakich zajęciach w Państwa szkole/placówce jest realizowane doradztwo zawodowe?* Dodatkowo w celu weryfikacji poziomu znajomości treści rozporządzenia w zakresie doradztwa zawodowego celowo w kafeterii odpowiedzi wskazano tylko 3 z 4 rodzajów zajęć, na których może być realizowane doradztwo zawodowe. Pominięto kwestię obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego lub kształcenia w zawodzie, czyli że treści z doradztwa zawodowego mają być poruszane na wszystkich przedmiotach szkolnych. Jednocześnie pozostawiono respondentom możliwość wyboru opcji „inne zajęcia” i dopisania rodzaju zajęć.

Z uzyskanych danych (rys. 7.6) wynika, że respondentom ze szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej, doradztwo zawodowe najczęściej kojarzy się z obowiązkowymi zajęciami z zakresu doradztwa zawodowego, tj. z tzw. minimum 10 godzinami w cyklu kształcenia, które wynikają z ramowego planu nauczania dla branżowej szkoły I stopnia czy też technikum. Wskazane, aby zajęcia te prowadził nauczyciel posiadający kwalifikacje doradcy zawodowego.

W 15 szkołach i placówkach biorących udział w badaniu, respondenci wskazali, że u nich na doradztwo zawodowe dla młodzieży składają się także efekty pracy na zajęciach realizowanych z wychowawcą oraz ze wsparcia psychologiczno-pedagogicznego w poradni.

Rys. 7.6. Zajęcia, na których realizowane jest doradztwo zawodowe w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej (N=24)

Źródło: opracowanie własne.

Niepokojącym jest fakt, że tylko 6 respondentów wybrało opcję „na innych zajęciach” i mało kto z nich wskazał inne obowiązkowe zajęcia edukacyjne z zakresu kształcenia ogólnego lub kształcenia w zawodzie. Tak uczyniło 2 respondentów, którzy wskazali, że w szkołach/placówkach prowadzących kształcenie zawodowe doradztwo zawodowe jest realizowane na zajęciach z przedsiębiorczości. Nieliczni wskazywali na realizację doradztwa zawodowego dla uczniów w ramach prowadzonych projektów (3 wskazania) czy poprzez indywidualne spotkania (1).

Jednym z wymienianych projektów była „Noc Zawodowców”, która jest inicjatywą promującą kształcenie branżowe i skierowana jest do młodzieży klas 7 i 8 oraz jej rodziców⁵¹. Celem wydarzenia jest nie tylko zwiększenie świadomości oraz perspektyw edukacyjnych i zawodowych w kolejnych latach, ale także promocja szkolnictwa branżowego i technicznego jako szkolnictwa pozytywnego wyboru, które daje możliwość realizowania satysfakcjonującej ścieżki edukacyjno-zawodowej. W jej organizację zaangażowane są Samorząd Województwa Wielkopolskiego oraz wielkopolska sieć Centrów Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego.

⁵¹ Noc Zawodowców: <https://noczawodowcow.pl/> (dostęp: 19.09.2022 r.).

Na podstawie uzyskanych wyników dotyczących wskazań zajęć, na których realizowane jest doradztwo zawodowe w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej należy stwierdzić, że jest to kolejny obszar do doskonalenia. Dane potwierdzają, że doradztwo zawodowe w szkołach zawodowych Wielkopolski Wschodniej nie jest postrzegane jako działanie systemowe, integrujące i angażujące w działania różne podmioty (nauczycieli wszystkich przedmiotów, wychowawców, doradcy zawodowego i innych).

W trakcie prowadzonych dyskusji z uczestnikami warsztatów realizowanych w projekcie wynika, że niski poziom zaangażowania się szerokiego grona pedagogicznego w działania na rzecz doradztwa zawodowego dla młodzieży spowodowany jest z jednej strony zaangażowaniem się nauczycieli w główny przedmiot którego uczą i zorientowanie na efekty pracy, z których są rozliczani przez dyrekcję, z drugiej strony niskim poziomem świadomości zaangażowania się w realizację doradztwa zawodowego dla młodzieży i przygotowaniem w tym zakresie.

7.1.3. Liczba godzin przeznaczona na realizację zajęć z zakresu doradztwa zawodowego

Uczestnikom warsztatów zadano pytanie odnośnie do **liczby godzin przeznaczonych na realizację zajęć z zakresu doradztwa zawodowego** w ich szkołach zawodowych. Z uzyskanych odpowiedzi wynikało, że wynosi ona 10 godzin dydaktycznych na cały cykl kształcenia w branżowej szkole I stopnia czy też technikum. Przypomnijmy, że w rozporządzeniu w sprawie ramowych planów nauczania w publicznych szkołach⁵² określono, że ta liczba powinna wynosić minimum 10 na cykl kształcenia oraz zgodnie z rozporządzeniem w sprawie doradztwa zawodowego zajęcia te powinien realizować nauczyciel z kwalifikacjami doradcy zawodowego. Należy jednak podkreślić, że w rozporządzeniu nie określono maksymalnej liczby godzin, jaką można przeznaczyć. Liczba godzin zależy od dyrekcji szkoły i od zgody organu prowadzącego. Jednak dyrektorzy szkół nie wnioskowali do organów prowadzących o zwiększenie liczby godzin na realizację zajęć z zakresu doradztwa zawodowego w ich szkołach zawodowych. Z drugiej strony przedstawiciele JST w trakcie warsztatów wspominali, że JST w ramach przyznanej subwencji oświatowej nie ma większych środków finansowych na zwiększenie liczby godzin na realizację zajęć z zakresu doradztwa zawodowego w szkołach zawodowych w Wielkopolsce Wschodniej. Tymczasem uczestnicy warsztatów byli jednomyślni, że potrzebne są dodatkowe środki finansowe na zatrudnienie doradcy zawodowego najlepiej na cały etat.

⁵² Rozporządzenie ministra kultury i dziedzictwa narodowego z dnia 6 czerwca 2019 r w sprawie ramowych planów nauczania w publicznych szkołach i placówkach artystycznych (Dz.U. 2019 poz. 1247 z późn. zm.) <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190001247/O/D20191247.pdf> (dostęp: 12.12.2022).

7.1.4. Prowadzący zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego

W ramach kolejnego pytania respondenci poproszeni zostali o wskazanie „Kto w ich szkole/placówce prowadzi zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego, wynikające z min. 10 godzin wskazanych w ramowym planie nauczania dla branżowej szkoły I stopnia oraz technikum?”. Z uzyskanych danych (rys. 7.7) wynika, że 22 respondentów z 25 udzielających odpowiedzi wskazało, że obowiązkowe zajęcia z doradztwa zawodowego prowadzi nauczyciel posiadający kwalifikacje doradcy zawodowego, będący pełnoetatowym pracownikiem szkoły i uczący innego przedmiotu. Tylko w 2 szkołach/placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej dyrektorzy powierzyli wykonywanie zadań doradcy zawodowego nauczycielom bez kwalifikacji, tj. nieposiadającym dyplomu ukończenia studiów dziennych lub podyplomowych z doradztwa zawodowego. W jednej z badanych placówek nauczyciel posiadający kwalifikacje doradcy zawodowego jest pełnoetatowym pracownikiem szkoły i prowadzi tylko zajęcia z doradztwa zawodowego w ramach całego etatu.

Optymistyczny jest fakt, że w porównaniu z rokiem 2015 nastąpił znaczny progres w kwestii formalnych kwalifikacji nauczycieli doradców zawodowych. Z badań przeprowadzonych przez Instytut Badań Edukacyjnych⁵³ wynikało, że w roku 2015 brak formalnych kwalifikacji z zakresu doradztwa zawodowego posiadało 31,2% osób zajmujących się doradztwem zawodowym w technikum i 28,8% w zasadniczej szkole zawodowej.

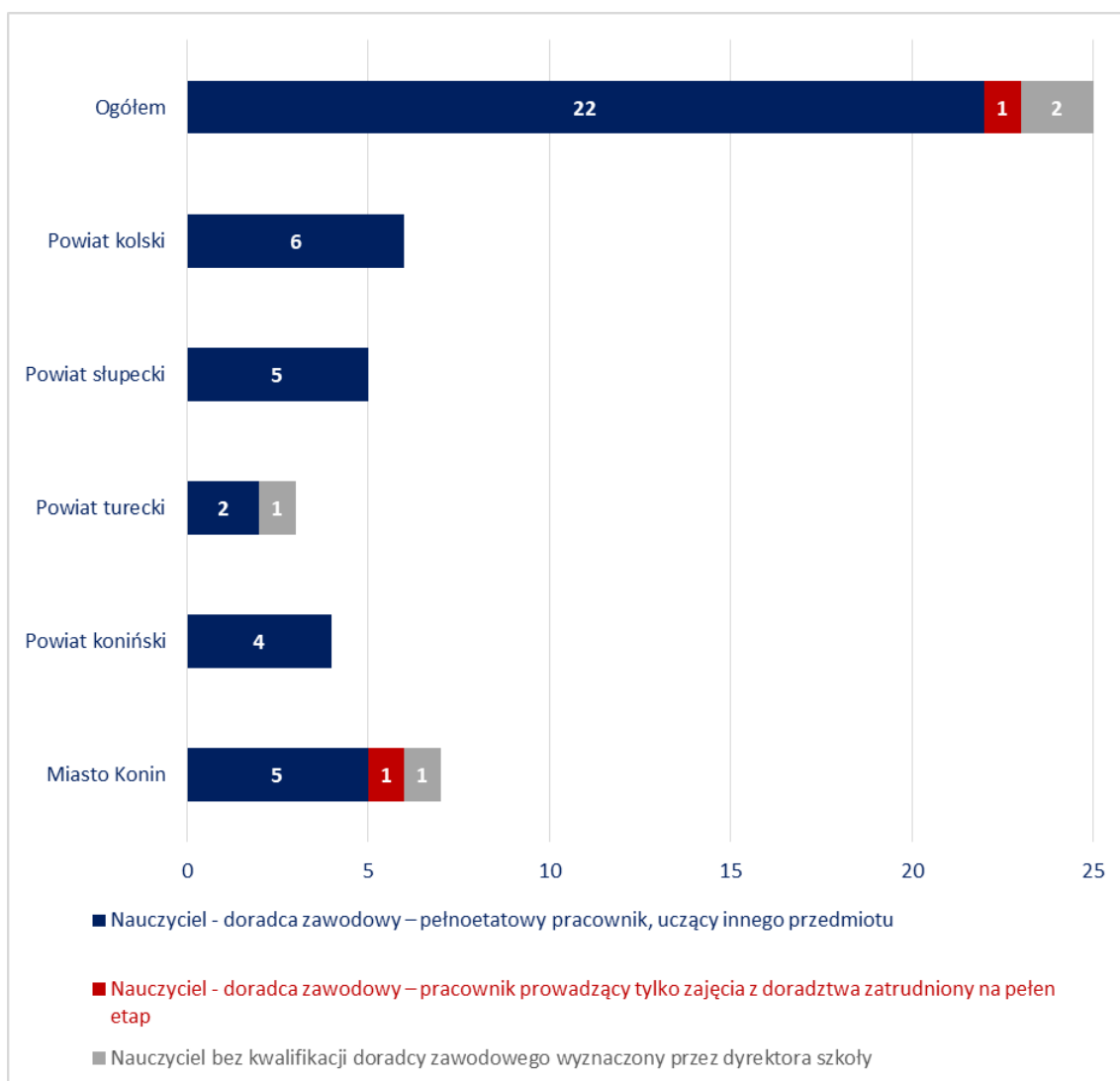
Godnym zastanowienia jest fakt, że z przeprowadzonych badań wynika, że nauczyciel – doradca zawodowy to w większości drugi lub też trzeci obszar działalności zawodowej nauczyciela. Uzyskane dane potwierdzają obserwacje z 2004 roku, gdzie zauważono, że nauczyciele prowadzący doradztwo zawodowe często nie są specjalistami li tylko w doradztwie zawodowym⁵⁴, bardzo często jest tak, że doradztwo zawodowe jest drugim lub też trzecim przedmiotem, którego uczą w szkole. Jak pokazały wyniki badań, łączą prowadzenie zajęć z zakresu doradztwa zawodowego z innymi rolami: prowadzeniem wychowawstwa czy też nauczaniem innych przedmiotów szkolnych. W Wielkopolsce Wschodniej często tym pierwszym przedmiotem są podstawy przedsiębiorczości czy też ekonomia.

W ocenie uczestników warsztatów zorganizowanych w ramach projektu łączenie przez nauczycieli – doradców zawodowych funkcji (uczenie innych przedmiotów i przy okazji doradztwa zawodowego) ma wpływ na jakość prowadzonych zajęć z doradztwa zawodowego dla młodzieży. Doradztwo zawodowe traktowane jest przez nich jako forma uzupełnienia tygodniowego pensum godzin. Nadal

⁵³ K. Podwójcic, *Diagnoza stanu doradztwa edukacyjno-zawodowego w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych w relacjach dyrektorów szkół i osób realizujących doradztwo*. Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2015, s. 48.

⁵⁴ *Career Guidance. A Handbook for Policy Market*, OECD/European Communities 2004, p. 13.

główna uwaga takiego nauczyciela skoncentrowana jest na przedmiocie czy też przedmiotach, do których nauczania posiada bazowe kwalifikacje zawodowe. W skrajnych przypadkach dochodzi do tego, że godziny z doradztwa zawodowego przeznaczone są na uzupełnianie luk edukacyjnych uczniów z podstawowego przedmiotu, w szczególności gdy jest to przedmiot zdawany przez ucznia na maturze. Należy także zwrócić uwagę na wspomnianą wcześniej wieloletowość, związane z tym przemęczenie fizyczne i psychiczne nauczycieli, co także w istotny sposób w ocenie uczestników warsztatów wpływa na jakość przygotowania się i realizacji zajęć z zakresu doradztwa zawodowego.

Rys. 7.7. Prowadzący zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego wynikające z ramowego planu nauczania w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=25)

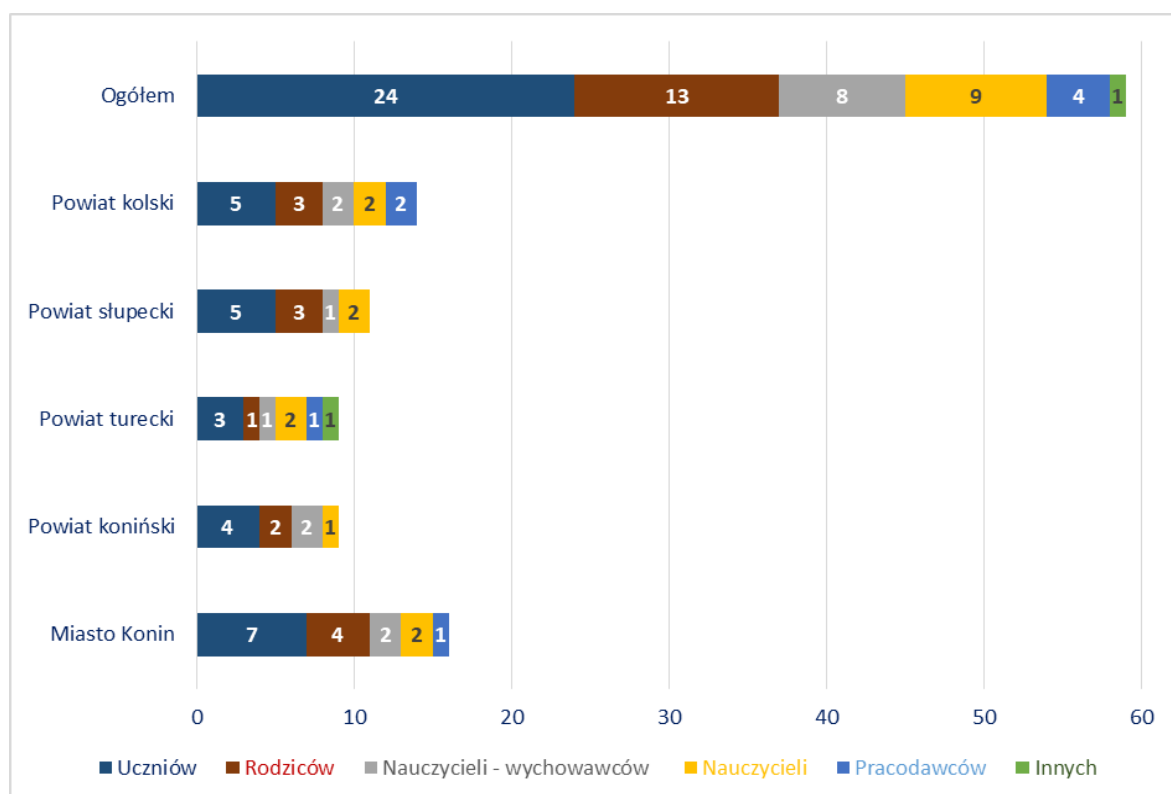
Źródło: opracowanie własne.

Pracownik wykonujący zadania doradcy zawodowego w szkole zawodowej ma szczególne role do odegrania w wewnątrzszkolnym systemie doradztwa zawodowego. Jest jego głównym współtwórcą na etapie tworzenie programu realizacji doradztwa zawodowego, koordynatorem – na etapie realizacji i ewaluatorem prowadzonych działań. Do zadań doradcy zawodowego poprzez realizację

zajęć z zakresu doradztwa zawodowego należy „spięcie” efektów pracy całego grona pedagogicznego, ekspertów zewnętrznych i w trakcie tych minimum 10 godzin dydaktycznych w cyklu kształcenia – wypracowanie z uczniami wymiernego efektu ich działań w formie planu dalszego rozwoju edukacyjno-zawodowego. W związku z tym od posiadanych kwalifikacji zawodowych, przygotowania, doświadczenia zawodowego doradcy zawodowego w głównej mierze zależy jakość prowadzonych działań z doradztwa zawodowego w szkole. Dlatego też uczestnicy warsztatów byli wręcz jednomyślni, że doradca zawodowy powinien być pełnoetatowym pracownikiem szkoły, którego głównym zadaniem jest koordynacja i realizacja zadań z doradztwa zawodowego na rzecz młodzieży.

7.1.5. Odbiorcy zajęć z doradztwa zawodowego

Respondenci jednomyślnie wskazali, że **głównym odbiorcą zajęć z doradztwa zawodowego** prowadzonych w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej jest **uczeń** (rys. 7.8). Na drugim miejscu uplasowali się rodzice lub opiekunowie, których wskazało 13 (ok. 54%) z 24 respondentów. Tylko 9 respondentów wskazało na innych nauczycieli, a 8 – że odbiorcami usług doradczych są także nauczyciele wychowawcy.

Rys. 7.8. Grupy „odbiorców” zajęć z doradztwa zawodowego prowadzonego w ramach WSDZ w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=24)

Źródło: opracowanie własne.

Autorzy badań prowadzonych przez IBE w roku 2015 zwracają uwagę na fakt istotnej roli w procesie doradczym rodziców i innych niż doradca zawodowy pracowników szkoły niezależnie od typu⁵⁵.

Pozyskane w naszych badaniach dane potwierdzają hipotezę sformułowaną w badaniach IBE, iż *rodzice są istotnym elementem procesu wyboru zawodu oraz dalszej drogi kształcenia dla uczniów gimnazjów, później zaś już trochę rzadziej uwzględniają rolę rodziców, wychodząc z założenia, że po pierwsze – najistotniejsze wybory zostały już dokonane, a po drugie – młodzież jest już na tyle dojrzała, że staje się wystarczającym partnerem dla współpracy z doradcą*⁵⁶.

W związku z tym zasadnym jest zwiększenie aktywności doradców zawodowych w szkołach zawodowych Wielkopolski Wschodniej w zakresie prowadzenia działań skierowanych do rodziców.

W ocenie uczestników warsztatów prowadzonych w ramach danego projektu tworząc zintegrowane systemowe działania z zakresu doradztwa zawodowego na poziomie szkoły, placówki, w której prowadzone jest kształcenie zawodowe uczniów w Wielkopolsce Wschodniej, warto byłoby zastanowić się nad zwiększeniem oddziaływania doradcy zawodowego na wszystkich pracowników szkoły oraz rodziców i innych ekspertów z otoczenia. Dlatego też uznali oni, że zasadne byłoby wprowadzenie doskonalenia zawodowego przez doradcę zawodowego współpracujących z nim wychowawcami oddziałów szkolnych, nauczycieli, przedstawicieli pracodawców, poradni psychologiczno-pedagogicznych i innych ekspertów. Zakres doskonalenia mógłby objąć zagadnienia uświadamiające rolę, znaczenie doradztwa zawodowego dla młodzieży uczącej się w szkole, zasady współpracy, zaangażowanie w realizowane treści kształcenia z doradztwa zawodowego, sposoby i terminy realizacji, zasady dokumentowania działań przez ucznia i inne tematy w zależności od zidentyfikowanych potrzeb. Takie działania szkoleniowe mogą przyczynić się do wzrostu poziomu świadomości realizowanych przez nich działań związanych z doradztwem zawodowym. A przez to być może nawet doprowadzić do zwiększenia zaangażowania wszystkich nauczycieli w realizację doradztwa zawodowego na rzecz młodzieży.

7.1.6. Eksperti i podmioty angażowane w realizację doradztwa zawodowego

Z pozyskanych danych ze szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej wynika, że **w realizację doradztwa zawodowego najczęściej angażowani** są pedagodzy szkolni (23 z 24 wskazań), nauczyciele wychowawcy, nauczyciele przedmiotów zawodowych teoretycznych (po 19 wskazań, w 80% badanych instytucji) oraz zastępca dyrektora i dyrektor (tabela 7.1). Natomiast obszarem do doskonalenia może być zwiększenie zaangażowania w doradztwo

⁵⁵ K. Podwójcic, *Diagnoza stanu doradztwa edukacyjno-zawodowego w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych w relacjach dyrektorów szkół i osób realizujących doradztwo*. Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2015, s. 91.

⁵⁶ Tamże, s. 91.

zawodowe nauczycieli bibliotekarzy, psychologów, instruktorów praktycznej nauki zawodu, rodziców uczniów, nauczycieli przedmiotów ogólnych, czy też kierownika praktycznej nauki zawodu.

Istotnym argumentem za włączeniem instruktorów praktycznej nauki zawodu, nauczycieli przedmiotów ogólnych czy też kierownika praktycznej nauki zawodu są z pewnością zapisy w *ustawie o Systemie oświaty* (art. 26a, ust. 2), z których wynika, że doradztwo zawodowe jest realizowane na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego lub kształcenia w zawodzie.

Wyniki te są zbieżne z danymi przedstawionymi na rys. 7.2, gdzie wskazano przedstawicieli grona pedagogicznego wchodzących w skład zespołu opracowującego program realizacji doradztwa zawodowego w poszczególnych powiatach i ogółem.

Tabela 7.1. Przedstawiciele grona pedagogicznego zaangażowani w realizację doradztwa zawodowego w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=25)

Lp.	Stanowisko	Miasto Konin	Powiat koniński	Powiat turecki	Powiat słupecki	Powiat kolski	Ogółem
1	Pedagog szkolny	7	4	2	5	5	23
2	Nauczyciel wychowawca	5	4	2	4	4	19
3	Nauczyciele przedmiotów zawodowych teoretycznych	6	4	2	3	4	19
4	Zastępca dyrektora	5	3	2	3	5	18
5	Dyrektor szkoły	5	2	2	3	4	16
6	Nauczyciele przedmiotów ogólnych	3	2	2	2	3	12
7	Kierownik praktycznej nauki zawodu	5	2	2		3	12
8	Rodzice uczniów	3	2	1	2	2	10
9	Instruktorzy praktycznej nauki zawodu	2	2	1	2	1	8
10	Psycholog		2	2	1	2	7
11	Nauczyciel bibliotekarz	2	1	1	1	2	7

Źródło: opracowanie własne.

Zgodnie z zapisami rozporządzenie w sprawie doradztwa zawodowego §8. ust. 1.: *Przy realizacji doradztwa zawodowego jednostki organizacyjne, mogą współpracować w szczególności z pracodawcami, organizacjami pracodawców, samorządami gospodarczymi lub innymi organizacjami gospodarczymi, stowarzyszeniami lub samorządami zawodowymi, placówkami i centrami, szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, placówkami doskonalenia nauczycieli lub instytucjami rynku pracy.*

Badanie ankietowe uwzględniło kwestię **wsparcia doradztwa zawodowego** organizowanego w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej **przez inne, zewnętrzne** wobec nich instytucje wymienione w rozporządzeniu.

Ocenię poddano współpracę szkoły/placówki z 18 różnymi podmiotami i instytucjami z otoczenia zewnętrznego.

Z uzyskanych danych (tabela 7.2) wynika, że respondenci najczęściej współpracują z pracodawcami (87,5% tak twierdzi), poradniami psychologiczno-pedagogicznymi (75%), Centrami Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego (66,7%), inną szkołą prowadzącą kształcenie zawodowe oraz urzędem pracy (po 62,5%). Ponad połowa respondentów zadeklarowała, że w ramach doradztwa zawodowego ich instytucja współpracuje także ze: szkołami podstawowymi, Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego, placówką doskonalenia nauczycieli, organizacją pozarządową (stowarzyszeniem, fundacją), czy uczelnią wyższą. Najmniejszym zainteresowaniem szkół/placówek w ramach prowadzonej współpracy na rzecz doradztwa zawodowego cieszy się podejmowanie wspólnych działań z przedstawicielami liceum ogólnokształcącego, agencji pośrednictwa pracy, samorządu gospodarczego lub innej organizacji gospodarczej, Ochotniczych Hufców Pracy, a także samorządu zawodowego, biblioteki pedagogicznej i organizacji pracodawców.

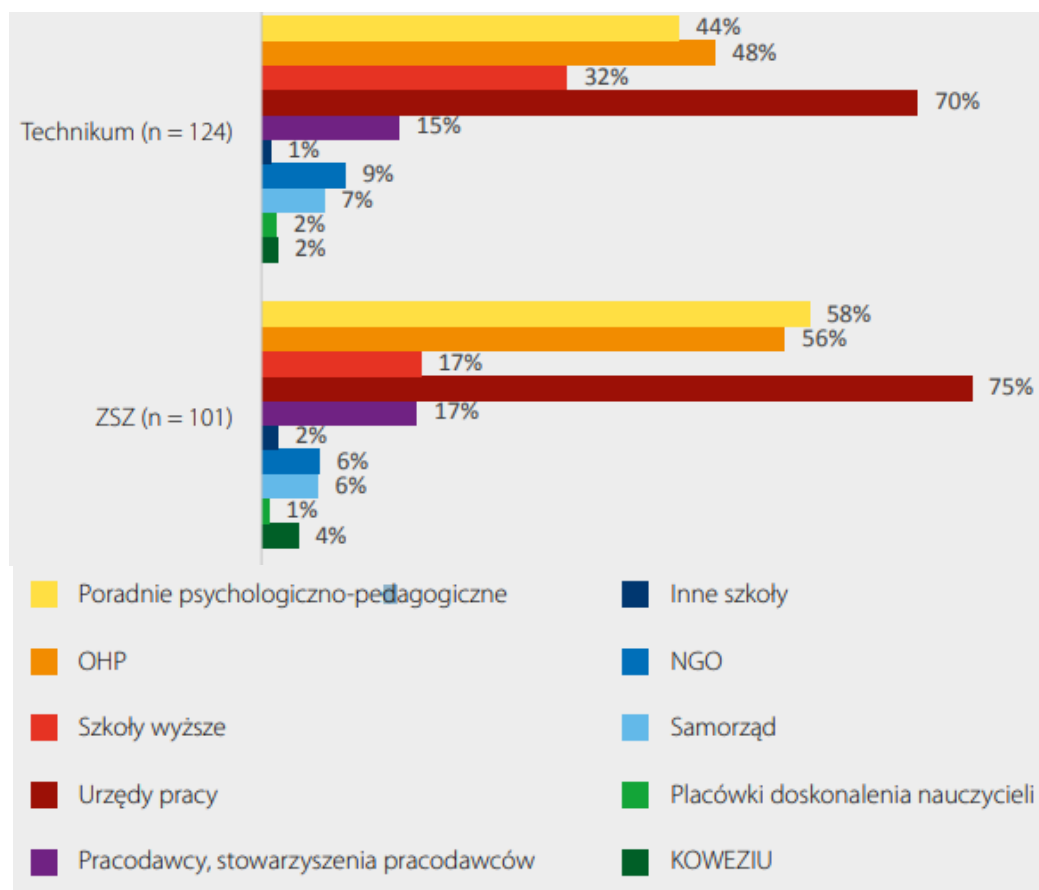
Tabela 7.2. Instytucje, z którymi współpracuje szkoła/placówka przy realizacji doradztwa zawodowego (N=24)

Instytucje	Miasto Konin	Powiat koniński	Powiat turecki	Powiat słupecki	Powiat kolski	Ogółem
Pracodawcy	7	4	2	3	5	21 (87,5%)
Poradnia psychologiczno-pedagogiczna	6	4	2	2	4	18 (75%)
Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego (CWRKDiZ)	7	2	2	3	3	17 (70,8%)
Inna szkoła prowadząca kształcenie zawodowe	6	1	1	4	3	15 (62,5%)
Urząd pracy	4	4	1	2	4	15 (62,5%)
Szkoła podstawowa	3	3	3	2	3	14 (58,3%)
Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego	5	1	2	2	4	14 (58,3%)
Placówka doskonalenia nauczycieli	4	3	1	2	2	12 (50%)
Organizacja pozarządowa /stowarzyszenie, fundacja/	4	2	1	2	3	12 (50%)
Uczelnia wyższa	4	2	1	2	3	12 (50%)
Ochotnicze Hufce Pracy	3	1	1	3	2	10 (41,7%)
Organizacja pracodawców	3	0	2	2	1	8 (33,3%)
Biblioteka pedagogiczna	2	1	1	2	1	7 (29,2)
Samorząd zawodowy	2	0	1	1	1	5 (20,8%)
Samorząd gospodarczy lub inna organizacja gospodarcza	1	0	1	1	1	4 (16,7%)
Agencja pośrednictwa pracy	0	0	2	1	1	4 (16,7%)
Liceum ogólnokształcące	1	0	0	0	1	2 (8,3%)

Źródło: opracowanie własne.

Na rys. 7.9 przedstawiono wyniki badań ogólnopolskich ukazujące instytucje wspierające realizację usług doradczych w technikach i zasadniczych szkołach zawodowych w roku 2015. Z porównania danych wynika, że w odniesieniu do roku 2015 w Wielkopolsce Wschodniej odnotowano:

- wyższy poziom współpracy z pracodawcami, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, uczelniami wyższymi;
- zmniejszenie znaczenia współpracy z urzędami pracy powiatowymi i wojewódzkimi (w tej kategorii mieszczą się także Centra Informacji i Planowania Kariery Zawodowej), które w roku 2015 były liderami w tym obszarze w Polsce;
- zmniejszenie znaczenia współpracy z OHP i działającymi w ich strukturach Mobilnymi Centrami Informacji Zawodowej, Młodzieżowymi Centrami Kariery, Młodzieżowymi biurami Pracy, czy Punktami Pośrednictwa Pracy.

Rys. 7.9. Instytucje wspierające szkołę w realizowaniu usług doradczych

Źródło: K. Podwójcic, *Diagnoza stanu doradztwa edukacyjno-zawodowego w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych w relacjach dyrektorów szkół i osób realizujących doradztwo*. Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2015, s. 100.

Uczestnicy warsztatów prowadzonych w ramach danego projektu doszli do wniosku, że zasadnym byłoby podjęcie działań doskonalących ukierunkowanych na rozszerzenie współpracy z przedstawicielami:

- poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym umieszczenie zakresu współpracy w programie realizacji doradztwa zawodowego opracowanego na cały cykl kształcenia oraz zakomunikowanie uczniom możliwości skorzystania z pomocy doradcy zawodowego zatrudnionego w poradni;
- Centrum Wsparcia Rzemiosła, Kształcenia Dualnego i Zawodowego (CWRKDiZ) jako instytucją wspierającą rozwój kształcenia i doradztwa zawodowego;
- innych szkół prowadzących kształcenie zawodowe, w tym z Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego chociażby przy organizacji wspólnych przedsięwzięć promujących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej;
- urzędu pracy w zakresie informacji na temat lokalnego rynku pracy, możliwości wsparcia rozwoju przedsiębiorczości absolwentów zainteresowanych uruchomieniem własnej działalności gospodarczej;
- szkół podstawowych w zakresie pozyskiwania potencjalnych uczniów zainteresowanych podjęciem kształcenia w szkole zawodowej;
- placówek doskonalenia nauczycieli jako instytucji wspierających podwyższanie kompetencji zawodowych pracowników szkoły, w tym doradców zawodowych;
- uczelni wyższych w zakresie dalszej drogi kształcenia absolwentów szkół zawodowych;
- Ochotniczych Hufców Pracy, agencji pośrednictwa pracy – realizacja doradztwa zawodowego i informacje o rynku pracy;
- organizacji pracodawców, stowarzyszeń, samorządów zawodowych, samorządów gospodarczych lub innych organizacji gospodarczych.

W ocenie uczestników warsztatów prowadzonych w ramach danego projektu zakres współpracy powinien być uzależniony od możliwości zrealizowania potrzeb zarówno po stronie szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe, jak i z drugiej strony. Współpraca będzie najbardziej efektywna jeśli obie strony odniosą z tego korzyści. W związku z tym zasadne jest diagnozowanie potrzeb stron.

Na rys. 7.10 przedstawiono formy wsparcia otrzymywane przez poszczególne typy szkół. Z zamieszczonych danych wynika, że autorzy opracowania wydzielili dwie podstawowe grupy odbiorców działań: uczniów oraz osoby zajmujące się doradztwem w szkołach.

W przypadku wsparcia uczniów respondenci wskazali, że najczęściej sprowadza się to do:

- wysłania uczniów do danej instytucji (62% ZSZ [obecnie Szkół Branżowych I Stopnia], 60% liceów oraz ponad 50% techników i gimnazjów (obecnie korzysta z tej formy);

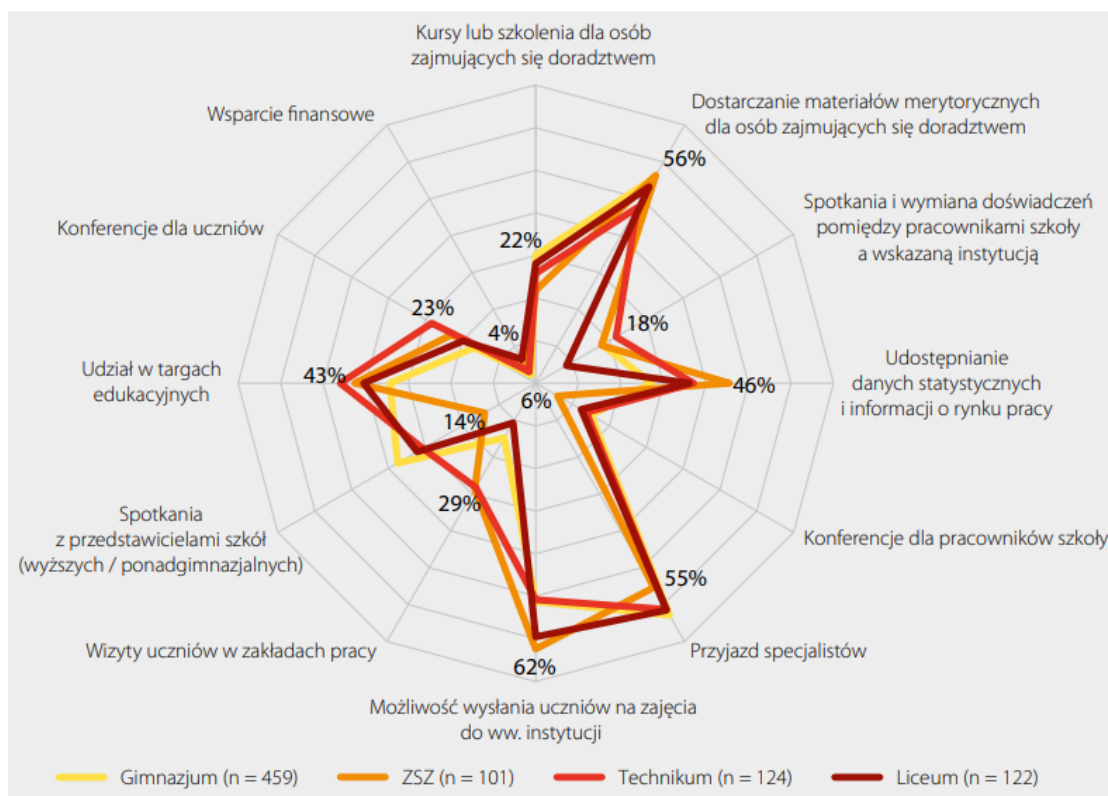
- przyjazdu specjalistów z wspierających doradztwo w szkole podmiotów i udziału w spotkaniu z młodzieżą (na tę formę wsparcia wskazuje ponad 60% gimnazjów, techników i liceów oraz ponad 55% ZSZ).

Przy czym dwie wskazane formy – wysłanie uczniów na zajęcia zewnętrzne i przyjazd specjalistów – są wprost zależne od potencjału kadrowego instytucji, która takie wsparcie świadczy.

Wśród formy kierowanych do osób zajmujących się doradztwem w szkołach największym zainteresowanym cieszyło się:

- udostępnianie danych statystycznych i informacji o rynku pracy (27% gimnazjów wskazuje na korzystanie z tego rodzaju wsparcia oraz 36% liceów, 37% techników i aż 46% ZSZ);
- dostarczanie materiałów merytorycznych dla osób zajmujących się doradztwem (od 48% wskazań dla techników do 56% dla ZSZ);
- kursy i szkolenia dla osób zajmujących się doradztwem.

Z uzyskanych danych w roku 2015 wynika, że doradcy zawodowi niezbyt chętnie uczestniczą w spotkaniach i wymieniają się doświadczeniami pomiędzy sobą czy też z pracownikami instytucji wskazanych na rys. 7.10.

Rys. 7.10. Najczęstsze formy wsparcia doradztwa zawodowego otrzymywane przez szkołę

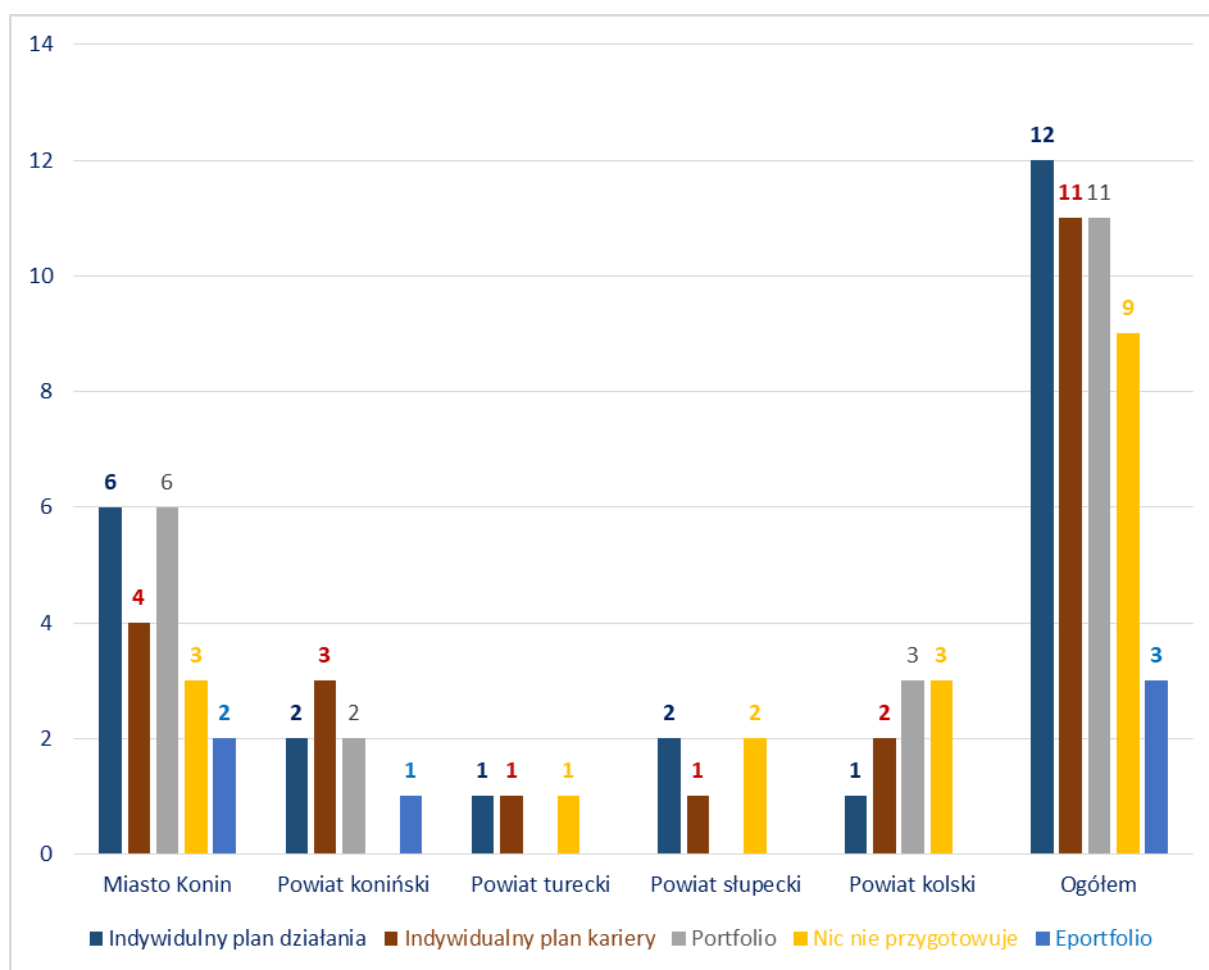
Źródło: K. Podwójcic, *Diagnoza stanu doradztwa edukacyjno-zawodowego w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych w relacjach dyrektorów szkół i osób realizujących doradztwo*. Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2015.

7.1.7. Wymierne efekty pracy ucznia na doradztwie zawodowym

W badaniu podjęto się także pozyskania odpowiedzi na pytanie: **Jakie są wymierne efekty pracy ucznia na doradztwie zawodowym w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej?** Odpowiedzi na tak postawione pytanie udzieliło 24 respondentów, z czego 9 stwierdziło, że w ich szkole/placówce praca z uczniem na zajęciach z doradztwa zawodowego nie kończy się żadnym dokumentem, w którym uczeń podsumowuje swoje działania (rys. 7.11).

Należy podkreślić, że takie podejście jest w sprzeczności z zapisami w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego, w którym to w:

- załączniku nr 4 przedstawiono treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla branżowych szkół I stopnia,
- załączniku nr 6 przedstawiono treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla techników.

Rys. 7.11. Wymierne efekty pracy ucznia na doradztwie zawodowym w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej z podziałem na powiaty i ogółem (N=24)

Źródło: opracowanie własne.

Z analizy zapisów w powyżej wymienionych załącznikach jednoznacznie wynika, że uczeń sporządza **indywidualny plan działania**, w którym planuje różne warianty ścieżek edukacyjno-zawodowych na podstawie bilansu własnych zasobów i wartości oraz informacji na temat rynku edukacji i rynku pracy, przewidując skutki własnych decyzji.

Osoby udzielające odpowiedzi mogły wskazać, że ich uczniowie na zakończenie zajęć opracowują więcej niż jeden dokument. W efekcie 12 wskazań uzyskał indywidualny plan działania, a po 11 wskazań indywidualny plan kariery oraz portfolio. Zdarzały się przypadki, że respondenci wskazali, iż w ich placówce/ szkole uczniowie opracowują zarówno indywidualny plan działania, jak i indywidualny plan kariery, których to nazwy w wielu przypadkach są zamiennie stosowane.

Portfolio natomiast jest swego rodzaju teczką, w której uczeń gromadzi dowody swojej pracy na doradztwie zawodowym. Efektami jego pracy mogą być np. wykonane ćwiczenia, testy predyspozycji i zainteresowań zawodowych i ich rezultaty, zaświadczenia, certyfikaty potwierdzające udział w szkoleniach, wyjazdach edukacyjnych, warsztatach itp.

Z danych zamieszczonych na rys. 7.11 wynika także, że nadal technologie informatyczne i oferowane przez nie produkty typu eportfolio nie cieszą się zainteresowaniem nauczycieli – doradców zawodowych, którzy rzadko po nie sięgają.

Kolejnym niepokojącym faktem są wskazania 9 respondentów, z których wynika, że uczniowie w ich szkołach/placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej w efekcie prowadzonych zajęć z doradztwa zawodowego nie opracowują niczego. Jest to z pewnością obszar do doskonalenia.

W ocenie uczestników warsztatów organizowanych w ramach danego projektu doradcy zawodowi nie dysponują wystarczającą liczbą godzin dydaktycznych by opracować z każdym z uczniów indywidualny plan działania. Z uzyskanych wypowiedzi wynika, że doradcy zawodowi są postrzegani przez środowisko szkolne jako osoby, które odpowiadają za efekty pracy uczniów. Przez takie postrzeżenie wielu nauczycieli nie czuje się, że jest współkreatorem działań z doradztwa zawodowego na rzecz uczniów. Innym problem mającym wpływ na brak wymiernych efektów pracy ucznia na doradztwie zawodowym jest niewłaściwie opracowany program realizacji doradztwa zawodowego, gdyż nie uwzględnia on efektów pracy ucznia z otoczenia wewnętrznego oraz z zewnętrznego. Obecnie dość często brakuje udokumentowanych dowodów pracy ucznia z nauczycielami i ekspertami. Uczniowie nie mają wypracowanego nawyku zbierania dowodów swojej pracy choćby w formie portfolio.

7.2. Ewaluacja doradztwa edukacyjno-zawodowego

Nowelizacja rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego z dniem 1 września 2021 roku zniósła obowiązek prowadzenia ewaluacji wewnętrznej i zewnętrznej jako formy sprawowania nadzoru pedagogicznego w szkołach. Ewaluacja do tej pory była postrzegana jako proces, w którym gromadzone, analizowane i komunikowane są informacje na temat wartości działań podejmowanych przez szkołę lub placówkę⁵⁷. Wyniki ewaluacji były wykorzystywane w procesie podejmowania decyzji, których celem było zapewnienie wysokiej jakości organizacji procesów kształcenia, wychowania i opieki oraz ich efektów w szkole lub placówce⁵⁸.

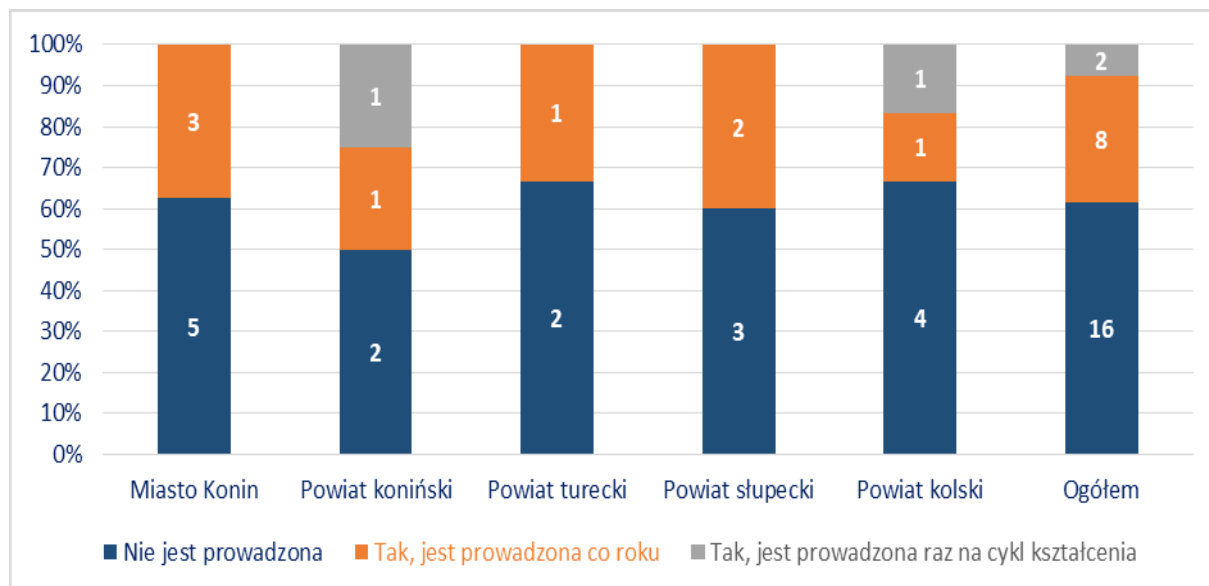
Być może wprowadzone zmiany ustawodawcze wyjaśniają odpowiedzi respondentów na pytanie: *Czy w Państwa szkole/placówce jest przeprowadzona ewaluacja doradztwa edukacyjno-zawodowego?* Z uzyskanych od respondentów informacji wynika, że w 16 (ok 60%) z 26 badanych szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej nie jest prowadzona ewaluacja doradztwa zawodowego (rys. 7.12). W pozostałych 40% szkół i placówek takie działania są nadal kontynuowane. Ich realizatorami są najczęściej nauczyciele – doradcy zawodowi, wskazywano także na pedagogów szkolnych. Jak stwierdzili respondenci, działania te były realizowane zgodnie z zaplanowanym przez dyrektora szkoły planem nadzoru pedagogicznego na dany rok szkolny. Ewaluacja obejmowała całokształt działań doradczych związanych z wyborem zawodu. Głównym narzędziem wykorzystywanym w procesie ewaluacji był kwestionariusz ankiety, a metoda – sondaż diagnostyczny. Respondenci w swoich wypowiedziach wskazywali, że przedmiotem badań ewaluacyjnych były także zapisy w dzienniku szkolnym, które stanowiły źródło informacji nt. realizacji przez grono pedagogiczne zapisów w programie realizacji doradztwa zawodowego. Przypomnijmy, że program ten określa działania związane z realizacją doradztwa zawodowego, w tym:

- a) tematykę działań, treści programowe,
- b) oddziały, których dotyczą działania,
- c) metody i formy realizacji działań z uwzględnieniem udziału rodziców w tych działaniach, w szczególności przez organizację spotkań z rodzicami,
- d) terminy realizacji działania,
- e) osoby odpowiedzialne za realizację poszczególnych działań,
- f) podmioty, z którymi szkoła współpracuje przy realizacji działań.

⁵⁷ Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 sierpnia 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. 2020, poz. 1551).

⁵⁸ Tamże.

W wyniku przeprowadzonych badań ewaluacyjnych sporządzany był raport, w którym sformułowane zostały wnioski i rekomendacje z propozycjami działań doskonalących w zakresie realizacji doradztwa zawodowego w szkole.

Rys. 7.12. Ewaluacja doradztwa zawodowego w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej z podziałem na powiaty i ogółem (N=26)

Źródło: opracowanie własne.

Co w takim razie w miejsce ewaluacji? Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie nadzoru pedagogicznego poszerzono oraz wzmocniono zakres i rolę kontroli jako formy sprawowania nadzoru. Działania związane z przeprowadzaniem kontroli powierzono organom nadzoru pedagogicznej i dyrektorowi szkoły. Kontrola jest prowadzona w celu m.in. oceny:

- stanu przestrzegania przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki,
- przebiegu procesów kształcenia i wychowania w szkole lub placówce,
- efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki⁵⁹.

Czyli doradztwo zawodowe, jako obszar działań regulowanych w szkołach i placówkach oświatowych, w tym prowadzących kształcenie zawodowe, z pewnością będzie podlegał kontroli zarówno prowadzonej przez dyrektora, jak i organ nadzoru pedagogicznego.

Podstawą do przeprowadzenia kontroli wewnętrznej przez dyrekcje szkoły czy zewnętrznej – przez organ nadzoru pedagogicznego są zapisy w obowiązującym ustawodawstwie. Przypomnijmy, że

⁵⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 września 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. 2021, poz. 1618).

realizacja doradztwa zawodowego w szkołach różnego typu jest dość jednoznacznie określona we wprowadzonym w Polsce ustawodawstwie. Przez to realizacja doradztwa zawodowego i założone efekty pracy są dość łatwym obszarem do skontrolowania.

Uczestnicy warsztatów realizowanych w ramach danego projektu uznali za zasadne opracowanie kryteriów i prowadzenie przez dyrekcję szkoły zawodowej cyklicznych wewnętrznych kontroli realizacji doradztwa zawodowego zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem. Na tej podstawie możliwe jest formułowanie wniosków i rekomendacji mających na celu doskonalenie prowadzonych działań w obszarze doradztwa zawodowego.

7.3. Działania ukierunkowane na wsparcie doradztwa zawodowego

Obowiązujące w Polsce prawo dotyczące realizacji doradztwa zawodowego wprost nie wskazuje formy, w jakiej ma być realizowane doradztwo zawodowe dla uczniów w szkołach branżowych I stopnia i technikach.

Przypomnijmy, że zgodnie z zapisami *Ustawy o Systemie oświaty* (art. 26a, ust. 2) doradztwo zawodowe jest realizowane na:

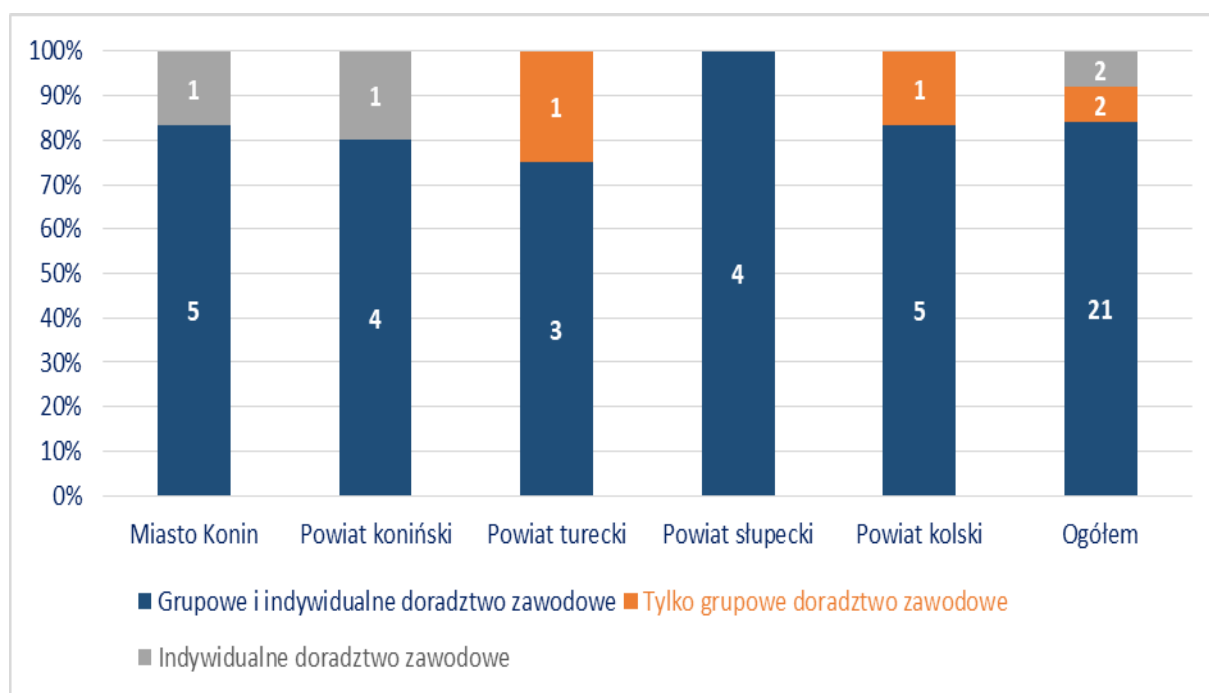
- 1) zajęciach edukacyjnych wychowania przedszkolnego,
- 2) obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego lub kształcenia w zawodzie;
- 3) zajęciach z zakresu doradztwa zawodowego (tej przysłowiowej „10”),
- 4) zajęciach związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu prowadzonych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- 5) zajęciach z wychowawcą.

Pod tymi zapisami ukryte są formy realizacji doradztwa zawodowego dla uczniów. Wynika z nich, że mogą oni korzystać z zajęć organizowanych zarówno w formie:

- grupowej, czyli prowadzonych w ramach obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego lub kształcenia w zawodzie czy też na zajęciach z zakresu doradztwa zawodowego lub na zajęciach z wychowawcą;
- indywidualnej na zajęciach związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu prowadzonych w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej czy też poprzez rozmowy z wychowawcą, pedagogiem, psychologiem.

Na łączenie tych dwóch form pracy z uczniem w doradztwie zawodowym w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej wskazało 21 (prawie 85%) z 25 respondentów (rys. 7.13). Najlepsza sytuacja pod tym względem jest w powiecie ślupskim, gdzie uczniowie we

wszystkich szkołach biorących udział w badaniu objęci są zajęciami grupowymi i mają dostęp do rozmów indywidualnych. Dość interesujące są pojedyncze wskazania, że w 2 szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe uczeń ma możliwość skorzystania z indywidualnego doradztwa zawodowego. Są to szkoły, w których na początku respondenci zadeklarowali, że nie posiadają opracowanego rocznego programu działań związanych z realizacją doradztwa zawodowego.

Rys. 7.13. Formy pracy z uczniem podczas doradztwa zawodowego w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej z podziałem na powiaty i ogółem (N=25)

Źródło: opracowanie własne.

Bazując na wynikach badań przeprowadzonych w roku 2021 na grupie 143 doradców zawodowych⁶⁰, uznano za zasadne zapytanie respondentów o potrzebę podjęcia wybranych działań doskonalących doradztwo zawodowe w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej, w tym dotyczących:

- doskonalenia WSDZ z uwzględnieniem transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej;
- opracowania poradników IPD dla ucznia;
- szkolenia nauczycieli z IPD dla uczniów z uwzględnieniem transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej;
- motywacji uczniów do opracowania IPD.

⁶⁰ E. Dębska, M. Koch-Kozioł, M. Mazur-Mitrowska, M. Żurek: *Potrzeby szkoleniowe doradców zawodowych – wyniki ogólnopolskich badań ankietowych*. Edukacja Ustawiczna Dorosłych nr 4/2021. Sieć Badawcza Łukasiewicz – ITeE, Radom, 2021, s. 139.

Z informacji uzyskanych od respondentów (rys. 7.14) wynika, że potencjalnymi obszarami do doskonalenia są z pewnością z jednej strony doskonalenie nauczycieli – doradców zawodowych i pozostałego grona pedagogicznego w obszarze opracowywania Indywidualnego Planu Działania przez ucznia, a z drugiej strony zwiększenie motywacji uczniów do przygotowywania tego dokumentu jako wymiernego efektu podsumowującego ciąg działań z doradztwa zawodowego w szkole. Na kwestię doskonalenia zawodowego grona pedagogicznego zwróciło uwagę 16 (ok 65%) z 25 respondentów ze szkół i placówek prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej. Natomiast 14 z 25 respondentów wskazało na potrzebę motywowanie jak największej liczby uczniów zainteresowanych opracowaniem indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego na bazie pozyskanych informacji o sobie samym, rynku pracy i innych.

Z pewnością znacznym wsparciem dla doradcy zawodowego i pozostałych nauczycieli zaangażowanych w doradztwo zawodowe oraz uczniów byłoby opracowanie i wprowadzenie poradników dla wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców umożliwiających realizację systemowych, cyklicznych działań w różnych typach szkół ponadpodstawowych ukierunkowanych na opracowanie indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego dla każdego z uczniów. Takiego typu poradniki już są dostępne, m.in. są to opracowania Ośrodka Rozwoju Edukacji⁶¹ czy też Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży w Poznaniu⁶².

W ocenie czterech z dziesięciu respondentów dość ważnym jest doskonalenie posiadanego autorskiego programu realizacji doradztwa zawodowego opisującego wewnątrzszkolny system doradztwa edukacyjno-zawodowego, w tym uwzględnienie specyfiki placówki oraz zmian związanych z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.

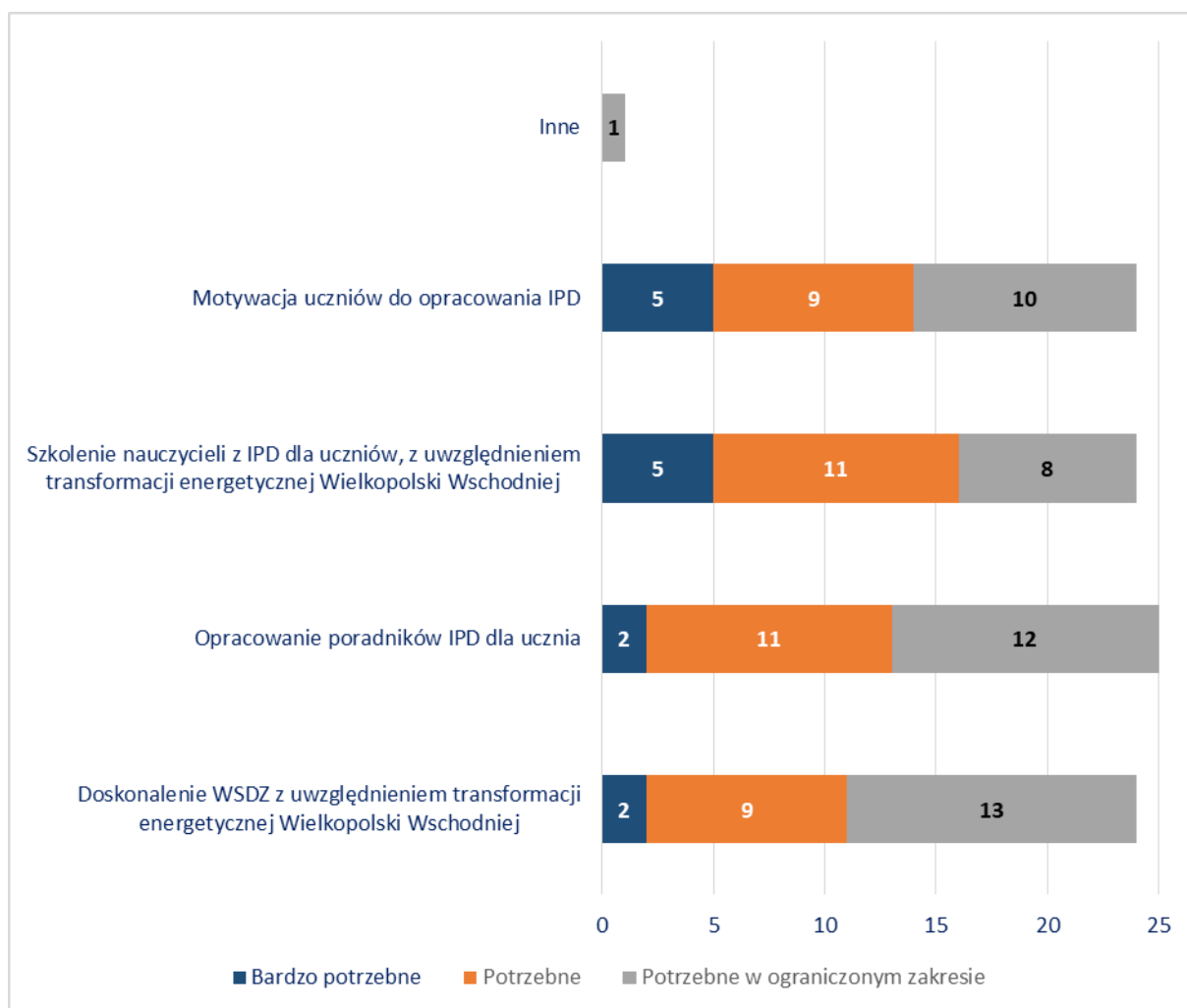
⁶¹ M. Rosalska, A. Wawrzonek: *Od marzeń do kariery. Poradnik dla uczniów i absolwentów szkół ponadgimnazjalnych*. KOWEŻiU, Warszawa 2013.

⁶² B. Frąszczak, U. Ksenyecz, R. Woźny: *Jak zaplanować własny rozwój edukacyjno-zawodowy? Poradnik dla uczniów branżowych szkół I stopnia*, <https://www.cdzdm.pl/PL-H420/materialy-dla-nauczycieli.html>, (dostęp: 18.09.2022).

B. Frąszczak, U. Ksenyecz, R. Woźny: *Jak zaplanować własny rozwój edukacyjno-zawodowy? Poradnik dla uczniów technikum*, <https://www.cdzdm.pl/PL-H420/materialy-dla-nauczycieli.html> (dostęp: 18.09.2022).

B. Frąszczak, U. Ksenyecz, N. Kaszkowiak, M. Barczak: *Indywidualny Plan Kariery dla uczniów branżowych szkół I stopnia. Aktualizacja 2022*, <https://www.cdzdm.pl/PL-H420/materialy-dla-nauczycieli.html>, (dostęp: 18.09.2022).

B. Frąszczak, U. Ksenyecz, N. Kaszkowiak, M. Barczak: *Indywidualny Plan Kariery dla uczniów techników Aktualizacja 2022*, <https://www.cdzdm.pl/PL-H420/materialy-dla-nauczycieli.html>, (dostęp: 18.09.2022).

Rys. 7.14. Zainteresowanie respondentów podjęciem wybranych działań doskonalących doradztwo zawodowe w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej z podziałem na powiaty i ogółem (N=24)

Źródło: *opracowanie własne.*

W ocenie uczestników warsztatów zorganizowanych w ramach danego projektu zasadnym byłoby w ramach doskonalenia systemu doradztwa zawodowego w szkołach zawodowych w Wielkopolsce Wschodniej:

- podjęcie działań ukierunkowanych na zmotywowanie jak największej liczby uczniów do opracowywania indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego na bazie pozyskanych informacji o sobie samym, rynku pracy, w tym dotyczących transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej;
- wprowadzenie doskonalenia zawodowego doradców zawodowych, wychowawców oddziałów szkolnych, nauczycieli i innych pracowników zaangażowanych w doradztwo zawodowe w obszarze motywowania uczniów do tworzenia Indywidualnego Planu Działania (IPD), w którym to minimum będzie określony cel dalszego rozwoju edukacyjno-zawodowego ucznia wraz z planem jego realizacji;

- opracowanie i wprowadzenie prostych poradników dla doradców zawodowych, wychowawców/nauczycieli, uczniów i rodziców umożliwiających realizację systemowych, cyklicznych działań w różnych typach szkół ponadgimnazjalnych ukierunkowanych na opracowanie przez uczniów indywidualnego planu edukacyjno-zawodowego jako dokumentu podsumowującego efekty działań prowadzonych z uczniem w ramach doradztwa zawodowego.

7.3.1. Potrzeby w zakresie doskonalenia kompetencji kadry z doradztwa edukacyjno-zawodowego

Na jakość doradztwa zawodowego ma z pewnością wpływ **jakość przygotowania nauczycieli – doradców zawodowych**, grona pedagogicznego, a tym samym posiadane przez nich kompetencje i kwalifikacje zawodowe. Jak zauważa G. Cęcelek, aby kształtować „nowej jakości” człowieka radzącego sobie w zmiennych i coraz bardziej wymagających czasach, nauczyciel musi nieustannie poszerzać swoją wiedzę, doskonalić umiejętności i kompetencje społeczne⁶³. W związku z tym w ramach projektu podjęto działania ukierunkowane na diagnozowanie potrzeb szkoleniowych specjalistów zaangażowanych w doradztwo edukacyjno-zawodowe w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej.

W ocenie respondentów z 26 szkół i placówek edukacyjnych prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej potrzeba jest jeszcze zdobycia kwalifikacji doradcy zawodowego poprzez ukończenie studiów podyplomowych przez 31 nauczycieli (rys. 7.15). Największa grupa nauczycieli zainteresowana uzyskaniem kwalifikacji doradcy zawodowego jest w Koninie.

Respondenci zgłosili także potrzeby udziału około 170 nauczycieli w różnych krótkich kursach/szkoleniach mających na celu aktualizację wiedzy i doskonalenie umiejętności niezbędnych do wykonywania powierzonych zadań z doradztwa zawodowego. Największe zainteresowanie wśród nauczycieli udziałem w takich formach doskonalenia jest w Koninie oraz w powiecie kolskim.

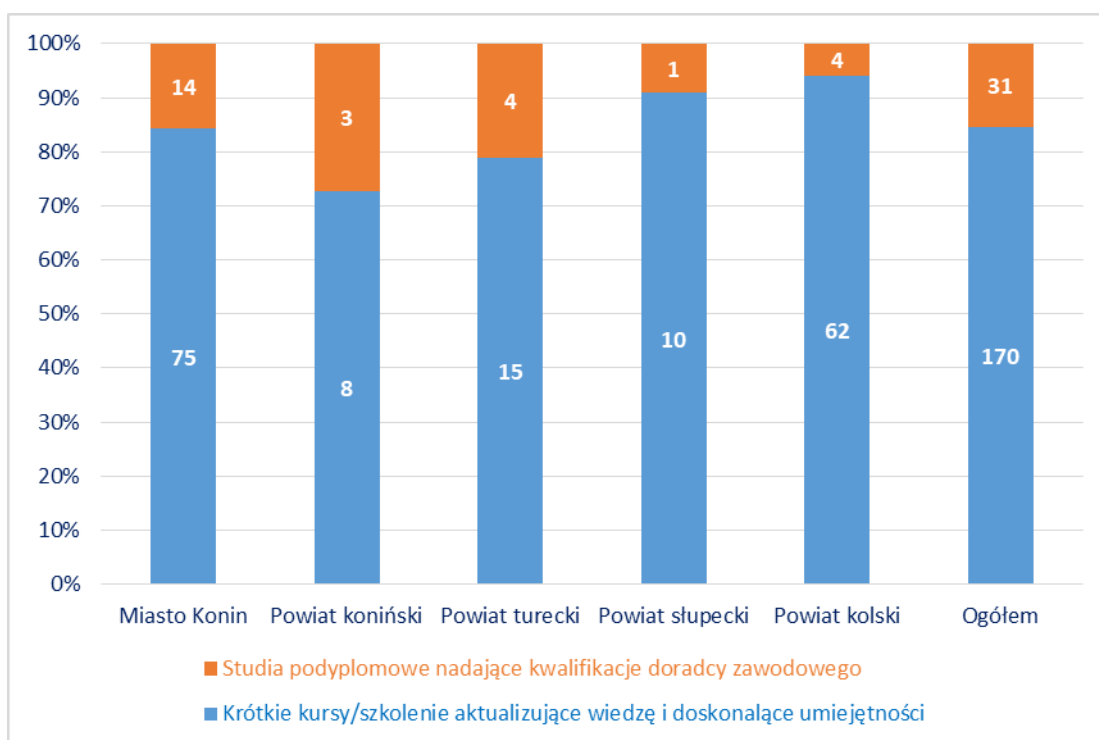
W ocenie uczestników warsztatów zorganizowanych w ramach danego projektu zasadnym byłoby w ramach doskonalenia systemu doradztwa zawodowego w szkołach zawodowych w Wielkopolsce Wschodniej podjęcie działań ukierunkowanych na doskonalenie kompetencji kadry z doradztwa edukacyjno-zawodowego, w tym:

- przeprowadzenie diagnozy potrzeb w zakresie zatrudniania w szkołach zawodowych Wielkopolski Wschodniej doradców zawodowych i związanych z tym potrzeb zdobywania

⁶³ G. Cęcelek: *Znaczenie kompetencji nauczycielskich w determinowaniu efektywności pracy szkoły*. Kultura i wychowanie nr 1(21)/2022, s. 28–29.

przez nauczycieli formalnych kwalifikacji doradcy zawodowego poprzez ukończenie studiów podyplomowych;

- prowadzenie cyklicznych diagnoz potrzeb szkoleniowych zatrudnionych w szkołach zawodowych Wielkopolski Wschodniej doradców zawodowych, wychowawców oddziałów szkolnych, nauczycieli w zakresie aktualizacji wiedzy i doskonalenia umiejętności niezbędnych do jak najlepszej realizacji powierzonych im zadań z doradztwa zawodowego. Proponuje się, aby w ramach diagnoz identyfikować tematykę kursów/szkoleń, która mogłaby być realizowana w ramach krótkich form.

Rys. 7.15. Zainteresowanie podnoszeniem kwalifikacji doradcy zawodowego w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej z podziałem na powiaty i ogółem (N=26)

Źródło: opracowanie własne.

7.4. Doposażenie pracowni doradztwa edukacyjno-zawodowego

Oddzielnym zagadnieniem w ramach realizowanego badania ankietowego było sprawdzenie, czy doradcy posiadają odpowiednie warunki lokalowe. W tym celu zadano pytanie: „Czy są zainteresowani utworzeniem w szkole/placówce pracowni lub wydzielonego pomieszczenia na potrzeby realizacji zadań z doradztwa edukacyjno-zawodowego?”

Z uzyskanych od respondentów danych (tabela 7.3) wynika, że w:

- Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Strzałkowie zostało wydzielone pomieszczenie przeznaczone na realizację zajęć grupowych z doradztwa zawodowego z uczniami;
- 16 (64%) szkół z 25 biorących udział w badaniu wyraziło zainteresowanie utworzeniem w szkole/placówce pracowni lub wydzielonego pomieszczenia na potrzeby realizacji zadań z doradztwa edukacyjno-zawodowego. Przy czym najwyższe zainteresowanie utworzeniem pracowni jest w powiecie kolskim;
- 9 (36%) badanych placówkach nie widzą potrzeby utworzenia pracowni lub wydzielonego pomieszczenia na potrzeby realizacji zadań z doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Tabela 7.3. Zainteresowanie utworzeniem w szkole/placówce kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej pracowni/wydzielonego pomieszczenia na potrzeby realizacji zadań z doradztwa edukacyjno-zawodowego (N=25)

Miasto Konin (N=8)		Powiat koniński (N=4)		Powiat turecki (N=3)		Powiat słupecki (N=4)		Powiat kolski (N=6)		Ogółem (N=25)	
Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
5 (62%)	3 (38%)	2 (50%)	2 (50%)	2 (67%)	1 (33%)	2 (50%)	2 (50%)	5 (83%)	1 (17%)	16 (64%)	9 (36%)

Źródło: opracowanie własne.

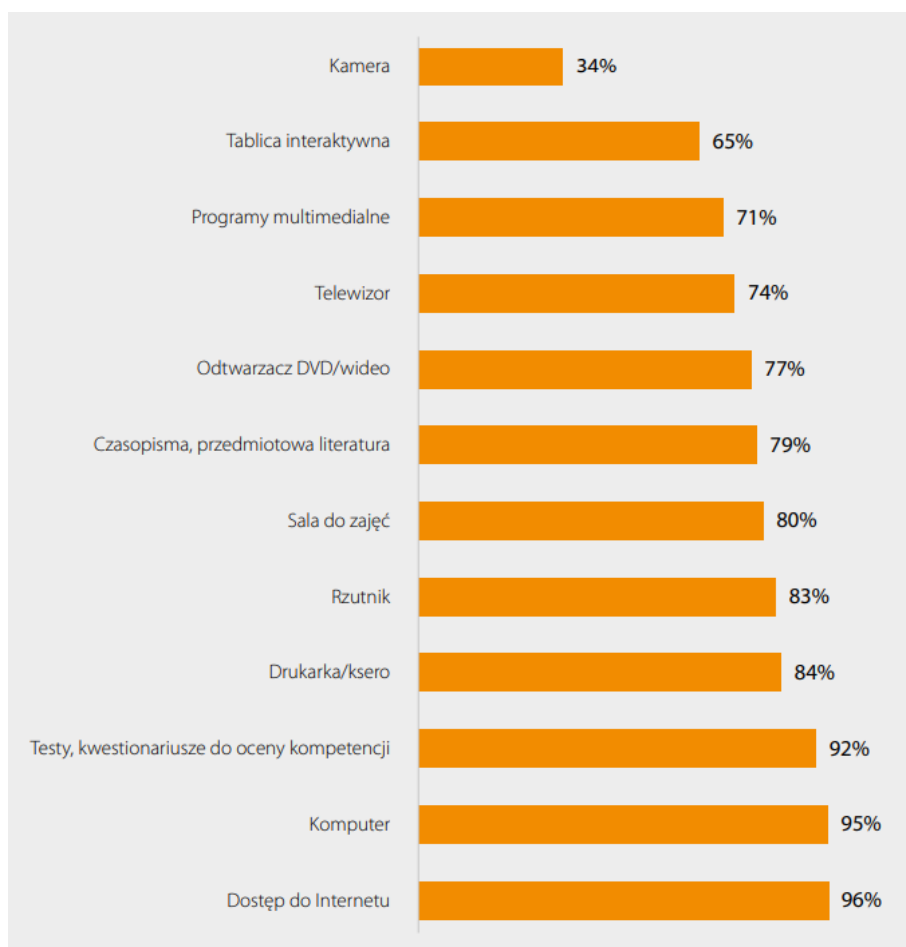
W ocenie uczestników warsztatów zorganizowanych w ramach danego projektu zasadnym byłoby powstanie pracowni doradztwa zawodowego. Jednakże uwzględniając ograniczone zasoby lokalowe, jakimi dysponuje szkoła, uczestnicy warsztatów zaproponowali, aby pracownia była także przeznaczona pod potrzeby realizacji zajęć z innych przedmiotów.

Uczestnicy warsztatów uznali, że pojawienie się pracowni doradztwa zawodowego będzie działaniem typowo marketingowym i przełoży się na zwiększenie świadomości uczniów i nauczycieli, że w ich szkole branżowej jest realizowane doradztwo zawodowe.

W ramach kolejnego pytania zawartego w kwestionariuszu ankiety skierowanym do przedstawicieli dyrekcji szkół zawodowych podjęto próbę diagnozy potrzeb doposażenia pracowni doradztwa zawodowego. Podstawą do jego sformułowania były dane z badań przeprowadzonych w roku 2015, które przedstawiono na rys. 7.16.

Z uzyskanych danych w badaniu szkół zawodowych w Wielkopolsce Wschodniej (tabela 7.4) wynika, że największe potrzeby są w obszarze doposażenia w szeroko rozumiane materiały dydaktyczne, w szczególności w prezentacje do prowadzenia zajęć. Kolejne dwie pozycje w rankingu potrzeb zajmuje oprogramowanie:

- wspierające nauczyciela – doradcę zawodowego w procesach diagnozowania predyspozycji i zainteresowań uczniów (92%),
- ułatwiający organizację zajęć z doradztwa edukacyjno-zawodowego (87,5%).

Rys. 7.16. Zasoby doradcy zawodowego

Źródło: K. Podwójcic, *Diagnoza stanu doradztwa edukacyjno-zawodowego w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych w relacjach dyrektorów szkół i osób realizujących doradztwo*. Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2015, s. 98.

Respondenci ze szkół zawodowych Wielkopolski Wschodniej są także zainteresowani wsparciem procesu nauczania uczniów na zajęciach z doradztwa zawodowego programami multimedialnym (83,3%), filmami zawodoznawczymi (83,3%). Na kolejnych pozycjach pojawiają się potrzeby sprzętowe, w tym doposażenie w drukarkę, jednostkę komputerową, rzutnik, ksero czy też tablicę interaktywną.

Porównując uzyskane dane z rokiem 2015 widoczny jest postęp w zapewnieniu szkołom dostępu do Internetu. W roku 2015 aż 96% respondentów wskazało, że jest to najważniejsza dla nich potrzeba. Natomiast w 2022 roku dostęp do Internetu jest jedną z najmniej istotnych potrzeb.

Z uzyskanych danych wynika, że szkoły bardziej potrzebują wsparcia w materiały merytoryczne (prezentacje), IT (oprogramowanie), niż w pomoce dydaktyczne z grupy sprzętowej.

Tabela 7.4. Potrzeby w zakresie doposażenia szkół i placówek kształcenia zawodowego w pomoce dydaktyczne do realizacji doradztwa zawodowego (N=24)

Pomoce dydaktyczne	Miasto Konin	Powiat koniński	Powiat turecki	Powiat słupecki	Powiat kolski	Ogółem (N=24)
Prezentacje do prowadzenia zajęć	8	3	3	3	5	22 (92%)
Oprogramowanie do diagnozowania predyspozycji i zainteresowań	7	3	3	4	5	22 (92%)
Oprogramowanie ułatwiające organizację zajęć z doradztwa edukacyjno-zawodowego	7	3	3	4	4	21 (87,5%)
Programy multimedialne	8	3	3	3	3	20 (83,3%)
Drukarka	6	3	3	3	5	20 (83,3%)
Filmy zawodoznawcze nt. rozwoju kariery	7	2	3	4	4	20 (83,3%)
Komputer	6	3	3	2	5	19 (80%)
Rzutnik	6	3	2	3	4	18 (75%)
Ksero	6	3	3	3	3	18 (75%)
Tablica interaktywna	7	2	2	2	4	17 (71%)
Testy, kwestionariusze do oceny kompetencji	7	2	2	4	2	17 (71%)
Przedmiotowa literatura	4	3	1	3	3	14 (58%)
Kamera	4	3	1	3	2	13 (54%)
Telewizor	4	2	2	2	3	13 (54%)
Czasopisma specjalistyczne	3	3	1	3	3	13 (54%)
Sala do zajęć	4	2	1	3	2	12 (50%)
Odtwarzacz DVD	4	3	1			8 (33%)
Dostęp do Internetu	3	1	2	1	1	8 (33%)
Wideo	2	1	1			4 (16%)

Źródło: opracowanie własne.

W ocenie uczestników warsztatów zorganizowanych w ramach danego projektu zasadnym byłoby w ramach doskonalenia systemu doradztwa zawodowego w szkołach zawodowych w Wielkopolsce Wschodniej podjęcie działań ukierunkowanych na zapewnienie wyposażenia szkół i placówek kształcenia zawodowego w pomoce dydaktyczne do realizacji doradztwa zawodowego, w tym:

- atrakcyjne pod względem jakości wykonania, formy przekazu, tak aby przyciągała uwagę ucznia, który przyzwyczajony jest do korzystania ze współczesnych technologii cyfrowych;
- prezentacje do prowadzenia zajęć, które są swego rodzaju „gotowcami” obudowanymi poradnikiem, w którym są pokazane krok po kroku etapy realizacji scenariusza zajęć. Jest to szczególnie ważne dla nauczycieli, którzy nie mają doświadczenia w prowadzeniu zajęć z doradztwa zawodowego. Obecnie dostępne materiały dydaktyczne, np. na portalu Ośrodka Rozwoju Edukacji wymagają wiedzy i umiejętności w ich właściwym doborze i zestawieniu w całość. Niestety gros nauczycieli zaangażowanych w realizację doradztwa zawodowego nie posiada takich umiejętności;

- wypracowanie standardu wyposażenia dydaktycznego niezbędnego do realizacji doradztwa zawodowego w szkole zawodowej, który podlegałby okresowym przeglądom i aktualizacjom. Na podstawie opracowanego standardu wyposażenia dydaktycznego możliwe będzie przeprowadzenie pogłębionej diagnozy potrzeb i doposażenia pracowni doradztwa zawodowego.

7.5. Wsparcie doradztwa zawodowego poprzez realizowane projekty

Ważnym wsparciem dla rozwoju doradztwa zawodowego w szkołach branżowych I stopnia i technikach w Wielkopolsce była możliwość uzyskania dofinansowania z Europejskiego Funduszu Społecznego na realizację projektów w obszarze doradztwa zawodowego.

Jednym z takich projektów był projekt **„Kwalifikacje zawodowe kluczem do sukcesu – wspieramy rozwój kształcenia zawodowego w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Poznania”** (2017–2020). Projekt zrealizowany był w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014–2020 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego, Oś priorytetowa 8: Edukacja, Działanie 8.3. Wzmocnienie oraz dostosowanie kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy, Poddziałanie 8.3.4. Kształcenie zawodowe młodzieży i dorosłych w ramach ZIT dla MOF Poznania. W ramach projektu m.in. realizowano działania ukierunkowane na rozwój doradztwa edukacyjno-zawodowego dla młodzieży, w tym:

- opracowano i udoskonalono we współpracy z otoczeniem Ramowe Programy Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego (WSDZ) dla techników i zasadniczych szkół zawodowych Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Poznania (MOFP) – zgodnie z wymogami ustawy o systemie oświaty i rozporządzeniem ministra w sprawie organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach, przedszkolach i placówkach oświatowych;
- sfinansowano studia podyplomowe umożliwiające uzyskiwanie kwalifikacji doradcy edukacyjno-zawodowego przez osoby realizujące zadania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach i placówkach, które nie posiadają kwalifikacji z tego zakresu;
- powołano Młodzieżowe Forum wymiany „dobrych praktyk” z doradztwa zawodowego, w ramach którego Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży w Poznaniu do chwili obecnej przeprowadzi cykliczne spotkania młodzieży;
- przeprowadzono cykl szkoleń z zakresu podnoszenia kwalifikacji nauczycieli doradców edukacyjno-zawodowych, realizujących zajęcia z doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach, w tym przygotowanie do prowadzenia zajęć dot. Indywidualnego Planu Kariery (IPK);

- opracowano i udoskonalono zestaw 3 poradników metodycznych dla nauczyciela (N), ucznia (U) i rodziców (R): Jak zaplanować własny rozwój edukacyjno-zawodowy? Poradnik dla uczniów ZSZ i T; Jak wspierać uczniów ZSZ i T w projektowaniu rozwoju edukacyjno-zawodowego? – poradnik dla nauczyciela (1 tom – poradnictwo indywidualne, 2 tom – poradnictwo grupowe); Wspieram dziecko w planowaniu kariery zawodowej. Poradnik dla rodzica, wersja elektroniczna;
- zorganizowano dla uczniów szkół zawodowych i techników z MOF w Poznaniu zajęcia dodatkowe z doradztwa edukacyjno-zawodowego (grupowe i indywidualne) wraz z opracowaniem Indywidualnego Planu Kariery (IPK) dla każdego uczestnika.

Kolejnym projektem przyczyniającym się do rozwoju doradztwa zawodowego w Wielkopolsce jest pozakonkursowy projekt „Czas zawodowców BIS – zawodowa Wielkopolska”, który został uruchomiony w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2014+ i będzie realizowany do czerwca 2023 roku przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego reprezentowany przez Departament Edukacji i Nauki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego oraz Politechnikę Poznańską we współpracy z zainteresowanymi samorządami, pracodawcami i szkołami kształcącymi zawodowo z terenu województwa wielkopolskiego⁶⁴.

W związku z tym interesującym było zdiagnozowanie udziału uczniów ze szkół zawodowych z Wielkopolski Wschodniej w dodatkowych zajęciach z doradztwa edukacyjno-zawodowego realizowanych w ciągu 5 ostatnich lat i finansowanych z projektów.

Z pozyskanych informacji od respondentów – dyrekcji szkół wynika, że w kwestii udziału uczniów w projektach wspierających doradztwo zawodowe ogółem wypowiedzieli się przedstawiciele 26 szkół zawodowych z Wielkopolski Wschodniej (tabela 7.5). Przy czym w 18 szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej uczniowie skorzystali z możliwości odbycia dodatkowych zajęć z doradztwa zawodowego. Liderem w przygotowywaniu projektów i organizacji dla uczniów dodatkowych zajęć z doradztwa zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej są szkoły zawodowe z powiatu konińskiego.

Tabela 7.5. Udział uczniów w dodatkowych zajęciach z doradztwa edukacyjno-zawodowego realizowanych w ramach projektów w ciągu ostatnich 5 lat w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=26)

Miasto Konin (N=8)		Powiat koniński (N=4)		Powiat turecki (N=3)		Powiat słupecki (N=5)		Powiat kolski (N=6)		Ogółem (N=26)	
Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
6 (75%)	2 (25%)	4 (100%)	0 (0%)	1 (33%)	2 (67%)	4 (80%)	1 (20%)	3 (50%)	3 (50%)	18 (69,2%)	8 (30,8%)

Źródło: opracowanie własne.

⁶⁴ Projekt „Czas zawodowców BIS – zawodowa Wielkopolska”: <https://zawodowcy.org/o-projekcie-2/> (dostęp: 22.09.2022).

Dla dwóch z 3 szkół z powiatu tureckiego oraz 3 z 6 z powiatu kolskiego umożliwienie uczniom udziału w dodatkowych zajęciach finansowanych ze środków pomocowych z pewnością może być **obszarem do doskonalenia**.

W ocenie uczestników warsztatów zorganizowanych w ramach danego projektu receptą na sukces w zakresie pozyskiwania projektów, w ramach których możliwe jest sfinansowanie dodatkowych zajęć dla uczniów z doradztwa zawodowego, jest odpowiednio przygotowana i zmotywowana do działania kadra. Natomiast główna bariera ograniczająca sięganie po nowe projekty związana jest z negatywnymi doświadczeniami nauczycieli zaangażowanych w pisanie, realizację i w szczególności w rozliczanie projektów. Dla zdecydowanej większości nauczycieli są to dodatkowe obowiązki wykraczające poza ich dotychczasowy zakres, w związku z tym oczekują oni adekwatnego do ich zaangażowania poziomu dodatkowego wynagrodzenia.

Respondenci, którzy zadeklarowali, że uczniowie w ich szkołach/placówkach prowadzących kształcenie zawodowe mieli okazję skorzystać z dodatkowych zajęć z doradztwa edukacyjno-zawodowego realizowanych w ramach projektów poproszeni zostali o wskazanie efektu wymiernego dla ucznia w trakcie prowadzonych zajęć. Z uzyskanych informacji wynika, że efektami pracy z uczniami na tych dodatkowych zajęciach były:

- Indywidualny plan działania czy też plan kariery;
- portfolio;
- Europass;
- diagnozy predyspozycji;
- poznanie możliwości zatrudnienia na terenie kraju i UE;
- wzrost świadomości uczniów w kwestii dokonywanych wyborów.

Powyższe efekty działań wskazują, że doradcy zawodowi zaangażowani w realizację projektów potrafią pracować z młodzieżą w zakresie tworzenia przez nich planów działania.

7.6. Podsumowanie – problemy w obszarze doradztwa zawodowego

Respondenci oraz uczestnicy warsztatów wskazali główne **problemy** czy też ograniczenia związane z realizacją doradztwa zawodowego dla młodzieży w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej:

1. Problemem na styku edukacji i rynku pracy jest niedostatecznie rozwinięte doradztwo zawodowe w szkołach, skutkujące często przypadkowym, opartym na pozamerytorycznych

przesłankach wyborem kierunku dalszego kształcenia. Duża część wielkopolskich szkół nie realizuje doradztwa zawodowego lub czyni to w minimalnym zakresie.

2. Niewystarczający poziom świadomości przedstawicieli dyrekcji, całego grona pedagogicznego, w szczególności wychowawców klas, specjalistów zatrudnionych w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej, że doradztwo zawodowe ma być realizowane we wszystkich szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego oraz na wszystkich zajęciach dydaktycznych prowadzonych w szkole, a także wspierane przez dyrekcję, wychowawców klas, całe grono pedagogiczne, pedagogów, psychologów czy też bibliotekarzy. Niski poziom świadomości przekłada się na fakt, że w niektórych z badanych szkół nie został opracowany program realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniający Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego, oraz brak zaangażowania w jego opracowanie zespołu, w skład którego wejdą przedstawiciele dyrekcji, wychowawców klas, grona pedagogicznego (nauczyciele różnych przedmiotów), pedagog, psycholog czy też bibliotekarz.
3. Źle opracowany program realizacji doradztwa zawodowego przekłada się na fakt, że nie we wszystkich szkołach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej doradztwo zawodowe jest realizowane na zajęciach z wychowawcą, z pomocy psychologiczno-pedagogicznej czy też innych zajęciach z nauczycielami różnych przedmiotów.
4. W 9 z 26 szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej respondenci zadeklarowali, że nie ma opracowanego na każdy rok szkolny programu realizacji doradztwa zawodowego uwzględniającego wewnętrzny system doradztwa zawodowego w szkole.
5. W żadnej z 19 szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej biorących udział w badaniach i deklarujących posiadanie opracowywanego na każdy rok szkolny programu realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniającego Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego nie uwzględniono wszystkich jego składowych wymaganych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 roku w sprawie doradztwa zawodowego.
6. Doradztwo zawodowe w szkołach zawodowych Wielkopolski Wschodniej nie jest postrzegane jako działanie systemowe, integrujące i angażujące nauczycieli wszystkich przedmiotów, wychowawców, doradców zawodowych, pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych i innych. Z uzyskanych danych wynika, że doradztwo zawodowe w szkołach zawodowych Wielkopolski Wschodniej jest realizowane głównie na zajęciach z zakresu doradztwa zawodowego (minimum 10 godzin w cyklu kształcenia).

7. W szkołach zawodowych uczestniczących w badaniach liczba godzin przeznaczonych na realizację na zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego wynosiła 10, czyli równa jest minimalnej liczbie godzin wskazanej w rozporządzeniu ministra kultury i dziedzictwa narodowego z dnia 6 czerwca 2019 r w sprawie ramowych planów nauczania w publicznych szkołach i placówkach artystycznych.
8. Realizację zadań zawodowych doradcy zawodowego w szkołach zawodowych Wielkopolski Wschodniej powierza się już pracującym nauczycielom, dla których jest to dość często drugi lub trzeci przedmiot, którego mają uczyć.
9. Głównym odbiorcą usług nauczyciela – doradcy zawodowego jest uczeń. W efekcie czego nie we wszystkich szkołach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej doradztwo zawodowe jest skierowane do rodziców, nauczycieli – wychowawców, czy też nauczycieli różnych przedmiotów oraz pracodawców.
10. Nie we wszystkich szkołach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej uczestniczących w badaniu ankietowym w realizację doradztwa zawodowego są zaangażowani wszyscy przedstawiciele grona pedagogicznego, w tym wychowawcy oddziałów szkolnych, nauczyciele przedmiotów zawodowych teoretycznych, przedstawiciele kadry zarządzającej w szkole, nauczyciele przedmiotów ogólnych, kierownik praktycznej nauki zawodu, instruktorzy praktycznej nauki zawodu, psycholog, nauczyciel bibliotekarz są zaangażowani w realizację doradztwa zawodowego na rzecz uczniów.
11. Realizując doradztwo zawodowe w szkołach szkolnictwa branżowego podejmowana jest współpraca głównie z pracodawcami, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, CWRKDiZ, innymi szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe. Nie we wszystkich szkołach szkolnictwa branżowego realizujących doradztwo zawodowe podejmowana jest współpraca z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi.
12. W połowie szkół i placówek kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej nie są opracowywane wymierne efekty pracy ucznia w formie indywidualnego planu działania, w którym uczeń planuje różne warianty ścieżek edukacyjno-zawodowych na podstawie bilansu własnych zasobów i wartości oraz informacji na temat rynku edukacji i rynku pracy, przewidując skutki własnych decyzji.
13. Odejście od ewaluacji procesów doradztwa zawodowego w szkołach na rzecz kontroli wewnętrznej prowadzonej przez dyrekcje lub zewnętrznej – prowadzonej przez organ nadzoru pedagogicznego. Jest to spowodowane wprowadzeniem zmian w obowiązującym w Polsce prawie, w wyniku których usunięto ze szkół nakaz realizacji ewaluacji, co w efekcie w 16 (z 26 biorących udział w badaniu) szkołach i placówkach prowadzących kształcenie

zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej doprowadziło to do tego, że nie jest prowadzona ewaluacja doradztwa zawodowego.

14. W ocenie respondentów potrzebne jest doskonalenie zawodowe doradców zawodowych, wychowawców oddziałów szkolnych, nauczycieli i innych pracowników zaangażowanych w doradztwo zawodowe w obszarze motywowania uczniów do tworzenia IPD. Doskonalenie jest także rekomendowane dla nauczycieli – doradców w tworzenia IPD, w którym to minimum będzie określony cel dalszego rozwoju edukacyjno-zawodowego ucznia wraz z planem jego realizacji.
15. Ponad 30 pracowników szkół zawodowych w Wielkopolsce Wschodniej jest zainteresowanych podnoszeniem kwalifikacji zawodowych i zdobywaniem uprawnień do wykonywania zawodu doradca zawodowy poprzez udział w studiach podyplomowych.
16. W szkołach zawodowych Wielkopolski Wschodniej jest zainteresowanie utworzeniem pracowni/wydzielonego pomieszczenia z przeznaczeniem na realizację doradztwa zawodowego.
17. Szkoły branżowe są zainteresowane przede wszystkim wyposażeniem ich w multimedialne narzędzia i pomoce dydaktyczne wspierające pracę nauczycieli z uczniami w ramach doradztwa zawodowego.
18. Zauważalny jest niski poziom przygotowania kadry w niektórych szkołach zawodowych Wielkopolski Wschodniej do pisania i realizacji projektów, w ramach których możliwe jest sfinansowanie dodatkowych zajęć dla uczniów z doradztwa zawodowego.
19. Negatywne doświadczenia kadry szkół związane z realizacją projektów, w ramach których możliwe jest sfinansowanie dodatkowych zajęć dla uczniów z doradztwa zawodowego, w szczególności z ich rozliczaniem.
20. W niektórych ze szkół prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej respondenci wskazali na niski poziom motywacji do pisania wniosków. Na poziom motywacji ma wpływ głównie wysokość ewentualnego dodatkowego wynagrodzenia za realizację i rozliczanie projektu.

8. WNIOSKI

Na podstawie przeprowadzonych badań, w odniesieniu do 3 sesji tematycznych, które będą poruszane na warsztatach sformułowano następujące wnioski:

Sesja 1. Oferta edukacyjna szkół, wyposażenie i doposażenie szkół, kompetencje nauczycieli

1. Niewielu specjalistów wspomaga szkoły branżowe w procesie kształcenia uczniów.
2. Uczniowie szkół branżowych I stopnia stanowią zaledwie 30% uczących się, a 70% – technikum.
3. Szkoły konkurują ze sobą o uczniów w ramach tych samych zawodów (w tym samym mieście).
4. Respondenci mają trudności w przypadku powiązywania zawodu szkolnictwa branżowego z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej.
5. W 4 z 22 szkół szkolnictwa branżowego jest dostępna oferta Dodatkowych Umiejętności Zawodowych (DUZ-ów).
6. W 3 z 26 szkół oferowane są kwalifikacje rynkowe.
7. Dodatkowe uprawnienia zawodowe uczeń może zdobyć w 10 z 26 szkół.
8. Kwalifikacyjne kursy zawodowe są oferowane uczniom/dorosłym w 8 z 26 szkół.
9. W 8 z 26 szkół nie jest prowadzona aktualizacja oferty edukacyjnej.
10. Główne przyczyny usuwania zawodów z oferty: brak zainteresowania uczniów i braki kadrowe nauczycieli.
11. W ponad połowie szkół odczuwana jest potrzeba rozszerzenia oferty o nowe kierunki (1/4 trudno przewidzieć).
12. W 22 zawodach podstawa programowa nie jest dostosowana do potrzeb lokalnego rynku pracy.
13. Uruchomienie nowego kierunku – przesłanki: dostępność zasobów i nauczycieli jest ważniejsza niż potrzeby rynku pracy.
14. W 9 z 26 szkół jest planowana aktualizacja programów nauczania.
15. 88% respondentów ze szkół ocenia poziom doposażenia szkolnych pracowni jako raczej dobry.
16. Potrzeba jest doposażenia 153 pracowni szkolnych.
17. Z zasobów edukacyjnych zamieszczonych na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej korzystają nauczyciele z 25 na 26 szkół biorących udział w badaniu.
18. Szacuje się, że w 25 zawodach będzie potrzeba opracowania w latach 2023–2030 nowej oferty doskonalenia zawodowego grona pedagogicznego w celu zapoznania z efektami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.

19. Potrzeba opracowania w latach 2023–2030 nowej oferty doskonalenia zawodowego grona pedagogicznego w celu zapoznania z efektami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej.
20. Potrzeby kadrowe zgłoszono dla 10 szkół branżowych I stopnia, 15 techników, 1 BD II stopnia, 2 szkół policealnych.
21. Tworzeniem oferty doskonalenia nauczycieli mającej na celu zapoznanie z efektami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej powinna być ukierunkowana na studia podyplomowe i szkolenia wsparte praktykami i stażami w firmach.
22. Transformacja energetyczna oraz planowane zmiany w ofercie edukacyjnej skutkują potrzebami wprowadzenia tematyki szkoleń dot. przygotowania uczniów do egzaminów zawodowych, kształcenia praktycznego w rzeczywistych warunkach pracy, diagnozowania osiągnięć.
23. Transformacja energetyczna wymusza podnoszenie kompetencji poprzez szkolenia dla nauczycieli kształcenia zawodowego, praktycznej nauki zawodu i instruktorów w firmach (wizyty studyjne, staże zawodowe, praktyki), czy też diagnozowanie potrzeb doskonalenia w nowych zawodach szkolnictwa branżowego.
24. Nauczyciele mają potrzeby doskonalenia w obszarze rozwoju kompetencji społecznych uczniów (otwartość na zmiany, radzenie sobie ze stresem, aktualizacja wiedzy, negocjacje itp.).

Sesja 2. Wpływ transformacji energetycznej na działalność przedsiębiorstw i współpraca na linii pracodawca – szkoła

1. Pracodawcy mają trudności z określeniem obecnie i w perspektywie do 2030 roku wpływu transformacji energetycznej na funkcjonowanie ich przedsiębiorstw (ok. 50% trudno przewidzieć).
2. W ocenie pracodawców na robotników wykwalifikowanych i techników będzie największe zapotrzebowanie obecnie, za 5 lat i do roku 2030 w Wielkopolsce Wschodniej, w tym w efekcie działań związanych z wprowadzeniem transformacji energetycznej.
3. W ocenie pracodawców transformacja energetyczna w Wielkopolsce Wschodniej nie będzie miała wpływu na redukcje stanowisk pracy w ciągu 5 lat i do roku 2030.
4. Pracodawcy najczęściej współpracują z branżowymi szkołami I stopnia, następnie z zespołami szkół i technnikami.
5. Wśród innych podmiotów, z którymi współpracują pracodawcy wyróżniają się powiatowe urzędy pracy, uczelnie wyższe i cechy rzemiosł.
6. W ocenie pracodawców są oni dobrze przygotowani do podjęcia współpracy ze szkołami w zakresie zapewnienia warunków do praktycznej nauki zawodu, kadry instruktorów praktycznej nauki zawodu, nadzorowania przebiegu praktycznej nauki zawodu, współpracy ze szkołami w przypadku naruszania regulaminu pracy przez uczniów.

7. Współpraca pracodawców ze szkołami ma bardzo często charakter okazjonalny.
8. W ocenie pracodawców stroną inicjującą współpracę powinna być szkoła.
9. Pracodawcy wyrażają chęć zaangażowania się w praktyczną naukę zawodu, promocję, wycieczki, kształcenie dualne.
10. Szkoły najczęściej w ramach zawodu szkolnego współpracują z niezbyt dużą grupą (od 1 do 5) pracodawców.
11. Szkoły dobierając pracodawcę do współpracy najczęściej kierują się wyrażeniem chęci współpracy ze szkołą, wyposażeniem firmy, możliwością realizacji podstawy programowej.
12. W dużej liczbie szkół branżowych I stopnia praktyczna nauka zawodu odbywa się u pracodawców.
13. W przeważającej liczbie techników zajęcia praktyczne odbywają się w pracowniach szkolnych.
14. Praktyki zawodowe w technikach prowadzone są u pracodawców.
15. Kształcenie dualne uczniów nie jest popularną formą współpracy szkoła – pracodawca.
16. Tworzenie klas patronackich nie jest popularną formą współpracy szkoła – pracodawca.
17. Szkoły oczekują od pracodawców również wsparcia w zakresie finansowym (np. zakup doposażenia), natomiast pracodawcy preferują wsparcie poprzez organizację wspólnych przedsięwzięć (praktyczna nauka zawodu, promocja, dualne, wycieczki).
18. Pracodawcy najczęściej angażują się w jedną formę współpracy ze szkołami.
19. Specyfika lokalnego rynku pracy na poziomie powiatu ma wpływ na zainteresowanie formami współpracy na linii szkoła – pracodawca.
20. Udział pracodawców w spotkaniach ze szkołami, podczas których omawiane są zmiany w oświacie nie cieszy się zbyt dużą popularnością wśród pracodawców.
21. Podczas spotkań pracodawców z przedstawicielami szkoły najczęściej omawia się zagadnienie związane z organizacją zajęć praktycznych w firmach.
22. W ocenie szkół głównymi barierami rozwoju współpracy ze szkołami jest brak w firmach kadry do uczenia ucznia, brak potrzeby współpracy, konieczność wprowadzania zmian organizacyjnych i angażowania pracownika, brak wsparcia ze strony państwa.
23. W ocenie pracodawców podniesienie poziomu jakości kształcenie teoretycznego i praktycznego uczniów, pokrycie kosztów opiekuna w firmie, może przyczynić się do poprawy współpracy pracodawca – szkoła.
24. Szkoły o wiele lepiej niż pracodawcy oceniają przygotowanie absolwentów do wejścia na rynek pracy, w tym ich przygotowanie teoretyczne i praktyczne, umiejętności językowe, pracę w zespole, czy też kulturę pracy i postawy zawodowe.

Sesja 3. Doradztwo zawodowe w szkołach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego

1. Nie we wszystkich (5) szkołach szkolnictwa branżowego opracowany został program realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniający Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego.
2. W tworzenie programów realizacji doradztwa zawodowego zaangażowani są różni członkowie grona pedagogicznego.
3. Odnotowano przypadki (4), że nikt nie był zaangażowany w tworzenie programów realizacji doradztwa zawodowego oraz 1 przypadek opracowania przez jedną osobę.
4. Nie zawsze program realizacji doradztwa zawodowego był opracowywany na każdy rok szkolny.
5. Opracowywane programy nie zawierają wszystkich składowych wymienionych w rozporządzeniu w sprawie doradztwa zawodowego.
6. Doradztwo zawodowe jest realizowane głównie na zajęciach z zakresu doradztwa zawodowego (minimum 10 godzin).
7. Nie we wszystkich szkołach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej doradztwo zawodowe jest realizowane na zajęciach z wychowawcą, czy też na innych zajęciach z nauczycielami różnych przedmiotów, a także przy wsparciu specjalistów z poradni psychologiczno-pedagogicznej.
8. Nauczyciel – doradca zawodowy najczęściej jest pełnoetatowym pracownikiem szkoły i uczy różnych przedmiotów (doradztwo jest dodatkowym przedmiotem).
9. Głównym odbiorcą usług doradcy zawodowego jest uczeń.
10. Nie we wszystkich szkołach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej doradztwo zawodowe jest skierowane do rodziców, nauczycieli – wychowawców czy też nauczycieli różnych przedmiotów oraz pracodawców.
11. Są szkoły szkolnictwa branżowego, w których wszyscy przedstawiciele grona pedagogicznego są zaangażowani w realizację doradztwa zawodowego.
12. Realizując doradztwo zawodowe w szkołach szkolnictwa branżowego podejmowana jest współpraca głównie z pracodawcami, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, CWRKDiZ, innymi szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe.
13. Nie we wszystkich szkołach szkolnictwa branżowego realizujących doradztwo zawodowe podejmowana jest współpraca z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi.
14. W połowie szkół i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej nie są opracowywane wymierne efekty pracy ucznia na doradztwie zawodowym (np. IPD).
15. W ocenie respondentów potrzebne jest doskonalenie w obszarze motywowania uczniów do tworzenia IPD oraz szkolenie nauczycieli – doradców z tworzenia IPD.

16. W dużej liczbie (16) szkół i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej nie jest prowadzona ewaluacja doradztwa zawodowego.
17. Pracownicy szkół branżowych zaangażowani w doradztwo zawodowe są zainteresowani podnoszeniem kwalifikacji poprzez studia podyplomowe i kursy.
18. Szkoły branżowe są zainteresowane utworzeniem w szkole/placówce pracowni/wydzielonego pomieszczenia na potrzeby realizacji zadań z doradztwa zawodowego.
19. Szkoły branżowe są zainteresowane przede wszystkim wyposażeniem ich w multimedialne narzędzia i pomoce dydaktyczne wspierające pracę nauczycieli z uczniami w ramach doradztwa zawodowego.
20. W ramach projektów unijnych były prowadzone dodatkowe zajęcia z doradztwa zawodowego dla uczniów.

9. BIBLIOGRAFIA

1. *Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport końcowy.* Ministerstwo Edukacji Narodowej Departament Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego, Warszawa, luty 2011.
2. *Career Guidance. A Handbook for Policy Market,* OECD/European Communities, 2004.
3. Cęcelek G., *Znaczenie kompetencji nauczycielskich w determinowaniu efektywności pracy szkoły,* „Kultura i wychowanie”, nr 1(21)2022.
4. Dębska E., Koch-Kozioł M., Mazur-Mitrowska M., Żurek M., *Potrzeby szkoleniowe doradców zawodowych – wyniki ogólnopolskich badań ankietowych.* „Edukacja Ustawiczna Dorosłych”, nr 4/2021.
5. *Work-based learning: benefits and obstacles a literature review for policy makers and social partners in ETF partner countries,* European Training Foundation, 2013.
6. Hetmański M., Kiewra D., Iwanowski D., Czyżak P., *Sprawiedliwa transformacja w Wielkopolsce Wschodniej – diagnoza i wytyczne,* Fundacja WWF Polska, 2021.
7. *Jak rozwiązać problem niedoboru talentów? Przygotuj, pozyskuj, pożyczaj i przenoś. Badanie Niedoborów Talentów 2018,* ManpowerGroup. Bilans Kapitału Ludzkiego 2017 Raport z badania ludności w wieku 18–70 lat, PARP, Warszawa 2018.
8. *The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions, and Policies. (Zawód nauczyciela w Europie: polityka, praktyka i odbiór społeczny) Raport Eurydice.* Luksemburg, Urząd Publikacji Unii Europejskiej 2015.
9. Podwójcic K., *Diagnoza stanu doradztwa edukacyjno-zawodowego w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych w relacjach dyrektorów szkół i osób realizujących doradztwo.* Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2015.
10. *Raport końcowy w ramach badania: ocena stopnia zainteresowania pracodawców współpracą z placówkami kształcenia zawodowego w zakresie praktycznych form nauczania i przygotowania zawodowego w kontekście wdrażania Działania 9.2 PO KL,* Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, Warszawa 2010.
11. Rosalska M., Wawrzonek A., *Od marzeń do kariery. Poradnik dla uczniów i absolwentów szkół ponadgimnazjalnych.* KOWEziU, Warszawa 2013
12. *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku.* Zarząd Województwa Wielkopolskiego, Poznań, 27 stycznia 2020 roku.

13. *Współpraca firm z sektorem edukacji*, PKPP Lewiatan, KPMG, Warszawa 2010.
14. *Współpraca szkolnictwa zawodowego z przedsiębiorcami w województwie dolnośląskim*. Biostat, Wałbrzych 2019.
15. Zaręba P., Kępczyk R., Misztal J., Hadrian M., Biernat A., *Współpraca szkół zawodowych z pracodawcami – przykładowe rozwiązania*. Warszawa, KOWEziU 2013.

Netografia:

1. Analiza kształcenia dualnego jako metody szkoleniowej. Powiatowy Zespół Obsługi Szkół i Placówek Oświatowych, Giżycko 2015, s. 15–16, [https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/3094ae6c-ca24-4d2c-9156-a68689b76320/Apprenticion%20analyse%20\(PL\).pdf](https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/3094ae6c-ca24-4d2c-9156-a68689b76320/Apprenticion%20analyse%20(PL).pdf) (dostęp: 12.12.2022)
2. Barometr zawodów 2022 – powiat kolskim https://barometrzawodow.pl//forecast-card-zip/2022/poster_pl/BAROMETR_ZAWODOW_województwo_wielkopolskie_powiat_kolski_2022.pdf (dostęp 12.12.2022).
3. Barometr zawodów 2022 – powiat koniński i miasto Konin, https://barometrzawodow.pl//forecast-card-zip/2022/poster_pl/BAROMETR_ZAWODOW_województwo_wielkopolskie_powiat_koninski_i_miasto_Konin_2022.pdf (dostęp 12.12.2022).
4. Barometr zawodów 2022 – powiat słupecki, https://barometrzawodow.pl//forecast-card-zip/2022/poster_pl/BAROMETR_ZAWODOW_województwo_wielkopolskie_powiat_slupecki_2022.pdf (dostęp 12.12.2022).
5. Barometr zawodów 2022 – powiat turecki, https://barometrzawodow.pl//forecast-card-zip/2022/poster_pl/BAROMETR_ZAWODOW_województwo_wielkopolskie_powiat_turecki_2022.pdf (dostęp 12.12.2022).
6. Biuletyn Informacji Publicznej Rzecznika Praw Obywatelskich: Brakuje nauczycieli – prawo do nauki zagrożone. RPO pisze do MEiN. Resort: nastąpił wzrost zatrudnienia: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/brakuje-nauczycieli-prawo-do-nauki-zagrozone-rpo-pisze-do-mein-resort-nastapil-wzrost> (dostęp 12.12.2022).
7. Frąszczak B., Ksenycz U., Kaszkowiak N., Barczak M.: Indywidualny Plan Kariery dla uczniów techników Aktualizacja 2022, <https://www.cdzdm.pl/PL-H420/materialy-dla-nauczycieli.html> (dostęp: 18.09.2022).
8. Frąszczak B., Ksenycz U., Kaszkowiak N., Barczak M.: Indywidualny Plan Kariery dla uczniów branżowych szkół I stopnia. Aktualizacja 2022, <https://www.cdzdm.pl/PL-H420/materialy-dla-nauczycieli.html> (dostęp: 18.09.2022).

9. Frąszczak B., Ksenycz U., Woźny R., Jak zaplanować własny rozwój edukacyjno-zawodowy? Poradnik dla uczniów technikum, <https://www.cdzdm.pl/PL-H420/materialy-dla-nauczycieli.html> (dostęp: 18.09.2022).
10. Frąszczak B., Ksenycz U., Woźny R., Jak zaplanować własny rozwój edukacyjno-zawodowy? Poradnik dla uczniów branżowych szkół I stopnia, <https://www.cdzdm.pl/PL-H420/materialy-dla-nauczycieli.html> (dostęp: 18.09.2022).
11. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, s. 12, <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego> (dostęp: 12.12.2022).
12. Obowiązek współpracy szkół z pracodawcami – Ministerstwo Edukacji i Nauki – Portal Gov.pl (www.gov.pl)
13. OECD – przegląd doradztwa zawodowego: <https://www.oecd.org/education/innovation-education/careerguidancepolicyreviewhomepage.htm> (dostęp: 30.08.2022 r.).
14. Ośrodek Rozwoju Edukacji – przykładowe produkty projektu, <https://www.ore.edu.pl/2021/02/produkty-projektow-konkursowych/> (dostęp: 07.11.2022).
15. Projekt „Czas zawodowców BIS – zawodowa Wielkopolska”, <https://zawodowcy.org/o-projekcie-2/> (dostęp: 22.09.2022).
16. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), s.12, <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacje-o-strategii-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju> (dostęp: 12.12.2022).
17. Strategia Wielkopolski 2030, https://arrtransformacja.org.pl/wp-content/uploads/2020/05/Strategia-Wielkopolska-2030-Uchwa%C5%82a-SWW-nr-XVI_287_20.pdf (dostęp: 12.12.2022).
18. Wiceszef MEiN: Brakuje ponad 16 tys. nauczycieli, <https://samorzad.infor.pl/sektor/edukacja/nauczyciele/5556985,llu-nauczycieli-brakuje-w-szkolach.html> (dostęp: 08.11.2022).
19. Zintegrowana Platforma Edukacyjna prowadzona Ministerstwo Edukacji i Nauki, <https://zpe.gov.pl/> (dostęp: 12.12.2022).
20. Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji – kwalifikacje rynkowe, <https://kwalifikacje.gov.pl/k#undefined> (dostęp 30.12.2022).

Przepisy prawne:

1. Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 sierpnia 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. 2020, poz. 1551).

2. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 września 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. 2021, poz. 1618).
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 roku w sprawie doradztwa zawodowego (Dz.U. 2019 poz. 325 z późn. zm.).
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. 2019 poz. 316 z późn. zm.).
5. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. 2019 poz. 639 z późn. zm.).
6. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2018 r. poz. 996 z późn. zm.).

10. ZAŁĄCZNIKI

10.1. Tabele zbiorcze z wynikami badań

Załącznik 10.1. Orientacyjna liczba pracodawców, z którymi szkoły/placówki współpracują w ramach poszczególnych zawodów szkolnictwa branżowego przy organizacji staży i praktycznej nauki zawodu dla uczniów

Lp.	Nazwa i kod zawodu szkolnego	Orientacyjna liczba pracodawców				
		Miasto Konin	Powiat koniński	Powiat turecki	Powiat słupecki	Powiat kolski
1	Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej 311930			8		
2	Technik architektury krajobrazu 314202			5		
3	Technik programista 351406			5		
4	Technikum – 14 kierunków			348		
5	Branżowa szkoła (9 kierunków, dane ze strony www)			20 /kierunek		
6	Technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki 311515			15		
7	Technik pojazdów samochodowych 311513			15		
8	Technik reklamy 333907			12		
9	Technik budownictwa 311204			10		
10	Technik spedytor 333108			10		
11	Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404			10		
12	Kucharz 512001			1		
13	Stolarz 752205			1		
14	Błacharz 721301	1				
15	Błacharz samochodowy 721306				2	
16	Błacharz samochodowy 721306		1			
17	Błacharz samochodowy 721306				3	
18	Błacharz samochodowy 721306	7				
19	Cukiernik 751201				1	
20	Cukiernik 751201					1
21	Cukiernik 751201	3				
22	Elektromechanik				1	
23	Elektromechanik 741201	1				
24	Elektromechanik pojazdów samochodowych 741203	8				
25	Elektromechanik pojazdów samochodowych 741203				3	
26	Elektromechanik pojazdów samochodowych 741203				1	

Lp.	Nazwa i kod zawodu szkolnego	Orientacyjna liczba pracodawców				
		Miasto Konin	Powiat koniński	Powiat turecki	Powiat słupecki	Powiat kolski
27	Elektronik 742117				1	
28	Elektryk 741103				5	
29	Elektryk 741103		1			
30	Elektryk 741103	2				
31	Elektryk 741103				7	
32	Elektryk 741103	1				
33	Elektryk 741103	7				
34	Florysta 343203	5				
35	Fotograf 343101	1				
36	Fryzjer 514101				10	
37	Fryzjer 514101		4			
38	Fryzjer 514101	20				
39	Fryzjer 514101					30
40	Fryzjer 514101				4	
41	Fryzjer 514101					1
42	Fryzjer 514101	20				
43	Fryzjer 514101	63				
44	Higienistka stomatologiczna 325102	22				
45	Kamieniarz 711301	2				
46	Kelner 513001				1	
47	Kierowca mechanik 832201	1				
48	Kowal 722101	1				
49	Krawiec 753105		1			
50	Kucharz 512001				5	
51	Kucharz 512001		2			
52	Kucharz 512001				1	
53	Kucharz 512001				5	
54	Kucharz 512001					1
55	Kucharz 512001		15			
56	Kucharz 512001	20				
57	Kucharz 512001	8				
58	Kucharz 512001	bw				
59	Lakiernik samochodowy 713203				2	
60	Lakiernik samochodowy 713203				2	
61	Lakiernik samochodowy 713203	5				
62	Magazynier-logistyk 432106		3			
63	Magazynier-logistyk 432106	4				
64	Mechanik pojazdów samochodowych 723103	48				
65	Mechanik pojazdów samochodowych 723103				12	
66	Mechanik pojazdów samochodowych 723103	5				
67	Mechanik pojazdów samochodowych 723103					16
68	Mechanik pojazdów samochodowych 723103				6	
69	Mechanik pojazdów samochodowych 723103	6				
70	Mechanik pojazdów samochodowych 723103		3			
71	Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych 834103					30

Lp.	Nazwa i kod zawodu szkolnego	Orientacyjna liczba pracodawców				
		Miasto Konin	Powiat koniński	Powiat turecki	Powiat słupecki	Powiat kolski
72	Monter sieci i instalacji sanitarnych 712604				5	
73	Monter sieci i instalacji sanitarnych 712604	8				
74	Monter sieci i instalacji sanitarnych 712618				2	
75	Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie 712905				5	
76	Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie 712905		2			
77	Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie 712905				1	
78	Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie 712905	15				
79	Murarz-tylnkarz 711204				2	
80	Murarz-tylnkarz 711204		2			
81	Murarz-tylnkarz 711204					1
82	Murarz-tylnkarz 711204	10				
83	Murarz-tylnkarz 711204				3	
84	Operator obrabiarek skrawających 722307					
85	Opiekun medyczny 532102	2				
86	Piekarz 751204				1	
87	Piekarz 751204		1			
88	Piekarz 751204	4				
89	Pracownik pomocniczy fryzjera 932919				1	
90	Pracownik pomocniczy gastronomii 941203	5				
91	Przetwórcza mięsa				1	
92	Sprzedawca 522301				15	
93	Sprzedawca 522301		1			
94	sprzedawca 522301					30
95	Sprzedawca 522301				6	
96	Sprzedawca 522301		10			
97	Sprzedawca 522301	10				
98	Sprzedawca 522301	15				
99	Stolarz 752205				4	
100	Stolarz 752205		1			
101	Stolarz 752205				2	
102	Stolarz 752205		1			
103	Stolarz 752205	24				
104	Ślusarz 722204				3	
105	Ślusarz 722204				6	
106	Ślusarz 722204	6				
107	Tapicer 753402				2	
108	Tapicer 753402				2	
109	Tapicer 753402	3				
110	Technik agrobiznesu 331402		10			
111	Technik architektury krajobrazu 314202					15
112	Technik ekonomista 331403					12
113	Technik ekonomista 331403	15				

Lp.	Nazwa i kod zawodu szkolnego	Orientacyjna liczba pracodawców				
		Miasto Konin	Powiat koniński	Powiat turecki	Powiat słupecki	Powiat kolski
114	Technik ekonomista 331403				20	
1152	Technik ekonomista 331403					20
116	Technik ekonomista 331403		4			
117	Technik ekonomista 331403		10			
118	Technik ekonomista 331403	25				
119	Technik elektronik 311408	8				
120	Technik elektroradiolog 321103	2				
121	Technik elektryk 311303					12
122	Technik elektryk 311303	5				
123	Technik farmaceutyczny 321301	14				
124	Technik geodeta 311104					10
125	Technik górnictwa podziemnego 311703					1
1264	Technik grafiki i poligrafii cyfrowej 311943					5
127	Technik grafiki i poligrafii cyfrowej 311943	15				
128	Technik handlowiec 522305	-				
129	Technik hotelarstwa 422402		10			
130	Technik hotelarstwa 422402	bw				
131	Technik informatyk 351203	17				
1321	Technik informatyk 351203					10
133	Technik informatyk 351203					15
134	Technik informatyk 351203	20				
135	Technik leśnik 314301		6			
136	Technik logistyk 333107				20	
137	Technik logistyk 522305	21				
1383	Technik logistyk 333107					10
139	Technik logistyk 333107					20
140	Technik masażysta 325402	2				
141	Technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki 311515					50
142	Technik mechatronik 311410	5				
143	Technik organizacji turystyki					12
144	Technik pojazdów samochodowych 311513	16				
145	Technik rachunkowości 431103				10	
146	Technik rachunkowości 431103					10
147	Technik rachunkowości 431103		10			
148	Technik reklamy 333907				10	
149	Technik reklamy 333907		7			
150	Technik reklamy 333907		20			
1515	Technik rolnik 314207					15
152	Technik spedytor 333108				10	
153	Technik spedytor 333108		20			
154	Technik spedytor 333108	6				
155	Technik sterylizacji medycznej 321104	1				
156	Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej 311930	4				

Lp.	Nazwa i kod zawodu szkolnego	Orientacyjna liczba pracodawców				
		Miasto Konin	Powiat koniński	Powiat turecki	Powiat słupecki	Powiat kolski
157	Technik usług kosmetycznych 514207	1				
158	Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404				20	
159	Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404					15
160	Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404		6			
161	Technik żywienia i usług Gastronomicznych 343404		25			
162	Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404	bw				
163	Terapeuta zajęciowy 325907	3				

Załącznik 10.2. Wskazania dyrektorów szkół, gdzie obecnie w poszczególnych zawodach szkolnictwa branżowego szkoły/placówki organizują praktyczną naukę zawodu oraz planują ją prowadzić w latach 2023–2030 (N=24)

Lp.	Nazwa i kod zawodu szkolnictwa branżowego	Zajęcia praktyczne									
		Pracodawcy		Centrum kształcenia zawodowego		Warsztaty szkolne		Placówka kształcenia ustawicznego		Pracownie szkolne	
		Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030
1	Błacharz 721301 (MK8)	1	1								
2	Błacharz samochodowy (PK3)			1	1						
3	Błacharz samochodowy 721306 (MK8)	1	1								
4	Cukiernik 751201 (MK4)	1	1						1	1	
5	Cukiernik 751201 (MK8)	1	1								
6	Cukiernik 751201 (PKO2)	1	1							1	
7	Elektromechanik 741201 (MK8)	1	1								
8	Elektromechanik pojazdów samochodowych (PS1)								1	1	
9	Elektromechanik pojazdów samochodowych 741203 (MK8)	1	1								
10	Elektryk (PK3)			1	1						
11	Elektryk 741103 (MK5)	1		1	1						
12	Elektryk 741103 (MK8)	1	1								
13	Florysta 343203 (MK3)	1	1								
14	Fotograf 343101 (MK8)	1	1								
15	Fryzjer (MK7)	1									
16	Fryzjer (PK3)			1	1						
17	Fryzjer 514101 (MK6)	1	1						1	1	
18	Fryzjer 514101 (MK8)	1	1								
19	Higienistka stomatologiczna 325102 (MK3)	1	1								
20	Kamieniarz 711301 (MK8)	1	1								

Lp.	Nazwa i kod zawodu szkolnictwa branżowego	Zajęcia praktyczne									
		Pracodawcy		Centrum kształcenia zawodowego		Warsztaty szkolne		Placówka kształcenia ustawicznego		Pracownie szkolne	
		Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030
21	Kierowca mechanik 832201 (PK2)	1	1							1	1
22	Kierowca mechanik (MK7)	1									
23	Kierowca mechanik (PS1)									1	1
24	Kowal 722101 (MK8)	1	1								
25	Krawiec 753105 (PK3)			1	1						
26	Kucharz 512001 (PK3)			1	1						
27	Kucharz 512001 (MK6)	1	1							1	1
28	Kucharz 512001 (MK4)	1	1							1	1
29	Kucharz 512001 (MK8)	1	1								
30	Kucharz 512001 (PK1)									1	1
31	Kucharz 512001 (PK2)	1	1							1	1
32	Kucharz 512001 (PKO2)	1	1							1	1
33	Kucharz 512001 (PS4)	1	1			1	1				
34	Kucharz 512001 (PT3)					1					
35	Kucharz, operator obrabiarek skrawających, ślusarz (PT1)					1	1				
36	Kucharz 512001 (PK4)									1	1
37	Lakiernik samochodowy 713203	1	1								
38	Magazynier-logistyk 432106 (MK4)	1	1							1	1
39	Magazynier-logistyk 432106 (MK2)	1									
40	Magazynier-logistyk 432106 (PK4)	1	1								
41	Mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych (PS3)	1	1								
42	Mechanik pojazdów samochodowych 723103 (MK4)	1	1								
43	Mechanik pojazdów samochodowych 723103 (MK5)	1	1	1	1						
44	Mechanik pojazdów samochodowych 723103 (MK8)	1	1								
45	Mechanik samochodowy 723103 (PKO2)		1								
46	Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych 834103 (PKO6)									1	
47	Mechatronik 742118 (MK5)			1							
48	Monter sieci i instalacji sanitarnych 712604 (MK8)	1	1								
49	Monter sieci i instalacji sanitarnych 712618	1	1								

Lp.	Nazwa i kod zawodu szkolnictwa branżowego	Zajęcia praktyczne									
		Pracodawcy		Centrum kształcenia zawodowego		Warsztaty szkolne		Placówka kształcenia ustawicznego		Pracownie szkolne	
		Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030
	(MK4)										
50	Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie 712905 (MK4)	1	1			1	1				
51	Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie (PK3)			1	1						
52	Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie 712905 (MK8)	1	1								
53	Murarz-tylnik 711204 (MK4)	1	1								
54	Murarz-tylnik (PK3)			1	1						
55	Murarz-tylnik 711204 (MK8)	1	1								
56	Opiekun medyczny 532102 (MK3)	1	1								
57	Piekarz (PK3)			1	1						
58	Piekarz 751204 (MK8)	1	1								
59	Piekarz 751204 (PK02)		1								1
60	Pracownik obsługi hotelowej 962907 (MK4)	1	1							1	1
61	Pracownik pomocniczy gastronomi (MK1)									1	1
62	Sprzedawca (PK3)			1	1						
63	Sprzedawca 522301 (MK2)	1									
64	Sprzedawca 522301 (MK6)	1	1					1	1	1	1
65	Sprzedawca 522301 (PK4)	1	1								
66	Stolarz (MK7)	1									
67	Stolarz (PK3)			1	1						
68	Stolarz 752205 (MK4)	1	1								
69	Stolarz 752205 (MK8)	1	1								
70	Stolarz 752205 (PK4)	1	1								
71	Ślusarz 722204 (MK4)	1	1	1	1						
72	Ślusarz 722204 (MK7)			1							
73	Ślusarz 722204 (MK8)	1	1								
74	Tapicer 753402 (MK8)	1	1								
75	Technik agrobiznesu 331402 (PK2)									1	1
76	Technik architektury krajobrazu 314202 (PT2)									1	1
77	Technik architektury krajobrazu 314202 (PK06)									1	
78	Technik budownictwa 311204 (PT2)									1	1

Lp.	Nazwa i kod zawodu szkolnictwa branżowego	Zajęcia praktyczne									
		Pracodawcy		Centrum kształcenia zawodowego		Warsztaty szkolne		Placówka kształcenia ustawicznego		Pracownie szkolne	
		Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030
79	Technik ekonomista 331403 (MK2)									1	1
80	Technik ekonomista 331403 (PK2)									1	1
81	Technik ekonomista 331403 (PKO5)									1	1
82	Technik ekonomista 331403 (PS2)		1							1	
83	Technik elektroradiolog 321103 (MK3)	1	1								
84	Technik elektryk (PS1)									1	1
85	Technik farmaceutyczny 321301 (MK3)	1	1								
86	Technik geodeta 331104 (PKO5)									1	1
87	Technik górnictwa podziemnego 311703 (PKO1)	1	1								
88	Technik handlowiec 522305 (MK2)									1	1
89	Technik hotelarstwa 422402 (PK2)									1	1
90	Technik informatyk 351203 (MK2)									1	1
91	Technik informatyk (PS1)									1	1
92	Technik leśnik 314301 (PK2)									1	1
93	Technik logistyk 333107 (PS2)		1							1	
94	Technik masażysta 325402 (MK3)	1	1								
95	Technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki 311515 (PT2)					1	1			1	1
96	Technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki 311515 (PKO6)									1	
97	Technik mechatronik (PS1)									1	1
98	Technik organizacji turystyki 422104 (PKO5)									1	1
99	Technik pojazdów samochodowych 311513 (PT2)					1	1			1	1
100	Technik pojazdów samochodowych (PS1)									1	1
101	Technik programista 351406 (PT2)									1	1
102	Technik rachunkowości 431103 (PKO5)									1	1
103	Technik rachunkowości 431103 (PS2)		1							1	
104	Technik rachunkowości 431103(PK2)									1	1
105	Technik reklamy 333907 (PT2)									1	1

Lp.	Nazwa i kod zawodu szkolnictwa branżowego	Zajęcia praktyczne									
		Pracodawcy		Centrum kształcenia zawodowego		Warsztaty szkolne		Placówka kształcenia ustawicznego		Pracownie szkolne	
		Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030	Obecnie	Plan 2023–2030
106	Technik reklamy 333907 (PK2)									1	1
107	Technik reklamy 333907 (PS2)		1							1	
108	Technik rolnik 314207 (PKO4)					1	1				
109	Technik spedytor 333108 (PT2)									1	1
110	Technik spedytor 333108 (PK2)									1	1
111	Technik spedytor 333108 (PS2)		1							1	
112	Technik sterylizacji medycznej 321104 (MK3)	1	1								
113	Technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej 311930 (PT2)					1	1			1	1
114	Technik usług kosmetycznych 514207 (MK3)	1	1								
115	Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404 (PS2)		1	1	1					1	
116	Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404 (PT2)									1	1
117	Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404 (PK2)									1	1
118	Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404 (PK4)									1	1
119	Technik żywienia i usług gastronomicznych 343404 (PKO4)									1	1
120	Technik: informatyk, mechatronik, logistyk, fryzjer, żywienia usług gastronomicznych, mechanik, grafik, teleinformatyk, handlowiec, ekonomista, rachunkowości (PT3)									1	1
121	Terapeuta zajęciowy 325907 (MK3)	1	1								

10.2. Spis tabel i rysunków

10.2.1. Spis tabel

Tabela 1.1. Ogólny wykaz szkół/placówek edukacyjnych z Wielkopolski Wschodniej, które uczestniczyły w badaniu ankietowym z podziałem na powiaty.....	30
Tabela 1.2. Szczegółowa lista szkół/placówek edukacyjnych z Wielkopolski Wschodniej, które uczestniczyły w badaniu ankietowym.....	31
Tabela 1.3. Pracodawcy – respondenci wg roku rozpoczęcia prowadzenia działalności (N=56).....	35
Tabela 1.4. Poziom zainteresowania szkół/placówek prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej uzyskaniem wsparcia finansowego ze środków pomocowych Unii Europejskiej (N=22).....	36
Tabela 2.1. Łączne dane liczbowe o poziomie zatrudnienia kadry dydaktycznej we wszystkich typach badanych szkół i placówek edukacyjnych w Wielkopolsce Wschodniej w roku szkolnym 2021/2022 biorących udział w badaniu ankietowym (N=25).....	39
Tabela 2.2. Dane liczbowe o uczących się we wszystkich typach szkół/placówek edukacyjnych z Wielkopolski Wschodniej w roku szkolnym 2021/2022 biorących udział w badaniu ankietowym (N=25).....	41
Tabela 2.3. Wg danych od respondentów – oferta szkół kształcących w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej z podziałem na powiaty (N=26).....	44
Tabela 2.4. Wg respondentów poziom powiązania zawodu szkolnictwa branżowego z procesem transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej oraz plany usunięcia zawodu z oferty edukacyjnej w latach 2023–2030.....	48
Tabela 2.5. Dodatkowe umiejętności zawodowe (DUZ) – stan aktualny i plany na lata 2023–2030 w badanych szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=26).....	56
Tabela 2.6. Kwalifikacje rynkowe – stan aktualny i plany na lata 2023–2030 w badanych szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=26).....	61
Tabela 2.7. Dodatkowe uprawnienia zawodowe – stan aktualny i plany na lata 2023–2030 w badanych szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=26).....	64
Tabela 2.8. Kwalifikacyjne kursy zawodowe – stan aktualny i plany na lata 2023–2030 w badanych szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej.....	74
Tabela 2.9. Aktualizacja oferty kształcenia branżowego w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej – dokonane w ciągu ostatnich 10 lat usunięcia zawodów i ich przyczyny (N=20).....	79
Tabela 2.10. Nazwy zawodów szkolnictwa branżowego, które respondenci zamierzają uruchomić w szkole/placówce w latach 2023–2030 i ich powiązanie z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej (N=6).....	81

Tabela 2.11. Bariery, które mogą pojawić się w związku z rozwijaniem oferty kształcenia zawodowego o nowe zawody szkolnictwa branżowego, w tym powiązane z procesami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej	82
Tabela 2.12. Aspekty, które biorą pod uwagę przedstawiciele szkół szkolnictwa zawodowego, uruchamiając nowe kierunki kształcenia (zawody szkolnictwa branżowego)	83
Tabela 2.13. Wykaz zawodów, w których planuje się aktualizację programów nauczania dla zawodów szkolnictwa branżowego, a tym samym ich dostosowanie do potrzeb pracodawców, w tym związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej (N=9).....	85
Tabela 2.14. Wykaz zawodów, w których w ocenie respondentów podstawa programowa kształcenia w zawodzie nie jest dostosowana do potrzeb lokalnego rynku pracy (N=26)	87
Tabela 4.1. Orientacyjna liczba pracodawców, z którymi szkoła/placówka współpracuje w ramach poszczególnych zawodów szkolnictwa branżowego przy organizacji praktycznej nauki zawodu dla uczniów	105
Tabela 4.2. Czynniki brane pod uwagę przez dyrekcję szkół branżowych przy wyborze przedsiębiorstwa, w którym ma być realizowana praktyczna nauka zawodu w Wielkopolsce Wschodniej (N=26).....	107
Tabela 4.3. Realizacja praktycznej nauki zawodu w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=24).....	109
Tabela 4.4. Realizacja praktyk zawodowych w zawodach szkolnictwa branżowego kształconych w technikach w Wielkopolsce Wschodniej (N=23, 75 zawodów ogółem, w tym powtarzające się) ..	110
Tabela 4.5. Zajęcia praktyczne w przedsiębiorstwie organizowane na zasadach dualnego kształcenia w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=23) ..	112
Tabela 4.6. Oferta zajęć praktycznych w przedsiębiorstwie organizowanych na zasadach dualnego kształcenia w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej (obecna i planowana do wprowadzenia do roku 2030) (N=6)	113
Tabela 4.7. Klasy patronackie w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej – stan obecny i plany do roku 2030 (N=25).....	117
Tabela 4.8. Wykaz zawodów, w których prowadzone lub planowane są do wprowadzenia klasy patronackie w szkołach i placówkach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej oraz powiązanie wskazanych zawodów szkolnictwa branżowego z transformacją energetyczną (N=5)...	117
Tabela 4.9. Obecnie realizowane formy współpracy szkół prowadzących kształcenie branżowe z pracodawcami w ocenie respondentów ze szkół oraz z uwzględnieniem podziału na powiaty w Wielkopolsce Wschodniej.....	120
Tabela 4.10. Zainteresowanie przedstawicieli szkół wybranymi formami współpracy szkół z pracodawcami z Wielkopolski Wschodniej (N=25).....	122
Tabela 4.11. Cztery pozycje w rankingu zainteresowania formami współpracy szkół z pracodawcami w poszczególnych powiatach Wielkopolski Wschodniej – opinia przedstawicieli szkół (N=25)	124
Tabela 4.12. Organizacja przez szkoły spotkań z pracodawcami, podczas których są omawiane zmiany w oświacie dotyczące kształcenia zawodowego (N=23)	124
Tabela 4.13. Zagadnienia omawiane na spotkaniach organizowanych przez szkoły z pracodawcami (N=11).....	125
Tabela 4.14. Główne przyczyny niepodjęcia przez pracodawcę współpracy ze szkołą w opinii przedstawicieli szkół (N=25)	129

Tabela 4.15. Ranking głównych przyczyn niepodjęcia przez pracodawcę współpracy ze szkołą w opinii przedstawicieli szkół z uwzględnieniem podziału na powiaty w Wielkopolsce Wschodniej (N=25).....	129
Tabela 4.16. Główne bariery w szkole/placówce utrudniające rozwój współpracy z pracodawcami w opinii przedstawicieli szkół (N=24).....	132
Tabela 4.17. Ocena respondentów ze szkół i pracodawców przygotowania absolwentów do pracy zawodowej (szkoła: N=25, pracodawcy N=56).....	136
Tabela 5.1. Ocena przez reprezentantów szkół poziomu doposażenia szkolnych pracowni pod kątem realizacji podstawy programowej kształcenia w zawodach (N=26).....	143
Tabela 5.2. Ocena podstaw programowych jako źródła informacji nt. wyposażenia pracowni szkolnych i warsztatów (N=26).....	144
Tabela 5.3. Potrzeby doposażenia pracowni szkolnych (obecnie) z podziałem na powiaty – ocena przedstawicieli szkół (N=26).....	145
Tabela 5.4. Potrzeby doposażenia pracowni w perspektywie do roku 2030 z podziałem na powiaty – ocena przedstawicieli szkół (N=8).....	147
Tabela 5.5. Korzystanie przez nauczycieli z zasobów dydaktycznych zamieszczonych na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej prowadzonej Ministerstwo Edukacji i Nauki (https://zpe.gov.pl/) (N=26).....	148
Tabela 6.1. Potrzeby kadrowe dla poszczególnych typów szkół, grup nauczycieli kształcenia zawodowego (obecnie) oraz w latach 2023–2030.....	150
Tabela 6.2. Potrzeba opracowania w latach 2023–2030 nowej oferty doskonalenia zawodowego dla grona pedagogicznego w celu zapoznania z efektami transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej (N=24).....	153
Tabela 6.3. Tematyka szkoleń, którą są zainteresowani nauczyciele w związku z zapowiadaną transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej oraz planowanymi zmianami w ofercie edukacyjnej (N=24).....	154
Tabela 6.4. Grupy odbiorców i zakres szkoleń związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej (N=24).....	155
Tabela 6.5. Potrzeby doskonalenia nauczycieli w obszarze rozwoju kompetencji społecznych uczących się (N=24).....	157
Tabela 7.1. Przedstawiciele grona pedagogicznego zaangażowani w realizację doradztwa zawodowego w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=25).....	176
Tabela 7.2. Instytucje, z którymi współpracuje szkoła/placówka przy realizacji doradztwa zawodowego (N=24).....	177
Tabela 7.3. Zainteresowanie utworzeniem w szkole/placówce kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej pracowni/wydzielonego pomieszczenia na potrzeby realizacji zadań z doradztwa edukacyjno-zawodowego (N=26).....	191
Tabela 7.4. Potrzeby w zakresie doposażenia szkół i placówek kształcenia zawodowego w pomoce dydaktyczne do realizacji doradztwa zawodowego (N=24).....	193
Tabela 7.5. Udział uczniów w dodatkowych zajęciach z doradztwa edukacyjno-zawodowego realizowanych w ramach projektów w ciągu ostatnich 5 lat w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=25).....	195

10.2.2. Spis rysunków

Rys. 1.1. Metodyka badań: metody, techniki i narzędzia badawcze.....	22
Rys. 1.2. Pracodawcy – respondenci wg lokalizacji siedziby firmy.....	33
Rys. 1.3. Pracodawcy – respondenci wg poziomu zatrudnienia	33
Rys. 1.4. Pracodawcy – respondenci wg sekcji PKD	34
Rys. 1.5. Pracodawcy – respondenci wg formy prawnej.....	35
Rys. 2.1. Deklarowany przez respondentów poziom zatrudnienia (liczba etatów) kadry dydaktycznej w 25 szkołach/placówkach edukacyjnych z Wielkopolski Wschodniej w roku szkolnym 2021/2022 biorących udział w badaniu ankietowym.....	40
Rys. 2.2. Deklarowana przez respondentów liczba uczących się z podziałem na klasy w szkołach/placówkach edukacyjnych Wielkopolski Wschodniej w roku szkolnym 2021/2022 biorących udział w badaniu ankietowym (N=25)	42
Rys. 2.3. Liczba szkół/placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w których ofercie edukacyjnej uczniowie mają możliwość skorzystania z dodatkowych umiejętności zawodowych (DUZ) w zakresie wybranych zawodów (N=26).....	55
Rys. 2.4. Liczba szkół/placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w których w latach 2023-2030 planowane jest wprowadzenie do oferty dodatkowych umiejętności zawodowych (DUZ) w zakresie wybranych zawodów (N=26).....	55
Rys. 2.5. Liczba szkół/placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w których ofercie edukacyjnej uczniowie mają możliwość nabycia kwalifikacji rynkowych (KR) funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji w ramach kształconego zawodu (N=26).....	60
Rys. 2.6. Liczba szkół/placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w których w latach 2023–2030 planowane jest wprowadzenie do oferty kwalifikacji rynkowych (KR) funkcjonujących w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji w zakresie wybranych zawodów (N=26) ...	60
Rys. 2.7. Liczba szkół/placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w których ofercie edukacyjnej uczniowie mają możliwość nabycia dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie kształconego zawodu (N=26).....	63
Rys. 2.8. Liczba szkół/placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w których w latach 2023–2030 planowane jest wprowadzenie do oferty dodatkowych uprawnień zawodowych w zakresie kształconego zawodu (N=26).....	64
Rys. 2.9. Liczba szkół/placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w których ofercie edukacyjnej wprowadzono kwalifikacyjne kursy zawodowe (N=26).....	73
Rys. 2.10. Liczba szkół/placówek kształcenia branżowego w Wielkopolsce Wschodniej, w których w latach 2023–2030 planowane jest wprowadzenie do oferty kwalifikacyjnych kursów zawodowych (N=26)	73
Rys. 2.11. Przeglądy oferty edukacyjnej w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej pod kątem jej aktualizacji (N=26)	78
Rys. 2.12. Ocena potrzeb rozszerzenia w latach 2023–2030 oferty edukacyjnej w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w zawodach szkolnictwa branżowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=25).....	80

Rys. 2.13. Liczba szkół/placówek, w których prowadzone jest kształcenie branżowe w Wielkopolsce Wschodniej, w których w latach 2023–2030 zaplanowano aktualizację programów nauczania dla zawodów szkolnictwa branżowego, a tym samym ich dostosowanie do potrzeb pracodawców, w tym związanych z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej (N=26).....	84
Rys. 3.1. Wpływ wprowadzenia transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej na funkcjonowanie firm, przedsiębiorstw w perspektywie czasowej do 2030 roku (N=56)	88
Rys. 3.2. Zmiany, jakie nastąpią w badanych przedsiębiorstwach w wyniku zapowiadanej transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej w okresie do 2030 roku (N=56).....	89
Rys. 3.3. Zapotrzebowanie obecne, za 5 lat i do roku 2030 pracodawców na pracowników z Wielkopolski Wschodniej, w tym w efekcie działań związanych z wprowadzeniem transformacji energetycznej.....	90
Rys. 3.4. Planowane w ciągu 5 lat i do roku 2030 redukcje stanowisk pracy, w tym w efekcie działań związanych z wprowadzeniem transformacji energetycznej w Wielkopolsce Wschodniej	93
Rys. 4.1. Współpraca firm z różnego typu szkołami i placówkami prowadzącymi kształcenie branżowe (N=56).....	98
Rys. 4.2. Współpraca firm z Wielkopolski Wschodniej z różnego typu podmiotami (N=56)	99
Rys. 4.3. Częstotliwość współpracy przedsiębiorstw z Wielkopolski Wschodniej ze szkołami/placówkami zaangażowanymi w kształcenie branżowe (N=56)	99
Rys. 4.4. Liczba instytucji edukacyjnych, z którymi współpracują przedsiębiorstwa (N=56)	100
Rys. 4.5. Strona inicjująca współpracę między szkołą a pracodawcą w ocenie przedstawicieli pracodawców (N=56)	101
Rys. 4.6. Stopień przygotowania pracodawców z Wielkopolski Wschodniej do podjęcia/realizacji współpracy ze szkołami/placówkami w 4 obszarach (N=56).....	103
Rys. 4.7. Zaangażowanie pracodawców z Wielkopolski Wschodniej w organizację praktycznej nauki zawodu dla uczniów (N=56).....	104
Rys. 4.8. Zaangażowanie pracodawców z Wielkopolski Wschodniej w organizację zajęć praktycznych dla uczniów na zasadach dualnego kształcenia (N=56)	112
Rys. 4.9. Zaangażowanie pracodawców z Wielkopolski Wschodniej w organizację klas patronackich (N=56).....	116
Rys. 4.10. Obecnie realizowane formy współpracy szkół i placówek prowadzących kształcenie branżowe z pracodawcami w Wielkopolsce Wschodniej w opinii przedstawicieli szkół i pracodawców	119
Rys. 4.11. Liczba form współpracy ze szkołami branżowymi, w które angażują się pracodawcy (N=32).....	121
Rys. 4.12. Poziom zainteresowania pracodawców podjęciem w ramach wybranych form współpracy ze szkołami w Wielkopolsce Wschodniej (N=42)	122
Rys. 4.13. Udział pracodawców w spotkaniach ze szkołami, podczas których są omawiane zmiany w oświacie, dotyczące kształcenia zawodowego (N=56).....	126
Rys. 4.14. Planowane zaangażowanie pracodawców w wybrane formy współpracy ze szkołami w ciągu najbliższych 5 lat (N=42).....	127
Rys. 4.15. Główne bariery utrudniające rozwój współpracy pracodawców ze szkołami/placówkami zaangażowanymi w kształcenie zawodowe – ocena pracodawców (N=56) ...	133

Rys. 4.16. Rekomendowane przez pracodawców działania, które mogłaby podjąć szkoła, aby poprawić współpracę na linii szkoła – pracodawca (N=56).....	135
Rys. 4.17. Obszary współpracy międzynarodowej, które w opinii pracodawców pozytywnie wpływają na podwyższenie jakości kształcenia praktycznego w przedsiębiorstwie (N=56).....	139
Rys. 7.1. Czy w Państwa szkole/placówce jest opracowany program realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniający Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego (WSDZ) opisujący działania realizowane w ramach doradztwa zawodowego? (Konin: N=8, powiat koniński: N=4, powiat turecki: N=3, powiat słupecki: N=5, powiat kolski: N=6, ogółem: N=26)	161
Rys. 7.2. Skład zespołu opracowującego program realizacji doradztwa zawodowego w szkołach zawodowych w poszczególnych powiatach Wielkopolski Wschodniej i ogółem (Konin: N=4, powiat koniński: N=4, powiat turecki: N=1, powiat słupecki: N=5, powiat kolski: N=5, ogółem: N=19)	163
Rys. 7.3. Liczebność zespołów opracowujących programy realizacji doradztwa zawodowego z podziałem na powiaty Wielkopolski Wschodniej oraz ogółem (Konin: N=8, powiat koniński: N=4, powiat turecki: N=3, powiat słupecki: N=5, powiat kolski: N=5, ogółem: N=26)	164
Rys. 7.4. Czy program realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniający Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego /WSDZ/ został opracowany na każdy rok szkolny? (N=21)	165
Rys. 7.5. Składowe programów realizacji doradztwa zawodowego, uwzględniającego Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego w poszczególnych powiatach i ogółem (N=19)	167
Rys. 7.6. Zajęcia, na których realizowane jest doradztwo zawodowe w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej (N=24)	170
Rys. 7.7. Prowadzący zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego wynikające z ramowego planu nauczania w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=25) .	173
Rys. 7.8. Grupy „odbiorców” zajęć z doradztwa zawodowego prowadzonego w ramach WSDZ w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej (N=24)	174
Rys. 7.9. Instytucje wspierające szkołę w realizowaniu usług doradczych	178
Rys. 7.10. Najczęstsze formy wsparcia doradztwa zawodowego otrzymywane przez szkołę	180
Rys. 7.11. Wymierne efekty pracy ucznia na doradztwie zawodowym w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej z podziałem na powiaty i ogółem (N=24).....	181
Rys. 7.12. Ewaluacja doradztwa zawodowego w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej z podziałem na powiaty i ogółem (N=26)	184
Rys. 7.13. Formy pracy z uczniem podczas doradztwa zawodowego w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej z podziałem na powiaty i ogółem (N=25).....	186
Rys. 7.14. Zainteresowanie respondentów podjęciem wybranych działań doskonalących doradztwo zawodowe w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe w Wielkopolsce Wschodniej z podziałem na powiaty i ogółem (N=24).....	188
Rys. 7.15. Zainteresowanie podnoszeniem kwalifikacji doradcy zawodowego w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego w Wielkopolsce Wschodniej z podziałem na powiaty i ogółem (N=26).....	190
Rys. 7.16. Zasoby doradcy zawodowego.....	192

ISBN 978-83-7789-733-1